

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, ЯК ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

ІІІ навчально-методичної конференції ХНМУ

Харків
ХНМУ
2020

Міністерство охорони здоров'я України
Харківський національний медичний університет

**СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС
ЯК ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ
ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ**

ІІІ навчально-методична конференція ХНМУ

29 січня 2020 року
м. Харків

Харків
ХНМУ
2020

УДК 378.091.33:61(477.54)ХНМУ
С88

Затверджено Вченою Радою ХНМУ.
Протокол № 1 від 23.01.2020 р.

Редакційна колегія:

Марковський В.Д., Фоміна Л.В., Краснікова С.О., Логвінова Ж.І.

С88 Студентоцентрований навчальний процес як запорука забезпечення якості вищої медичної освіти: матеріали ЛІІІ навч.-метод. конф. ХНМУ (Харків, 29 січня 2020 р.) / Міністерство охорони здоров'я України, Харк. нац. мед. ун-т. – Харків : ХНМУ, 2020. – Вип. 10. – 236 с.

Матеріали, наведені у збірнику, освітлюють студентоцентровані педагогічні технології, які підвищують мотивацію студентів, сприяють активізації навчального процесу та покращенню якості освіти.

Збірник розраховано на викладачів вищих медичних закладів.

УДК 378.091.33:61(477.54)ХНМУ

©Харківський національний
медичний університет, 2020

Капустник В.А., Лещина І.В., Марковський В.Д., Завгородній І.В.
**СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ.
СУЧАСНА СТРУКТУРА ТА МІСЦЕ ЗДОБУВАЧА**

Сучасний освітній процес потребує використання новітніх педагогічних підходів до його організації, застосування ефективних способів взаємодії в системі «викладач-здобувач», об'єктивізації критеріїв оцінювання рівня сформованих компетентностей випускника освітньої програми та обсягу здобутих практичних знань.

Зазначені потреби сьогодення, у свою чергу, диктують необхідність зміни діючої парадигми традиційного дидактичного навчання на навчання, орієнтоване на студента, його особливі академічні потреби, попередній досвід та власне бачення майбутнього шляху на ринку праці. Саме такий перехід до студентоорієнтованої освітньої діяльності став найважливішим педагогічним підходом у сучасній вищій школі.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» № 392-ІХ визначає студентоцентроване навчання як підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: 1. Заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; 2. Створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; 3. Побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу.

На сьогодні існує багато визначень поняття навчання, орієнтованого на здобувача освіти, але сутність його полягає в істотному підвищенні відповідальності студента за планування навчання, взаємодію з педагогами та іншими учасниками освітнього процесу, дослідження і оцінку результатів. Більше за те, на відміну від класичної парадигми організації навчального процесу з традиційними дидактичними методами навчання, коли переважає контроль з боку вчителя і потреба лише засвоєння академічного контенту, тепер, при студентоцентрованому підході, провідними стають відповідальність і активність студентів, їх певна незалежність у формуванні структури та обсягу навчальної інформації, вибору форм набуття знань та видів академічного контролю.

Вищезазначені сучасні педагогічні тренди формують відповідне освітнє середовище. При цьому об'єктивними передумовами його становлення є декілька соціальних аспектів, серед яких широке залучення населення до вищої освіти змагання університетів за контингент студентів; зростаюча конкуренція на ринку освітніх послуг; залежність результатів університетської освіти, зокрема набутих компетентностей, від потреб ринку праці, обсягу практичних навичок для їх використання

на робочих місцях; інформатизація суспільства, широкий доступ до фактологічної інформації, можливість її вивчення та аналізу дистанційно, розвиток засобів електронної освіти; глибинне поєднання наукових досліджень та освіти, розвиток педагогіки та широке застосування досягнень сучасної педагогічної науки у практичній діяльності викладача; нерозривний зв'язок теоретичної освіти та практики здобувача, популяризація дуальної освіти, підвищення практичної складової освітнього середовища.

Формуванню студентоцентрованого освітнього середовища передують зміна ролей і відповідальності між студентом і викладачем. І якщо роль студента як активного учасника власного навчання, відповідального за прийняті рішення та розробку стратегії навчання, вже визначена досить конкретно то на педагогічній ролі викладача, зміні парадигми саме його позиції у системі «викладач-здобувач» слід наголосити окремо.

Так, сучасний викладач, безпосередньо імплементований в освітнє середовище на принципах студентоцентрованого навчання, повинен демонструвати навички обізнаності та використання різних форм навчання; побудову структури заняття, не проявляючи при цьому надмірної директивності; вміння вислуховувати і поважати точку зору кожного студента; здатність заохочування та допомоги студентам приймати рішення; сприяння в активному пошуку студентом сенсу навчання, формування досвіду, визначення мотиваційних підстав для отримання знань на умовах саме процесу їх створення, а не пасивного отримання. Саме цьому вважаємо, що робота з широкого запровадження принципів студентоцентрованого освітнього середовища повинна, перш за все, бути спрямована на переосмислення ролі викладачів, зміну їх традиційної академічної педагогічної позиції на формат лідера-хелпера, який організує, спрямовує та мотивує здобувача освіти на активний процес формування багажу знань із обов'язковим урахуванням як попереднього досвіду, так і розуміння майбутнього місця на ринку праці та необхідності заволодіння відповідних компетентностей та отримання практичних навичок.

Саме з таким підходом у студента формується бачення необхідності індивідуалізації процесу навчання, його адаптації до реальних, власних, потреб особистості, тобто формування гнучкого навчального плану. Студенти мають навчатися «в будь-який час і в будь-якому місці», тобто навчання студентів може відбуватися за межами традиційних аудиторій, наприклад, через програми онлайн-курсів, або в нетрадиційний час, наприклад, у нічний час та вихідні дні. Повною мірою це стосується і викладачів, праця яких може передбачати гнучкий режим робочого часу та дистанційну (надомну) роботу.

Зазначені підходи покладено в основу створення індивідуальної освітньої траєкторії, одне з провідних місць в структурі якої належить так званім «вибірковим» дисциплінам. Досвід організації навчального

процесу, керування процесом контролю якості освіти в нашому університеті, відповідно до вимог Стандартів у частині набуття здобувачами освіти необхідної інтегральної компетентності, а також загальних та спеціальних компетентностей, переконливо свідчить про те, що навчальні плани підготовки фахівців другого (магістерського) рівня галузі знань 22 «Охорона здоров'я» всіх спеціальностей повинні мати до 85% обов'язкових дисциплін від загального обсягу кредитів програми. Саме такий обсяг обов'язкових дисциплін може забезпечити формування загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за спеціальністю, визначених стандартом вищої освіти.

Загальновідомий досвід провідних європейських університетів (Університет Земмельвайс (Будапешт, Угорщина), Медичний університет Варни, Медичний університет Пловдіву, (Республіка Болгарія)) переконливо свідчить про підвищену вимогливість до структури та значно меншу варіабельність навчального плану підготовки саме фахівців гуманітарного напрямку підготовки. При цьому кількість так званих «вибіркових» дисциплін, як правило, не перевищує 15% від обсягу кредитного обсягу кредитів програми.

Яскравим прикладом студентоцентрованого навчання у вищій освіті є проблемне навчання, яке базується на принципах самостійності роботи учнів, розвивальному характері навчання, а також інтеграції сфер знань. Загальновідома певна етапність роботи викладача і, відповідно, процесу засвоєння знань студентами при проблемноорієнтованому підході, а саме: визначення та формулювання проблемної ситуації без розкриття способів її розв'язання, що є очевидним для стимулювання логічної та навчально-пізнавальної активності студента; фактологічна постановка проблеми, аналітичне обґрунтування шляхів її вирішення, історико-хронологічний аналіз попереднього досвіду; висунення гіпотези рішення та варіантів розв'язання конкретних завдань, перевірка правильності рішень. Саме така етапність організації проблемного навчання забезпечить розвиток мислення та творчих умінь, ефективного засвоєння знань, здобутих в ході активного пошуку й самостійного рішення проблем, буде сприяти розвитку навичок вирішення нестандартних проблем, і, що особливо важливо, розвитку професійного проблемного мислення.

Таким чином, широке запровадження такої педагогічної інновації як студентоцентрований підхід в організації освітнього процесу є сучасним, міжнародно визнаним трендом, широке приєднання до якого потребує зусиль як з боку студентства, так і з боку професорсько-викладацького складу з метою забезпечення сталого розвитку університету на засадах пріоритету якості результатів навчання.

ТРУДНОЩІ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Сучасний освітній процес супроводжується запровадженням нової парадигми, яка отримала назву студентоцентрованого навчання, що відповідає новому Порядку денному Європейського союзу стосовно вищої освіти, стандартам і рекомендаціям щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти тощо. Основна увага в цих документах приділяється збільшенню можливостей для вибору освітніх програм та формуванню таких індивідуальних освітніх напрямків, які здатні забезпечити формування загальних індивідуальних навичок і компетентностей для відповідної практичної діяльності майбутніх фахівців.

Студентоцентрований підхід розглядається в Європейському освітньому просторі не як самоціль, пільги чи поступки студентам, а як важливий фактор формування майбутніх лідерів для успішних і конкурентоспроможних громад, професійних спільнот, держав тощо.

Аналіз матеріалів публікацій. Питання студентоцентрованого підходу, яке тісно пов'язане з філософією людиноцентризму, широко обговорюються як серед вітчизняних, так і серед зарубіжних фахівців, що знайшло відповідне відображення в наукових публікаціях (Андрющенко В., Кремень В., Мельниченко А., Рашкевич Ю., Шаров О., Шудло А., Равен Дж., Флюеллінг Р., Віттерн В. та ін.).

Аналіз останніх досліджень [1, 2] виявив наявність істотних суперечностей між потребами часу та реальним станом управління якістю підготовки майбутнього фахівця в сучасному ЗВО на основі студентоцентрованого підходу.

Мета статті – проаналізувати і обґрунтувати труднощі і протиріччя, які виникають в процесі студентоцентрованого навчання.

Виклад основного матеріалу. Серед вимог до студентоцентрованого навчання певна увага надається таким характерним якостям, якими повинен володіти майбутній фахівець, а саме: придатність до працевлаштування, сукупність знань, умінь, навичок, володіння підходами до вирішення виробничої ситуації, здатність і бажання до безперервного удосконалення та професійного розвитку. В процесі навчання придатність до працевлаштування передбачає формування таких компетентностей як рівень до самоорганізації, здатність до роботи в групі, уміння виконувати конкретні завдання, навички комунікації та грамотність, знання інформаційних технологій, іноземних мов тощо. Такі загальні компетентності стосуються фахівця будь-якої професії [3, с. 28].

Студентоцентроване навчання суттєво змінює пріоритети, які повинні стати головними в підготовці фахівців будь-якого напрямку діяльності. Разом з тим воно породжує цілу низку труднощів і суперечнос-

тей, подолання яких повинно значно підвищити планку якості освітніх послуг. На сьогоднішній день існує певний розрив між декларуванням основних положень студентоцентрованого навчання і їх практичною реалізацією. Не дивлячись на різноманітність інноваційних технологій, творчих пропозицій, освіта понад усе продовжує функціонувати по-старому, не терпить принципових змін.

Перш за все виникає суперечність між потребами часу і здатністю задовольнити ці потреби в обсязі, у якому це необхідно для впровадження певної системи освітнього процесу. Мова йде про активну реакцію освітянського середовища на мінливі потреби ринку праці. Виникає необхідність підготовки нових випускників, придатних до сучасних вимог, здатних до самовдосконалення тощо. Потреба сучасного суспільства виявляється в тому, щоб молоді фахівці володіли загальними компетентностями, орієнтованими не тільки на забезпечення перспектив отримання робочого місця, але і на зацікавленість роботодавців. Але система освіти дуже повільно адаптується до нових вимог і в більшості не відповідає тим стандартам, які обумовлені студентоцентрованим навчанням. Завдання сучасної освіти полягає в тому, щоб підготувати освічену людину, яка відповідає наступній моделі: по-перше, це не стільки людина «знаюча», навіть зі сформованим світоглядом, яка підготовлена до життя, котра орієнтується в складних проблемах науки і культури; по-друге, це цілісна людина, котра знає, переживає, є духовною, соціальною; по-третє, це людина, яка є відкритою до іншої культурної позиції та цінностей [4, с. 202]. На жаль, сучасні освітні стратегії в умовах сьогоднішнього часу ще не відповідають необхідним умовам, однією з яких є студентоцентроване навчання.

Не менш важливою суперечністю сучасної освіти є певний розрив між широким обсягом існуючої інформації і здатністю студента її засвоїти і критично переосмислити. Студент далеко не завжди підготовлений до такого виду праці. Сучасні технології в освіті широко демонструють себе запровадженням і використанням таких засобів як онлайн, сервіси, цифрові засоби, медіа навчання, телеосвіта, інтернет-ресурси тощо. Але на противагу інноваційному характеру виникає один із загрозливих ризиків їх застосування: отримання знань без докладання зусиль і перш за все – інтелектуальних. Мова йде про пасивний засіб отримання знань. З'являється їх пасивний споживач, імітація освітньої людини, у результаті чого навчання набуває вигляду подорожі по тим чи іншим сайтам. Відбувається заміщення освітньої людини як людини креативної, компетентної, інтелектуальної такими її синонімами як технологічна, дитя інтернету, техніко-медійна тощо. У результаті це приводить до девальвації знань як інтелектуального людського капіталу, без чого неможливий розвиток держави і суспільства.

Завдання студентоцентрованого навчання полягає в тому, щоб надати кожному студенту можливість найбільш ефективно адаптуватися до сучасної реальності. Разом з тим у цьому процесі можуть мати місце суперечності між вимогами студента в межах покращання навчального процесу, прагнення студента впливати на зміст, методи, матеріали і темпи навчання, де студент стає активним суб'єктом освітньої діяльності, покладаючись на свої особливості і потреби. А викладач не прагне впроваджувати гнучкі навчальні траєкторії, різноманітні інноваційні методи, стати порадиником та провідником студента в лабіринті знань. І, навпаки, викладач «реалізує нову функцію керівника і консультанта студентів для оволодіння ними тих чи тих компетенцій, систематизації та удосконалення знань. Він покликаний забезпечити вищий рівень консультування й мотивації студентів щодо відбору інформації, її джерел, організації адекватних навчальних ситуацій, ліквідації виявлених прогалин» [5, с. 380].

Висновок. Запровадження студентоцентрованого навчання – складний і суперечливий процес, який потребує активізації всіх структурних компонентів. Досягнення максимальної ефективності цього процесу може здійснюватися шляхом активізації навчання, яке повинно подолати кризову ситуацію в освіті, адаптуватися до нових будь-яких нововведень. Подолання певних суперечностей освітянського процесу буде сприяти створенню ефективної системи навчання, здатної забезпечити формування компетентних, творчих, ініціативних особистостей, що відповідає запитам і вимогам сучасного суспільства.

Література:

1. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.
2. Сорока Ю. Практикуючи студентоцентровану освіту: діагностичні аспекти студентських очікувань // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2014. № 32 (1101). С. 190–194.
3. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: Навчально-методичний посібник / Т.М. Димань, О.А. Боньковський, А.Г. Вовкогон. – БНАУ, 2017. – Одеса: НУ «ОМА», 2017. – 106 с.
4. Медиа и философия: грани взаимодействия: монография / [А.П. Алексенко, М.В. Бейлин, Л.М. Газнюк и др.] под. ред. Л.Н. Дениско, С.А. Заветного. – Харьков, 2017. – 258 с.
5. Сосницька Н. Л. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства / Н. Л. Сосницька, В. Глікман С. // Науковий вісник льотної академії. Серія : Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 1. – С. 377–381.

ВИМОГИ ДО СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА ПРИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОМУ ПІДХОДІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Студентоцентрований підхід передбачає врахування індивідуальних особливостей кожного студента. Він має на увазі також принцип врахування національно-культурних особливостей, який обумовлений специфікою контингенту студентів, які мають національно-специфічний досвід навчання у себе на батьківщині. Принцип міжкультурної взаємодії передбачає таку організацію навчального процесу, при якій викладач враховує національно-культурні особливості студентів в умовах міжкультурної взаємодії з носіями мови. Врахування даного принципу в навчальному процесі сприяє формуванню міжкультурної компетентності.

Однак провідним методичним принципом при вивченні іноземної мови (особливо мови середовища проживання студентів) визнається принцип комунікативності. Навчання організовується в природних для спілкування умовах або наближених до них.

На наш погляд, в сучасному підручнику важлива не тільки лінгвістична, а й екстралінгвістична, культурологічна інформація для формування соціокультурної компетенції. Таким чином, можна виділити наступні функції підручника з іноземної мови:

- інформативну (оволодіння мовою і знайомство з культурою народу);
- мотивуючу (інтерес до вивчення мови);
- комунікативну (практична діяльність);
- контролюючу (діагностичний, поточний і підсумковий контроль, формування навичок корекції і самокорекції учнів в процесі навчання мови).

На порядку денному стоїть головна проблема сучасної освіти – мотивація, точніше, її відсутність, і в цьому сенсі об'єднання можливостей стандартного підручника і інтернет-простору вкрай перспективні.

Цілком можливо, традиційний паперовий підручник, незабаром може програти інтернету, якщо не змінить свій формат і функціонал, залишаючись простим викладом і «задачником». Сучасні студенти звикли використовувати інтернет для вирішення будь-яких пошукових завдань, а стандартний підручник не передбачає пошукової дії і інтерактивної позиції учня.

Розглянемо можливості та обмеження традиційного підручника і мережі інтернет в якості засобів навчання. Підручник в 21 столітті вже не є «єдиним вірним вченням» і склепінням готових знань, необхідний вихід з формату «тримай-вивчи-здай». Підручники для сучасних студентів повинні стати набором інструментів для конструювання, моделювання, прогнозування, пошуку оригінальних рішень, виконання тематичних проєктів.

Наступний крок – електронний підручник, в якому студент сам вибирає зміст свого навчання і сам приймає рішення, а не виконує послідовність завдань, передбачену для нього автором або викладачем. Саме таким чином може вибудовуватися індивідуальна освітня програма, коли учень буквально «сам збирає собі підручник», орієнтуючись на різноманіття наданих ресурсів і свою самостійно визначену рівень глибини вивчення того чи іншого предмета.

В основі електронного підручника – гіпертекст. Навчальне вплив, на відміну від традиційного друкованого підручника, здійснюється за рахунок синтезу відео, звуку, друкованого тексту і комп'ютерної графіки, всіх видів вербальної і невербальної інформації. Це досягається шляхом використання гнучкої системи гіперпосилань, що дозволяє зробити процес навчання максимально ефективним. В електронному підручнику моделюється аудіовізуальна мовне середовище (вірніше, типові ситуації спілкування, так як в повному обсязі відтворити мовне середовище неможливо), яку учень спостерігає, він приймає також участь в ситуаціях спілкування, пізнаючи мову і культуру країни мови, що вивчається. Мовні ситуації забезпечуються інформаційною підтримкою на основі аудіовізуальних і текстових банків даних та інформаційно-пошукових систем, в певному сенсі виконують функцію «гіда» і «наставника». Це сприяє активному «занурення» учня в мовне середовище, той чи інший предметний світ. Завдяки гіпертекстової організації простору вивчення мови і розуміння іншомовної дійсності відбувається на більш високому рівні. Відеозапис і фонограма, що показують типову ситуацію спілкування, поряд з друкованим текстом є основним навчальним матеріалом для засвоєння мови в гіпертекстовому просторі електронного підручника.

Інформаційною основою в електронному підручнику є банки даних, що забезпечують пред'явлення і засвоєння мовних ситуацій, мовних зразків, представлених за допомогою відеоряду. Ці банки даних в гіпертекстової структурі підручника для учня легко доступні і організуються у вигляді банків даних комунікативних завдань, банків мовних мінімумів і одиниць спілкування, банків даних формальних елементів мови (лексико-граматична база) і ін.

Тренувальна частина електронного підручника забезпечує виконання вправ різного характеру, наприклад, складання тексту з різних елементів; реконструкція тексту; синонімічні заміни в тексті, перестановки; перевірка розуміння змісту за допомогою вправ на множинний вибір або реконструкцію тексту; компресія тексту по семантичним і формальними показниками. Здійснюється, наприклад, запис і відтворення мови користувача, супроводжувані зорової підтримкою – осцилограмами, таблицями. Електронний підручник із записом інформації на диску переносить акцент на навчання методом відкриття: дивись, подорожуй, пізнавай, запам'ятовуй, розумій, говори.

Висновок. Підводячи підсумок, можна сказати, що існує методична необхідність в створенні енциклопедії (довідників), де буде узагальнено досвід фундаментальних досліджень в галузі навчання іноземних мов, представлені сучасні концепції теорії створення підручника, описані алгоритми конструювання і моделювання.

Література:

Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Словарь методических терминов. – СПб: «Златоуст», 1999. – 472 с.

Константинова Л.А., Зубарева Ю.М. Электронный учебник РКИ как современный учебник нового типа // Вестник РУДН, серия «Русский и иностранные языки и методика их преподавания», 2014, №1 – С. 27–30.

Шевелева С. И. Особенности организации учебного процесса по русскому языку как иностранному с учётом национальной специфики обучающихся // Молодой ученый. – 2010. – №10. – С. 314–316.

Бездітко Т. В.

*Харківський національний
медичний університет,
професор Ткач О.Є.*

*Харківський національний університет
радіоелектроніки, старший викладач*

СУБ'ЄКТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ

Постановка проблеми. Навчальна діяльність (НД) як особливий вид соціальної комунікації покликана відповідати на мінливі запити суспільства в галузі освіти і науки. На кожному етапі розвитку спостерігається перерозподіл ролей учасників в різних аспектах: активного і пасивного залучення авторів формування мотивації, вибору виду структури, наповнення контентом, переваги тих чи інших типів занять, способів контролю, включення інновацій і т.п. Чи можуть збагатити традиційну дидактику методи таких галузей сучасних наук, як теорія інформації знань та інформатика. Чи буде НД в новому для неї цифровому форматі органічно адаптуватися в умовах сучасного інформаційного середовища?

У педагогічній теорії епохи «діджиталізації» можна знайти безліч визначень поняття навчальної діяльності (НД), в якій не раз змінювалися акценти у визначенні ролі її учасників (від моделі Суб'єкт – Об'єкт до моделі Суб'єкт – Суб'єкт), дидактичних цілей, класифікації методичних прийомів, змісту [1–3, 6–8, 11, 12]. Стрімка комп'ютеризація, яка охопила всі сторони людського буття, вносить свої відтінки значень, пов'язаних у викладацькій практиці більше з технологією, ніж з гуманітарною традицією. Інформаційні процеси вийшли за рамки суто математичних моделей і перетворилися в глобальні закони філософії нового часу [4, 5, 9].

Мета статті. У даній публікації автори прагнуть показати в універсальному плані структуру навчальної діяльності, не прив'язуючи її до конкретної предметної області, представити суб'єктів НД як активні елементи інформаційної структури.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день залишається актуальним визначення інформації, яка сформульована в середині минулого століття «батьком кібернетики» Норбертом Віннер [10], згідно з якою особлива нематеріальна і неенергетична субстанція стає інформацією тільки в процесі взаємодії комунікантів, які її передають і сприймають. Інформаційний процес вважається успішним, якщо один суб'єкт здатний доступно передати ідеї або досвід. Отже, ролі учасників інформаційного процесу, розрізняється функціонально, але однакові за важливістю внеску в кінцевий результат.

Просте транслювання потоку даних від викладача до студентів вже не здатне вирішувати ускладненні завдання НД. За сьогоднішнім викладачем закріплюються функції творчого характеру: організація НД, формування у студентів навичок структурування інформації, що надходить з різних інформаційних баз, ознайомлення з аналітичними методами дослідження, способами верифікації попередніх висновків, забезпечення стійкого інтересу до дисципліни, що викладається, розробки системи об'єктивного контролю успішності НД.

Студенти, в залежності від ступеня мотивації та довіри до джерела відомостей, приймають таку кількість інформаційного продукту, яку вважають достатньою для реалізації своїх нагальних потреб. Наприклад, для отримання бажаного бала при контрольному оцінюванні (поведінка, орієнтована на контроль) або для підвищення професійної кваліфікації, як найважливішої складової успіху в їх майбутній роботі (усвідомлена мотивація).

Типологія НД, запозичена з теорії алгоритмів, включає базовий елемент – структуру, тип якої може вибиратися в залежності від цілей, сформульованих викладачем для курсу в цілому або конкретного заняття. Побудова викладу може бути лінійною (послідовною, паралельною) або сконструйованою за спрощеною асоціативною аналогією нейронної мережі. Лінійна і паралельна структура успішно застосовується при визначенні хронологічних відомостей з історії науки, біографій вчених, при розробці рекомендацій для виконання практичних завдань, в яких порушення послідовності алгоритму веде до негативних результатів. Структура, заснована на встановлених або гіпотетичних асоціативних зв'язках, є найбільш «зрозумілою» когнітивною функцією мозку і сприяє якісному і кількісному тривалому зберіганню отриманих відомостей. Цей тип структурування легко піддається візуалізації у вигляді графічної карти із заповненими відомими фактами або вакантними контейнерами інформації, в яких можливо застосувати методи проблемного нав-

чання – висування гіпотез, пропозицій способів вирішення завдань, прогнозування результату. Таким чином, інтелектуальна карта (майнд-карта) перетворюється в ефективний інструмент аналізу досліджуваного матеріалу.

Класифікація локальної організації НД включає такі види передачі інформації, як аудиторні, позааудиторні та дистанційні. Кожен вид передбачає теоретичний і практичний компонент, колективні та індивідуальні заняття та великий обсяг самостійних завдань. Матеріальне забезпечення аудіо- та відеозв'язку дозволяє створити мультимедійний навчальний комплекс, в якому будуть можливі всі види комунікації між суб'єктами НД.

Вибір контенту, в якому можуть брати участь всі учасники НД, повинен корелювати з основними властивостями інформації.

Актуальність. Тема і зміст об'єкта вивчення важливі в даний момент часу, як для стану науки в цілому, так і для студента, що досліджує поставлену викладачем проблему.

Доступність. Дана властивість включає кілька аспектів функціонування в інформаційному полі:

- технічний (підключення до цифрового, друкованого, рукописного, відкритого, закритого ресурсу);

- комунікативний (викладач викладає матеріал, орієнтований на рівень підготовки студентів і забезпечує з ними зворотний зв'язок);

- особистісний (враховуються можливості студента сприймати інформацію – когнітивні здібності, навички пошуку і засвоєння нових даних, обсяг наявних знань і практичного досвіду).

Об'єктивність. Подана інформація учасниками НД підтверджена численними експериментальними процедурами.

Повнота. Передбачає мінімальну кількість відомостей, достатніх для прийняття правильного рішення в конкретній навчальній ситуації.

Адекватність. Мається на увазі релевантна відповідь на запит, наприклад:

- на занятті (викладач – студент, студент – викладач, студент – студент),

- в тестовому завданні (студент),

- в пошуковій системі (викладач – студент, студент – викладач, студент – студент) і т.і.

Цінність. Аксіологічний аспект визначається особистісними потребами і уподобаннями учасників НД.

Цікавість. Забезпечити інтерес до курсу і кожного заняття – інформаційне та виховне завдання викладача. Новизна і несподіванка рішення – ефективні інструменти реалізації цієї характеристики НД. Сучасний студент вже не пасивний, а активний суб'єкт, який вибирає тему і кількість даних, які необхідні йому в отриманні якісних знань. При наявнос-

ті стійкого інтересу до об'єкта, вивчення часового розподілу НД може бути в більшому обсязі направлено на різноманітні види самостійних завдань.

Система контролю засвоєння теоретичних знань і практичних навичок – найважливіший вид спільної співпраці суб'єктів НД. На проміжних етапах контрольні завдання виявляють інформаційні прогалини з метою їх заповнення. На кінцевому – визначають кваліфікаційний рівень студента, який завершив курс.

Висновки. Структура сучасної НД стає в кращому сенсі інформаційним «трансформером», набором керованих мобільних модулів. Взаємодія з контентом від механічного накопичення і способів передачі зміщується до сфери спільної творчості суб'єктів навчальної діяльності. Цифрові технології стають пріоритетними. Роль учасників НД, як елементів інформаційної структури є взаємно активною і однаково значущою.

Література:

1. Абачиев С. К. Эволюционная теория познания: Основные понятия и законы. Гносеологическая теория труда и техники / С. К. Абачиев. – М.: Красанд, 2019. – 664 с.
2. Амонашвили Ш. А. Обучение. Оценка. Отметка. – М., 1980. – 180 с.
3. Ананьев Б. Г. Психология педагогической оценки. – Л., 1935. – 146 с.
4. Анкин Д. В. Теория познания : учеб. пособие / Д. В. Анкин ; М – во науки и высш. образования Рос. Федерации, Урал. федер. ун – т. — Екатеринбург: Издательство Уралльского университета, 2019. — 192 с.
5. Белов В. М. Теория информации. Курс лекций: Учебное пособие / В.М. Белов С. Н. Новиков, О. И. Солонская. – М.: ГЛТ, 2012. – 143 с.
6. Воронцов А. Б. Организация и проведение стартовых (итоговых) проверочных работ в системе Эльконина – Давыдова. – М., 1998. – 104 с.
7. Воронцов А. Б. Педагогическая технология контроля и оценки учебной деятельности. – М., Рассказовъ, 2002. – 360с.
8. Воронцов А. Б., Чудинова Е. В. Учебная деятельность: Введение в систему Д. Б.Эльконина – В.В. Давыдова. – М., 2004. – 303 с.
9. Кудряшов Б. Теория информации: Учебник для ВУЗов / Б. Кудряшов. – СПб.: Питер, 2009. – 320 с.
10. Н. Винер. Кибернетика, или Управление и связь в животном и машине. 2-е изд. – М.: Советское радио, 1968.
11. Репкина Г. В., Заика Е. В. Оценка уровня сформированности учебной деятельности. – Томск: Пеленг, 1993. – 61 с.
12. Цукерман Г.А. Виды общения в обучении. – Томск: Пеленг, 1993. – 133 с.

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ У ВИВЧЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

Актуальність. У сучасному світі відбувається процес постійного накопичення теоретичних і практичних знань з патології внутрішніх органів, що спричиняє часті зміни підходів у діагностиці та лікуванні хворих. Крім того, при впровадженні новітніх діагностичних та лікувальних технологій, відбувається процес старіння населення земної кулі, а отже, нагромадження цілої низки патологічних процесів в окремого індивідуума, що часто мають ознаки коморбідності. При цьому, навчальний процес у цілому побудований на принципах вивчення виокремлених окремих нозологічних одиниць.

Мета: впровадження кейс-методів вивчення коморбідних патологій в освітній процес, що надає можливість підвищити рівень теоретичних та практичних знань із внутрішніх хвороб у майбутніх випускників медичних закладів.

Матеріали та методи. На кафедрі клінічної фармакології та внутрішньої медицини ХНМУ проводиться робота щодо вдосконалення кейс-методів вивчення внутрішньої медицини, для чого використовуються широка клінічна база ДУ «Національний інститут терапії імені Л. Т. Малої НАМН України», це дає можливість пошуку хворих із коморбідними станами, що повністю вкладаються у вимоги програми навчальної дисципліни з внутрішньої медицини.

Основна частина. Історія case-study, або методу конкретних ситуацій, сягає корінням 1870 року, коли вперше була використана у Гарвардській школі права. Під цими термінами розуміють спосіб навчання, в основі якого лежить підхід, пов'язаний з аналізом конкретного прикладу (історії хвороби конкретного хворого).

Ситуаційні завдання (кейси) готують на основі аналізу конкретної історії хвороби під час практичних занять згідно з програмою навчальної дисципліни «Внутрішні хвороби».

В основі запропонованого на кафедрі клінічної фармакології та внутрішньої медицини ХНМУ варіанту кейс-методу лежить якісний підбір прикладу історії хвороби, яка не тільки включає в себе клінічну нозологічну форму відповідно до теми практичного заняття, але й містить інші патологічні стани, які мають спільні патогенетичні ланки з основною нозологічною формою, що вивчається, та були вивчені раніше, згідно з існуючою програмою навчальної дисципліни.

Наприклад, при вивченні хронічних форм ішемічної хвороби серця добирають історію хвороби пацієнта, у якого є супутня гіпертонічна хвороба, або ж при вивченні набутих вад серця добирають клінічний

випадок із поєднанням з ішемічною хворобою серця та гіпертонічною хворобою і т. ін.

При цьому, групі студентів пропонують самостійну курацію підібраного хворого з метою визначення сукупності діагнозів, призначення належної терапії тощо. При закінченні курації обговорюють різні варіанти вирішення конкретного завдання з обґрунтуванням найбільш оптимальних варіантів.

При обговоренні визначених у кейсі завдань можуть бути використані різні ілюстративні матеріали з патогенезу нозологічних форм, існуючі протоколи їх лікування, супутні тестові завдання та задачі із навчального матеріалу, надання будь-яких статистичних даних та ін. До того ж, таке навчання є інтерактивним, оскільки йде діалог студентської аудиторії та викладача.

Перевагою запропонованого методу є те, що поряд із вивченням нового матеріалу відбувається повторення раніше пройденого, уточнюються та краще запам'ятовуються спільні ланки патогенезу захворювань, проводиться якісний підбір комбінацій медикаментозних засобів із урахуванням наявності двох, трьох або більше нозологічних форм в одного хворого. Такі методи сприяють мотивації в навчанні, оскільки для розв'язання завдань потрібна відповідна підготовка.

Висновки. Такий підхід сприяє закріпленню практичних навичок, умінню працювати із різними джерелами інформації, покращенню співпраці із викладачами, формуванню клінічного мислення, а отже, у цілому – підвищенню мотивації до навчання.

Література:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 року № 2145-VIII – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Підвищення ефективності навчання студентів в умовах реформування медичної освіти / Біловол О. М., Князькова І. І., Корнійчук В. І., Денисенко В. П., Кірієнко О. М., Ільченко І. А // Актуальні питання вищої медичної освіти в Україні: матеріали XV Всеукр. наук-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 17–18 трав. 2018 р.) – Тернопіль ТДМУ «Укрмедкнига» 2018 – С. 91 – 92.

3. Шляхи формування системи вищої медичної освіти України в сучасних умовах / О. В. Лінчевський, В. М. Черненко, Ю. С. П'ятницький, І. Є. Булах // Медична освіта. – 2017. – № 3. – С. 6–9.

4. Кейс- та фрактальні технології як засіб покращення якості навчання внутрішній медицині, креативному клінічному мисленню / С.Кулішов, Н.Третяк, Н.Приходько [та ін.] // - ІТЕА-2012, Ukraine, IRTS, Kiev, 2012, Н. 268–271

5. Офіційний веб-сайт The American Medical Association (AMA): <https://www.ama-assn.org/>

*Біловол О.М., Князькова І.І., Денисенко В.П., Кірієнко О.М.,
Корнійчук В.І., Корчевська А.І., Молчанова А.В.*

**ПЕРЕВАГИ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
НА КЛІНІЧНІЙ КАФЕДРІ**

Прогрес новітніх технологій та збільшення інформаційного навантаження у кожній сфері існування є тенденцією сучасного життя. Це стосується передусім освіти, медицини, техніки. У таких умовах збільшується потреба у висококваліфікованих спеціалістах та конкурентоспроможних працівниках у галузі охорони здоров'я та фармації на ринку праці нашої країни та за її межами. Щоденно публікуються дані великої кількості наукових досліджень, які підлягають всеосяжному аналізу. Тому наразі зростає потреба в удосконаленні освітніх методів у навчальних закладах різних рівнів з урахуванням вимог часу.

У межах науково-освітнього консорціуму, до якого входять 36 найбільш відомих вищих навчальних закладів Сполучених Штатів Америки, впроваджується технологія змішаного навчання, яку вважають як найбільш прогресивною. Ця методика передбачає використання командного підходу до ведення практичного заняття. Упроваджуються великі, динамічні заняття з досвідченим викладачем і молодим асистентом, які працюють разом. Це поєднання сприяє розвитку критичного мислення студентів та має більше гнучкості в тому, як використовувати час вчителя і простір навчання. Постійний моніторинг прогресу у навчанні забезпечує аналіз активності студента та його результатів, відстежування необхідності внесення коректив, надає можливість своєчасної зміни напрямку навчання. Зазначена методика використовується на багатьох освітніх рівнях.

Мета: впровадження технології змішаного навчання в навчальний процес як однієї з найбільш перспективних, її адаптація до медичної освіти в умовах Харківського національного медичного університету (ХНМУ). Основним завданням є покращення якості викладання у вищих медичних навчальних закладах та підвищення рівня знань випускників та слухачів.

Кафедра клінічної фармакології та внутрішньої медицини ХНМУ проводить масштабну роботу щодо втілення інноваційних технологій у вищу медичну освіту України. Це стало можливим завдяки вивченню та аналізу досвіду вітчизняних та закордонних університетів у методології викладання та навчання.

На нашій кафедрі на основі досвіду закордонних колег ми впроваджуємо новітні методики змішаного навчання. У межах пілотного проєкту впроваджується система, у якій використовується командна робота викладачів кафедри з різним досвідом викладання клінічних дисциплін.

Найбільш досвідчений викладач – професор розглядає зі студентами новітні підходи до діагностики та лікування внутрішніх хвороб, проводить розбір сучасних європейських та світових рекомендацій, що включають алгоритми ведення пацієнтів на різних етапах системи медичної допомоги. Асистент кафедри здійснює більш практично-спрямоване навчання: відпрацьовує разом зі студентами практичні навички біля ліжка хворого, проводить докладний розбір кожного клінічного випадка. До педагогічного процесу залучаються також аспіранти й інтерни, які разом зі студентами проводять детальний розбір інструментальних методів дослідження, тим самим розширюючи навички щодо їх інтерпретації залежно від наявності різних нозологічних форм.

Висновки. Використання технології змішаного навчання створює кращі умови для засвоєння матеріалу завдяки високій динамічності та впорядкованості навчального процесу. Цей підхід сприяє зростанню мотивації студентів до навчання, підвищує їх зацікавленість у темі, що розглядається, створює умови для її кращого розуміння. Такий підхід до проведення практичного заняття є студентоцентрованим, адже спілкування кожного студента з командою викладачів охоплює широкий спектр його інтересів, сприяє кращому розумінню навчальних цілей і дає можливість краще розуміти свій вибір. Методика змішаного навчання дозволяє викладачам краще оцінювати успішність студента у кожному напрямку навчального процесу, як практичному, так і теоретичному, надає можливість своєчасно реагувати на певні індивідуальні недоліки у знаннях та/або навичках і відповідно інтенсифікувати навчання в конкретному напрямку.

Література:

1. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 року

2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 року № 2145-VIII – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Офіційний веб-сайт The American Medical Association (AMA) : <https://www.ama-assn.org/>

4. Підвищення ефективності навчання студентів в умовах реформування медичної освіти / Біловол О. М., Князькова І. І., Корнійчук В. І., Денисенко В. П., Кірієнко О. М., Ільченко І. А // Актуальні питання вищої медичної освіти в Україні: матеріали XV Всеукр. наук-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 17–18 трав. 2018 р.) – Тернопіль ТДМУ «Укрмедкнига» 2018 – С. 91 – 92.

5. Шляхи формування системи вищої медичної освіти України в сучасних умовах / О. В. Лінчевський, В. М. Черненко, Ю. С. П'ятницький, І. Є. Булах // Медична освіта. – 2017. – № 3. – С. 6–9.

6. Оптимізація методики проведення практичної роботи студентів шостого курсу на заняттях із дисципліни «загальна практика-сімейна медицина» / Бабінець Л.С., Боцюк Н.Є., Стародуб Є.М., Боровик І.О., Корильчук Н.І., Рябоконт С.С., Мігенько Б.О., Воронцов О.О., Творко В.М., Ясній О.Р. // Актуальні питання вищої медичної освіти в Україні: матеріали XV Всеукр. наук-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 17–18 травня 2018 р.) – Тернопіль ТДМУ «Укрмедкнига» 2018 – С. 82–83.

Богун М.В., Корнейко І.В., Петрова О.Б.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ КУРСУ «ФАХОВА ІНОЗЕМНА МОВА»

Новітні технології навчання ставлять студента у центрі процесу, наголошуючи на важливості врахування потреб студентів уже на початкових етапах розробки програми з дисципліни [1]. Основною причиною цієї концептуальної зміни є розуміння того, що такий підхід зможе прискорити процес набуття знань, умінь, навичок. У контексті навчання іноземної мови вважається, що студентоцентризований навчальний процес спрямований на те, що студенти «активно залучені до підвищення якості володіння мовою», а також «студенти можуть допомагати один одному у розвитку навичок» [2, с. 40]. Орієнтація навчання на студента підкріплюється думкою, що робота є предметом інтересу особистості та мотивує її [3; 4].

Утвердження студентоцентризованого підходу та зміна системоцентричної лінгвістичної парадигми на антропоцентричну сприяли формуванню комунікативного підходу до навчання мови, який розглядає мову як «систему вираження значень» [5, с. 71], первинною функцією якої є комунікативна взаємодія. У межах цього підходу студенти є активними учасниками процесу навчання, а викладачеві належить роль «координатора комунікації». Навчальні ж матеріали укладають таким чином, щоб забезпечити автентичні ситуації використання мови, які студенти мають пережити (відчути) в ситуації природного інформаційного обміну [6]. Отже, викладання іноземної мови фокусується не на наборі правил, які мають бути засвоєні студентом, а на реальних потребах та цілях тих, хто вивчає мову. Отже, основними рисами сучасного підходу до вивчення іноземних мов є оцінювання потреб студентів, врахування вибору студентів, автентичність навчальних матеріалів.

У напрямку викладання професійної англійської мови дорослим сучасною лінгводидактичною концепцією є ESP (English for Specific Purpose), яка базує процес планування курсу з дисципліни на аналізі потреб (needs analysis) та будує процес навчання навколо комунікативної події (genre).

Метою даної роботи є узагальнення досвіду використання основних дидактичних засад зазначеної концепції для планування та розробки курсу «Фахова іноземна мова».

Укладання програми та добір навчальних матеріалів було здійснено протягом 2017–2019 рр. у рамках науково-дослідної роботи кафедри іноземних мов ХНМУ «Аналіз мовних потреб здобувачів наукового ступеня доктор філософії» № держреєстрації 0118U000927.

Аналіз потреб включав вивчення цільової ситуації та об'єктивних потреб, бажань, наявних у студентів засобів, суб'єктивних потреб, поточної ситуації, прогалин у знаннях студентів, їх навчальних потреб, аналіз дискурсу, лінгвістичний аналіз, аналіз засобів навчання. Цей аналіз проводили перед початком курсу та під час курсу з метою його корекції та вдосконалення. Вивчено професійну інформацію про студентів, розуміння того, як вони будуть використовувати мову, особисту інформацію про студентів, їх ставлення до занять та попередній досвід, наявні мовленнєві навички, досвід використання мови, прогалин між тим, чого потрібно досягнути, і тим що є на початок навчання, професійну (лінгвістичну) інформацію про підмову, яку будуть засвоювати студенти, та інформацію про умови занять [8, с. 125].

Процедуру аналізу потреб проводили шляхом опитування, анкетування та спостереження, її учасниками були здобувачі курсу – аспіранти ХНМУ, професійна спільнота (їх колеги, які беруть активну участь у міжнародному науковому співробітництві), замовники курсу – керівники різних рівнів. Новим щодо аналізу мовних потреб було залучення до опитування перекладчів, які співпрацюють з аспірантами та науковцями ХНМУ. Було також використано знання про необхідні лінгвопрагматичні потреби при отриманні грантів та проходженні стажування за кордоном викладачів кафедри іноземних мов. Таке дослідження показало першорядні комунікативні потреби та дозволило зробити висновок про відсутні лінгвопрагматичні компетенції (володіння мовленнєвими стратегіями, які забезпечують досягнення комунікативної мети).

Всебічний аналіз дозволив встановити, що комунікативними жанрами для першочергового засвоєння є такі: академічне резюме, лист до потенційного керівника наукового проекту, клінічна лекція, форма історії хвороби (CRF), опис випадку з практики, тези доповіді /реферат статті, оголошення про конференцію, лист про візову підтримку до оргкомітету, наукова стаття, запит на грант.

За результатами аналізу було сформульовано мету та завдання курсу, складено план практичних занять та самостійної роботи.

Аналіз наявних навчальних матеріалів показав відсутність підручника, який переважно задовольняв би мовленнєві потреби, а наявні навчальні видання більше зосереджені на питаннях клінічної роботи лікарів, що підтвердило необхідність створення базового підручника, заснованого на використанні оригінального мовного матеріалу.

У процесі розробки навчальних матеріалів до занять був проведений жанровий аналіз комунікативних подій, які підлягають засвоєнню,

за відомою методикою [9]. Жанровий аналіз дозволив встановити логічну структуру жанру (тобто, послідовність та обсяг представленої інформації), а також виокремити мовний матеріал (лексика і граматики), які використовуються цим жанром, та встановити його зв'язок з логічною структурою жанру. Ця інформація була представлена у вигляді матриці, що полегшує написання тексту певного жанру. Для відпрацювання продуктивних навичок була розроблена система вправ, яка включала вправи на засвоєння логічної структури, засвоєння мовного матеріалу у його зв'язку з логічною структурою, формування продуктивних навичок на основі інформації про особливості жанру.

Ефективність розроблених навчальних матеріалів перевірялась у групах здобувачів після проходження кожного розділу шляхом виконання письмового завдання до і після вивчення розділу (наприклад, написання тез доповіді), обидві роботи перевірялися та оцінювалися їх якість (відповідність вимогам жанру та наявність мовних помилок).

Також надавалися завдання на пошук певної інформації в базах даних, пошук відповідної міжнародної програми тощо до вивчення матеріалу відповідних розділів та після ознайомлення з ним. Результати такого пошуку, проведеного здобувачами до проходження розділу та після навчання, оцінювалися щодо відповідності меті пошуку та ступеню охоплення інформаційних джерел, ефективності їх опрацювання.

Це дослідження свідомо було виконано у всіх групах без групи контролю, оскільки, за відсутності альтернативних навчальних матеріалів для медиків, які є здобувачами наукового ступеня доктор філософії, група контролю була б позбавлена можливості вивчати мову для потреб наукового дослідження.

Оцінювання ефективності запропонованих навчальних матеріалів показало значне покращення якості написаних текстів після вивчення розділу. За своїм планом та обсягом вони відповідали логічній структурі жанру, студенти припускали менше помилок, пов'язаних з мовним вибором, показали володіння стійкими словосполученнями та правильний вибір граматичного матеріалу. Проте у роботах, виконаних після вивчення теми, ще були наявні такі помилки, як неправильне вживання граматичних форм дієслів, артиклів, сполучень з інфінітивами, недостатнє знання термінологічної лексики (намагання буквального перекладу), недостатнє засвоєння стійких словосполучень, що свідчить про необхідність доповнення майбутнього підручника вправами на вживання лексики, стійких словосполучень, термінології, посиланнями на необхідний граматичний матеріал.

Висновки. Отже, планування навчального процесу з іноземної мови фахового спрямування та моніторинг його ефективності за допомогою процедури аналізу потреб дозволяє виявити мовний матеріал, дійсно необхідний для засвоєння, підвищує мотивацію студентів, піджив-

лює зацікавленість у результатах навчання і на сьогодні має стати необхідною процедурою при плануванні та розробці навчальних курсів з англійської мови для дорослих.

Література:

1. Donnelly, R. and Fitzmaurice, M. Designing Modules for Learning. In: S. Moore, G. O'Neill, and B. McMullin (Eds.). Emerging Issues in the Practice of University Learning and Teaching. – Dublin: AISHE, 2005.
2. Jones, L. The Student-Centered Classroom. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
3. Ma, Z., & Gao, P. Promoting learner autonomy through developing process syllabus – syllabus negotiation: The basis of learner autonomy. // Journal of Language Teaching and Research, 1(6), 901-908, 2010.
4. Onger, J. Learner centered teaching potential for motivating students of economics: Findings of an action research study. // Review of Higher Education and Self-Learning, 3(8), 27-40, 2011.
5. Richards, J.C. and Rodgers, T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
6. Nunan, D. and Lamb, C. The Self-Directed Teacher. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
7. Nunan, D. Designing Tasks for the Communicative Classroom. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
8. Dudley-Evans T., St. John M.-J. Developments in English for Specific Purposes: A multi-disciplinary approach. – Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
9. Swales, J. Genre Analysis: English in academic and research settings. – The Cambridge applied linguistics series. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

Вовк О.Ю., Гордійчук Д.О., Онашко Ю.М., Вовк О.О.
**ПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ
З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ**

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день в Україні проведено статистичну обробку щодо кількості іноземних студентів, які навчаються у закладах вищої освіти (ЗВО) різного напрямку. Так, наприкінці 2018 року було зафіксовано максимальну кількість зазначених студентів за останні 7 років – вона становила 75605. Із них 19,78 % – студенти з Індії, 9,77% – з Марокко, 8,24 % – з Азербайджану та ін. Одним з найпопулярніших ЗВО України для іноземців є саме Харківський національний медичний університет – 4432 іноземних студента [1].

Враховуючи вищенаведені факти, **метою нашої роботи є обговорення методологічних та педагогічних особливостей у роботі з іноземними студентами.**

Виклад основного матеріалу. По-перше, на нашу думку, у роботі з іноземцями вважається необхідною обізнаність викладачів із культурою, традиціями та особливостями поведінки іноземців. По-друге, не менш важливою є здатність педагога толерувати з більш демократичною рисою характеру таких студентів та спроможність знаходити «спільну мову», таким чином створювати комфортну й менш стресову атмосферу для навчання.

Також варто зауважити, що для іноземних студентів дуже важливим є уявлення про викладача не тільки як про більш досвідчену та «головну» особу педагогічного процесу, але й про педагога, який завжди готовий до вільної комунікації, здатен вислухати різні думки.

Впродовж власної педагогічної практики нами було проведено спостереження за здатністю іноземних студентів із різних країн співіснувати та навчатися в одній академічній групі. Треба акцентувати увагу на тому, що в більшості випадків, особливо на перших роках навчання, у таких різнонаціональних групах виникають конфлікти (релігійні або культурні), які повинні вирішувати саме викладачі завдяки своєму професіоналізму.

Наступним вельми цікавим та важливим етапом є залучення іноземців до проведення та організації соціальних заходів на базі ЗВО або окремої кафедри зокрема, що допомагає розширенню їх знань про країну, у якій вони навчаються. Такий методичний підхід також сприяє адаптації та культурному розвитку громадян інших країн.

За останні роки матеріально-технічна база нашого ЗВО зазнає вагомих модернізованих перетворень. Це стосується придбання сучасних засобів для навчання (електронні дошки, анатомічні столи та ін.), що є вагомим внеском у залученні іноземних громадян різних країн до закладів освіти нашої країни, а також підвищує ефективність їх навчання та покращує підготовку до складання міжнародних іспитів.

Висновки й перспективи у даному напрямку. Отже, наведені педагогічні, технічні та методологічні особливості у роботі з іноземними студентами можуть слугувати функціонуючою системою знань, умінь, навичок, які сприятимуть розвитку педагогічної майстерності викладача, тим самим сприятимуть підвищенню якості освітньої складової.

Література:

1. За матеріалами сайту: studyinukraine.gov.ua/ru/zhizn-v-ukraine/inostrannye-studenty-v-ukraine.

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ З ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМУ

Вступ. Стрімкий розвиток суспільства в еру інформаційних технологій призводить до необхідних змін і в освітній складовій. Безумовно, ці зміни не можуть оминати й вищу медичну освіту в нашій країні, оскільки застарілі принципи викладання фундаментальних дисциплін не є ефективними в сучасних умовах на етапі формування студента в професійного та кваліфікованого лікаря-спеціаліста.

Незалежно від освітньої галузі, ефективність процесу формування що ж до необхідних майбутньому фахівцю компетентностей у закладах вищої освіти, залежить від таких важливих чинників, як: умотивованість самого студента, компетентнісного наповнення змісту освітнього процесу та компетентності науково-педагогічного колективу [1, 2].

На сьогодні стає все більш очевидним те, що сучасна вища медична освіта відходить від інформативної парадигми навчання, орієнтованої на передавання знань, формування вмій та навичок і переходить до компетентнісної, заснованої на формуванні здатності до оволодіння професією майбутнім лікарем [3, 4].

Студентоцентроване навчання – основний принцип Болонських реформ у вищій освіті, що передбачає активну навчальну діяльність студента при набутті необхідних компетенцій і зростання відповідальності за власне навчання, спрямоване на досягнення певного результату. Відбувається перехід від монологічного викладення навчального матеріалу до творчої співпраці викладача та студента [5].

Метою статті є визначення ролі викладача фундаментальних дисциплін в системі сучасної вищої медичної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Головною проблемою формування взаємовідносин викладач-студент полягає в тому, що більшість фундаментальних профільних дисциплін, зокрема анатомія людини, фізіологія, біохімія, мікробіологія викладаються в закладах вищої медичної освіти (ЗВМО) на початкових етапах, починаючи з першого курсу. Студент, який нещодавно був школярем, стикається із зовсім іншим сприйняттям його як людина в абсолютно іншому середовищі. Не менш важливим є той факт, що профільні дисципліни несуть у собі величезний обсяг наукової інформації, яку студент зобов'язаний опрацювати, зрозуміти та вміти використовувати.

У цій ситуації на перший план виходить роль викладача не як єдиного та невід'ємного джерела знань та інформації, а як ментора або провідника в цій системі. Далеко позаду лишилися часи, коли тільки викладач володів інформацією, яку дуже складно знайти в літературних дже-

релах, оскільки сучасного студента оточує цілий світ електронної інформації: онлайн бібліотеки, наукові журнали у вільному доступі, онлайн курси з будь якої дисципліни, вебінари на різних інтернет-ресурсах.

Ураховуючи ці факти, нам, викладачам фундаментальних дисциплін, потрібно розуміти, що саме ми завжди починаємо процес перетворення вчорашніх школярів в майбутніх кваліфікованих працівників закладів охорони здоров'я. А якщо врахувати, наприклад, специфіку анатомії людини як фундаментальної дисципліни, то ми побачимо величезний обсяг інформації, включно з міжнародною анатомічною термінологією, яку потрібно знати державною, латинською та англійською (як складовою частиною єдиного державного кваліфікаційного іспиту) мовами, та багато чого іншого. Інша сторона проблеми полягає в тому, що більшість зі студентів не можуть зрозуміти як вчити та запам'ятовувати потрібний обсяг матеріалу, на яких моментах треба акцентувати особливу увагу.

У цій ситуації перехід до студентоцентризму, тобто індивідуального підходу до кожного студента з урахуванням його здібностей та можливостей, допоможе розкрити потенціал студента як майбутнього лікаря-спеціаліста, так і людини в цілому. Тому ми повинні налаштовувати діалог між педагогом та студентом, у ході якого ми не просто ставимо запитання й вимагаємо негайної відповіді на нього, а намагаємося створити дискусію з можливістю для кожного висловити свою точку зору. А така позиція, безперечно, дає можливість кожному студенту перш за все не боятися отримати «двійку» за невірну відповідь, а вчитися висловлювати свої думки та відстоювати власну точку зору. Такий підхід не «відіб'є» бажання навчатися, а лише сприятиме прагненню до самовдосконалення й дозволить реалізувати себе як особистість. Нашою головною метою повинно бути спільне досягнення кінцевого результату, зокрема отримання споживачем освітнього продукту необхідного об'єму знань та вмінь і розуміння їх практичного значення.

Саме тому наше основне завдання є в тому, щоб навчити студентів сприймати інформацію не просто як предмет запам'ятовування, а як об'єкт творчого та критичного опановування. Розвивати бажання постійно поглиблювати власні знання, самовдосконалюватись задля можливості бути конкурентоспроможним в сучасному медичному середовищі не тільки в межах власної держави, а й на світовому рівні.

Висновки. Студентоцентризм як напрямок розвитку взаємовідносин між педагогом та студентом повністю відповідає сучасним умовам нашого суспільства та новим вимогам до вищої медичної освіти від її споживачів. Проте процес переходу до студентоцентризму в системі вищої медичної освіти та при вивченні фундаментальних дисциплін є важким і довготривалим, але, безумовно, необхідним процесом для швидкої інтеграції нових ідей та реформ у вищій освіті нашої країни.

Література:

1. Кульбашна Я. Нові завдання і функції сучасного викладача закладу вищої медичної освіти у підготовці компетентного лікаря / Я. Кульбашна, О. Ткачук, В. Захарова // Освітологічний дискурс. – 2018. – № 1–2. – С. 141–157.
2. Кульбашна Я.А., Ткачук О.Г. Формування загальних компетентностей майбутніх лікарів // Педагогічний процес: Теорія і практика (серія: Педагогіка) м. Київ, 2016. – №4 (55).
3. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: Методичні рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України. – К., 2016. – 88 с
4. Амосова К.М. (2018). Хто такі «міленіали», і як навчати таких студентів. URL: <http://nmu.ua/news/kateryna-amosova-hto-taki-milenialy-yak-navchaty-takyhstudentiv>
5. Сосницька Н. Л. Студентоцентризований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства / Н. Л. Сосницька, В.С. Глікман. // Науковий вісник львівської академії. Серія : Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 1. – С. 377–381.

В'юн В.В., Тельнова Л.Г., Власенко А.В.

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Надання якісної медичної допомоги населенню серед іншого забезпечує наявність достатньої кількості висококваліфікованих кадрів. Зміни у вищій медичній освіті, інтеграція її в європейський освітній простір вимагає нових підходів до підготовки лікаря на післядипломному етапі. Наразі існує потреба синхронізувати процеси реформ у системі охорони здоров'я та зміни в системі підготовки лікарів й інших фахівців, які повинні забезпечувати нову якість лікування та піклування про пацієнтів.

Впровадження новітніх технологій навчання, поєднання наукової та навчальної роботи має велике значення для постійної підтримки високої якості всіх складників навчального процесу при підготовці лікарів-інтернів у Харківському національному медичному університеті (ХНМУ).

Традиційно моніторинг якості вищої освіти пов'язується зі спостереженням та оцінюванням результатів освіти з подальшим їх аналізом і вживанням заходів для підвищення рівня підготовки випускників закладів вищої освіти.

Метою та завданням цієї роботи є обговорення сучасного підходу до оцінювання роботи лікарів-інтернів з використанням новітніх технологій в Харківському національному медичному університеті.

Виклад основного матеріалу. Одним з чинників інтегрування в європейський та світовий освітній простір є розроблення навчальних матеріалів нового покоління. З метою підвищення якості підготовки, удосконалення практичної й теоретичної підготовки лікарів-інтернів, виникає необхідність використання новітніх інноваційно-освітніх технологій, серед яких традиційно посідають важливе місце мультимедійні засоби, що широко використовуються під час підготовки до практичних занять та семінарів.

Усі кафедри Харківського національного медичного університету забезпечені сучасними інформаційними та технічними засобами для проведення лекцій за мультимедійними технологіями в кожній аудиторії ХНМУ.

Навчально-науковим інститутом післядипломної освіти Харківського національного медичного університету та кафедрами ХНМУ широко використовуються дистанційні технології при проведенні відеоконференцій, телеконференцій, діалогів в режимі онлайн, навчання за допомогою систем телебачення та супутникових каналів передачі даних при вивченні тестової бази «Крок 3». Під час спілкування у прямому ефірі відбувається трансляція мультимедійної презентації, що є одним із варіантів підготовки лікарів-інтернів. За допомогою інтернет-технологій передбачається вивчення методичних розробок та матеріалів для інтерактивного читання й тестування. Використовують також відеосюжети клінічних випадків та ситуацій з медичної практики.

Упродовж років в Харківському національному медичному університеті широко застосовуються тестові технології оцінювання знань лікарів-інтернів з навчальних дисциплін. Тестування проходить у комп'ютерних класах Навчально-наукового інституту якості освіти Харківського національного медичного університету. Підсумковий контроль включає перевірку професійної практичної підготовки лікаря-інтерна згідно з планом і програмою, тестовий контроль рівня знань та умінь, співбесіду.

При підготовці лікарів-інтернів кафедри Харківського національного медичного університету залучають інтернів до участі в клініко-анатомічних та клінічних конференціях, обходах професорів та доцентів, у самостійній роботі над періодичною літературою, монографіями з суміжних дисциплін, підготовці науково-практичної роботи. У ХНМУ працює система внутрішнього моніторингу якості навчального процесу лікарів-інтернів, яка включає внутрішню та зовнішню оцінку якості навчального процесу, а також порівняння внутрішньої та зовнішньої оцінки, що дозволяє виявляти рівень одержаного результату.

Розроблена методика перевірки вихідного рівня знань інтернів шляхом проведення тестового контролю знань та співбесіди з кожним інтерном біля ліжка хворого, що досить повно виявляє загальний рівень теоретичних та практичних знань інтерна.

Вагомим засобом підвищення ефективності навчально-виховного процесу стало подальше втілення рейтингу навчальної діяльності лікарів-інтернів, що дозволило проводити систематичний аналіз поточної успішності, підвищити рівень здійснення поточного контролю з боку викладачів на очному циклі.

Велике значення для удосконалення організаційно-методичного забезпечення післядипломної освіти мала 45-а науково-методична конференція «Сучасний стан та перспективи підготовки лікарів-інтернів у Харківському національному медичному університеті», яка була проведена на ХНМУ та Управлінням охорони здоров'я Харківської облдержадміністрації 10–11 квітня 2019 року на базі ХНМУ.

Висновки. Харківський національний медичний університет має всі наявні можливості для високоякісної підготовки лікарів-інтернів, власні бази даних та набір необхідних технологій роботи з ними.

Використання новітніх комп'ютерних, телекомунікаційних та інтернет-технологій підвищує ефективність навчання лікарів-інтернів ХНМУ.

Задля поліпшення підготовки лікарів-інтернів на заочному етапі підготовки доцільно впроваджувати новітні форми навчання та проводити контроль якості навчального процесу шляхом тестування у комп'ютерних класах.

Література:

1. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія / За заг. ред. Ф.Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560 с. – (Серія «Євроінтеграція: український вимір»; Вип. 16).

2. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.

3. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О.І. Локшиної. – К.І.С., 2014. – 121 с.

Гепенко Л. О.

МІЖКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ З ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ

Нинішні освітні реформи, зокрема у вищій медичній школі, спираються на суттєві положення студентоцентрованого підходу. У межах цього підходу здобувачі вищої освіти є активними учасником освітнього процесу. Вони мають долучатися до процесу вдосконалення освітньої програми, можуть бути експертами з оцінювання освітніх програм. Учасники освітнього процесу запрошуюються для спілкування з членами експертної групи з акредитації освітніх програм. Суб'єкти освітнього процесу мають змогу обирати навчальні дисципліни до 25% від усього обсягу навчального

навантаження. У такий спосіб здобувачі вищої освіти визнаються автономними суб'єктами навчання, вони долучаються до формування освітнього процесу, та водночас є його відповідальними учасниками з позитивною мотивацією на засвоєння кваліфікаційних вимог.

Студентоцентрований підхід виявляється під час складання індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ) здобувачів вищої освіти. У нашому випадку ІОТ є персональною реалізацією майбутніми лікарями власного потенціалу як потреб і мотивів, інтересів, здібностей за рахунок правильного вибору освітніх програм, навчальних дисциплін, методів, прийомів, форм і засобів організації освітнього процесу й самоосвіти.

З позиції студентоцентрованого підходу не лише створюється імідж сучасного здобувача вищої освіти, але й розглядаються нові взаємини між суб'єктами освітнього процесу. Такі суб'єкт-суб'єктні відносини характеризуються виявленням поваги й гуманізму до іншої людини, визнанням її талантів, належності до певної національності, віросповідань і народних традицій, сімейних устоїв.

Актуальність цієї думки обумовлена тим, що в закладах вищої медичної освіти навчаються іноземні здобувачі вищої освіти. Іноземні здобувачі вищої освіти спілкуються не лише між собою, але й з вітчизняними майбутніми лікарями. Середовище, у якому вони спілкуються, навчаються, розвиваються, по суті, є складним і центрованим на формуванні професійної компетентності майбутніх лікарів. Головним у такому особистісно зорієнтованому середовищі є визнання майбутнього медика особистістю, повага до його пріоритетів і вподобань.

Міжкультурне виховання майбутніх лікарів як невід'ємна складова такого середовища зорієнтоване на особистості здобувача вищої освіти, створення умов для навчання й проживання в гуртожитках (за потребами). Як свідчить досвід власної педагогічної діяльності, поєднання міжкультурного виховання майбутніх лікарів і центрації на особистості як найвищої цінності є можливим завдяки застосуванню активних методів навчання й виховання учасників освітнього процесу.

У педагогіці є різні підходи до класифікації методів, як навчання, так і виховання. На прикладі методів виховання, представлених у праці В. Лозової і А. Троцько [2], розглянемо можливості застосування суттєвих положень студентоцентрованого підходу в процесі міжкультурного виховання майбутніх лікарів. Логічно те, що міжкультурне виховання особистості як система взаємодії викладача й здобувача вищої освіти з метою передачі та засвоєння кращих традицій різних народів має розпочинатися з формування свідомості людини. У цьому випадку застосовуємо методи переконання й прикладу. Завдяки переконанням у процесі проведення бесіди на тему: «Чи впливає релігія та менталітет країни на професіоналізм лікаря?» формуються нові погляди здобувачів вищої освіти, моральна позиція щодо якісного обслуговування пацієнтів неза-

лежно від їхніх релігійних вподобань і традицій народностей. Однак, результати переконання мають бути виражені в конкретних діях. Цьому сприяють методи формування досвіду поведінки молодшої людини, котра набуває фаху підготовки. До таких методів належать вправи й доручення. Зокрема, метод доручення має будуватися на студентоцентрованому підході, оскільки головною вимогою цього методу є врахування інтересів і побажань здобувачів вищої освіти здійснювати додаткову роботу, прикладати зусилля для виконання незапланованих завдань. Безумовно, спрацьовує усвідомлення та відповідальність перед собою й студентським колективом. Заохочення як один із методів стимулювання й корекції поведінки викликає багато запитань в освітньому середовищі. З одного боку, учасники освітнього середовища розуміють, що заохочення має бути не лише у формі грамот і подяк, але й у матеріальному сенсі. А з іншого, – головним заохоченням має бути самомотивація здобувачів вищої освіти на отримання якісних послуг у відповідних закладах. Методи самовиховання наближають майбутніх лікарів до ідеалу поведінки особистості за рахунок самоаналізу, самоконтролю, самопрезентації тощо.

У навчанні майбутніх лікарів нам імponує інноваційний підхід, завдяки якому розвивається ідея саморозвитку особистості, центрації на постійному самовдосконалюванні впродовж життя. Учені [1] до інноваційних методів навчання відносять веб-квести як форму забезпечення партнерських стосунків між учасниками освітнього процесу.

На наш погляд, у межах студентоцентрованого підходу перебільшеною є увага до здобувачів вищої освіти, водночас недостатньо йдеться про особистість викладача. Центрація на особистості викладача має бути не менш ініціативною, як зазначають цитовані вчені [3], аніж до здобувачів вищої освіти. Сучасний викладач має бути мобільним і далекоглядним, прикладом і взірцем для молоді.

Література:

1. Вихрущ В. О., Гуменюк С. В., Вихрущ-Олексюк О. А. Психодідактика вищої школи: інноваційні методи навчання : навч. посіб. / Тернопіль : Крок, 2017. 280 с.

2. Лозова В. І., Троцько А. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / ХНПУ імені Г. С. Сковороди. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : «ОВС», 2002. С. 126–154.

3. Рибалко Л. С., Черновол-Ткаченко Р. І., Горбачова І. І. Формування професійної мобільності вчителів: акмеологічний підхід, загальна середня освіта. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 96 с. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 6 (197)).

СТУДЕНТ ЯК ЦЕНТРАЛЬНА ФІГУРА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: У ПОШУКАХ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМКІВ ДІЯЛЬНОСТІ

*Учень ніколи не перевершить учителя,
якщо бачить у ньому зразок, а не суперника.
Віссаріон Белінський, літературний критик ХІХ ст.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Освіта для сучасної людини – це квиток у майбутнє, це засіб, здатний перетворити її життя, дати можливість отримати свободу й розкрити творчий потенціал. Але система освіти, що діє в Україні, відчуває кризу, яка має прояви у вигляді змін змісту й форм мислення, змін у духовному світі, трансформацій ціннісних орієнтацій педагогів, зниження морального й культурного рівня студентської молоді. Отже, духовна криза суспільства веде до кризи в освіті, а вона, у свою чергу, веде до формування неякісного фахівця [1, 282; 2, 58].

Аналіз публікацій даної проблеми свідчить про те, що визначення головних складових навчального процесу знаходиться в центрі уваги науковців. Ці аспекти відображені як в працях зарубіжних (В. Біблер, А. Виговський, Б. Гершунський, С. Гессен, Т. Давидова, О. Єрмолаєва, О. Лосєв, О. Моїсеєва, А. Печеї, О.Тофлер та ін.), так і вітчизняних (В. Андрущенко, С. Вітвицька, Н. Гузій, І. Зязюн, В. Кремень, М. Култаєва, В. Лутай, І. Предборська, В. Сухіна, В. Табачковський, Н. Чибісова та ін.) авторів. Освітня система України потребує змін і на перспективу передбачає як основний напрямок – перехід від репродуктивної до гуманістичної освіти [2; 3; 4]. Тому зазначена проблема має сенс перспективного вирішення.

Метою і завданням статті є аналіз тенденцій розвитку освіти. Такий стан справ **актуалізує** пошук перспективних напрямків діяльності щодо встановлення студента центральною фігурою навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Кризовий стан суспільства, в тому числі й освіти, значною мірою детермінує передумову кризи в розвитку особистості. А тому перспективи розвитку вищої школи України не викликають оптимізму – глибока криза з багатьох причин.

По-перше, сучасна освіта, переважно, лише транслює знання. За такої практики студенти добре засвоюють функціональні обов'язки з означених спеціальностей, але не здатні аналітично й синтетично охопити зміст вимог й змісту своєї професії, а також не здатні бачити світ у всій його багатомірності й взаємозв'язку. Проглядається явна суперечність між різними типами мислення: нове покоління студентів прагне до новітніх знань на основі сучасних технологій; у той же час, покоління викладачів не завжди до цього готово, тому що їх спосіб мислення лежить у консервативному руслі попередньої освітньої парадигми [2, 59; 3, 390].

По-друге, вища освіта передбачає фундаментальність навчання й виховання, створення унікально розвинених особистостей, а нинішня освіта – це лише бізнес-проект з підготовки вузькопрофільних фахівців із сумнівними пріоритетами. Поки університети готують фахівців, нові вимоги суспільства зменшують у них потребу й вимагають нових, які відповідають актуальним викликам часу. Тим самим вища школа виявляється нездатною не те що готувати фахівців з випередженням, але навіть запізнюється реагувати на запит сучасного ринку [2, 59; 3, 390; 4, 286].

По-третє, модель освіти, як підготовка фахівців, недосконала ще й тим, що невірно визначена стратегія освіти. Людина, отримавши одну професію, протягом трудового життя міняє її декілька разів. Учити потрібно не професії, а тому, як потрібно вчитися, щоб бути готовим швидко підготуватися до нової професії [2, 59; 3, 389; 4, 285]. Фрагментарність освіти – це шлях до перекрученого бачення реальності, який позбавляє людину можливості адекватно реагувати на кризові явища в усіх природних і соціальних сферах.

По-четверте, сучасний соціум демонструє нескінченний калейдоскоп ідей, концепцій, теорій, напрямків, у яких проглядається намагання осмислити кардинальні зміни в житті суспільства. Нові умови існування людини піддали сумніву традиційні гуманістичні принципи [3, 391; 4, 286]. Суспільство у своїх освітніх, культурних програмах докладає величезних зусиль щодо подолання незнаних раніше проблем, але що далі, то більше вони загострюються. Перекручена сутність освіти, де навчання й виховання виявилися розділеними, а потім і зовсім виховання як найважливішу функцію освіти виключили з навчального процесу, з керівних документів [6]. Навчання й виховання – це цілісний, взаємодоповнюючий процес, який носить культурний характер [1; 2; 5]. На практиці доводиться констатувати стійку тенденцію дегуманізації освіти й нав'язування їй західної моделі. Національна модель освіти завжди передбачала виховання інтелігента, західна ж модель орієнтувалася на підготовку інтелектуала.

По-п'яте: Державна національна програма «Освіта» визначає, що гуманізація освіти полягає у визначенні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, а гуманітаризація освіти покликана формувати цілісну картину світу, гуманітарну культуру і планетарне мислення, виховувати відповідне ставлення до навколишнього світу, суспільства та людини. Ціннісна картина світу молодої людини найефективніше формується в період інтенсивної соціалізації. У цей життєвий період в індивіда посилюється зацікавленість до знань, формуються ціннісні установки, життєві орієнтири [2, 60; 3, 391]. І тут на перший план виходить освіта, яка в якості своєї мети розглядає самоактуалізацію, яка мож-

лива за умов, коли людина свідомо і глибоко вірить у своє індивідуальне, неповторне призначення; відчуває свої здібності, інтереси, життєві переваги та мотиви поведінки; усвідомлює себе частиною природи та людської спільноти.

Зміна парадигми освіти – це стратегічна соціально-політична мета, що припускає заміну моделі підготовки фахівця на модель формування громадянина з високим рівнем університетської підготовки. Якщо на чільне місце системи освіти ставити підготовку, насамперед, громадянина, а потім – фахівця, то ми отримуємо людину творчу й відповідальну. Якщо ж готувати, у першу чергу, фахівця, що зараз і відбувається, то ми будемо одержувати функціонера. Потрібно готувати людину думаючу, здатну й бажаючу служити своєму народу й Батьківщині.

Висновки. Інформаційно-пізнавальна парадигма сучасної освіти не здатна виконувати своєї конструктивної місії, а тому повинна поступитися гуманістичній парадигмі. Гуманізація й гуманітаризація процесу навчання й виховання – це своєрідні «інвестиції в майбутнє», від яких не можна чекати швидкої віддачі. Вища школа повинна вчити й виховувати, насамперед, інтелігентів, громадян-патріотів своєї країни з національною самосвідомістю, а вже потім – фахівців у певних сферах.

Література:

1. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі / В.Г. Кремень. [2-е вид.]. – К.: Т-во “Знання України”, 2010. – 520 с.

2. Гончаренко Л.О. Культура як ключова складова освіти / Модернізація вищої освіти та забезпечення якості освітньої діяльності: Перша Міжнар. Наук.-метод. Конф., 31 травня 2019 р.: [тези] / редкол.: О.І. Черевко та ін.. – Х.: ХДУХТ, 2019. – 452 с.

3. Ермолаева Е.В. Социально-экономические и социокультурные аспекты современного медицинского образования / Философские проблемы биологии и медицины: Вып. 8: Технологии и трансформации: сборник статей. – М.: Навигатор, 2014. – 416 с.

4. Моисеева О.Н. Принципы и методика преподавания философии в медицинском вузе / Философские проблемы биологии и медицины: Вып. 13: Феномен биорациональности. – М.: ЛЕНАНД, 2019. – 304 с.

5. Давыдова Т.В. К вопросу о роли гуманитарного образования в медицинском вузе / Философские проблемы биологии и медицины: Выпуск 7: Естественнонаучный и гуманитарный полилог: сборник статей. – М.: изд-во «Принтберри», 2013. – 384 с.

6. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту» (із змінами і доповненнями).

ВИБІРКОВІ ДИСЦИПЛІНИ У СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОМУ НАВЧАННІ

Основним напрямком розвитку сучасної освіти є формування нової моделі майбутнього лікаря на основі нового системного підходу у навчанні. Для формування якісного конкурентоспроможного випускника обов'язковим є набір необхідних компетенцій. Компетентний підхід в освіті дозволить реалізувати оволодіння основними навиками й компетенціями та сформувати особистість кваліфікованого лікаря. Таким підходом характеризується студентоцентроване навчання. Це поняття містить, за думкою сучасних науковців, не тільки досягнення важливих для студента освітніх цілей у навчальній діяльності, а й саморозвиток та різні види позааудиторної діяльності, що дають змогу розкрити студенту в собі ті здібності, які будуть важливі йому в майбутньому та до вподоби.

Одним із шляхів досягнення цієї мети вища освітня школа може запропонувати обирання студентом тієї або іншої дисципліни з урахуванням майбутньої професійної діяльності. Індивідуальна освітня діяльність перетворює студента з пасивного «приймача» освітніх послуг на суб'єкт їх визначення та замовлення. З іншого боку, це дозволяє набрати необхідну кількість кредитів для формування обов'язкових компетенцій майбутнього лікаря. Створення блоків вибіркового навчання на сучасному етапі регламентовано основними вимогами щодо до розділу X ст. 62 Закону України «Про вищу освіту» (№ 1556-VII від 01.07.2014 р.).

Метою та завданням даної роботи було проаналізувати можливість змін навчальної програми з педіатрії для студента з урахуванням його майбутньої професійної діяльності.

Для вирішення цього питання необхідним є аналіз робочої програми та робочих планів з відокремленням теоретичних базових дисциплін, які є необхідною складовою для отримання фундаментальних знань з медицини для успішного складання ліцензійного іспиту КРОК 1, КРОК 2 та успішного складання ЄДКІ. З іншого боку для отримання необхідних компетенцій та формування академічно досвідченого майбутнього лікаря вкрай важливим є набір відповідної кількості кредитів з вибіркового навчання, вибір яких зумовлений майбутньою спеціальністю. Тобто студент має змогу обирати ту чи іншу з дисциплін за власним бажанням та майбутнім профілем. Таким чином, фахівці в медичній освіті мають змогу знайти середину чи «вершину» в навчальному процесі та збалансувати базу глибоких теоретичних знань та власного, здобутого під час навчання практичного та наукового досвіду.

Для вирішення цієї проблеми на нашій кафедрі педіатрії №1 та неонатології запропоновані міждисциплінарні курси за вибором, які

пов'язані з майбутньою професійною орієнтацією, а саме: для сімейного лікаря, неонатолога та педіатра. На кожному курсі є вибіркові дисципліни, які пов'язують теоретичні знання та практичний досвід, що необхідний на даному етапі навчання. Крім того, вони спрямовані на спеціалізацію студента. Наприклад, «Основи догляду за здоровими новонародженими», «Основи догляду в педіатрії. Сучасні принципи оцінювання фізичного та психічного розвитку», «Основи догляду в практиці сімейного лікаря». Також вибіркові дисципліни можуть містити найважливіші питання сучасної медицини та розглядатися під різним кутом, у залежності від обраної спеціалізації («Імунологічний стан людини в різні вікові періоди в мегаполісі», «Імунологічний стан дитини в мегаполісі», «Імунологічний стан матері та новонародженої дитини»).

Крім того, запропоновані курси за вибором з поглибленою спеціалізацією: «Актуальні питання дитячої кардіології» та «Актуальні питання дитячої гастроентерології». Самостійно обрана вибіркова дисципліна дозволяє студентові розширити й поглибити знання та підвищити комунікабельність й інтелектуальну самостійність. Курс за вибором допомагає подолати інформаційну перевантаженість дисципліни, яка вивчається, та зробити навчальний процес більш особисто орієнтованим для студента. Студент може спробувати себе у якості практикуючого лікаря.

Таким чином, з урахуванням власних даних та аналізу доступної вітчизняної та зарубіжної літератури, ми прийшли висновку, що якісна підготовка майбутніх лікарів неможлива без ретельного аналізу потреб майбутнього фахівця згідно з його напрямком професійної діяльності. Це може бути досягнуто тільки вибором індивідуального підбору циклів. Така схема навчання дозволить отримати конкурентноспроможного випускника з якісною академічною медичною освітою, а саме це є метою та результатом роботи вищої медичної школи.

Література:

1. Закон Україна « Про вищу освіту» 01.07.2014 №1556 – VII.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти».
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.02.2017 №53 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №266».
4. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010 // Видавництво «Соцінформ». – Київ. – 2010.
5. Індивідуальна освітня траєкторія студента: теоретичні аспекти організації / І.П. Краснощок // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. -2018. - №1. – С. 101-107

Григорова І.А., Різниченко О.К., Ібрагімова О.Л., Гелетка О.О.
**АДАПТУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ПРИ ВИКЛАДАННІ ЇМ ДИСЦИПЛІНИ «НЕВРОЛОГІЯ».
ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ**

Вступ. Розвиток вищої школи в Україні є одним із основних чинників розвитку держави в цілому [1].

Одним із напрямків реалізації цієї стратегії розвитку української освіти в умовах європеїзації та глобальної інтеграції є підготовка іноземних громадян [2].

Постійне збільшення кількості іноземних студентів, викладання яким ведеться англійською мовою, спричиняє до зміни у структурі вступної кампанії та навчального процесу іноземних студентів.

Мета роботи – вивчення можливостей адаптування навчально-методичного процесу при викладанні клінічних дисциплін у студентів-іноземців з англійською мовою навчання.

Основна частина. З метою підвищення якості підготовки англійськомовних іноземних громадян у Харківському національному медичному університеті протягом останніх 10 років відбуваються постійні зміни контингенту англійськомовних студентів, як на підготовчому факультеті, так і серед першокурсників. Постійно підвищуються кількісний склад та вимоги до абітурієнтів – громадян іноземних країн, які обирають навчання англійською мовою, а саме віддають перевагу іноземцям які є носіями англійської мови, для вступників стали більш жорсткими критерії щодо рівня знань у документах про попередню освіту та безпосередньо з профільних конкурсних предметів на вступних іспитах та ін.

Але одного лише успішного засвоєння іноземним студентом курсу «Неврологія» недостатньо, необхідні також вміння самостійно здобувати знання, застосовувати їх на практиці, творчо мислити. Для формування цих умінь потрібно перемістити акцент в освіті із засвоєння готових знань на самостійну пізнавальну діяльність з урахуванням обсягу інформації, що отримується та особливостей учнів [5].

Також навчання англійською мовою постійно стимулює викладачем підвищення не тільки свого професійного рівня, а також до вироблення навичок спілкування зі студентами. Для цього впроваджено протягом річного курсу підготовки викладачів, їх розподіл на групи з високим рівнем підготовки, достатнім та середнім рівнями базового володіння англійською мовою.

Проте підвищення вимог до рівня базових знань в іноземних абітурієнтів, з урахуванням медичної термінології, наявність досвідченого професорсько-викладацького складу, потужна матеріально-технічна база університету не вирішують одразу всіх проблем якості підготовки іноземних студентів-старшокурсників при викладанні клінічних дисциплін, а саме – неврології [6].

Алгоритм викладання медичних дисциплін на клінічних кафедрах має на меті не тільки наявність достатньої теоретичної підготовки студентів, але й високий рівень володіння практичними навичками роботи з пацієнтами з різними нозологічними синдромами, а саме: чіткий збір скарг, анамнезу, фізикальне обстеження, неврологічний статус, уміння призначати та інтерпретувати необхідні лабораторні та інструментальні обстеження. Діагностувати невідкладні стани. Як відомо, на відміну від більшості європейських держав, в Україні можливе спілкування безпосередньо із пацієнтом неврологічної клініки, але саме це становить проблеми в спілкуванні між хворим та іноземним студентом. Також величезний обсяг предмета, що вивчається, наявності в розкладі не більше 10 пар на семестр на практичні заняття за загальною та 8 пар за спеціальною частинами. Такий розподіл формує значний обсяг самотійної роботи.

Відомо, що самотійну роботу можна також трактувати як діяльність, яка полягає в раціональному засвоєнні та поглибленні знань, розвитку ключових компетенцій, як засобу активізації учнів, індивідуалізації навчання, що є дуже важливим у разі, коли йдеться про необхідність формування навичок самоорганізації, що є фактором поступального розвитку самої особистості в цілому.

З метою подолання зазначених труднощів у нашому колективі відбувається поєднання класичної системи викладання у навчально-методичному процесі та інноваційні технології у студентів-іноземців з англійською формою навчання.

Впровадження сучасних технологій засвоєння й контролю знань ґрунтується на застосуванні симуляційних, комп'ютерних та інтерактивних технологій у процесі засвоєння знань, практичних навичок, набуття діагностичних, неврологічних, терапевтичних умінь майбутніми лікарями. Користування електронними ресурсами є ефективною формою самоосвіти, і вони є надзвичайно різноманітними: від можливості одночасного та швидкого доступу до декількох ресурсів до можливості проходження онлайн-курсів, відео-лекцій відомих спеціалістів з різних країн, перевіряти свої знання за допомогою тестування, онлайн-симуляторів, до можливості спілкування з іншими студентами, викладачами, обміну думками, участі у форумах, конференціях [7].

Також, на нашу думку, більш активне залучення іноземних студентів у педагогічний процес може бути посилено завдяки максимально широкому використанню різних активних методів навчання (більшість часу від загального обсягу курсу), що потребують високої особистої включеності студентів в освітній процес. Ураховуючи обсяг та якість самотійної роботи слід звернути увагу на те, що в процесі самотійної роботи проявляється творча мотивація студента, цілеспрямованість, індивідуалізація стилю навчальної та навчально-дослідницької діяльності, самоактуалізація, самоорганізація, самотійність, самоконтроль, само-

врядування, саморозвиток та інші важливі особистісні якості, тобто всі ті якості, що необхідні для подальшого опанування практичного досвіду на етапі вузівського періоду підготовки лікаря [4, 9].

Висновки. Таким чином, практичні зайняття та завдання для самостійної роботи студентів мають бути спроектовані на основі різних технологій навчання – діалогових, проектних, інформаційних, тестування, методу кейсів, ситуаційного аналізу та ін., що сприяє адаптуванню студентів іноземців при викладанні англійською мовою. Комбінація різних методів педагогічного процесу сприяє адаптації до основних складнощів набуття діагностичних, терапевтичних та хірургічних умінь, що в свою чергу дозволяє досягати кінцевих цілей, визначених в освітньо-професійних програмах підготовки іноземних англомовних студентів.

Література:

[Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” [The Higher Education Act of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

Kremen, V.H. (Eds.). (2016). Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini [National report on the status and prospects of education in Ukraine]. Kyiv: Pedohohichna dumka [in Ukrainian].

Хусаєнова А. А., Амиров А. Ф., Насретдинова Л. М., Богданов Р. Р. Самостоятельная работа студентов медицинских образовательных организаций высшего образования на основе требований ФГОС ВО // Педагогика высшей школы. – 2015. – №1. – С. 28–29

Болотский А. А. Формирование познавательной самостоятельности студентов как психолого-педагогическая проблема // Молодой ученый. – 2016. – №12. – С. 824–827

Пасленов А. П. Повышение эффективности обучения посредством мотивации [Текст] // Проблемы и перспективы развития образования: материалы Междунар. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2011 г.). Т. II. – Пермь: Меркурий, 2011. – С. 171–175.

Piatnytskyi, Yu.S., Melnyk, I.V., Polishchuk, M.O., & Fysun, Yu.I. (2016). Orhanizatsiya navchalnoho protsesu u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy v umovah vprovazhennia Zakonu Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” (za pidsumkamy monitorynhu 2016 r.) [Organization of educational process in higher educational institutions of the Ministry of Healthcare of Ukraine in the Електронна адреса для листування: pulmon2015@gmail.com contect of Higher Education Act of Ukraine implementation (according to the results of monitoring in 2016)]. Materials from CIQME '16: XIII Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia z mizhnarodnoiu uchastiu “Aktualni pytannia yakosti medychnoi osvity” – XIII All-Ukrainian scientific conference with international participation “Current issues of quality of medical education”]

Богоявленская А. Е. Развитие познавательной самостоятельности студентов: Монография / А. Е. Богоявленская. – Тверь, 2004. – 160 с.

Banchuk M. V. Suchasni pitannya rozvitku vischoyi medichnoyi osviti ta kadrovogo zabezpechennya galuzi ohoroni zdorovya / M. V. Banchuk, O.P. Volosovets, I. I. Feschenko // - Medichna osvita. – 2008. – No.2. – S. 5–11.

Sidorova A. I. Samoosvita studenta yak faktor pidgotovki spetsialista v suchasnih umovah / A. I. Sidorova, S. A. Pavlenko, O. V. Pavlenkova [ta in.]. Poltava, – 2016. – S.190–191.

Григорова І.А., Тихонова Л.В., Тесленко О.О., Єскін О.Р.

ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ НЕВРОЛОГІЇ № 1

Реформування системи охорони здоров'я в сучасній Україні, зумовлені євроінтеграційними прагненнями громадян, актуалізують необхідність інноваційних змін у професійній підготовці майбутніх лікарів, від фахової підготовки яких безпосередньо залежить успішне функціонування медицини ХХІ століття. Модернізація національної вищої медичної освіти закономірно потребує практичних заходів задля досягнення відповідності стандартів фахової підготовки українських лікарів західноєвропейським критеріям професійної готовності медика. [1].

Одним із основних завдань вищої медичної школи завжди було й залишається високоякісне навчання студентів визначеної спеціальності, яке зумовлює у подальшому їх успішну й ефективну роботу. Тільки професіонали високого класу становили і будуть становити інтелектуальний потенціал країни, який виступає гарантом її успішного розвитку.

У зв'язку з цим, все більше вчених і практиків, які працюють в освітній сфері, звертаються до компетентнісного підходу, який дозволяє внести сенс особистості в освітній процес. На перше місце висувається вміння вирішувати проблеми, які виникають у пізнанні, у взаєминах людей, при оцінюванні власних вчинків.

В основі навчального процесу знаходиться набуття компетенцій (умінь та досвіду діяльності), а не час, витрачений на їх здобуття. Специфіка компетентнісного навчання в тому, що засвоюється не готове знання, а той, хто навчається, сам формує знання, необхідні для вирішення завдання. Для організації такого навчання у європейській вищій освіті закріпився термін «студентоцентрована освіта» [2].

Студентоцентрована освіта на тлі компетентного підходу - це центральний принцип болонських реформ у вищій освіті, який припускає зміщення акцентів в освітньому процесі із викладача на навчання як на активну освітню діяльність студента. При даному підході зберігається академічність занять, однак обстановка стає більш вільною, що краще відбивається на мотивації студентів до навчання [3].

Ознаки студентоцентрованого підходу: урахування особливостей та споживань студента, підвищення особистої відповідальності за результати навчання. У вищій освіті це сукупність компетенцій, які виражають, що саме студент буде знати, розуміти і буде спроможним зробити по завершенні процесу навчання, це компетенції професійні. Вони необхідні випускникам на ринку праці, дозволяють стати активним і відповідальним громадянином своєї країни.

Необхідне зміщення акцентів від викладача до студента і того, що вивчається. Студентоцентрований підхід змінює як роль викладача, так роль того, хто навчається. Викладач – організатор, тьютор, фасілітатор, консультант, мотиватор.

Самостійна діяльність, особиста відповідальність за результати навчання, планування, організація, самоконтроль, робота в команді, лідерські якості, аналіз учбових і професійних ситуацій, інтегрування знань, розуміння, навиків, як результат - компетенції універсальні і професійні.

Основними елементами студентоцентрованої освіти є:

- опора на активне (інтерактивне), а не на пасивне навчання;
- акцент на глибоке вивчення і розуміння;
- підвищення відповідальності з боку студентів;
- розвинене відчуття самостійності у студентів;
- взаємозв'язок між викладачем і студентами;
- взаємоповага у відношеннях між студентами і викладачами;
- рефлексивний підхід до навчального процесу з боку і викладача, і студента.

Організація навчального процесу включає два паралельних процеси:

- науково-освітня діяльність викладача;
- навчально-пізнавальна діяльність студента.

Діяльність викладача включає такі види:

- учбово-методична і науково-методична, підготовка і написання підручників, навчальних посібників, навчальних програм та інше;
- безпосередньо викладання-консультування студентів;
- організація і проведення поточного контролю, виявлення проблем, оцінка результативності виконаних коректуючих дій;
- атестація студентів.

Навчально-пізнавальна діяльність студентів;

- відвідування обов'язкових учбових занять;
- вивчення підручників і навчальних посібників, осмислення учбової інформації на лекціях і практичних заняттях;
- виконання всіх видів самостійних робіт;
- участь у конкурсах;
- самоконтроль, самоаналіз;
- проходження поточного контролю і атестацій [4].

Різноманітність інтерактивних методів, які застосовуються, дозволяє самостійно засвоювати інформацію, яка постійно оновлюється, сприяє прояві вмінь і навиків, розвиває творчу індивідуальність і формує індивідуальні особливості майбутнього спеціаліста.

Студентоцентрований підхід покладає на студента велику відповідальність, наштовхує його думати, аналізувати, критикувати, вирішувати проблеми тощо.

На кафедрі неврології №1 Харківського національного медичного університету проходять навчання студенти 4 курсу спеціальності 222 "Медицина" другого (магістерського) рівня. Дисципліна "Неврологія" призначена для підготовки лікарів різних медичних напрямків, а викладання неврології займає важливу нішу в системі навчання.

Неврологія є вищою математикою медицини, оскільки ґрунтується на знаннях базових дисциплін, об'єднує основні напрями сучасної медицини, а також включає логічне вирішення конкретного завдання.

Враховуючи специфіку неврологічних захворювань, багато нозологічних форм є хронічними або тими, що повільно піддаються терапії. Саме тому широко використовуються ділові ігри типу "лікар-пацієнт", під час яких у бесіді пояснюються перебіг захворювання, аспекти терапії та важливість точного та тривалого прийому препаратів задля досягнення задовільного комплайенсу [5].

На кафедрі неврології №1 Харківського національного медичного університету використовують як традиційні, так і активні технології навчання. Традиційні читання лекцій, тестовий контроль на практичних заняттях. Застосування методу ділової гри розуміє високий рівень базисних знань з теоретичних дисциплін, тому використовується при вивченні другого розділу дисципліни-часної неврології.

При вивченні теми "Гострі порушення мозкового кровообігу" студенти вивчають не тільки клінічну картину різних видів інсультів, але й поведінку лікаря на різних етапах надання медичної допомоги. Студенти розподіляються на декілька груп по функціям: пацієнт зі скаргами (слабкість у половині тіла), лікар першої допомоги на догоспітальному етапі, лікар швидкої допомоги, лікар приймального відділення, лікар неврологічного відділення, лікар допоміжних методів дослідження (комп'ютерної та магнітно-резонансної томографії), родичі пацієнта. Якщо інсульт має ішемічний характер-лікар, що проводить тромболізіс. При геморагічному характері інсульту - лікар нейрохірург. За підсумками проведення практичного заняття такого типу викладач разом із студентами оцінюють активність і рівень володіння матеріалом за темою "Гострі порушення мозкового кровообігу".

Необхідною ланкою в процесі підвищення якості засвоєння учбової програми і навиків є активація навчально-дослідної діяльності студентів, яка проводиться в рамках роботи наукових студентських гуртків. Це можна вважати значним елементом самостійності студентів.

На кафедрі неврології №1 протягом трьох років проводиться конкурс "Нейро-бринг", де студенти вирішують ситуаційні клінічні задачі, відповідають на цікаві запитання, беруть участь у конкурсах на краще "неврологічне питання", ставлять "сценки з життя неврологічних хворих".

Таким чином, використання активних методів навчання у вузі ефективно відбивається на підготовці спеціаліста медичного профілю. Зміни методологічних та психологічних підходів до навчання дозволять оптимізувати навчальний процес і підготувати кваліфікованого лікаря.

Література:

1. Римарчук М.І. Формування професійної готовності майбутніх лікарів у контексті впровадження студентоцентрованого підходу // М.І. Риманчук // Медична освіта. – 2019. – № 1. – С. 32–36.

2. Лопанова Е.В. организация студентоцентрированного обучения в медицинском вузе / Е.В.Лопанова, Е.Г.Галянская // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – №8–4. – С. 751–754.

3. Копыетич И.Г. Студентоцентрированное образование: возможности и проблемы // И.Г.Копыетич, И.И.Любанец // Журнал: Электронное обучение в непрерывном образовании. – Из-во Ульяновский госуд.техн.ун-т. – 2016. – №1. – С. 747–751.

4. Огорелкова Н.И. Студентоцентрированное обучение как процесс достижения запланированных результатов, установленных образовательными стандартами / Н.И.Огорелкова, В.А.Мельничук // Весник Сибирского института бизнеса и информационных технологий. – 2014. –№2 (10). – С. 90–94.

5. Григорова І.А. Актуальність застосування інноваційних методів у навчальному-методичному забезпеченні при вивченні дисципліни "Неврологія" / І.А.Григорова, Л.В.Тихонова, О.О.Тесленко, О.Р. Єскін // Інновації у вищій медичній та фармацевтичній освіті України (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку) : матеріали XVI Веукр. Наук.-практ. Конф. з міжнарод.участю (Тернопіль, 16–17 трав. 2019 р.) / Терноп. нац. мед.ун-т ім. І.Я. Горбачевського. – Тернопіль : ТНМУ, 2019. – С. 172–173.

Губарева С.А., Мухортова О.Д., Ткаченко О.В.

МІСЦЕ E-LEARNING ТА M-LEARNING У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У зв'язку з процесами модернізації у всіх сферах життя суспільства, зокрема і в освітній системі, виникає потреба в інноваціях. Покращуючи, модернізуючи процес навчання, необхідно модернізувати форми навчання, зміст, тактики подачі матеріалу, види контролю та способи взаємодії викладача зі студентами. Ідея інтенсифікувати навчання виникла як реакція на кризу освітньої парадигми, що не відповідає запитам су-

часного суспільства. Наприклад, виконуючи завдання інтенсифікації вивчення іноземної мови реципієнтом, болгарський вчений Г. Лозанов розробив сугестопедичний метод, який базується на ідеї понадзапам'ятовування [1; 2]. Надалі його ідеї намагалися вдосконалити послідовники, з'являлися нові методи. Так само виник популярний в 90-ті роки «експрес-метод» вивчення іноземних мов І. Давидової.

На даний момент в умовах глобальної комп'ютеризації процес навчання спирається на можливості електронних технологій, які формують нові ефективні способи подачі інформації. Включення інформаційно-комунікаційних технологій в процес навчання почався відносно нещодавно, але темпи його поширення неймовірно стрімкі. В системі освіти з'явилися такі поняття як e-Learning та m-Learning.

Під поняттям e-Learning (скорочення від англ. Electronic Learning) розуміють навчання, засноване на використанні інформаційних і електронних технологій – інтернету та мультимедіа. За допомогою засобів e-Learning створюються різноманітні дистанційні курси.

E-Learning базується на таких принципах:

- робота здійснюється на платформі мережі Інтернет;
- доставка навчального контенту студенту відбувається за допомогою комп'ютера з використанням мережі Інтернет.

Електронні засоби навчання поділяються на групи:

- презентаційні – знайомлять з новим матеріалом;
- інформаційно-довідкові – роз'яснюють матеріал;
- тренувальні – допомагають відпрацьовувати навички;
- контролюючі – виявляють рівень засвоєння матеріалу.

До презентаційних засобів відносяться, наприклад, відео-уроки. Плюсом таких уроків є можливість для студента самостійно встановлювати темп заняття, робити паузи чи перерви в зручний для нього час, а не в час, передбачений викладачем; переглядати за потребою деякі частини відео декілька разів.

Інформаційно-довідкові засоби мають форму словників і довідників. Розглянемо деякі плюси можливостей електронних словників у порівнянні з традиційними паперовими фоліантами. По-перше, в електронному словнику на відміну від паперового пошук слова або словосполучення може тривати лічені секунди. По-друге, основний словниковий корпус паперових словників створювався ще в середині двадцятого століття, і є, за словами В. П. Селегея, «лексикографічним музеєм і термінологічним кладовищем (якщо мова йде про спеціалізовані словники)» [3]. Для складання фундаментального паперового тому необхідна велика кількість часу, а по завершенню роботи над виданням підготовлений словниковий матеріал може якісно відрізнитися від реалій дійсності. По-третє, для ілюстрації матеріалу в електронних виданнях можна використовувати різноманітні графічні та аудіовізуальні засоби, які з

технічних причин не можливі в традиційних словниках. Крім того, в деяких електронних словниках можна використовувати комфортну функцію пошуку інформації за допомогою розпізнавання голосу.

Що стосується тренувальних і контролюючих засобів навчання, то тут доречно згадати про появу різних інструментальних програм-оболонок, за допомогою яких викладачі можуть самостійно готувати інтерактивні завдання та тести, які повинен або може виконувати студент.

Поряд з електронним освітою, складові якого ми тільки що розглянули, в останні роки з'явилося поняття m-Learning. M-Learning (mobileLearning – мобільне навчання) має на увазі використання мобільних і портативних ІТ-пристроїв (кишенькових і планшетних ПК, мобільних телефонів) в процесах викладання і навчання. Наведемо деякі з основних переваг ПК як засобів навчального обладнання:

- займають менше місця, ніж паперові документи, канцелярське приладдя, підручники або навіть ноутбуки;

- можливість використання територіально і за часом обмежується мінімально;

- мотивують навіть ту частину молоді, яка втратила інтерес до навчання на користь розвагам;

- надають миттєвий доступ до інформації.

Наведемо конкретні форми і методи впровадження мобільних технологій в навчальний процес:

- мобільний телефон забезпечує доступ до інтернету, може відтворювати звукові, текстові, відео- і графічні файли, що містять навчальну інформацію як в аудиторії, так і поза її межами. Наприклад, за допомогою телефону можна користуватися підручником з репозиторію університетської бібліотеки;

- може використовуватися як засіб забезпечення дистанційного навчання;

- розробляються спеціальні мобільні додатки для вивчення різних академічних дисциплін.

На закінчення хотілося б відзначити, що, використовуючи актуальні способи подачі матеріалу, взаємодії викладача зі студентами, організації самостійної роботи студентів, можливо оптимізувати навчання, зробити його більш ефективним, мотивувати учнів, активізувати їх особистісні можливості, тобто реалізувати студентоцентрований підход до навчального процесу.

Література:

1 Лозанов Г. К., Новаков А. Суггестопедическая методика при обучении иностранным языкам // Проблемы на суггестологията. – София, 1973. – С. 127–135

2. Лозанов Г. К. Суггестопедия при обучении иностранным языкам // Методы интенсивного обучения иностранным языкам. Вып. 1. – М., 1973. – С. 9–17.

3. Селегей В. П. Электронные словари и компьютерная лексикография. URL: http://www.lingvoda.ru/transforum/articles/selegey_a1.asp.

Дащук А.М., Добржанська Є.І.

СУЧАСНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Сучасному студенту-медику для отримання вищої освіти потрібно оволодіти навичками навчально-пізнавальної діяльності з метою формування професійної компетенції. Самостійна робота є складником цих зусиль, особливою формою навчального процесу, спрямованою на створення пізнавальної автономії студента під час засвоєння ним сукупності знань, умінь і навичок, необхідних для успішного здійснення професійної медичної діяльності. Метою самостійної роботи під час медичної підготовки на певному етапі є формування творчої індивідуальності, здатної до саморозвитку та самовдосконалення; оволодіння методами та прийомами, які дають можливість без сторонньої допомоги орієнтуватися в зростаючому інформаційному потоці та самостійно проводити дослідницьку діяльність; уміння самостійно підвищувати й вдосконалювати свою професійну компетенцію [1, 2]. Самостійна робота може бути організована як безпосередньо під час аудиторних занять, так і поза аудиторією.

На самостійне вивчення дисциплін відводиться значна частина часу. Цей вид роботи розглядається як завершальний етап вирішення навчально-пізнавального завдання, яке було на лекціях та практичних заняттях. Також слід зазначити, що ці знання можна розглядати як набуті тільки за умови, якщо студент для їх здобуття доклав своїх розумових зусиль. Слід зазначити, що обов'язковим компонентом й одним з головних критеріїв успіху самостійної роботи є контроль знань студентів. Ми практикуємо декілька методів контролю самостійної роботи. По-перше, метод опитування чи усного контролю є одним з найбільш використовуваних. Опитування розвиває в студентів навички медичного та наукового стилю мовлення, логічного мислення й відтворення засвоєних знань. Метод зручно застосовувати при поясненні матеріалу у формі діалогу зі студентами, спираючись на раніше засвоєний матеріал. У такий спосіб відбувається контроль знань та ініціюється активність студента. По-друге, метод письмового контролю, метою якого є контроль уміння відтворювати письмово основні поняття, пояснені викладачем усно. Для досягнення поставленої мети можна використовувати контрольні роботи тестового типу, коли із запропонованих відповідей необхідно вибрати правильні. Такий тип контрольної роботи дозволяє викладачеві здій-

снювати надалі диференційований підхід до студентів. Також можна пропонувати письмове опитування, пов'язане з визначенням знань, засвоєних протягом попередніх занять. Реалізація цілей і завдань самостійної роботи студентів-медиків, а також своєчасний контроль знань сприяє успішному засвоєнню клінічної дисципліни. Насамкінець можна відмітити, що самостійна робота сприяє розвитку навичок самоосвіти, тренує самодисципліну, привчає до самоорганізації.

Література:

1. Індивідуальна самостійна робота студентів у викладанні дисципліни "Основи сексології та сексопатології" / В. І. Коростій, В.М. Сінайко, М. М. Хаустов // Самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу як засіб забезпечення якості вищої медичної освіти : матеріали XLIV навч.-метод. конф. (Харків, 10 листопада 2010 р.) / Міністерство охорони здоров'я України, Харк. нац. мед. ун-т. – Х. : Стиль-издат, 2010. – С. 180–181

2. Автономна (самостійна) навчальна діяльність студентів у медичному вузі як засіб індивідуалізації навчального процесу / П.Г. Кравчун, М. І. Кожин, О. І. Шушляпін [та ін.] // Самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу як засіб забезпечення якості вищої медичної освіти : матеріали XLIV навч.-метод. конф. (Харків, 10 листопада 2010 р.) / Міністерство охорони здоров'я України, Харк. нац. мед. ун-т. – Х. : Стиль-издат, 2010. – С. 181–185.

Дейнека В.В.

СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальні тенденції сучасного світу XXI ст., серед яких глобалізація, цифровізація, інформатизація, комп'ютеризація тощо, диктують нові вимоги до побудови й нормативізації соціальних практик. У першу чергу це пов'язано з кардинальною зміною форм, засобів та обсягів обміну інформацією. Потенціально безперервний та майже необмежений доступ до всесвітніх баз даних, що містять систематизовану інформацію з усіх сфер життя людини, суттєво змінює вимоги до форм і методів здобуття освіти. Радикальних змін зазнала парадигма освіти інформаційного суспільства. Освіта у формі здобуття знань змінюється формою набуття компетенцій. Актуальним принципом якості та рівня освіти є компетентнісний підхід, а у сфері надання освітніх послуг – студентоцентрований підхід. Зазначені зміни мають об'єктивний характер і обумовлені глобальними процесами трансформації цивілізації на новому рівні розвитку. Своєчасна перебудова освітніх програм та форм і методів навчання є необхідною умовою загального процесу трансформації суспільних відносин у глобальному світі. Для реформування системи освіти в Україні потрібен

детальний аналіз міжнародного досвіду у сфері компетентнісного та студентоцентрованого принципів навчання.

Аналіз публікацій. Основи сучасних світових тенденцій у сфері освіти були закладені на початку ХХ ст. Схожі тенденції були притаманні як англо-саксонській педагогічній школі [5; 7], так і українській [3; 6]. Досвід передових західних країн свідчить про те, що студентоцентричний підхід у навчанні є найкращою моделлю сучасної освіти для досягнення компетентнісного рівня здобувачами освіти [3; 5; 7]. Для своєчасного реагування на відставання освітніх програм та методик від сучасних потреб індустрії та науки необхідне впровадження сучасних методів оцінки результатів освіти [2; 6; 7].

Метою і завданням статті є аналіз глобальних світових трендів у сфері освітніх технологій, а також ретроспективний огляд базових принципів та ідей, що лежать в основі сучасних методів навчання.

Виклад основного матеріалу. Поняття студентоцентрованої освіти було вперше застосоване на початку ХХ ст. Франком Хейвордом у 1905 році [5].

Свій подальший розвиток ця концепція отримала в роботах Джона Дьюї (середина ХХ ст.), який пропагував прагматичний підхід у освіті. Основним методом навчання за Д. Дьюї мав бути метод проєктів, заснований на тому, що пізнання сутності речей та принципів природи можливе тільки через практичне засвоєння навичок виготовлення речей та їх застосування. Дьюї протиставляв засвоєння пасивних знань набуттю їх активного еквіваленту – навичок.

У 80-х роках ХХ ст. на формування сучасної моделі студентоцентризму в освіті вплинув американський психолог Карл Роджерс. У межах критики біхевіоризму він запропонував людиноцентричний підхід у освіті. У його основі лежать ідеї гуманістичної моделі педагогіки, метою якої є досягнення педагогічного ідеалу – формуванню вільної самодіяльної особистості, здатної реалізувати всі свої можливості.

Паралельно з Роджерсом формував свою теорію «андрогогіки» інший американець Малкольм Ноулз, який віддавав головну роль самоосвіті. Завданням педагогів Ноулз вважав формування базових принципів, на яких може реалізуватись природна властивість людини – здатність до самоспрямованого навчання. Його природною психологічною основою є зміна самооцінки, яка в процесі саморозвитку перестає залежати від оцінок інших людей та перетворюється на незалежне самосприйняття. Необхідним стимулом для самоосвіти має бути правильна мотивація. Але така форма самоспрямованої освіти можлива тільки у дорослих, для яких замість вчителів потрібні фасілітатори, які б могли допомогти в процесі запуску природної схильності до саморозвитку особистості.

Також мала значення когнітивна теорія навчання, яка була розроблена женецькою школою психології – Жаном Піаже та його послідов-

никами. Ключовим фактором освіти для цієї системи виступає рефлексія, у процесі якої формуються зв'язки між абстрактно-теоретичними знаннями та практичними навичками взаємодії із реальними об'єктами.

Висновки. Компетентнісний принцип у освітніх технологіях на сьогоднішній день є головним у загальносвітовому процесі трансформації освіти у відповідності до потреб інформаційного суспільства. Найкращі результати в процесі формування компетентностей у здобувачів освіти забезпечує впровадження студентоцентрованої моделі. Сутність останньої полягає в партнерстві між викладачами та студентами в процесі набуття практичних навичок та компетенцій. Метою навчання стає формування основ критичного мислення та навичок самонавчання та самовдосконалення спеціалістів для досягнення більшої універсальності освіти та полегшення перекваліфікації в разі подальшого поглиблення взаємодії людини та глобальних інформаційних систем у перспективі.

Сучасна модель студентоцентричної освіти передбачає перехід від пасивної до активної форми освіти; формування критичного та аналітичного способів мислення у студентів; рефлексивний підхід до процесу викладання як з боку викладачів, так і з боку студентів; розподіл відповідальності за результати навчання між викладачем та студентом; збільшення автономності студента у процесі навчання. Такі принципи покладені в основу Болонського процесу реформування системи освіти країн Європи. Україна долучилась до цього процесу в 2005 році та з того часу невпинно просувається шляхом реалізації його базових засад у національній системі освіти.

Література:

1. Гаврилюк В.В., Сорокин Г.Г. Компетентностный подход в профессиональном образовании // Образование и общество: научный информационно-аналитический журнал. 2006. – № 3. – С. 46–52.

2. Горук М., Біляковська О. Студентоцентрованість як основа розвитку самоосвітньої компетентності студентів// Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні: Збірник матеріалів I Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (11 лютого 2017 р.) / За ред. С.Щудло, О.Заболотної, О.Ковальчук. – Київ – Дрогобич : ТзОВ «Трек-ЛТД», 2017. – 214 с., С. 35–38

3. Гуцан Л.А. Компетентнісний підхід у сучасній освіті / Л.А. Гуцан // Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: ПП «Фірма «Гранмна», 2013. – С. 52–56.

4. Зимняя И.А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования (теоретико-методологический аспект) // Высшее образование сегодня. 2006. № 8. – С. 20–26.

5. Каланова Ш.М. Студентоцентрированное обучение, преподавание и оценка: основные принципы, параметры и условия // Материалы международного обучающего семинара. – Астана. 2017. – Электронный ресурс: <https://iqa.kz/>

6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.

7. Развитие систем обеспечения качества в высшем образовании: европейский ракурс (на материалах Европейских форумов по обеспечению качества высшего образования 2013 – 2016 гг.) / Научные редакторы: В.И. Байденко, Н.А. Селезнева // М.: НИТУ «МИСиС», 2016. – 248 с.

*Денисенко С.А., Гойдіна В.С.,
кафедра біологічної хімії ХНМУ*

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНІ ІДЕЇ НАВЧАННЯ ВІДПОВІДАЮТЬ ВИМОГАМ І ЗАПИТАМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний світ стрімко розвивається і те, що було новітнім вчора, сьогодні є зовсім звичайним. Сучасність диктує свої правила та норми. І ми повинні встигати за нею, самі піклуватися про свою обізнаність та науковий рівень.

Сучасне суспільство потребує нових підходів до освітнього процесу. Компетенції, що затребувані сьогодні, набувають статусу першочергових - це готовність змінюватися, готовність та вміння працювати в команді, вміння вирішувати питання в нестандартних ситуаціях, вміння вчитися упродовж життя та інші. Для набуття цих компетенцій необхідні зміни інноваційного характеру на всіх етапах науково-педагогічної діяльності. Студентоцентроване спрямування освітньої діяльності потребує створення простору для розвитку професійних та особистісних рис студентів, необхідних для успішної діяльності. Виконання цих умов в освітніх програмах обумовлює спрямування освітнього процесу на кінцеві результати навчання, необхідність урахування пріоритетів особистості, яка навчається з наданням можливостей щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання.

Студентоцентризм є новітнім та багатоплановим явищем і процесом.

По-перше, студентоцентризм – це позитивна реакція освітянського середовища на швидкоплинні потреби ринку праці, на потребу формування компетенцій.

По-друге, студентоцентризм – це новітня модель розвитку освіти, за якої студент з об'єкта перетворюється на суб'єкт освітньої діяльності та програми, тобто на активного учасника науково-освітнього процесу.

По-третє, студентоцентризм – це концентрація зусиль студента з урахуванням індивідуальних якостей, здібностей, на формування індивідуальних освітніх завдань та особистого профілю компетенцій.

По-четверте, студентоцентризм – це новий рівень особистої відповідальності того, хто навчається, за створення умов, за яких наприкінці освіти він має високі результати навчання та найсучасніші компетентності.

Студентоцентроване навчання передбачає активну навчальну діяльність студента при набутті необхідних знань та компетенцій; студентоцентроване навчання спрямоване на досягнення певного результату, що потребує зростання відповідальності за власне навчання. При цьому передбачається, що студент точно знає, для чого вступив до університету, вважається, що він є носієм певних цінностей трудового життя, як і життя в цілому.

При студентоцентрованому навчанні стимулюється як розвиток організаційного, методичного та технологічного забезпечення, так і змінюються ролі викладача й студента. Студент з об'єкта навчального процесу перетворюється на суб'єкт освітньої діяльності, тобто на активного учасника науково-освітнього процесу. Реалізація студентоцентризму має максимально наблизити освіту, навчання, виховання, набуття компетенцій до індивідуальних можливостей і життєвих планів студентів. Досягнення максимальної ефективності цього процесу може відбуватися шляхом активізації навчання, що реалізується за рахунок свідомості та активності, суб'єктності та синергійності. Підвищення свідомості та активності студентів ґрунтується на усвідомленні пріоритетів та самоменеджменті. Важливі в цьому процесі особистісні здібності студента під час засвоєння знань, що здобуваються через інтенсивну розумову діяльність. Наступний фактор – самостійна пізнавальна діяльність студента, що розглядається як система самостійних пізнавальних дій, яка реалізується через напрацювання та постійне застосування студентом певних методів самоуправління, спрямованих на досягнення певної мети, й покращує результати навчання. Передбачається, що студент має активну позицію автора свого життя, який свідомо ставить цілі із самореалізації та самовдосконалення, вирішує проблеми та визначає перспективи. Базуючись на принципах студентоцентризму, саме студент має впливати на зміст, методи, матеріали та темпи навчання. Загальні риси такого навчання – це активне, а не пасивне навчання, цілковите вивчення й розуміння змісту дисциплін; на особисту увагу заслуговує підвищення відповідальності та активності з боку студента. Викладач передає знання – студент набуває компетенції під час навчального процесу, що відбувається на базі взаємодії між студентом і викладачем. Положення студентоцентризму базуються на високій мотиваційній та пізнавальній активності студента, при цьому завжди враховуються його особливості й потреби. При студентоцентрованому навчанні змінюється роль викладача як керівника й консультанта, при організації навчального процесу, створенні індивідуальної програми, відбору інформації та ліквідації ви-

явлених пробілів у знаннях студентів. Крім того, перед викладачем ставляться завдання створення доброзичливих відносин зі студентом, дії викладача повинні бути спрямовані на підвищення мотиваційного рівня студента, його готовності до самонавчання й самовдосконалення. Сучасний студент не завжди виявляє зацікавленість до дисципліни, що вивчається. При студентоцентрованому навчанні студент поступово повинен перетворитися на активного та зацікавленого суб'єкта, що керує власним процесом навчання.

Студентоцентровані ідеї навчання відповідають вимогам і запитам сучасного суспільства, це стає підґрунтям до змін освітнього середовища, яке повинно забезпечити умови для саморозвитку й самореалізації особистості у професійній діяльності.

Якщо узагальнити все вищезгадане, то можна сказати, що студентоцентризм – це філософія сучасної освітньої діяльності. Створення нового прочитання, нового сприйняття, нових життєвих принципів, які вже сьогодні мають домінувати у стінах сучасного європейського університету.

Дерев'янченко Н.В.

M-LEARNING ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ТА МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Застосування Інтернет-технологій є основою для створення нової форми – інтернет-навчання (E-learning), на якому базуються засади вже достатньо розповсюдженої в Україні дистанційної освіти. Однією із активних форм інтернет-навчання є мобільне навчання (M-learning).

Існує багато визначень поняття «мобільне навчання». Так, В. Кулев [8] розглядає мобільне навчання як навчання за допомогою мобільних засобів, незалежно від часу та місця, з використанням спеціального програмного забезпечення на педагогічній основі міждисциплінарного та модульного підходів. Як зазначає український науковець І. Зачепа, мобільне навчання передбачає, що до підручників пропонується величезна кількість додаткової (електронної) продукції, націленої на інтенсивніше використання мобільних пристроїв, тобто пропонується більше вправ на самостійне (автономне) опрацювання інформації за основними видами діяльності» [2, с. 194].

Як зазначають Р. Горбатюк та Ю. Тулашвілі (Тернопіль), запровадження M-learning у системі вищої освіти дасть такі переваги: 1) набагато зручніше використовувати одні й ті самі прийоми навчальної діяльності в аудиторії та поза нею; 2) створюється можливість безперервного навчання; 3) суб'єкти навчання отримують можливість взаємодіяти між собою та викладачем у будь-який час; 4) нові технічні пристрої та нові можливості здобувати світу приваблюють молодих людей, навіть тих, які втратили інтерес до навчання; 5) реалізація індивідуального підходу,

адже суб'єкти мають можливість вибору змісту навчання в залежності від їхніх інтересів.

У даній роботі ми висвітлимо досвід використання мобільного додатку «Kahoot!» під час вивчення латинської мови та медичної термінології у Харківському національному медичному університеті.

Kahoot – програма для створення вікторин, дидактичних ігор і тестів. Підходить для будь-якої навчальної дисципліни і для будь-якого віку. Інтерфейс у цій платформі англomовний. Це ще один приклад успішної гейміфікації навчального процесу. Кафедра латинської мови та медичної термінології також має обліковий запис у цьому додатку. Для створення вікторин слід увійти в акаунт і натиснути «Створити новий», потім обрати, який із видів Kahoot вам підходить: тест – Quiz, дискусія – Discussion, анкетування – Survey чи послідовність – Jumble. Коли тип завдання обрано, слід заповнити основні дані про нього, після цього можна починати додавати питання. Коли вікторина готова, слід натиснути Play для запуску. Для проведення такої вікторини під час практичних занять потрібен такий самий інструментарій, як і для Quizlet live. Слід вказати, яка це буде гра: класичний варіант, коли кожен студент грає сам за себе, або грати можна в командах (у цьому випадку перед тим, як почнеться відрахування часу для відповіді, команда отримує 5 додаткових секунд для обговорення відповіді).

Студенти переходять у власних телефонах або планшетах за посиланням Kahoot it!, вводять код гри, що генерується автоматично, далі вводять своє ім'я, і коли на екрані видно всіх учасників, викладач запускає гру. На великому екрані демонструються питання і варіанти відповідей, а на гаджетах студентів – варіанти відповідей у вигляді геометричних фігур на фоні різних кольорів. Після усіх відповідей на питання на великому екрані отримуємо результат голосування у вигляді діаграми. Якщо студент відповідає правильно, на екрані його гаджету ми бачимо зелений колір, якщо неправильно або не встиг – червоний. Студент бачить свій рейтинг на екрані серед своїх однокласників. Після закінчення вікторини на екрані ми бачимо трьох переможців. Тобто маємо залучення до навчального процесу всіх студентів академічної групи, а елемент змагання і конкуренції підвищує рівень мотивації студентів.

Окрім переваг у використанні мобільних додатків є певні недоліки. Серед них: неоднакова швидкість передачі даних за допомогою мережі Інтернет на кожному гаджеті студентів; низька технічна підготовка викладачів для створення мобільного контенту. Однак ми робимо висновок, що впровадження новітніх технологій є однією із необхідних умов студентоцентрованого навчання, що сприяє підвищенню мотивації студентів до вивчення навчальних дисциплін.

Література:

1. Азимов Э., Щукин А. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва : Издательство «Икар», 2009. 448 с.

2. Зачепа І. Смартфони і планшети на заняттях з німецької мови: досвід впровадження мобільного навчання в школах Німеччини. Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і завдання для вищої школи : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 3 червня 2017 р. / за заг. ред С. Білої, І. Бонацької, Н. Василюшиної. Київ : ННІМВ, НАУ, 2017. С. 193–197.

Добровольська І.М., Борзова-Коссе С.І., Єрмак О.С.
**СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ГУРТОК
ЯК МЕТОД СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ВИКЛАДАННЯ
МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

Постановка проблеми. Однією з основних проблем, що стоять перед кафедрою внутрішньої медицини №2, клінічної імунології та алергології імені академіка Л.Т. Малої, є підвищення якості підготовки старшокурсників відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики лікаря-спеціаліста терапевтичного профілю. Науково-дослідна робота студентів – першочерговий напрямок у процесі освіти, що сприяє розвиткові професійних якостей майбутнього спеціаліста. Як правило, початком наукової роботи студента медичного вищого навчального закладу є студентський науковий гурток (СНГ), де слухачі набувають перший досвід дослідницької, аналітичної, творчої роботи, що поєднує в собі можливість практичного застосування теоретичних знань.

Аналіз матеріалів публікацій, на які спираються автори. Публікація матеріалів цієї роботи здійснена на основі навчально-методичних конференцій, збірок наукових праць та матеріалів міжнародних конгресів і з'їздів.

Формулювання цілей та постановка завдання. На сучасному етапі першочерговою метою роботи студентського наукового товариства ХНМУ стало сприяння удосконаленню існуючої структури навчального процесу, залучення до системи навчання інноваційних методів, покращення комунікаційних зв'язків усередині студентської громади. Кафедра внутрішньої медицини №2, клінічної імунології та алергології імені академіка Л.Т. Малої є провідною клінічною базою в контексті впровадження новаторських методик підготовки фахівців терапевтичного та кардіологічного профілів.

Виклад основного матеріалу. СНГ у медичному вузі являє собою унікальну форму поєднання виховання, освіти й навчання, що дозволяє ставитися до студента більшою мірою індивідуально, з урахуванням його особистісних інтересів. Науковий гурток – найперша сходинка в дослідницькій роботі студента, що ґрунтується на вельми простих завданнях: підготовці доповідей та рефератів, котрі заслуховуються на засіданнях гуртка або наукових конференціях. Спершу провідна роль у науковій роботі студента належить його керівникові – саме від досвіду, пе-

дагогічної майстерності, професіоналізму наставника залежить, чи зміниться початковий запал молодих дослідників на вдумливу плідну працю. Важливим аспектом роботи СНГ є знайомство студентів із методами й засобами проведення наукового дослідження, а також із базовими напрямками наукової діяльності викладачів кафедри.

Залучення студентів до наукових гуртків проводиться співробітниками кафедри на лекціях, практичних заняттях, під час індивідуальних консультацій, за допомогою інформаційно-просвітницької діяльності студентського наукового товариства. Формами підведення підсумків роботи гуртка можуть стати: конкурс доповідей, участь у наукових конференціях і предметних олімпіадах, проведення круглих столів, квестів, зустрічі з ученими, а також публікація тез найкращих робіт у наукових збірках вузу.

Члени студентського гуртка поповнюють штат інтернів, аспірантів, викладачів кафедри. Свою наукову роботу в рамках гуртка розпочинали проф. Риндіна Н.Г., доценти Крапівко С.О., Ковальова Ю.О., Тітова Г.Ю., асистенти Котелюх М.Ю., Боровик К.М., Заїкіна Т.С.

За минулі роки значно збільшилася кількість студентів, які беруть участь у СНГ: у осінньому семестрі 2019/2020 н.р. у роботі гуртка беруть участь студенти 5–6 курсів I, II, V, VI та VII медичних факультетів. За традицією, тематика занять у науковому гуртку формується з урахуванням побажань студентської аудиторії, бо СНГ – ініціатива та робота, насамперед самих студентів, де вони навчаються аналізувати матеріал, правильно адаптувати його й доповідати, незалежно від того, чи це аналіз клінічного випадку, чи огляд терапевтичної проблеми.

Сучасний підхід до освіти вимагає наочності, у зв'язку із чим, обов'язковим елементом будь-якого засідання є фізикальний огляд та клінічний розбір хворого. Практична орієнтованість гуртка, можливість у повному сенсі слова «прикласти руку до хворого» – одна з причин його популярності й відвідуваності. Крім цього, під час занять гуртка викладач здатен використовувати індивідуально-орієнтовану модель навчання студента. Наприклад, з великим інтересом студенти-гуртківці сприймають демонстрацію й обговорення пацієнтів з вродженими вадами, складними рідкісними соматичними патологіями.

Важливим аспектом роботи СНГ є залучення студентів до наукових досліджень кафедри із засвоєнням лабораторних або інструментальних методик, вивченням наукової літератури, написанням під керівництвом співробітників кафедри наукових статей.

Висновки та перспективи удосконалення роботи студентського наукового гуртка. Отже, СНГ у медичному вузі являє собою унікальну форму поєднання виховання, освіти й навчання, що дозволяє ставитися до студента більшою мірою індивідуально, з урахуванням його особистісних інтересів. Участь студентів у науковій діяльності кафедри при-

щеплює їм навички роботи з медичною документацією, навчає аналізу результатів власних досліджень, узагальненню отриманого матеріалу й формуванню логічних висновків. Пошукова, дослідницька робота студента може стати початком наукової діяльності майбутнього лікаря. До цього часу СНГ кафедри є школою підготовки терапевтичних та кардіологічних кадрів, котрі зберігають та розвивають найкращі традиції вітчизняної медицини.

Література:

1 Деніна Р.В. Студентський науковий гурток: удосконалення професійних навиків / Р.В. Деніна // Буковинський медичний вісник. – 2015. – Т. 19, № 3 (75). – С. 282–284.

2 Бурдейна Л.В. Студентський науковий гурток – етап професійної орієнтації студентів медичного вузу / Л.В. Бурдейна, І.І. Андрушко, Л.П. Макарова, М.С. Назарова-Бурдейна // Матеріали навч.-метод. конф. Аграрників «Шляхи удосконалення навчального процесу і необхідність впровадження нових підходів у роботі кафедр медичного університету в сучасних умовах Молодь», (Вінниця, 26 лют. 2014 р.). – Вінниця, 2014. – С. 21–22.

3 Чорновол-Ткаченко О.О. Науково-дослідницька діяльність студентів у ВНЗ України: зміст та завдання / О.О. Чорновол-Ткаченко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2009. – № 866. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип. 59. – С. 123.

4 Мынбаева А.К. Инновационные методы обучения, или как интересно преподавать: учебное пособие. – 4-е изд., доп. / А.К. Мынбаева, З.М. Садвокасова. – Алматы: ДООИВА, 2010. – 344 с.

5 Пащенко Т.М. Проблеми організації самостійної роботи студентів / Т.М. Пащенко // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. – 2013. – № 33. – С. 308.

6 Шашель В.А. Студенческая конференция как самостоятельная познавательная деятельность студента / В.А. Шашель, О.В. Первишко, Т.Г. Баум, Н.П. Биленко // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 4. – С. 274.

Єрмоленко Т.І.

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ З ФАРМАКОЛОГІЇ ДИТЯЧОГО ВІКУ ЯК ЗМІСТОВА ОСНОВА НАВЧАННЯ

Елективний курс є невід'ємною частиною навчальної програми, оскільки найбільшою мірою пов'язаний з вибором студентами змісту освіти залежно від їх інтересів, подальших життєвих планів, з формуванням умінь і способів діяльності для вирішення практичних завдань.

Вибіркова дисципліна виконує такі функції, а саме: задоволення пізнавальних інтересів в напрямку предмета, що вивчається, або майбутньої діяльності; включення в плани елективного курсу розділів, тем, які належать до перспективних напрямків наукової та професійної діяльності, що перетворює профільну дисципліну повною мірою в поглиблену; розвиток змісту фармакології дозволить підтримувати вивчення клінічних дисциплін на профільному рівні або отримати додаткову підготовку для складання іспиту. Елективний курс як вид диференціації навчання характеризується тим, що із запропонованого набору, студент може вибрати ті, які йому цікаві й потрібні. Як тільки курс обраний, він стає таким же, як і передбачений програмою вищої освіти з обов'язковим відвідуванням.

Основна мета роботи – обґрунтувати доцільність вивчення особливостей фармакології лікарських засобів у педіатричній практиці, як курс за вибором.

Засновник американської педіатрії Абрахам Якобі ще понад 100 років тому, наголошуючи на необхідності особливого підходу до фармакотерапії у дітей, підкреслював, що педіатрія має справу не з маленькими чоловіками і жінками, для яких потрібно «механічне зниження дози» [4]. Безумовно, фармакологічна відповідь на лікарський препарат у дітей і дорослих може істотно відрізнятись. Організм дитини перебуває в стадії формування при цьому знижена активність ферментних систем, які беруть участь у біотрансформації, розподіленні та екскреції лікарських речовин, «недозрілість» рецепторів, іонних каналів, специфічних транспортерів також впливають на характер абсорбції лікарських речовин. У дитини набагато складніше, ніж у дорослого оцінити кількісну залежність між дозою (концентрацією) засобу й терапевтичним ефектом. Тому для дитячого віку складно визначити загальний критерій дозування для проведення ефективної та безпечної терапії. Найчастіше в довідниках, в інструкціях лікарських препаратів наводяться дози на 1 кг маси тіла дитини. Більш сучасним і таким, що більш точно відповідає особливостям метаболізму, є визначення необхідної дози на одиницю поверхні тіла. У педіатричній практиці існують підходи до режиму дозування ЛЗ на основі антропометричних характеристик дитини, використовуючи правило Янга та правило Кларка. Але морфологічні та функціональні зміни в організмі дитини можуть відбуватися не одночасно й часто спостерігається токсичний вплив лікарських препаратів або відсутність бажаного лікувального ефекту при правильно підібраній дозі.

Вибір ліків з позицій доказової медицини особливо важливий у педіатрії. Саме в цій галузі медицини реєструється висока частота застосування «недозволенних» лікарських засобів (ЛЗ), які офіційно не рекомендовані до застосування в дітей через відсутність даних щодо фармакокінетики, безпеки або брак клінічних досліджень. У зарубіжній практиці для опису подібного явища введено термін «off-label drug use». Ча-

стота off-label призначень в педіатричній популяції може досягати в деяких країнах 80% [2, 3]. ВООЗ склала перший міжнародний перелік ЛЗ, які вважаються безпечними для дітей і який налічує всього 206 препаратів. Ускладнює застосування ЛЗ у педіатричній практиці те, що практично не виготовляються дитячі лікарські форми з урахуванням різних вікових груп та маси тіла.

Усе це потребує суворого наукового підходу у безпечному лікуванні дітей. Тому ефективна та безпечна фармакотерапія дітей потребує фундаментального розуміння вікових аспектів фармакокінетики та фармакодинаміки ЛЗ.

Таким чином, вважається перспективною організація елективного курсу з фармакології дитячого віку з метою розширення й поглиблення знань, набуття умінь і навичок з теоретичної основи фармакотерапії – фармакології для майбутніх педіатрів.

Література:

1. Василевский И.В. Клиническая фармакология и педиатрическая практика / Медицинские новости. – 2014.– №11. – С. 6–12.
2. Особенности клинической фармакологии детского возраста / Лозинский Е.Ю., Елисеєва Е.В., Шмыкова И.И., Галанова Ю.Д. // Тихоокеанский медицинский журнал. – 2005. – № 3(21). – С. 14–18.
3. Нерегламентированное (off-label) применение лекарственных препаратов в педиатрической практике: нерешенные проблемы / Титова А.Р., Асецкая И.Л., Зырянов С.К. // Педиатрическая фармакология. – 2015. – Т.12, № 3. – С. 304-308.
4. Halpern S.A. American pediatrics: The social dynamic of professionalism. – Berkeley: University of California Press. – 1988. – P.52.

Журавльова Л.В., Сікало Ю.К., Лопіна Н.А., Цівенко О.І.

ЄДИНИЙ НАВЧАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ САЙТУ КЛІНІЧНОЇ КАФЕДРИ

Підвищення ефективності та результативності професійної підготовки висококваліфікованого спеціаліста під час навчання у медичному виші є нагальною проблемою з огляду на зростаючу конкурентність серед університетів в умовах сучасного реформування системи освіти. Зважаючи на це, студентоцентризований підхід у навчальному процесі є успішною освітньою моделлю, що орієнтована на особистість того, хто навчається, на її активну участь у саморозвитку, отриманні якісних знань і професійних умінь.

Імплементация студентоцентризованої моделі до студентів-медиків сприяє всебічній активізації їх навчально-пізнавальної діяльності, забезпечення якої вирішується шляхом залучення інноваційних навчальних технологій через призму інформатизації освіти, сутність якої поля-

гає у перебудові інформаційного середовища сфери освіти, включає розробку методології використання сучасних засобів передачі й отримання інформації, забезпечення ресурсами для запуску цієї методології тощо.

Впровадження інтернет-інформаційних освітніх технологій шляхом створення єдиного навчально-інформаційного простору на базі веб-сайту клінічної кафедри може забезпечити широке комплексне застосування як педагогічних, так і організаційно-управлінських засобів, що сприятиме зростанню якості надання та отримання медичної освіти.

Метою нашої роботи було обґрунтування необхідності впровадження інтернет-інформаційних освітніх технологій на моделі єдиного навчально-інформаційного простору сайту кафедри, шляхом оцінки ефективності роботи сайту кафедри внутрішньої медицини №3 та ендокринології ХНМУ за даними аналізу анонімного анкетування студентів та викладачів кафедри.

Методика навчання на кафедрі внутрішньої медицини № 3 Харківського національного медичного університету базується на застосуванні разом із традиційними формами навчання новітніх технологій, а саме, інтерактивних веб-технологій як для самостійної підготовки студентів, так і для післядипломного етапу підготовки/перепідготовки лікарів, і реалізується завдяки розробленому в 2013 році сайту кафедри (<http://vnmed3.kharkiv.ua>). Як і будь-яка освітня діяльність, сайт кафедри також потребує підведення підсумків діяльності для оцінки своєї ефективності, що відбувається шляхом регулярного анкетування безпосередніх учасників навчального процесу – студентів та викладачів кафедри.

Було опитано 250 студентів 4 курсу, які проходили навчання на кафедрі протягом 2018-2019 н.р., серед них 200 осіб, що навчалися на I, II, III медичних факультетах, а також 50 іноземних студентів VI та VII медичних факультетів. Анкета надавалася у вигляді Google-форми, була анонімною, постановка питання була двомовною, усього пропонувалося 5 питань щодо ставлення респондентів до різних складових діяльності сайту. Збір та аналіз результатів відбувався в автоматичному режимі, забезпечуючи неможливість стороннього впливу на результат. Також було проакетовано 20 науково-педагогічних співробітників кафедри, з яких 11 осіб викладають іноземним студентам.

За результатами анкетування, невід'ємною перевагою нашого сайту є забезпечення повного доступу до інформаційного контенту всім користувачам, що відзначили всі респонденти. На думку викладачів, наявність англійської версії сайту сприяє активному залученню студентів-іноземців до навчального процесу (60% опитаних), стимулює їх пізнавальну діяльність (60%) та покращує підготовку до занять (50%). Студенти іноземці оптимістично оцінюють дану складову сайту, в цілому 50% із них є активними користувачами, та із цим пов'язують свою успішність.

Зручне та логічне меню навігації сприяє швидкому переходу до потрібних сторінок, серед яких найбільшою популярністю користуються розділи з навчальними методичними рекомендаціями з підготовки до практичних та самостійних занять (85 % опитаних), інтерактивними онлайн калькуляторами (76% опитаних), клінічними рекомендаціями та протоколами з лікування внутрішніх хвороб (71%), лекціями та відеолекціями (65%). Актуальними новинами з життя кафедри цікавляться 55% опитаних, головним чином, вітчизняні студенти.

Необхідно відзначити, що на платформі сайту інтегровано систему дистанційної освіти Moodle, на базі якої створено ряд навчальних тренажерів. Про ефективність впровадження даного компоненту свідчить висока частота позитивних відгуків – 92% серед студентів та 96% серед викладачів. Водночас, ми відзначили значну потребу в удосконаленні даної системи, оскільки 45% відгуків містили пропозиції саме щодо покращення способів управління власними персональними кабінетами та можливості створення індивідуальних навчальних курсів.

За минулий навчальний рік на платформі сайту було реалізовано успішне проведення двох веб-конференцій серед студентів-медиків та лікарів-інтернів. Потребу в розширеному впровадженні даного способу дистанційного навчання в освітній процес висловили всі опитані.

Аналізуючи викладене, робимо висновок, що робота сайту як єдиного інформаційно-навчального простору є важливою складовою студентоцентрованого навчання. Ефективність діяльності сайту забезпечується наданням високоякісного інформаційного контенту, можливістю наповнення інтерактивних методик, а також наявності зворотного зв'язку із безпосередніми користувачами сайту.

Перспективним напрямком розвитку сайту, з огляду на інтереси та потреби цільової аудиторії в умовах інтеграції студентоцентрованого навчання в освітній процес, вбачаємо в удосконаленні системи дистанційного навчання, що міститиме проведення веб-конференцій, та в покращенні наповнення особистих кабінетів користувачів шляхом наповнення додаткових інструментів персоніфікованого навчання.

Література:

Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) Ухвалено Міністерською конференцією в Єревані, 14–15 травня 2015 р. – Режим доступу: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf

Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд /Укладачі: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Курбатов С., Линьова І., Луговий В., Прохор І., Рашкевич Ю., Сікорська І., Таланова Ж., Фініков Т., Шаров С.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – К : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с.

Лопіна Н.А., Журавльова Л.В. Структура інформаційно-освітнього веб-середовища та веб-сайту клінічної кафедри закладу вищої медичної освіти. Медична освіта. 2019; 2(82):24-30.

Михайловська Н.С., Олійник Т.В., Міняйленко Л.Є. Стецюк І.О. Он-лайн-курси як складова змішаного навчання на клінічних кафедрах. Науковий вісник інноваційних технологій. 2018. №2 (18). С. 5–17.

Заборовська С.В., Дмитрієнко Н.Ф.

Кафедра мовної підготовки іноземних громадян

САМОСТІЙНА РОБОТА В ПРОСТОРИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ

Реформуванням системи охорони здоров'я ставить на чільне місце вдосконалення форм і методів підготовки майбутнього фахівця та вдосконалення освітнього процесу взагалі. Саме тому перегляд основних концептуальних положень освітнього процесу в медичних закладах вищої освіти має особливе значення для системи підготовки медичних кадрів. Після закінчення навчання студент повинен володіти дослідницьким мисленням і пошуковими навичками, а також умінням ставити перед собою завдання і досягати їх. На реалізацію саме такого підходу в освіті націлений студентоцентризований навчальний процес, що передбачає формування програм і технологій навчання так, як цього вимагає майбутня професія і можливості студента. Центром такого навчання є сам студент, його індивідуальне навчання на основі індивідуально вибудованої траєкторії, яка передбачає таку організацію навчального процесу, при якій індивідуальний підхід і індивідуальна форма навчання є пріоритетними. Тобто, студент не тільки володіє свободою вибору дисциплін, але також несе персональну відповідальність за себе і свою траєкторію навчання. Викладачеві в даному навчальному процесі відводиться роль тьютора, завданням якого є лише уважне спостереження за студентом для коригування його навчальної активності в необхідному напрямку. Така система організації навчання сприяє поліпшенню якості підготовки студентів, які стають більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Концепція студентоцентризованого навчання не нова, вона пройшла довгий шлях розвитку. Саме поняття вперше було запропоновано в 1905 році Франком Хейвордом. Далі ідеї студентоцентризованого навчання можна знайти в роботах Джона Дьюї, Карла Роджерса, Мальколма Ноулза і Жана Піаже. В європейських дослідженнях останніх років цій темі приділяється особлива увага в контексті Болонського процесу, а також зміни самої парадигми освіти, які неможливо уявити без орієнтації на результати студентоцентризованого підходу. Результати навчання – ось головний критерій успішності освітнього процесу для студента в рамках цього підходу. А для того, щоб вдосконалити ці результати необхідний перехід від традиційних форм передачі знань до створення умов для самостійного навчання, а також підтримка активного, а не пасивного навчання.

Таким чином, самостійна робота стає найважливішою складовою студентоцентрованого навчального процесу. І оскільки вона передбачає максимальну індивідуалізацію діяльності кожного студента, то може також розглядатися одночасно і як засіб вдосконалення творчої індивідуальності особистості. При цьому студентоцентрована модель навчання передбачає, що як мінімум 50% навчального матеріалу студент повинен засвоїти самостійно. Однак тут виникає ціла низка питань. Хто повинен визначати, який саме матеріал буде вивчатися самостійно, адже згідно студентоцентрованої моделі навчання студенти повинні мати можливість брати участь в проектуванні курсів та навчальних програм. І як бути з практичними курсами, які неможливо опанувати самостійно за цілою низкою умов, особливо студентам медичних закладів. Чи володіють студенти сформованими навичками самостійної роботи для оволодіння досить великим обсягом навчального матеріалу? Адже практика свідчить, що значна частина студентів, особливо початкових курсів, просто не вміє «вчитися». Наскільки точно зможе викладач перевірити рівень самостійного оволодіння студентами навчальним матеріалом? Чи можливо застосувати старі форми контролю до нової моделі навчання? І це тільки мала частина питань, які вимагають відповідей.

Література:

1. Лопанова Е.В., Галянская Е.Г. Организация студентоцентрированного обучения в медицинском вузе // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 8-4. – С. 751–754; URL: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=7235> (дата обращения: 22.12.2019).

2. Копытич И.Г., Любанец И.И. Студентоцентрированное образование: возможности и проблемы // URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=26111647> (дата обращения: 22.12.2019).

Завгородній І.В., Літовченко О.Л.

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ У ВИВЧЕННІ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕДИЦИНИ

У зв'язку зі швидкими темпами техногенного розвитку суспільства, упровадженням інноваційних технологій трудової діяльності людства, глобальними змінами навколишнього середовища і, як наслідок, появою нових спрямувань та завдань, на сьогодні ринок праці висуває нові вимоги до молодих спеціалістів з вищою освітою [1–3]. Європейські освітні стандарти направлені на формування нового типу спеціалістів, які здатні успішно працювати в умовах сучасності, а конкурентоспроможність стала визначатися володінням відповідними компетенціями, що дозволять за допомогою особливих високоякісних здібностей швидко адаптуватися у своїй професійній діяльності [4]. Таким чином, перед сферою вищої освіти постає завдання підготовки затребуваних спеціалістів.

Сучасний навчальний процес має на меті надання здобувачам вищої освіти знань та вмінь, які забезпечують формування належних компетентностей виконання професійно-необхідних функцій. Не викликає сумніву той факт, що профілактична складова контенту підготовки фахівця галузі охорони здоров'я буде залишатися однією з провідних у загальній структурі університетської підготовки. При цьому саме профілактичне спрямування клінічної медицини слід вважати не тільки традиційним у формуванні фахового світогляду майбутнього фахівця, а й необхідною умовою сталого розвитку суспільства. Перш за все, йдеться про необхідність розбудови нових, міждисциплінарних розділів профілактичної науки або дисциплін, які формуються відповідно до сучасних потреб медичної галузі.

Однією з таких дисциплін можна вважати «Клінічну медицину навколишнього середовища», провідним завданням якої є визначення патологічних станів та станів препатології, що виникають під впливом чинників навколишнього середовища, встановлення механізмів біологічної дії несприятливих екологічних чинників, визначення патогномонічних критеріїв їх діагностики, обґрунтування на цій основі заходів профілактики. При цьому необхідною умовою професійного викладання відповідного навчального матеріалу є залучення фахівців саме лікувального сектору навчального процесу, а саме: терапевтів, пульмонологів, отоларингологів, невропатологів та ін.

Саме такий міждисциплінарний підхід може забезпечити фаховість викладання навчального матеріалу для фахівців лікувального профілю, не загубивши при цьому профілактичний центризм клінічної медицини, підтримуючи зацікавленість студентів у вивченні дисципліни «Клінічна медицина навколишнього середовища».

Конкурентоспроможність саме цієї навчальної дисципліни, її сучасний характер з точки зору необхідності засвоєння знань перспективи сталого розвитку можуть забезпечити її успішну вибірковість при формуванні здобувачем вищої освіти індивідуальної освітньої траєкторії.

З використанням такого методичного підходу, а саме: вибору студентом навчальних дисциплін зі списку необов'язкових вибіркових дисциплін – і формується індивідуальна освітня траєкторія студента.

З огляду на важливість набуття здобувачем вищої освіти екологічних знань клінічної спрямованості є можливим виокремити з усього комплексу екологічних проблем першочергові, які мають безпосередньо медичну спрямованість, а саме:

- сполучений вплив екологічних чинників на організм; критерії діагностики та профілактики;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків та механізмів між якістю присутніх чинників навколишнього середовища та станом здоров'я населення;

– вплив глобального потепління на соціальні та пов’язані з навколишнім середовищем фактори здоров’я (безпеку повітря, питної води, харчових продуктів);

– особливості визначення етіології, патогенезу, клініки нозологічних форм «середовищних» хвороб з урахуванням генетичних особливостей людини, їх діагностика, лікування та профілактичні заходи.

Визначені напрямки екологічної освіти фахівців у галузі знань 22 «Охорона здоров’я» слід розглядати як потенційний перелік для формування пакету вибіркових дисциплін із подальшим запровадженням їх широкого рекламного обговорення у студентському середовищі.

Література:

1. Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 26-27 жовтня 2018 р., м. Дніпро, 2018. – 314 с.

2. Скриль В.В. Конкурентоспроможність молоді на ринку праці: сучасні виклики та напрями підвищення / В.В. Скриль, Т.О. Галайда // The scientific method (Warszawa, Poland). – 2017. - №5 (5). – Vol.1. – P. 73–76.

3. Suarta I Made. Employability skills required by the 21st-century workplace: a literature review of labour market demand / I Made Suarta, I Ketut Suwintana, IGP Fajar Pranadi Sudhana, Ni Kadek Dessy Hariyanti // Proceedings of the international Conference technology and vocational teachers (ICTVT 2017) / DOI: <http://doi.org/10.2991/ictv-17.2017.58>

4. Главецька Н.М. Конкурентоспроможність робочої сили як виробничий фактор // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів.-2001. – № 417. – С. 73–77.

*Залюбовська О. І., Тюпка Т. І., Авідзба Ю. Н.,
Литвиненко М. І., Леонтьєва Л. В.*

ВИБІРКОВІ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ІНДИКАТОР ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ

Сучасне життя вимагає від здобувачів вищої освіти нових підходів до навчання та професійної підготовки, самостійності та відповідальності за власні дії. В теперішній час вища освіта поступово перетворюється на головний чинник соціального та економічного прогресу суспільства, в якому найціннішим є людина, здатна до пошуку та опанування нових знань, прийняття нестандартних і відповідальних рішень в усіх сферах життєдіяльності. Сьогодення потребує підвищення якості професійної підготовки здобувачів освіти, зорієнтованої на європейський вимір, де самовдосконалювання, вміння самостійно здобувати знання й ефективно використовувати їх у професійній діяльності є головним [4, 6].

Питанням впровадження індивідуальних форм навчання у вищій школі присвячено багато наукових робіт [1, 4–6]. На думку багатьох науковців, при формуванні наукових освітніх траєкторій необхідно враховувати права здобувачів вищої освіти на особисті освітні цілі, робити акцент на їх самостійну роботу, самоконтроль й самооцінку [4]. Дослідження проблем, пов'язаних з індивідуалізацією навчання не припиняються, але питання впровадження індивідуальних освітніх траєкторій досі залишаються недостатньо розкритими.

Модернізація сучасного освітнього процесу передбачає «студенто-центровану» спрямованість, тобто самостійність, комфортність і індивідуалізацію програм, збільшення ступенів свободи здобувачів освіти відносно вибору індивідуалізованих освітніх траєкторій. Сучасні освітні тенденції відображені в законі України «Про освіту», в якому наводиться визначення поняття «Індивідуальна освітня траєкторія» як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання». Індивідуальна освітня траєкторія враховується в індивідуальному навчальному плані, який визначає послідовність, форму і темп опанування здобувачем освіти освітніх компонентів програми [2, 3]. Аналіз і розуміння поняття «індивідуальна освітня траєкторія» потребує внесення змін до змісту освітніх програм і технологій навчання. Індивідуальна освітня траєкторія передбачає можливість здобувачів вищої освіти бути активними учасниками організації освітнього процесу. Одним із аспектів індивідуальної освітньої траєкторії є вибіркові дисципліни.

Сьогодні в Харківському національному медичному університеті (ХНМУ) здобувач вищої освіти має право обрати вибіркові дисципліни самостійно, враховуючи власні інтереси та потреби та побудувати власну індивідуальну траєкторію навчання. В цьому зацікавлені всі учасники освітнього процесу. Навчальні дисципліни за вибором здобувача вищої освіти (курси за вибором) – це дисципліни, які викладаються на кафедрах університету з метою задоволення освітніх і кваліфікаційних потреб студентів, підвищення їх конкурентоспроможності та затребуваності на ринку праці, врахування регіональних потреб тощо. Вибіркові дисципліни допомагають здобувачу вищої освіти якісно підготуватися до майбутньої професійної діяльності та відповідають його особистим інтересам.

Для спеціальності «Технології медичної діагностики та лікування» навчальним планом передбачено перелік обов'язкових дисциплін, що становить не більше 75% від загального обсягу кредитів ЄКТС. Зага-

льний обсяг вибіркового дисциплін має становити не менше 25% від загальної кількості кредитів ЄКТС. При включенні навчальної дисципліни до переліку вибіркового враховується спроможність кафедри забезпечувати належну якість її викладання, зокрема: рівень кадрового забезпечення (науковий ступінь, вчене звання, досвід викладання дисципліни, особистий рейтинг викладачів); навчально-методичне забезпечення (навчально-методичний комплекс, електронний навчальний курс, підручники, навчальні посібники тощо); матеріально-технічна база (лабораторне оснащення); інформаційне забезпечення; відгуки здобувачів вищої освіти про якість викладання дисциплін на кафедрі.

Вивчення вибіркового дисциплін починається з першого курсу згідно з «Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському національному медичному університеті» та за затвердженим розкладом навчальних занять.

У ХНМУ діє «Положення про порядок та умови вибору студентами Харківського національного медичного університету вибіркового дисциплін». Згідно цього положення до 10 вересня поточного навчального року на сайті університету оприлюднюється перелік вибіркового дисциплін на наступний навчальний рік. Вибір дисциплін здобувачами вищої освіти здійснюється шляхом подання письмової заяви на ім'я декана факультету. Старости груп на підставі цих заяв формують список здобувачів освіти на вивчення вибіркового дисциплін, які разом з заявами надають до деканату.

Для студентів першого курсу вивчення вибіркового дисциплін розпочинається в другому семестрі, а процедура проведення запису здійснюється до 01 листопада поточного навчального року. Після остаточного формування і погодження академічних груп з вивчення вибіркового дисциплін, до індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти, крім обов'язкових компонентів, включаються вибірково навчальні дисципліни, що визначають індивідуальну траєкторію навчання. З цього моменту вибірково дисципліна стає для здобувача вищої освіти обов'язковою [7].

При проходженні акредитаційної експертизи освітньо-професійної програми «Лабораторна діагностика» другого (магістерського) рівня освіти у грудні 2019 року експертна комісія схвалила досвід університету та запропонувала поширити його по Україні.

Таким чином, вибірково дисципліни є «індикатором» запровадження індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти, одним із механізмів підвищення якості професійної підготовки.

Література:

1. Годаванюк Т. Л. Індивідуальне навчання у вищій школі: монографія / Т. Л. Годаванюк. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – 160 с.
2. Закон України «Про вищу освіту»

3. Закон України «Про освіту»
4. Каньковський І. Є. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця / І. Є. Каньковський // Професійна освіта: проблеми і перспективи. – 2013. – Вип. 4. – С. 62–65.
5. Коростіянець Т. П. Індивідуальна освітня траєкторія – освітня програма студента / Т. П. Коростіянець // Науковий вісник Донбасу – 2013. – №1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13ktpops.pdf>.
6. Нещерет О. С. Організація індивідуальних освітніх траєкторій навчання в університеті // Фізико-математична освіта. – Вип. 3 (13). – 2017. – С. 116–119.
7. «Положення про порядок та умови вибору студентами Харківського національного медичного університету вибіркових дисциплін», затверджене наказом ХНМУ №225 від 21.06.2017.

Ільїн В.Г.

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»

Неможливо вивчати та розуміти історію, не читаючи. Що ж стосується такого дієвого методу оволодіння історичними знаннями, як формування образного мислення, то воно неможливе без вивчення історичних джерел. Особливою проблемою методичного забезпечення вивчення курсу іноземними студентами донедавна була якраз відсутність збірки оригінальних джерел. Поява підручника з інтегрованого курсу не могла заповнити цю прогалину, оскільки він призначений для позакласної роботи студента, а самі тексти є формалізованими та сповненими фактичним матеріалом, але без яскравих прикладів та описів [1]. Викладачі потребували тексти для організації роботи студентів на практичних заняттях.

В основу концепції нещодавно виданої хрестоматії історичних джерел покладено два принципи [2]. Перший – історію України в хрестоматії подано «очима іноземців» завдяки включенню до неї оригінальних англомовних текстів, написаних у різні періоди іноземними мандрівниками, літераторами, політиками. Другий – тексти хрестоматії містять спільні сюжети з історії України, країн Сходу та світу для пояснення конкретно-історичних міжнаціональних відносин (транснаціональний підхід).

Таким чином, ураховується специфіка вивчення курсу в ХНМУ іноземцями, непрофільний для студентів-медиків іноземців предмет стає більш близьким і цікавим. З іншого боку, вивчення історії набуває необхідної проблемності, створюються умови для переходу від заучування до мислення.

Слід підкреслити функціональну універсальність хрестоматії, яку можна застосовувати для класної й позакласної, індивідуальної і групової роботи студентів, для вивчення нової теми та роз'яснення раніше вивченого матеріалу. Хрестоматія є необхідною у випадку неготовності студентів до занять, корисною для виявлення індивідуальних когнітивних і мовних здібностей/обмежень студентів, координації групової роботи.

Тексти структуровано у п'ять тем відповідно до навчальної програми дисципліни та кількості практичних занять, вони супроводжуються питаннями й авторськими анотаціями. Наприкінці хрестоматії подано таблицю «Народи в історії України», яку студентам пропонується заповнити за результатами роботи з джерелами.

Ст. викл. В.Г. Ільїн успішно представив хрестоматію на академічному воркшопі “How to Teach Multiethnic and Transnational History: Ukraine”, що відбувся в Українському Католицькому Університеті 3–5 листопада 2019 р.

Таким чином, разом з новим підручником, практикумом і термінологічним словником хрестоматія формує комплекс необхідних навчальних матеріалів з курсу «Історія України та української культури», є прикладом методичного забезпечення студентоцентрованого підходу до навчального процесу.

Література:

1. Alkov V. History of Ukraine and Ukrainian Culture : the textbook for international students. – Kharkiv : KhNMU, 2018. – 146 p.
2. Alkov V., Ilin V., Robak I. The anthology on the course «History of Ukraine and Ukrainian culture». – Kharkiv : KhNMU, 2019. – 92 p.

Карпенко І.І., Железнякова Н.М.,

Панченко Г.Ю., Фролова-Романюк Е.Ю.

РОЗРОБКА І РЕАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Традиційна методика оцінювання дає відповідь тільки на питання, чи знає або не знає студент ту чи іншу тему. Такий метод є малоінформативним, не відображує реальні досягнення кожного окремого студента, а також не дає повноцінної можливості для формування у того, хто навчається самостійності в оцінюванні. Сучасна система оцінювання може «травмувати», сприяти появі студентів, які «опускають руки» після першої ж невдачі, втрачають інтерес до навчання.

Інноваційні прийоми педагогічної діагностики, які отримують все більш широке поширення серед викладачів, орієнтовані на виявлення і оцінку рівня компетентності, освіченості, готовності до вирішення практичних завдань [2].

Згідно з новою парадигмою освітніх стандартів оцінювання покликане стимулювати навчання, а не гальмувати його. Сьогодні на перший план виходить пошук такого підходу до оцінювання досягнень студентів, який дозволив би усунути негативні моменти в навчанні, сприяв би індивідуалізації процесу навчання, підвищенню навчальної мотивації і самостійності студентів [1, 2].

На всіх етапах розвитку процесу навчання на перше місце висувається питання пошуку ефективних шляхів реалізації оціночної функції викладача, з цього виходять задачі викладача нового типу: забезпечення викладачем емоційної підтримки в ході навчання, стимулювання дій студентів для досягнення поставленої мети, підтримання загального позитивного емоційного фону, проведення разом зі студентами експертизи отриманого результату. Викладач у медичному ЗВО повинен вміти не тільки забезпечити умови для розвитку особистості, зробити навчальний процес налагодженим і керованим, навчити студентів клінічному мисленню, не губитися в будь-якій нестандартній ситуації.

Сьогодні в якості інноваційних засобів оцінювання використовують тестування, модульну та рейтингову системи оцінки якості знань, моніторинг якості засвоєння матеріалу [4, 5].

Тестування є однією з найбільш технологічних форм проведення автоматизованого контролю з керованими параметрами якості. Тести застосовуються на всіх етапах дидактичного процесу. З їх допомогою ефективно забезпечується попередній, поточний, тематичний і підсумковий контроль знань, умінь, облік успішності, навчальних досягнень [5–7].

Модульна система має на меті поставити студентів перед необхідністю регулярної навчальної роботи протягом усього навчального року.

Рейтинг – це деяка числова величина, виражена, як правило, за багатобальною шкалою і інтегрально характеризує успішність і рівень знання студентів протягом певного періоду навчання. Рейтингова система дозволяє подолати багато недоліків традиційної системи, і досить диференційовано оцінити успіхи кожного студента. Рейтингова система є досить ефективною завдяки тому, що вона: враховує поточну успішність і тим самим значно рівномірну роботу студента протягом всього навчального року; більш об'єктивно і точно оцінює знання за рахунок використання дробової шкали оцінок; створює основу для диференціації студентів, що особливо важливо на етапі розподілу у медичному ЗВО. І останнє, але не менш важливе, рейтингова система дозволяє отримувати детальну інформацію про хід засвоєння знань кожним студентом [3].

Під моніторингом в системі «викладач – студент» розуміється сукупність контролюючих заходів, що використовують в динаміці оцінки рівня засвоєння матеріалу. Моніторинг – це регулярне відстеження якості засвоєння знань та формування умінь в учбовому процесі.

При контролі якості засвоєння матеріалу на клінічних кафедрах медичних ЗВО може бути використано навчальне портфоліо. Портфоліо як альтернативна система оцінювання дозволяє вирішити ряд завдань в побудові особистісно-орієнтованого освітнього процесу. Воно фіксує зміни і зростання за певний період часу, підтримує навчальні цілі, відзначає результати студентів, розкриває весь спектр виконуваних робіт, забезпечує безперервність процесу навчання від одних клінічних кафедр до інших показує діапазон навичок і умінь [6, 7].

Існуючі засоби і технології оцінювання результатів навчання мають безліч переваг, і спільне їх використання дозволяє максимально спростити процес оцінки, зробити його більш зручним і інтенсивним.

Запропоновані рекомендації до оцінки освітніх результатів сприяють не тільки коректному оцінюванню результатів процесу освіти, а й постійного проведення моніторингу освоєння професійних компетенцій, а це сприяє швидкому коригуванню та індивідуалізації процесу навчання.

Література:

1. Жук О. Л. Психолого-педагогическая компетентность выпускника университета / О.Л.Жук // Высшая школа. – 2004. – № 6. – С. 45–51.

2. Антонова О.Є. Європейській вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади / О.Є. Антонова, Л.П. Маслак // Професійна педагогічна освіта : компетентнісний підхід : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 81–109.

3. Ваганова О.И., Колдина М.И., Трутанова А.В. Разработка содержания профессиональнопедагогического образования в условиях реализации компетентностного подхода //Балтийский гуманитарный журнал. 2017. Т. 6, №2(19). С. 97–99.

4. Ветрова, А. А. Рейтинговая методика оценки в основе мониторинга и управления качеством образования / А.А. Ветрова, Р.В. Музыченко // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 7.

5. Жилиякова О.В. Застосування інноваційних методик під час підготовки фахівців з економічних спеціальностей / О.В. Жилиякова, Т.О. Ставерська // VIII Всеукр. наук.-метод. 104 конф., 23 вересня 2010 р. – Харків: ХДУХТ, 2012. – С. 217–218.

6. Зачесова, Е. В. Традиционные и инновационные принципы оценивания достижений учащихся. / Е.В. Зачесова // Школьные технологии. – 2007. – № 2

7. Кадемія М. Ю. Використання інтерактивних технологій навчання / М. Ю. Кадемія // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 3. – С. 125–132.

ЦІЛІ ТА ЗАСОБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТОЦЕТРОВАНОЇ ЛЕКЦІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Певною мірою будь-яка лекція у закладі вищої освіти є студентоцетрованою, бо саме студенти є споживачами інформації, яку узагальнює й за допомогою відповідних засобів доносить (постачає) до їх свідомості лектор-викладач. Ситуація суттєво змінюється в сучасних умовах накопичення, зберігання та передачі інформації. Наразі виникає проблема не лише відносно того, чи здатен лектор узагальнити й адекватно донести необхідну для формування потрібної компетенції інформацію, а й щодо того, чи захоче студент, маючи доступ до альтернативних каналів постачання цієї ж інформації, сприймати й засвоювати її саме під час лекції. Отже, сучасна лекція має стати конкурентноспроможною й відповідати на виклики, які виникають як перед студентами, так і перед викладачами. З одного боку, підвищується роль самовизначення і самовідповідальності студента на всіх етапах і рівнях навчального процесу, включаючи лекцію. З іншого боку, жвавішають суперечки відносно доцільності лекції як засобу навчання [2].

Аналіз матеріалів публікацій щодо зазначеної теми. Предметом дискусій у багатьох наукових публікаціях з педагогіки та на міждисциплінарних конференціях є припущення, що лекція не відповідає новітнім тенденціям підготовки фахівця, адже від випускників закладів вищої освіти очікують не тільки певних знань, але й більшою мірою – вміння та навичок практичної роботи. Деякі висновки вітчизняних та закордонних авторів [1, 3, 5, 6] заслуговують на підтримку. Лекцію, беззаперечно, можна зробити досить активною, якщо лектор переймається пошуком засобів стимулювання активності студентів і підвищенням власних компетентностей щодо змісту лекції та засобів її подання, передачі студентам.

Важко погодитися з тим, що «слухання лекцій буде ефективнішим, якщо студенти самостійно заздалегідь готуватимуться до наступної лекції за підручником. За такої умови вони перестануть механічно конспектувати все, що викладач дає під час лекції [4, с. 125]. Навпаки, за умови щільного розкладу занять й значного навантаження навряд чи у студентів знайдеться переконлива мотивація додатково готуватися до наступної лекції.

Формулювання цілей та постановка завдання. Спектр змін у напрямку студентоцетрованої лекції залежить від багатьох чинників. Метою даної статті є аналіз засобів, які, перш за все, забезпечують студентоцетровану оптику лекції з соціально-гуманітарних дисциплін для студентів молодших курсів. Саме ці навчальні предмети є інструментом формування мотивації студентів до критичного й творчого ставлення до нав-

чання як певної компетенції. За таких умов студенти не лише усвідомлюють процес свого навчання, а ще й мають брати за нього відповідальність.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що, наприклад, ще Аврелій Августин (5 ст.) скаржився, що студенти були неуважними на лекціях й нерідко їх пропускали. Ці проблеми є актуальними й сьогодні. Студентоцетрована лекція може певною мірою покращити ситуацію.

Дійсно, студентам важко бути однаково зосередженими протягом усієї лекції. Дослідження показують, що студенти втрачають увагу на лекціях зазвичай приблизно за 15 хвилин! [6]. Вони починають нудьгувати, говорити один з одним, занурюватися у гаджети у пошуках того, що їх цікавить. Практика свідчить, що зауваження, прохання не мають помітного результату. Отже, найкращий студентоцетрований засіб – це використати саме ті канали впливу, які сприймаються як порушення дисципліни під час лекції.

Студентоцетрованою є лекція, у якій передбачено час для роздумів, порівнянь, попереднього аналізу, тобто певна творча пауза. Рефлексія дозволяє студентам трохи уповільнити ритм сприйняття навчального матеріалу та зробити крок назад, щоб проаналізувати зміст почутого. Це також дає час їхній свідомості обробити те, що вони запам'ятали. Рефлексія під час творчої паузи створює простір та час для індивідуального зростання.

Крім того, можна запропонувати студентам звернутися до свого сусіда і обговорити те, що кожен з них записав. Цікаво спостерігати, як студенти дивуються різному сприйняттю або задоволені спільним підходом до того, що законспектували. Декілька хвилин, наданих студентам для такої рефлексії, дозволять досягнути певного консенсусу, бо зростає взаємний зв'язок і довіра до лектора.

Підсилюють позитивну мотивацію до слухання лекції періодичні експрес-контрольні опитування (одне-два коротеньких питання наприкінці лекції). Такий вид контролю забезпечує цілеспрямований формувальний зворотний зв'язок і вимагає, щоб студенти замислювалися над своїм навчанням та активно слухали лекцію. Він розвиває навички, стратегії та звички мислення на вищому рівні.

Оцінки за такий вид роботи не виставляються, але роботи обов'язково аналізуються на початку наступної лекції. Завдяки даним хвилинним експрес-роботам лектор має чіткіше уявлення про те, до чого більш конкретно звернутися в наступній лекції. Проаналізуйте питання, які стали проблемними для студентів, повідомте їх, що Ви звернули на це увагу і плануєте разом з ними з'ясувати ці проблемні ситуації на початку нової лекції.

Студенти мають відчувати, що їх думку цінують, це підвищує довіру до лектора. Такий вид лекцій ще називають лекцією-відповіддю. Їх має бути три-чотири на семестр.

Змістовний контекст лекції також може активізувати її сприйняття студентами й більшою мірою робить її студентоцентрованою. Під час лекцій з соціально-гуманітарних наук таким контекстом є зв'язок з профілем навчання студентів, з історією, національними, релігійними та культурними традиціями країн, з яких приїхали студенти на навчання до України. Важливо, щоб такий підхід охоплював інтереси різних груп студентів, а також щоб виконувалися вимоги рівності та толерантності щодо вікових, національних, расових, гендерних та інших особливостей. Практика викладання свідчить, що студенти на залишаються байдужими до таких питань.

Висновки і перспективи у даному напрямку. Формування відповідального ставлення до лекцій не є автоматичним процесом, а має формуватися послідовно й цілеспрямовано за активної співучасті обох сторін: викладачів і студентів. Суттєву роль у цьому процесі покликані відігравати студентоцентровані засоби викладання лекцій з соціально-гуманітарних дисциплін.

Література:

1. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Д., 2014. – 416 с.

2. Карпенко К.І. Місце та роль традиційної лекції серед сучасних інформаційно-комунікативних технологій. / Карпенко К.І. // Сучасні парадигми вищої медичної освіти: матеріали XV Міжнародної наукової конференції, присвяченої пам'яті засновника і керівника ПВНЗ «Київський медичний університет» Поканевича Валерія Володимировича, Київ, 25 березня 2015 р. – 2015. – С. 63–65.

3. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни [Електронний ресурс]: навч. посіб. для підготовки докторів філософії очної форми навчання, які навчаються за спеціальністю 133 – «Галузеве машинобудування» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: І. О. Казак. – Електронні текстові дані (1 файл: 1,37 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 116 с.

4. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. – К.: «Академвидавництво», 2006. – 352 с.

5. Bonwell, C. The Enhanced Lecture: A Resource Book for Faculty. Cape Girardeau, MO, Southeast Missouri State University, Center for Teaching and Learning, 1991.

6. Research shows that students lose attention in lectures usually after about 15 minutes! [Електронний ресурс]: Teaching / <https://teaching.unsw.edu.au/lectures>

ЗАСТОСУВАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Інноваційний розвиток педагогічного процесу спрямований наразі на вирішення актуальної проблеми сучасної системи освіти, пов'язаної зі швидкими темпами накопичення знань у світі й обмеженими можливостями їх засвоєння індивідуумом. Реалізації цієї мети сприяють основні напрямки інноваційного навчання: особистісний підхід і творче начало, використання інформаційних технологій, гуманізація освіти [1, 2]. Упродовж останніх років педагогічна теорія переходить до нового освітнього ідеалу – максимального розвитку здібностей людини до самовдосконалення та самоосвіти. У зв'язку з цим особистісно-орієнтований підхід визнається як пріоритетний. У центрі його уваги – унікальна цілісна особистість учня/студента, пізнавальна діяльність якого має сприяти розвитку індивідуальних здібностей і можливостей [3].

Формування професійної спрямованості студента-медика має забезпечити в подальшому готовність майбутніх лікарів до вирішення практичних питань, самостійного опанування та застосування інноваційних технологій. Одним із головних завдань як лекції, так і практичного заняття має бути розвиток внутрішньої мотивації студента, його інтересу до предмету й майбутньої професії [4]. Запорукою цього є створення належних умов для навчання, забезпечення необхідною базовою інформацією та можливістю самостійного засвоєння та вдосконалення практичних навичок.

Дослідження, проведене на кафедрі мікробіології, вірусології та імунології ім. Д.П. Гриньова, було спрямоване на вивчення думки студентів про труднощі, які зустрічаються при вивченні мікробіології, а також фактори, що заважають чи сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Мета дослідження: підвищити академічну активність студентів та результативність навчальної роботи.

Анонімне анкетування було проведене серед іноземних студентів 3-го курсу медичного факультету з англійською мовою викладання.

Було опитано 178 студентів. Питання були розподілені умовно на 3 блоки. Перший блок містив питання щодо ставлення студентів до різних розділів дисципліни «Мікробіологія, вірусологія та імунологія», а саме які розділи були найцікавішими, а які виявилися найважчими. Другий блок мав виявити фактори, які сприяли вивченню дисципліни, зокрема підготовці до єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ), третій – що саме заважало підготовці до занять.

При аналізі результатів анкетування виявлено, що 79 % студентів зацікавлені у вивченні дисципліни «Мікробіологія, вірусологія та імунологія»

(табл.). Найбільший інтерес у студентів із країн Близького Сходу й Південної та Південно-Східної Азії викликали розділи «Імунітет» (52 і 58 % відповідно) і «Спеціальна бактеріологія» (54 і 58 % відповідно). Серед найскладніших розділів вони назвали «Морфологію мікроорганізмів» (50 і 41 % відповідно) і «Фізіологію мікроорганізмів» (54 і 44 % відповідно). У студентів країн Близького Сходу розділ «Імунітет» виявився одночасно й найцікавішим, і найважчим. При детальнішому дослідженні з'ясовано, що найцікавішим він був для юнаків, а студентки віднесли його до найбільш складних розділів. Студенти із африканських країн надали перевагу тільки розділу «Імунітет» (52 %), а найважчими для них були розділи «Спеціальна бактеріологія» (70 %) та «Морфологія мікроорганізмів» (48 %).

Таким чином, для більшості студентів найскладнішими виявилися розділи загальної мікробіології, які вивчають на початку дисципліни, що може бути пов'язане з новизною дисципліни й періодом адаптації до нової кафедри й нових форм навчання.

Із причин, які заважали успішному оволодінню матеріалом, студенти назвали завантаженість навчальними предметами (61 %). Більше третини студентів вважають, що їм не вистачає навчальних матеріалів. На недостатність навчальної літератури вказує більше студентів із країн Близького Сходу й Південної та Південно-Східної Азії (40 і 39 %). На жаль, це свідчить, що частина студентів 3-го курсу ще не навчилася користуватися ресурсами бібліотеки та репозитарію, які містять велику кількість підручників різного рівня складності й методичних вказівок, виданих викладачами кафедри. Це підтверджується тим, що 69 % студентів розраховують на пояснення викладача на практичних заняттях, і тільки 39 % - на використання навчальної літератури.

Третина студентів вважає, що навчатися їм заважає особисте життя, причому ця причина частіше зазначається студентами із країн Близького Сходу й Південної та Південно-Східної Азії (38 і 36 %), ніж представниками африканських країн (15 %).

Найпоширенішими факторами, які сприяють оволодінню предметом і допомагають у підготовці до ЄДКІ, є пояснення викладача та комп'ютерне тестування (69 і 66 %). Студенти із країн Південної та Південно-Східної Азії частіше за інших зверталися до лекційного матеріалу (54 % проти 37–38 % в інших групах). Проте вони рідше користувалися Web-сайтами при підготовці домашніх завдань (36 % проти 50–52 % в інших групах). Порівняними були відповіді для всіх студентів щодо користування навчальною літературою (38–44 %). За поясненнями до інших студентів зверталися 36–44 % опитаних.

Враховуючи отримані результати, робимо висновок про необхідність ще на першому занятті орієнтувати студентів на активну самостійну діяльність, для цього роз'яснювати всі можливі шляхи отримання інформації, такі як користування науковими Web-ресурсами й навчаль-

ними матеріалами кафедри. Доцільним буде надання індивідуальних завдань для виконання самостійної роботи з метою підвищення мотивації оволодіння спеціальністю, вдосконалення практичних навичок та творчого пошуку. Слід активніше впроваджувати комп'ютерні технології навчання (електронні підручники, презентації, атласи, тести тощо) для покращення сприйняття матеріалу.

Таблиця

Фактори, які впливають на навчання студентів
(абсолютна кількість /відсоток)

Region	Що Вам допомагає у підготовці до занять та ЄДКІ?						Що заважає Вам у підготовці до предмету?				
	Пояснення викладача на практичних заняттях	Використання лекційного матеріалу	Комп'ютерне тестування на кафедрі	Використання навчальної літератури	Інформація з Web-сайтів	Пояснення інших студентів	Завантаженість іншими предметами	Відсутність зацікавленості до мікробіології	Недостатність начального матеріалу	Особисте життя	Нічого не заважало
Країни Близького Сходу	32/64	19/38	33/66	20/40	25/50	18/36	29/58	11/22	20/40	19/38	11/22
Країни Південної та Південно-Східної Азії	73/72	55/54	68/67	38/38	36/36	39/39	65/65	24/24	39/39	36/36	19/19
Країни Африканського континенту	18/67	10/37	16/59	12/44	14/52	11/44	15/56	3/11	6/22	4/15	3/11
Всього	123/69	84/47	117/66	70/39	75/42	69/39	109/61	38/21	65/36	59/33	33/19

Проведене дослідження дозволило виявити особливості підготовки студентів представників різних країн та труднощі, з якими вони стикаються при вивченні дисципліни «Мікробіологія, вірусологія та імунологія». Отримані результати допоможуть зробити певні акценти при плануванні практичних занять, внести корективи в навчальний процес.

Література:

1. Основы педагогики высшей школы / Л. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, О.Г. РОМАНОВСКИЙ, В. В. БОНДАРЕНКО и др. – Харьков: НТУ “ХПИ”, 2005. – 600 с. <http://buklib.net/books/36624/>

2. Гатауллина А. Г. Инновационные процессы в образовании / А.Г. Гатауллина // Психология и социология. Режим доступа: http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2014/Psihologia/12_161633.doc.htm.

3. Имангулова Т. В. Значение инновационных технологий в учебном процессе / Т. В. Имангулова, А. С. Саванчиева // Збірник наукових праць. – Харків, 2013. – Випуск 18. – С. 63-65.

4. Наволокова Н.П. Характеристика педагогічних технологій / Н.П. Наволокова // Біологія. – Харків: ТОВ Видавнича група «Основа», 2014. – № 15. – С. 2–8.

*Кожина Г.М., Мозгова Т.П., Лещина І.В.,
Федорченко С.В., Самардакова Г.О.*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ З ВИКОРИСТАННЯМ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вступ. Сучасний рівень розвитку суспільства характеризується високим ступенем інформаційного навантаження. Дане явище широко розповсюджене і має відношення до системи освіти й підготовки майбутніх фахівців. Останнє вимагає постійного вдосконалення процесу навчання в закладах вищої освіти із залученням сучасних досягнень науки і техніки. Найбільш доцільним на сьогоднішній день є використання новітніх технологій. Закономірно, що вимоги сучасного суспільства диктують необхідність інтенсифікації навчально-виховного процесу [1].

Мета дослідження: оцінка ефективності викладання навчальної дисципліни з використанням новітніх технологій.

Матеріал та методи дослідження: доцільність використання новітніх технологій зумовлено функціонуванням і фізіологією центральної нервової системи та особливостями психічної діяльності людини. У викладанні навчальних дисциплін використання електронних технологій у вигляді аудіовізуальних засобів навчання значно сприяє більш кращому засвоєнню знань студентами; в умовах дефіциту навчального часу вимагає менших витрат; дозволяє значно збільшити обсяг та якість засвоєної навчальної інформації. За даними авторів, використання технічних засобів навчання у викладанні навчальних дисциплін дозволяє збільшити обсяг інформації, яку необхідно запам'ятати, приблизно на 35% і підняти ефективність занять на 20% [1]. Останнє слід розглядати як дуже позитивне явище в структурі існуючого поняття «виживання» знань.

Результати дослідження. Аналіз та оцінка результатів знань студентів свідчить, що використання новітніх технологій надає навчально-педагогічній роботі зі студентами більш насичений, динамічний, творчий та продуктивний характер; підвищує ефективність навчального процесу, покращує засвоєння знань, оскільки технології електронного навчання є особистісно-орієнтованими, і спрямовані на розвиток індивідуальних ресурсів студентів.

На відміну від існуючої парадигми традиційного навчання, новітні технології передбачають підвищення рівня самостійної роботи студентів в індивідуальному просторі, надаючи можливості для широкого спілкування з іншими студентами та спільного планування своєї діяльності [2].

Застосування у вищих навчальних закладах електронних технологій навчання сприяє модернізації педагогічної роботи й освітнього процесу в цілому; формує навички самостійного мислення та навички відповідальності, підкреслює індивідуальність кожного, а також знижує психологічні навантаження у студентів.

Таким чином, сучасні інноваційні технології сприяють підвищенню ефективності навчального процесу; забезпечують розвиток когнітивної діяльності студентів, формують їх зацікавленість станом світової науки та проведенням самостійних наукових досліджень. Невід'ємною частиною процесу інтенсифікації навчання є поєднання теоретичного матеріалу дисципліни з практичною діяльністю, надання можливості студентам перевірити засвоєну теорію в дії, максимально наблизитися до реальних умов її практичного застосування за допомогою досвіду клінічної роботи. Це дозволить ефективно підготувати студентів до майбутньої професійної діяльності.

Література:

1. Ануфрієв М.І. Вищий заклад освіти МВС України / М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, О.Н. Ярмиш – Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. – 369 с.

2. Кудинов Д.Н. Перспективы разработки автоматизированных обучающих систем / Д.Н. Кудинов // Современные проблемы науки и образования. – 2008. – № 6. – С.46–50.

*Кожина Г.М., Стрельнікова І.М., Терьошина І.Ф.,
Зеленська К.О., Гайчук Л.М., Коцій В.О.*

ОЦІНКА ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ЯК ОДНОГО ЗІ СКЛАДНИКІВ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ПСИХІАТРІЇ, НАРКОЛОГІЇ, МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Актуальність: Збереження активної інтеграції українського суспільства до Європейської співдружності визначило необхідність глибокого реформування системи освіти в цілому, і зокрема, галузі підготовки медичних кадрів, що, своєю чергою, істотно змінило режим і підвищило інтенсивність навчального процесу, а також призвело до збільшення обсягів навчального навантаження.

Одним з найважливіших педагогічних завдань будь-якого вищого навчального закладу є робота зі студентами, спрямована на більш швидку й успішну їх адаптацію до системи навчання, до нової системи соціальних відносин, на освоєння ними нової ролі студентів.

Студентський вік є особливим періодом у розвитку особистості як за «кризовою насиченістю» (екзаменаційні стреси, вікові проблеми, усвідомлення змісту професійної діяльності як самореалізації та самоактуалізації та ін.), так і за насиченістю можливостей максимального розвитку здібностей і потенціалу особистості. Психологічний стан людини неможливо оцінити у відриві від стану психічного здоров'я. Це поняття розуміємо як стан благополуччя, при якому людина може реалізувати свій особистий потенціал, має змогу долати нормальні життєві напруження, протистояти звичайними життєвими стресами, продуктивно та плідно працювати, а також робити внесок у життя всього суспільства. Психічне здоров'я студента медичного закладу як майбутнього медичного працівника впливає не тільки на адаптацію до навчальної діяльності та результати навчання, а й в подальшому на успішне працевлаштування, мотивацію до професійної діяльності, професійне зростання тощо.

У контексті пошуку оптимальних шляхів збереження й зміцнення психічного здоров'я особистості особливої актуальності набуває вивчення проблеми впливу психологічного клімату колективу студентів на психічне здоров'я його членів. Негативні соціально-психологічні процеси та явища можуть стати причиною не тільки нерозуміння серед членів студентського колективу, ставити під загрозу процес та результати навчання, а й негативно відобразитися на самопочутті студентів.

Цілі та завдання: виникає необхідність розглянути психологічну атмосферу внутрішньогрупових і міжособистісних стосунків та їх вплив на кожного члена студентського колективу. Провести комплексну оцінку психологічного клімату в колективі студентів медичних сестер та його вплив на стан їх психічного здоров'я.

Матеріали та методи: у дослідження увійшли 40 студентів медичних сестер, які навчаються за спеціальністю «Медсестринство», бакалаври та магістри, у віці від 20 до 32 років. Студенти були розподілені на дві групи. Для оцінювання міжособистісних емоційних зв'язків у групі було вибрано соціометричну методика А.Ф. Фідлера.

Отримані результати: як показали результати дослідження, до соціально-психологічних чинників, які впливають на психічне здоров'я студентів медичних сестер належать: зміна життєвого стереотипу, необхідність адаптації в новому колективі, складний навчальний матеріал з вивченням латинської термінології та поглибленим знанням медичної англійської мови, складна термінологія, сувора навчальна дисципліна, необхідність відпрацювання всіх пропущених занять та лекцій, недосконалість механізмів психологічного захисту студентів, відсутність навичок саморегуляції, низька життєстійкість, неконструктивні копінг-стратегії. За методикою А.Ф. Фідлера перша група студентів медичних сестер показала найбільш високі бали у таких парах слів, як: “згода-незгода” – 3,44 та “продуктивність-непродуктивність” – 3,88. Тобто саме ці характеристики психологічного клімату привертають увагу. Зна-

чення інших пар протилежних за змістом слів розподілились у межах 2,0 та 3,33 бала. Середній бал у цій групі становив 3,11. У другій групі студентів медичних сестер найбільш високі бали зафіксовані у таких парах: “продуктивність-непродуктивність” – 5,22, “захопленість-байдужість” – 5,11 та “успішність-неуспішність” – 4,88. Інші пари протилежних за змістом слів розподілились від 3,33 до 4,66 бала. Середній бал становив 4,69. Ця група була найбільш проблемною і за рівнем академічної успішності. Для студентів було розроблено комплекс медико-психологічної корекції, до якого ввійшли: психоосвіта, тренінг позитивного самосприйняття, комунікативний тренінг та тренінг вирішення міжособистісних проблем. Протягом 6 тижнів зі студентами проводилася психокорекційна робота.

Отримані результати дозволили зробити висновки. Збереження здорового психологічного клімату в колективі студентів медичних сестер можливе за таких умов: навчання в атмосфері взаємної поваги; поважного ставлення членів студентського колективу один до одного, товариський дух та довіра; доброзичлива та ділова критика; вільний виклад особистої думки при обговоренні питань, які стосуються всього студентського колективу; відсутність тиску викладачів на студентів і визнання за ними права приймати значущі для студентської групи рішення; достатня інформованість членів студентського колективу про його завдання і стан справ щодо їх виконання; високий ступінь емоційного включення та взаємодопомоги в ситуаціях, які викликають стан фрустрації. Проведене дослідження показало значення психологічного клімату в колективі студентів медичних сестер щодо збереження психічного здоров'я кожного окремого студента як невід'ємного складника студентоцентрованого навчання на клінічній кафедрі.

Література:

1. Лісовий В.М., Капусник В.А., Марковський В.Д., Кожина А.М. Порушення адаптації студентів першого курсу до навчальної діяльності у Вищому навчальному закладі Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичному навчальних закладах України III–IV рівнів акредитації: Матеріали Всеукраїнської наукової навчально-методичної конференції, Тернопіль, 2011, С. 399–400.
2. Європейський простір та Болонський процес: Навчально-методичний посібник / Т.М. Димань, О.А. Боньковський, А.Г. Вовкогон. – БНАУ, 2017. – Одеса: НУ «ОМА», 2017. – 106 с.
3. Woznicki J. Bechmarcing w systemi szkolnictwa wyzszego // Wybrane Problemy. Warszawa, 2012. P. 5–14.

РОБОТА З ЛЕКСИЧНИМИ МІНІМУМАМИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ “КРОК 1”

Робота зі словниковими лексичними мінімумами є важливою у процесі навчання та підготовки до складання загальнонаціонального іспиту «КРОК-1» студентами-медиками. Питаннями розробки та укладання словників займалися такі українські вчені, як Б.Д. Гринченко, С.Я. Єрмоленко, В.В. Німчук, П.Й. Горецький. Наразі постає проблема створення нових словників та розвитку комп'ютерної лексикографії. Викладачам на заняттях потрібно знайомити студентів з видами словників та особливостями побудови, що має велике значення для опанування культури мовлення та розширення уявлень про мовну картину світу. Нові завдання, які стоять перед вищою школою, визначають певні зміни в організації викладання, пошук додаткових форм навчання, які актуалізують проблему закріплення мовної лексикографічної компетенції студентів.

На сучасному етапі розвитку вищої школи нагальними є питання формування у студентів навичок та вмінь роботи зі словниково-довідковими джерелами та забезпечення навчального процесу таким довідковим матеріалом. Швидко розвиваються комп'ютерна та електронна лексикографія, і створені таким засобом словники є надійним та зручним засобом збереження, оперативної передачі та систематизації даних. Під час підготовки до складання іспиту “Крок 1” студентам важливо опанувати необхідний лексичний мінімум – основні лексеми, які зустрічаються в екзаменаційних завданнях.

Мета дослідження – провести лінгвістичний аналіз англомовної частини завдань “Крок 1” для студентів-медиків, які навчаються російською мовою. Робота здійснювалась на додаткових заняттях, які проводили викладачі кафедри мовної підготовки іноземних громадян. Протягом підготовки до англійської частини іспиту “Крок 1” студенти працюють з лексемами, відібраними на базі аналізу іспиту, який складають іноземні студенти з навчанням на англійською мовою, а також англійської частини іспиту, який здають студенти медичних університетів та медичних факультетів університетів з формою навчання російською та українською мовами. Ця частина була введена у структуру загальнонаціонального медичного іспиту протягом останніх декілька років.

Лінгвістичний аналіз показав, що в лексичному мінімумі 45 % слів займають іменники, 40 % – дієслова, 15 % – прикметники. Працюючи над лексичним мінімумом, слід звертати увагу студентів на однокореневі слова, синоніми, антоніми, а також на так звані “хибні друзі перекладача” (Слово “magazine” означає “журнал”, а не “магазин”). Ми звертаємо увагу на те, що лексема “physician” означає “лікар” і відрізняється від “physicist” (“фізик”).

Майже єдине знайомство зі значенням концепту “present” зводиться до перекладу відомої ще зі школи фрази “бути присутнім чи відсутнім на занятті”. Також всі знають значення “подарунок”. В медичних джерелах та екзаменаційних завданнях фраза “The patient presents with persistent abdominal pain” перекладається як “Пацієнт звернувся до лікаря зі скаргами на постійний біль у черевній порожнині”. Наведемо приклади: *A 26 – year – old woman presents with skin rashes and itching after eating citrus fruits. A 65 – year – old man presents with acute mandibular osteomyelitis. A patient with Cushing syndrome presents with persistent hyperglycemia. An 8 – year – old child presents with frequent severe subcutaneous hemorrhages. On clinical examination a woman presents with excessive sweating, tachycardia, loss of weight, and tremor. A 28 – year – old patient presented with elevated blood pressure, hematuria, and facial edemas.*

Ефективним спеціалістам в галузі методики викладання іноземних мов відомо, що складні мовні явища бажано вводити через опозиції. Наприклад, опанування лексем відбувається краще, коли студентам дається таке завдання: Знайдіть слова з однаковим та протилежним значеннями серед таких дієслів: to increase, to decrease, to enhance, to enlarge, to lessen, to reduce, to elevate. Ми спеціально акцентуємо увагу на цих питаннях, оскільки лінгвістичний аналіз англомовної частини іспиту “Крок 1” показав, що, окрім професійної медичної термінології, достатньо часто зустрічаються слова нейтрального стилю мовлення, які вживаються у повсякденному побутовому спілкуванні і з якими потрібно знайомити студентів: *“In hot weather the bus passengers asked to open the roof hatches. What way of heat transfer is activated in this situation?; “An athlete before a sports contest presents with elevated blood pressure and heart rate. What part of the CNS induces these changes?; “A 36 – year – old man travelled to the mountains for a vacation (altitude of 2000 meters above the sea level)“.*

Труднощі перекладу представляє слово “to induce“. Студентам пропонуємо ілюстративні фрази та просимо знайти синонімічні та антонімічні до речення “What part of the CNS induces these changes?” фрази: “This disease induces a lot of complications”; “This disease **leads to** a lot of complications”; “This disease causes a lot of complications”; “This disease results in a lot of complications”; “This disease results from a lot of reasons“.

Висновки. Аналіз завдань іспиту “Крок 1” дозволяє дійти висновку, що лексикографічні вправи та завдання повинні знайти своє місце при викладанні лінгвістичних дисциплін. Враховуючи вищевикладене, робимо висновок, що під час занять слід більше уваги приділяти формуванню лексикографічної компетентності студентів, що, в свою чергу, буде сприяти розвитку взаємодії мови і культури.

Отже, слід розвивати навички та вміння роботи студентів зі словниково-довідковою літературою, лексичними мінімумами, складеними для студентів- медиків, а також вдосконалювати усну та письмову мовну культуру мовлення.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці лексичного мінімуму до тем “М’язо-скелетна система”, “Дихальна система”, “Серцево-судинна система”, “Система травлення”, “Сечова система”, “Нервова система”, “Органи почуття”, “Ендокринна система”, “Репродуктивна система” на англійській мові.

References:

1. Лексичний мінімум для підготовки до складання іспиту КРОК англійською мовою. Для студентів 1-3 курсів медичних та стоматологічного факультетів / Упорядн. О.В. Куликова, І.К. Козка. – Харків: ХНМУ, 2018. – 36 стор., англійською та українською мовами.

2. Longman Dictionary of Contemporary English. – Pearson Education Limited, Eighth impression, 2006. – 1950 p.

Коробчанський В.О., Резуненко Ю.К., Саркіс-Іванова В.В.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Студентоцентризований підхід являє собою основний принцип болонських реформ у вищій освіті, що передбачає зміщення акцентів в освітньому процесі з викладання на навчання як активну освітню діяльність студента. Роль викладача полягає у спрямуванні на досягнення конкретних, чітко поставлених цілей і супроводі для набуття певних компетенцій.

Студентоцентризований підхід в освіті має як свої переваги, так і недоліки. Зупинімося на них більш детально.

Серед переваг виокремимо такі:

- дозволяє витратити час більш ефективно;
- робить курс набагато більш інтенсивним, оскільки дозволяє дати більше матеріалу й охопити більш широке коло проблем;
- виховує навички самостійної роботи у студентів і сприяє розвитку критичного й нестандартного мислення.

Проте попри всі переваги студентоцентризований підхід має і свої недоліки. Умовно ми можемо розподілити їх на дві групи. До першої групи належать ті недоліки, що безпосередньо стосуються особливостей підходу. До другої – недоліки, пов’язані з існуючою структурою освіти.

Ми виокремлюємо такі недоліки:

- відсутність достатньої кількості необхідної літератури;
- відсутність чітких освітніх стандартів;
- через те, що теми залежать від інтересів студентів, зміст курсу може істотно відрізнятись залежно від групи й університету;
- проблема з оцінкою результатів роботи студентів;

Значне навчальне навантаження. Через те, що від студента вимагають готуватися до кожного заняття, йому потрібно набагато більше часу, ніж при стандартній стратегії освіти. Може статися так, що до заняття слід прочитати до 100 сторінок тексту. При цьому кількість різних курсів не зменшується, що може стати причиною перевантажень студентів.

Проблема з тими, хто відстає. Ті, хто нерегулярно ходить на заняття (або не готується до занять), не отримують при такому підході навіть елементарних знань.

Нерівність інтересів. Група часто змушена обговорювати те, що цікаво лідерам.

У межах студентоцентрованого підходу існують такі проблеми:

1. Проблема рівня деталізації тем, що вивчаються. Викладач має можливість більш глибоко розглянути окремі питання, проте він не може бути впевнений, що студенти коли-небудь повернуться до вивчення цього матеріалу вдруге.

2. Проблема з навантаженням. Бажання зробити курс більш докладним може спричинити надмірні обсяги джерел, які необхідно опрацювати до кожного заняття.

3. Обговорення суміжних проблем.

4. Проблема з поданням останніх досягнень у даній галузі.

Незважаючи на низку проблем у практичному застосуванні студентоцентрованості, ми вважаємо, що позитивні сторони роблять її перспективним освітнім підходом.

Отже, як ми бачимо, студентоцентрований підхід, безумовно, має цілу низку переваг, які роблять його незамінним для надання якісних освітніх послуг в будь-якій галузі, особливо в медичній, де, окрім вітчизняних, є ще й іноземні, яким необхідна адаптація до нашої культури, освіти. Такий підхід дозволяє організувати навчальний процес більш ефективно, допомагає розвивати у студентів навички критичного мислення й толерантності до інших точок зору, а також вміння працювати індивідуально та в колективі над поставленим завданням, підвищує відповідальність студента за результати навчання і сприяє розвитку ініціативи.

Однак, викладач, який використовує студентоцентрований підхід, повинен пам'ятати про його недоліки та обмеження й творчо застосовувати різні стратегії в рамках свого курсу.

Костюк І.Ф., Стебліна Н.П., Бязрова В.В., Садовенко О.Л.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ НА ПРИНЦИПАХ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ КЛІНІЧНИХ КАФЕДР

Сучасна система охорони здоров'я України нині знаходиться у стані пошуку шляхів виходу з кризової ситуації та побудови нової моделі, наближеної до європейських стандартів. Процес пошуку потребує змін парадигми вітчизняної вищої медичної освіти та спрямований на фор-

мування компетентного конкурентоспроможного фахівця. Підвищення якості медичної освіти передбачає зміщення акцентів в педагогічному процесі із викладання у вигляді безпосередньої передачі знань на навчання із активною освітньою діяльністю студента. Питанням студентоцентрованого підходу у навчанні приділяють значну увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені (1, 2).

Метою роботи було проаналізувати ефективність та доцільність залучення студентоцентрованого навчання при викладанні клінічних дисциплін на кафедрі внутрішніх і професійних хвороб ХНМУ.

Студентоцентрована освітня програма передбачає різноманітні підходи до навчання, викладання та оцінювання. Основним у роботі колективу внутрішніх та професійних хвороб ХНМУ є навчання студентів із залученням сучасних інноваційних методів, інтеграція в навчальний процес міжнародного досвіду підготовки спеціаліста. Студент стає центральним активним учасником навчального процесу, здатним до колективного й індивідуального виконання поставлених завдань. Замість пасивного сприйняття та запам'ятовування навчальної інформації студент стає повноправним суб'єктом відносин, відповідальним за результати навчання. Тому для сучасного навчання принциповим є не традиційний, а компетентнісний підхід до розробки програм навчання. Саме в навчальних програмах важливо забезпечити поєднання і збалансованість розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця. Педагогічний процес на кафедрі передбачає обсяг знань, що повинен знати і вміти студент. Після завершення навчання студент повинен бути здатним продемонструвати формування професійного рівня лікаря, потенціал його клінічного мислення. Це означає, що система вищої медичної освіти спрямована на більшу адаптацію випускника до майбутньої роботи в довгостроковій перспективі з подальшим удосконаленням впродовж своєї роботи. Компетентнісний підхід як методологічна основа навчання за своєю сутністю є студентоцентрованим. Практично-орієнтована система навчання формує основні спеціальні компетентності лікаря, його вміння проводити якісне повноцінне обстеження, забезпечувати лікувально-діагностичною допомогою хворих. При вивченні клінічних дисциплін студенти мають бути наближеними до клінічних ситуацій. Саме спілкування з хворими сприяє формуванню комунікативних компетентностей, отриманню основних діагностичних та лікувальних навичок та вмінь. Лікарські навички студент набуває тільки при навчанні із залученням пацієнтів, з можливістю проведення пальпації, перкусії, аускультатії, відокремлення провідних симптомів та синдромів, встановлення діагнозу, визначення плану обстеження та лікування. Якість практичної клінічної підготовки майбутніх лікарів залежить від забезпечення тематичними хворими, від оснащення лікувального закладу. До того ж, набуття практичних навичок у студентів медиків значно залежить від роз-

міру академічної групи. На сьогодні, у зв'язку зі зростанням економічних проблем у суспільстві, групи є занадто великі - до 15 студентів. Упродовж останніх років збільшується кількість навчальних годин для самостійної роботи студентів при відповідному скороченні лекційних годин та практичних занять. Таке співвідношення обумовлює зменшення можливостей безпосереднього спілкування викладача зі студентами у навчальному процесі, що не сприяє повною мірою передачі клінічного досвіду, відпрацюванню клінічних навичок біля ліжка хворого (3). Серед різноманітних організаційних форм навчання (лекції, практичні заняття та самостійна робота) важливе місце посідає лекція. Цінність лекції полягає в тому, що досвідчені викладачі доводять інформацію стисло на принципах доказовості та аргументованості. Лекційний матеріал має логічне розкриття та наочну демонстрацію з використанням аудіовізуальних дидактичних матеріалів та із залученням тематичного хворого. У лекції розглядаються не тільки загальний матеріал, а й сучасні медичні проблеми, тому студент проявляє більшу зацікавленість щодо відвідування лекцій та може отримати відповіді, якщо виникають запитання.

На сьогодні на кафедрі широко застосовуються різноманітні складові навчального процесу такі, як тестування; написання історій хвороб, вирішення ситуаційних задач, відпрацювання практичних навичок. Таке гармонійне поєднання класичних традиційних методик та прогресивних новітніх технологій дає змогу максимально поліпшити рівень підготовки наших випускників та їх професійну компетентність. Спонування студентів до автономної діяльності з формуванням компетенцій стає можливим за допомогою інноваційних методів та форм навчання: ділових ігор із розв'язування проблемних ситуацій, інформатизації навчального процесу шляхом розробки та впровадження комп'ютерних освітніх програм.

Важливе значення у навчальному процесі має видавнича продукція кафедри – це випуск нових підручників, навчальних посібників, які за змістом відповідають міжнародним стандартам освіти. Так, за останні роки співробітниками кафедри випущено сучасний підручник з внутрішньої медицини та декілька національних підручників з професійних хвороб з наведенням сучасних стандартів діагностики та лікування. Впровадження у навчальний процес інформаційних технологій суттєво поширює можливості самостійної роботи студентів. Поряд з використанням навчальної і наукової літератури на паперових носіях важливою є самостійна робота студентів з діагностично-тренувальними тестуючими системами та інформаційними базами даних.

Студенти активно залучаються до навчально-дослідної роботи на кафедрі (підготовка рефератів з конкретної теми дисципліни, виконання індивідуальних завдань, анкетування). Цей вид роботи враховується при підсумковому оцінюванні з дисципліни. Значну увагу викладачі кафедри приділяють науково-дослідній роботі студентів, що здійснюється по-

за навчальним процесом із залученням студентів до науково-організаційних заходів (наукові конференції, конкурси, брейн-рінги, олімпіади, публікації тез). Діяльність студентського наукового гуртка сприяє кращому оволодінню студентами майбутньою спеціальністю, розширенню наукового світогляду, прищепленню навичок самостійного добору й аналізу наукової інформації, здібністю пов'язувати теорію з практикою, вмінню триматися перед аудиторією. Останнім часом суттєво збільшилася мотивація студентів щодо участі в цій роботі, оскільки наявність сертифікатів учасників конференцій значно підвищує індивідуальну рейтингову оцінку студентів та викладачів.

Таким чином, навчальний процес стає більш ефективним та формує вміння студента як до колективного, так і до індивідуального набуття необхідного обсягу знань та умінь. Використання поєднання різноманітних методик освіти передбачає готовність викладача до постійного самовдосконалення.

Висновки. Якість освіти майбутніх лікарів цілком залежать від їх бажання і вміння здобувати та засвоювати додаткову інформацію з навчального матеріалу, поширювати сферу своєї компетенції. Для підвищення ефективності навчання доцільним є застосування гармонійного поєднання класичних традиційних методик та прогресивних новітніх технологій з оригінальними дидактичними формами забезпечення навчального процесу. Тому є актуальним впровадження студентоцентрованого навчання у вигляді різноманітних педагогічних методів з урахуванням потреб студентів. Таким чином, студентоцентрований підхід навчання, безумовно, слід розглядати як один з найбільш перспективних, що буде сприяти формуванню сучасного фахівця нової генерації.

Література:

1. Martynchuk O.V. Student-centred approach of training in inclusive education for children with special educational needs / O.V. Martynchuk // Actual problems of the correctional education: Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Issue 5.- KamyanetsPodilsky: Medobory – 2015. – P. 203–218.

2. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: Методичні рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України. / М. М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 88 с.

3. Костюк І.Ф. Про ефективність інноваційних методів навчання в підготовці майбутніх лікарів /Бязрова В.В., Стебліна Н.П. // Зб. матеріалів XV1 Всеукраїнської науково-практичної конфер. з міжнародною участю «Інновації у вищій медичній та фармацевтичній освіті України» – 2019 р, м Тернопіль, с 98–99.

SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Інтенсивний розвиток українського суспільства, інформативність наукового та навчального процесів, висока конкурентоспроможність при працевлаштуванні закликають до розвитку нових якостей у студентів: не тільки набуття теоретичних знань, але й здатність застосовувати отримані знання на практиці, високий рівень інтелектуального розвитку, ініціативність, мобільність, креативність. Головне завдання сучасного ВИШУ – це підготовка студентів, здатних нестандартно й гнучко мислити, уміти вчасно реагувати на труднощі в різних ситуаціях. При цьому викладач виконує мотиваційно-організаційну функцію, а студент пізнавальну. Основні ознаки сучасного лікаря це постійне прагнення до самоосвіти, вивчення нових методів лабораторної діагностики, схем лікування.

Для вирішення цієї проблеми важливими є не тільки професійні навички, а й додаткові знання й уміння, які неможливо отримати в університеті: креативність, відповідальність, чемність і багато інших. У цьому випадку йдеться про формування та розвиток soft skills (м'які навички). В Україні поняття «soft skills» є відносно новим та недослідженим. Це набуті компетенції, необхідні майбутньому фахівцю незалежно від його професійної сфери.

Як відомо, існують так звані "hard skills" та "soft skills". Для hard skills існують сертифікати та дипломи про те, що співробітник має необхідні професійні навички. Soft skills не мають сертифікації і довести їх наявність набагато складніше.

Hard skills – (англ. "жорсткі" навички) професійні навички, яких можна навчити і які можна виміряти. Для навчання hard skills необхідно засвоїти знання та інструкції, якість навчання можна перевірити за допомогою іспиту. Приклади hard skills: набір тексту на комп'ютері, водіння автомобіля, читання, математика, знання іноземної мови та таких наук, як анатомія, фармакологія, хірургія та ін. Вони пов'язані зі знанням фундаментальних та спеціальних дисциплін, здобуттям практичної підготовки тощо. Як правило, це чіткі та точні навички.

Soft skills – (англ. "м'які" навички) універсальні компетенції, які набагато складніше виміряти кількісними показниками. Іноді їх називають особистими якостями, тому що вони залежать від характеру людини й купуються з особистим досвідом. Приклади soft skills: такі соціальні, інтелектуальні та вольові компетенції, як комунікабельність, уміння працювати в команді, креативність, пунктуальність, врівноваженість. Ці якості складно виміряти, а тому їх оцінка має суб'єктивний характер. Більшість роботодавців вважають їх так само цінними, як і професійні знання та вміння. Професійні вміння та навички втрачають актуальність, а «soft skills» є актуальними завжди. Особистісні якості є допов-

ненням професійних та «жорстких» навичок. Професійні якості тісно пов'язані з особистісними якостями, які повинен розвивати в собі фахівець для професійного зростання постійно. По суті, soft skills – це навички, уміння та риси характеру, які дозволяють бути успішними у професійній діяльності. До них належать: лідерські здібності та вміння працювати у команді, вміння навчати та проводити перемови, уміння ставити та досягати визначені цілі, управління часом, цілеспрямованість, презентаційні навички, навички ефективної комунікації, стресостійкість, креативність, творчий підхід до вирішення завдань та аналітичні здібності тощо. Сталого переліку, як і класифікації soft skills, не існує. Результати, проведених в Гарвардському університеті досліджень, показали, що внесок hard skills у професійну успішність співробітника становить лише 15%, тоді як soft skills – 85%.

Багато студентів відзначають, що в процесі професійної діяльності й спілкуванні у них виникають труднощі комунікативного характеру: бар'єри при спілкуванні; різний рівень комунікативної компетентності; корекція неадекватних комунікативних проявів. Формування soft skills у студентів ВИШВ можливе через систему додаткової професійної освіти. Впровадження такої програми з формування soft skills має допомогти випускникам вищих навчальних закладів незалежно від їх професійної сфери легко адаптуватися до трудової діяльності, максимально розкривати свої компетенції і досягати кар'єрних висот. На мій погляд, розвиток «м'яких навичок» також можливий внаслідок пережитого особистого досвіду, але для цього знадобляться роки наполегливої праці.

Розвиток та напрацювання «soft skills» для студентів медичних ЗВО – об'єктивна вимога ринку працевлаштування на сьогоднішній день. Керівництво вищої школи має відреагувати на ці запити, а у світлі ширшої автономії університетів в частині формування навчальних програм необхідно проявляти ініціативу та запроваджувати відповідні нові навчальні програми підготовки з метою охоплення всього спектру розвитку «м'яких» навичок у студентів під час навчання. «Soft skills» навички сприяють розвитку таких цінних особистих якостей, як миролюбність, толерантність, чуйність, оптимізм, стресостійкість, а також зменшення рівня агресії та створення сприятливого психологічного клімату в родині, навчальній групі та на роботі. Впровадження у вищих навчальних закладах програм щодо розвитку «м'яких навичок» через кілька років сприятиме зменшенню рівня агресії у суспільстві та встановленні стійкого миру в державі.

Література:

1. Шрайбер А.Н. Методика формування soft skills (м'яких навичок) у студентів вузів через систему дополнительного професійного освіти / А.Н. Шрайбер // Мир науки, культури, освіти – 2018. – № 2 (69). – С. 145–147.

2. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування /К.О. Коваль // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2015. – № 2. – С. 162–167.

3. Беркович М.И. Soft skills (мягкие компетенции) бакалавра: оценка состояния и направления формирования / М. И. Беркович, Т. А. Кофанова, С. С. Тихонова // Вестник ВГУ серия: экономика и управление. – 2018. – № 4. – С. 63–68.

Кравчун П.Г., Заїкіна Т.С.

ВПЛИВ ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПРОЦЕС НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасною парадигмою набуття вищої освіти в закладах медичного профілю є студентоцентризований підхід, спрямований на формування у студентів необхідних компетенцій для здійснення майбутньої професійної діяльності, які базуються на індивідуальних потребах здобувача освіти.

Утім, викладання іноземним студентам має свої особливості, зумовлені необхідністю враховувати також національні, етнокультурні та характерологічні особливості, що сприятиме більш високій ефективності навчальної діяльності, покращенню процесу адаптації іноземних студентів, створенню дружніх міжособистісних стосунків [3, 4].

Це можливо, якщо викладач чітко розумітиме характерологічні особливості іноземних студентів залежно від країни їх походження, зможе знівелювати негативні та посилити позитивні аспекти [1, 4].

Практична необхідність спілкування з представниками різних груп зумовила необхідність аналізу національно-психологічних особливостей іноземців, які навчаються в закладах вищої освіти України [2].

Основними якостями особистості англомовних африканських студентів (Гана, Замбія, Танзанія, Кенія, Уганда, Маврикій, Нігерія) є незалежність, самовпевненість, підвищена самооцінка з одного боку, надмірна відлюдкуватість з іншого боку. В емоційній сфері характерна мінливість настрою, вони легко збуджуються та складно стримують свої почуття. У навчальній сфері вони повільно засвоюють нові поняття, а тому не витримують швидкий темп навчання, насичений інформацією, довго обмірковують та повільно відповідають під час опитування. З огляду на це, навчальний процес буде значно продуктивнішим, якщо їх не квапити з відповіддю, а пояснення нового матеріалу проводити з уповільненому темпі, за необхідності неодноразово повторюючи пройдений матеріал [2].

Студенти з франкомовних країн Африки (Конго, Гвінея, Чад, Мадагаскар, Малі, Нігер, Сенегал) відкриті до спілкування, контактні, з одного боку, втім, дещо невпевнені з іншого. В емоційній сфері мають дуже жвавий, безтурботний характер, можуть бути схильні до розчарувань та

стурбованості. У своєму ставленні до навчання демонструють честолюбство, жагу до конкуренції та першості, адже мають високий рівень інтелекту, легко сприймають нову інформацію. Ураховуючи їх інтелектуальні здібності, викладачеві необхідно проводити заняття динамічно, з максимальним “навантаженням” [2].

Представники країн Близького Сходу та Північної Африки (Алжир, Туніс, Марокко, Єгипет, Йорданія, Ірак, Іран, Ліван, Палестина) незалежні, самовпевнені, комунікабельні, мають високий рівень домагань. Утім недостатній контроль емоцій, надмірна прямолінійність доволі часто спричиняє створення конфліктних ситуацій та суперечок. Мають дуже розвинене абстрактне мислення, легко засвоюють навчальний матеріал, але не люблять традиційного, системного підходу до викладання. Саме тому, студенти з арабського регіону потребують з боку викладача регулярного контролю навчальної діяльності, формування навичок самостійної роботи, які, як правило, відсутні. Окрім цього, викладач, принаймні на початкових етапах, має утриматися від демократизму в спілкуванні, чітко дотримуватися розподілу ролей “викладач-студент” та, за необхідності, бути готовим до вирішення конфліктів [2].

Вихідці з країн Азії (Індія, Пакистан, Індонезія, Китай, Бангладеш, В’єтнам, Камбоджа, Непал) сором’язливі, добросовісні, свідомі, працелюбні. Вони вміють контролювати свої емоції та поведінку, а тому не конфліктні та вкрай обережні у висловлюваннях та діях. Треба враховувати надзвичайний вплив традицій та ритуалів на формування їх особистісних якостей. Це, у більшості випадків, самостійні індивідуалісти зі складною системою цінностей та звичок. Студенти з південно-східного регіону легко та швидко засвоюють нову інформацію, мають розвинене абстрактне мислення. Викладачу не потрібно надмірно контролювати цих студентів, процес навчання має бути побудований за принципом тьюторства [2].

Урахування національно-психологічних особливостей іноземних студентів надзвичайно важливе при виборі психологічних підходів та педагогічних засобів, що сприятиме не лише отриманню ними високого рівня теоретичних знань та практичних навичок, але й швидкій адаптації іноземців до нового соціокультурного середовища.

Література:

1. Богиня Л. В. Деякі аспекти соціально-культурної адаптації іноземних студентів у процесі вивчення української мови / Л. В. Богиня // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2008. – Вип. 3. – С. 111–116.

2. Кайдалова Л.Г. Адаптация иностранных студентов к обучению в ВУЗах / Л. Г. Кайдалова, Ж. В. Черкашина // Методические рекомендации для преподавателей и студентов подготовительных факультетов. – Харьков, 2014. – 48 с.

3. Ковешніков В.Г. Проблема соціальної адаптації іноземних студентів в Луганському державному медичному університеті в сучасних умовах / В.Г. Ковешніков // Особливості організації навчально-виховного процесу зі студентами-іноземцями у медичному вузі: матеріали доповідей навчально-методичної конференції . – Полтава, 2003. – С. 102–106.

4. Порох Д.О. Соціокультурна адаптація як складник адаптації іноземних студентів до навчання у вищому закладі освіти / Д.О. Порох // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – Луганськ, 2010. – №3. – С. 47–53.

*Кравчун П.Г., Ковальова Ю.О., Шелест О.М., Сипало А.О.
Кафедра внутрішньої медицини №2, клінічної імунології
та алергології ім. академіка Л.Т. Малої,
Харківського національного медичного університету*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ПОЗИЦІЙ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Теоретичний і емпіричний матеріал, накопичений дослідниками, дає можливість зробити зауваження щодо різних аспектів проблеми управління підготовкою професійних кадрів, дозволяє при раціональній їх реалізації отримати певний позитивний результат. Водночас практика науково-педагогічних досліджень настійно вимагає теоретичного узагальнення висновків, отриманих на різних етапах педагогічної освіти, виявлення методологічного інструментарію і розроблення на цій основі розробки організаційно-педагогічних основ управління професійною підготовкою професійних кадрів у нових соціально-економічних умовах. У вищому навчальному закладі слід більш чітко встановити зв'язки між теоретичною і практичною підготовкою, навчальною і позанавчальною діяльністю студентів, спеціальними, суспільно-політичними, психолого-педагогічними, загальнокультурними дисциплінами. Визначення стійких, об'єктивних зв'язків між дисциплінами навчального плану, впровадження координаційного управління різними видами діяльності суб'єкта управління є невідкладним завданням [1, 2]. Вивчення положень діалектики про загальний зв'язок предметів і явищ матеріального світу дозволило розглянути управління підготовкою майбутнього фахівця з позицій системного підходу, який передбачає: опис явища як причини виникнення іншого явища; пояснення явища як наслідку дії іншого явища; встановлення зв'язків між явищами; розчленовування явища на ряд елементів і їх вивчення.

З іншого боку, основним моментом теорії систем є положення про те, що в соціальному управлінні відбувається взаємодія трьох компонентів – об'єкта управління, системи управління й навколишнього середовища.

Система управління впливає на реалізацію поставленої мети. Соціально-економічне середовище впливає на об'єкт і систему управління. Сам же об'єкт, або перешкоджає впливу на нього системи управління, або є пасивним, або сприяє досягненню мети.

У ході дослідження управління системою педагогічної освіти виокремлюють дві групи проблем [3, 4]. Перша група породжена відносинами цієї системи із зовнішнім середовищем, друга - пов'язана з процесами, що відбуваються всередині неї. Інакше кажучи, система освіти розвивається під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх чинників належать: об'єктивні закони розвитку суспільства; мета освіти, обумовлена суспільними потребами; політика держави в галузі освіти; цілеспрямована діяльність з управління системою освіти для реалізації поставлених перед нею цілей.

Внутрішні чинники становлять рух системи до цілісності; взаємозумовленість законів розвитку і функціонування; взаємозв'язок і взаємозумовленість функцій, протиріч і принципів управління в системі освіти. Головною характеристикою системи проектування управління є її доцільність і цілеспрямованість. Саме мета як один з елементів поведінки і свідомої діяльності людини, який характеризує передбачення в мисленні результату діяльності та шляхи його реалізації за допомогою певних засобів, інтегрує в систему все різноманіття дій. Мета, засіб, результат утворюють єдність, що відображає структуру цілепокладання. Сукупність цілей являє собою систему, що має внутрішні зв'язки різного характеру. Серед цих зв'язків можна виокремити співвідношення між освітніми, виховними та розвиваючими цілями, основними й окремими цілями, взаємозв'язок процесів цілепокладання у викладанні і навчанні.

Для управління навчально-виховним процесом дуже важливим є знання психологічних механізмів формування цілей у сфері навчальної діяльності, а також вивчення взаємозв'язку процесів утворення мети й мотивації [5, 6]. У період адаптації студента до закладу вищої освіти відбувається перебудова мотивів і цілей навчальної діяльності, формується нова структура цілей. Цей процес не тільки визначається мотивацією, але, зі свого боку впливає на її розвиток. Найчастіше це відбувається стихійно, хоча для ефективності в досягненні мети педагогічного процесу необхідно свідоме, цілеспрямоване формування навчальних мотивів. Саме співвідношення мотивів і цілей визначає міру входження людини в систему вимог, норм, ролей, прав, обов'язків і очікувань, які висуває до нього сфера його діяльності. Звідси, чим тісніше взаємопов'язані мотиви й цілі, тим швидше особистість адаптується до тієї чи іншої діяльності в умовах педагогічного процесу. Найважливішим моментом у професійно-педагогічній підготовці майбутнього фахівця є цілепокладання як передбачення самим студентом результатів своєї праці. Модифікувавши методику досягнення мети, розроблену німецьким дослідни-

ком Л. Зайверта, стосовно професійно-педагогічної підготовки студентів, було виокремлено такі етапи, як постановка особистої мети, приватне планування, прийняття рішень, реалізація мети і самоконтроль. Сполучною ланкою всіх цих етапів є інформація і комунікації. Усі етапи знаходяться в певному взаємозв'язку й взаємозалежності між собою і, як правило, здійснюються у визначеній послідовності.

Постановка мети – це аналіз особистих цілей студента, який передбачає концентрацію його сил й активності на ключових напрямках педагогічного процесу [7]. Цілі є мірилом оцінки досягнутих студентом результатів у ході професійно-педагогічної підготовки, і крім цього їх усвідомлення значно підвищує його самоактивацію. Раціональне визначення студентом життєвих і професійних цілей може здійснюватися за такими лініями: розроблення загальних уявлень і життєвих прагнень; диференціація в часі життєвих цілей; розроблення основних цілей у професійній сфері; інформація та комунікації; постановка мети; приватне планування; прийняття рішень; самоконтроль; реалізація - інвентаризація цілей (ситуаційний аналіз).

Велике значення в процесі постановки цілей має ситуаційний аналіз, який допомагає студенту зробити правильний їх вибір. Як приклад наведемо питання, що входять до ситуаційного аналізу, який допомагає студенту усвідомити свої цілі: 1) знання завдань і змісту своєї майбутньої професійно-педагогічної діяльності; 2) своєчасність виконання завдань; 3) рівень самостійності у вирішенні завдань; 4) якість виконуваної роботи; 5) вплив навчання на особисте життя; 6) плани після закінчення інституту; 7) якщо знань не вистачає для майбутньої професійно-педагогічної діяльності; 8) які вміння (конструктивні, організаторські, комунікативні, гностичні) виявляються найбільш чітко та які потрібно «підтягнути»; 9) причини конфліктів з оточуючими людьми (викладачами, студентами, учнями, товаришами, у сім'ї); 10) причини невдач у ході навчання; 11) хто з оточуючих стимулює активність у навчанні, науково-дослідній роботі, студентському самоуправлінні; 12) які є негативні впливи, що заважають навчанню.

Перелік питань може бути розширений залежно від інтересу, загальнокультурного рівня й професійно-педагогічної підготовки студентів. Таким чином, процес постановки цілей включає: знаходження цілі (чого хоче студент); ситуаційного аналізу (що студент може); формулювання цілей (яку конкретно діяльність розпочинає студент).

Література:

1. Васянович Г. П. Педагогіка вищої школи: навч.-метод. посіб. / Г.П. Васянович. — Львів : Ліга-Прес, 2000. — 100 с.;
2. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. /М. Фіцула. – 2-е вид., доп. – К.: Академвидав. Серія «Альма-матер». – 2010. – 456 с.

3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб / А.І.Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.

4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. / Н.Є.Мойсеюк. – К.: 5-е вид., доп. і перероб. – 2007. – 656 с.

5. Мясищев, В. Н. Психология отношений / В. Н. Мясищев. – М.: МПСИ, 1995. – 356 с.

6. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник /Т.І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

7. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи / В.Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

*Кравчун П.Г., Котелюх М.Ю.,
Боровик К.М., Залюбовська О.І.*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ НОВІТНІМИ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Поставка проблеми у загальному вигляді. Успішність навчання здобувачів вищої освіти залежить не лише від їхніх навчальних реальних можливостей, але й від педагогічної майстерності викладача. Педагогічні науки також не залишаються без змін, вони наповнюються новітніми засобами педагогічної майстерності. Це дозволяє викладачеві оволодівати основами педагогічної діяльності на засадах гуманізму й партнерських стосунків, будувати співробітництво із майбутніми фахівцями. Своєю чергою, новітні засоби педагогічної майстерності сприяють виявленню індивідуальних здатностей здобувачів вищої освіти, розширюють межі їхньої самореалізації в освітній діяльності, виховують уміння професіоналізму й конкурентоспроможності на ринку праці.

Аналіз матеріалів публікацій, на які спирається автор. На основі аналізу наукових праць [1–9] сутність поняття «педагогічна майстерність» розуміємо як сукупність особистісно-професійних якостей особистості, що забезпечують самоорганізацію високого рівня професійно-педагогічної діяльності на рефлексивній основі. До таких важливих якостей викладача слід віднести педагогічні здібності, професійні нахили, комунікативні вміння, а також вміння навчати й виховувати майбутніх фахівців на засадах співробітництва. Елементами педагогічної майстерності вчені І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос та інші [6] вважають гуманістичну спрямованість, професійну компетентність, здібності до педагогічної діяльності, педагогічну техніку, основи спілкування на професійному рівні. У педагогічній науці термін «інновація» означає оновлення, новизну, зміни, що відбуваються в освітньому середовищі будь-якої країни. Дослідниця Т. Твердохліб [9] до інноваційних засобів навчання і виховання школярів відносить колажі, флешмоби, екологічні десанти, відкриті мікрофони, шкільні референдуми, тематичні дискотеки, виховні проекти, тренінги, котрі сприяють творчому пошуку оригіналь-

них, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем. Інтелектуальне навчання майбутніх лікарів тісно пов'язане з проблемою формування акмеологічної компетентності особистості як викладача, так і здобувачів вищої освіти [3].

Формулювання цілей та постановка завдання. Метою нашої статті є вивчення новітніх засобів педагогічної майстерності. Для досягнення поставленої мети слід вивчити аспекти інтелектуального навчання майбутніх лікарів шляхом застосування новітніх засобів педагогічної майстерності.

Виклад основного матеріалу. *Акмеологічні тренінги* є новітнім засобом педагогічної майстерності, сутність цього засобу полягає в організації і стимулюванні майбутніх фахівців до самопізнання й професійного проектування. Вправа 1. Уявіть собі, що Ви складаєте сценарій виступу серед колег на медичному симпозиумі. Запланували тему, зміст доповіді до 5–8 хв. На симпозиумі були присутні журналісти і репортери. Після доповіді Вам поставили запитання. Коли у Вас з'явилися професійні інтереси та чим Ви поясните наукову захопленість озвученою проблемою? Що Ви відчували, коли готувалися до публічного виступу? Ви отримали задоволення від виступу на медичному симпозиумі?

Інтелектуальний потенціал майбутніх лікарів розкривають і формують такі сучасні форми, як квест. У нашому випадку пропонуємо квест «Мобільна медична допомога населенню», виконання якого спрямоване на активізацію інтелектуальних здібностей учасників освітнього процесу, а саме: тих, хто складає завдання, і тих, хто їх виконує. Завдання для станції «Палата хворого». Пацієнт відмовляється від лікування, впевнений, що йому так багато приписів не потрібно, оскільки раніше від лікувався лише нетрадиційними способами. Ваші дії і методи роботи з пацієнтами?

Технологія ліквідації тупикових ситуацій – це знаходження нетипових варіантів розв'язання ситуацій, що потребує від учасників освітнього процесу відмінної фахової підготовки й високого інтелектуального рівня розвитку особистості. Учені [2] наводять загальний план дій стосовно цієї технології. Для майбутніх медиків названий засіб дозволяє усувати прогалини в професійній підготовці, стимулює їх до мислення, зіставлення фактів, знаходження причинно-наслідкових зв'язків.

Особливо важливою для іноземних здобувачів вищої медичної освіти є *комунікативна технологія*, котра, на думку вітчизняних учених Л. Рибалко, Г. Твердохліб, Р. Черновол-Ткаченко, є невід'ємною технічною компонентою іншомовного освітнього середовища [7]. Така технологія зорієнтована на навчання, адекватне процесу реального спілкування завдяки моделюванню нових форм мовленнєвої взаємодії.

Науковці І. Кудря, І. Скрипник, С. Сорокіна, О. Шапошник, Т. Шевченко та інші надають перевагу *кейс-методу* в освітньому процесі ЗВМО [8]. Здобувачам вищої освіти пропонують реальну клінічну ситуацію,

розв'язання якої потребує певного комплексу знань для осмислення й виконання конкретних дій. Такий метод дослідники використовують під час проведення практичних занять, клінічних і клініко-патологоанатомічних конференцій, у період виробничої практики.

Висновки й перспективи в даному напрямку. Таким чином, висока кваліфікація сучасного лікаря забезпечується інноваційними прийомами, методами, формами роботи з пацієнтами. Завдяки новітнім засобам педагогічної майстерності формуються інтелектуальні вміння й навички майбутніх лікарів. Використання викладачем в освітньому процесі описаних вище педагогічних засобів підвищує його кваліфікацію та ефективність роботи з іноземними здобувачами вищої освіти.

Література:

1. Будемо здорові. Нові досягнення в медицині. <https://ua.korrespondent.net/tech/4059542-budemo-zdorovi-novi-dosiahnennia-u-medytsyni>

2. Вихрущ В. О., Гуменюк С. В., Вихрущ-Олексюк О. А. Психодіактика вищої школи: інноваційні методи навчання / [автори-упорядники В.О. Вихрущ, С.В. Гуменюк, О.А. Вихрущ-Олексюк]. Тернопіль : Крок, 2017. 280 с.

3. Гречаник О. Є., Григораш Н. В. Формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти: монографія. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 144 с. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 9 (200)).

4. Калашнікова Л. М., Рибалко Л. С., Гармаш С. А. Самореалізація особистості учня в позакласній виховній роботі: навч.-метод. посіб. для вищ. навч. пед. закладів. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2006. 100 с.

5. Методичні рекомендації до проведення педагогічної практики для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня другого року навчання / за ред. С. Т. Золотухіної. Харків : Планета-Принт, 2019. 45 с.

6. Педагогічна майстерність: підручник/ І. А. Зязюн, А. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища шк., 1997. 349 с.

7. Рибалко Л. С., Черновол-Ткаченко Р. І., Твердохліб Г. В. Професійна самореалізація педагогів: іншомовне освітнє середовище, технологія самореалізації вчителів іноземної мови: монографія. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 112 с. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 7 (198)).

8. Скрипник І. М., Сорокіна С. І., Шевченко Т. І., Кудря І.П., Шапошник О. А. Кейс-метод як приклад інтерактивного навчання студентів-медиків клінічними дисциплінами. http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/2720/5/kejs_metod.pdf

9. Твердохліб Т. С. Педагогічна майстерність класного керівника в організації виховної роботи: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. В. І. Лозової. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2017. 156 с.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ПАРАДИГМА ВИКЛАДАННЯ КЛІНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Підґрунтям сучасного ефективного навчального процесу у вищій освіті України є студентоцентрований підхід. Основні його принципи були сформовані ще на початку минулого сторіччя, згодом були вдосконалені [1, 2], розвинуті та остаточно закріпилися в рамках Болонського процесу та з успіхом застосовуються у закладах вищої освіти Європи, демонструючи переваги такого підходу [3, 4]. Провідним принципом Болонських реформ є зміщення наголосу в освітньому процесі з «трансляції» знань викладачем на активну освітню діяльність самого студента і медичні освітні заклади не є винятком [5].

Студентоцентроване навчання тісно пов'язано з компетентнісним підходом до навчального процесу, висуваючи на перший план вміння вирішувати проблеми на підставі набутих знань та умінь, керуючись певною мотивацією, стимулюючи навчання на основі взаємодії викладача та студентів та орієнтуючись на них як на активних учасників своєї власної освіти [6]. Слід відзначити, що однією з основних компетенцій, які повинні бути сформовані у майбутніх лікарів є здатність навчатися протягом усього життя, бо безперервне навчання є однією з основоположних умов успішної професійної діяльності лікаря.

Особливістю викладання клінічних дисциплін є те, що саме в процесі їх опанування студенти набувають та удосконалюють фахові компетентності, головними з яких є вміння спілкуватися з хворим і проводити його фізикальний огляд, визначати необхідні для діагностики клініко-інструментальні методи та оцінювати їх, вибирати тактику ведення та лікування хворого, розпізнавати розвиток ускладнень та невідкладних станів та вміти їх усувати, вміти вести медичну документацію й багато іншого.

Компетентнісне навчання відрізняється тим, що студентами засвоюються не готові, кимось запропоновані знання, а вони самі формують знання, формулюють поняття, необхідні для вирішення завдання, при цьому навчальна діяльність набуває дослідницького та практико-перетворювального характеру.

Під час навчання на кафедрі внутрішньої медицини №2, клінічної імунології та алергології імені академіка Л. Т. Малої Харківського національного медичного університету викладачі використовують сучасні педагогічні технології, намагаючись максимально включити студентів до навчального процесу, ураховуючи їх особистісні потреби. Змінення ролі викладача обумовлене ще й тим, що в рамках студентоцентрованого навчання повинні бути враховані різні стилі навчання студентів, відмінності в їх мотивації і цілях навчання. Іншими словами це означає, що викладач повинен: серйозно ставитися до студентів, формувати атмосферу

довіри. цінувати взаємодію зі студентами, сформувати культуру зворотного зв'язку, використовувати різноманітні стратегії підтримки [7, 8].

Для реалізації цих принципів використовується ціла низка педагогічних та методичних можливостей.

Упродовж останніх років нами було змінено підхід до викладення лекційного матеріалу. Ми відмовились від суто інформаційного характеру лекцій та намагаємося зробити їх інтерактивними, ставлячи перед студентами проблему та залучаючи їх до її обговорення та спільного пошуку рішення. Таким чином у спільній діяльності викладача й студентів досягається мета загального й професійного розвитку особистості фахівця.

При проведенні практичних занять одночасно з традиційними методами такими, як семінарські заняття, клінічні розбори, показові обходи професорів та доцентів використовуються сучасні інноваційні технології – ділові ігри, кейс-метод, метод генерації ідей та симуляційні методи. Їх впровадження до викладання сприяє студентоцентрованості навчального процесу, бо саме ці форми навчання надають можливість розвинути у студентів міжособистісну взаємодію, комунікативні навички як при спілкуванні в режимі «лікар-пацієнт», так і в режимі «лікар-лікар», у такий спосіб, залучаючи до командної роботи, сформувати вміння протидіяти стресу та конструктивно вирішувати конфлікти. Викладачі при цьому виступають як консультанти в процесі вирішення завдання, керуючи навчально-пізнавальною діяльністю студентів і їх розвитком та навчають студентів насамперед як думати, а не що думати [9].

Кожна з цих методик націлена на вирішення конкретних завдань та дозволяє моделювати ситуації та відпрацьовувати механізми прийняття рішень, сприяючи розвитку професійних навичок, формувати вміння аналізувати клінічну картину, інтерпретувати результати інструментальних та лабораторних методів обстеження, захищати свою точку зору в процесі проведення диференційної діагностики та обранні тактики ведення хворого й методів його лікування та набувати й відточувати практичні навички.

У практику проведення занять досить широко впроваджується мультимедійні технології, зокрема створення студентами самостійних або групових презентацій, що, з одного боку, стимулює студентів до активного пошуку матеріалів, їх детального аналізу, відбору найбільш цікавих та актуальних, розвиваючи їх аналітичні та творчі здібності, а з іншого боку, полегшує запам'ятовування студентами навчального матеріалу.

Підбиваючи підсумки слід сказати, що в подальшому нам необхідно розвивати студентоцентрований підхід до навчального процесу, розширюючи використання сучасних педагогічних технологій у навчальному процесі, стимулювати активність студентів, надавати їм більш широкий вибір в опануванні клінічних дисциплін, беручи до уваги їх особисті схильності та розвиваючи їх.

Література:

1. Dewey J. Democracy and Education. In: Dewey J. The Middle Works, 1899–1924. Vol. 9: 1916. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1980. pp. 1–370.
2. Rogers C. R. Freedom to Learn for the 80's. Columbus Charles Merrill Publishing Company, 1983. 312 p.
3. Коммюнике Конференции министров Европейского пространства высшего образования, г. Бухарест, Румыния, 26–27 апреля 2012 года [Электронный ресурс]. URL: <http://www.bsu.by/Cache/Page/172203.pdf>
4. Report of the European Commission «Improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions», available at: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/reports/modernisation_en.pdf/
5. Tsui L. Fostering Critical Thinking through Effective Pedagogy: Evidence from Four Institutional Case Studies, The Journal of Higher Education, vol. 73, no. 6, pp. 740–763.
6. Лопанова Е.В., Галянская Е.Г. Организация студентоцентрированного обучения в медицинском вузе // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 8–4. – С. 751–754
7. Trowler P. and Bamber R. Compulsory Higher Education Teacher Training: Joined-up Policies, Institutional Architectures and Enhancement Cultures, International Journal for Academic Development, 2005, vol. 10, iss. 2, pp. 79–93.
8. Van Eekelen I. M., Boshuizen H. P. A., Vermunt J. D. Self-Regulation in Higher Education Teacher Learning, Higher Education, 2005, vol. 50, pp. 447–471.
9. Student-Centered Learning Toolkit. Education and Culture DG, available at: http://www.aic.lv/bologna/2010/Reports/SCL_toolkit_ESU_EI.pdf

*Кравчун П.Г., Шелест О.М., Кадикова О.І.
Кафедра внутрішньої медицини №2, клінічної імунології
та алергології ім. академіка Л.Т. Малої,
Харківського національного медичного університету*

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ В ПІДГОТОВЦІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

Стратегічного значення у вузах слід надавати розвитку науково-дослідних робіт в інноваційних напрямках і, відповідно, максимально концентрувати потенціал, сили та час викладачів на широкому розгортанні ними таких робіт, що, у першу чергу, мають високу економічну віддачу та конкретне практичне застосування.

Зокрема у навчальному процесі викладачі повинні, бути націлені насамперед на залучення студентів до спільних науково-дослідних розробок. І, природно, саме «наукові показники» (кількість публікацій і патентів, грантів і премій, індекс цитованості в журналах, особливо в зарубіжних, рівень оснащення лабораторій новим обладнанням й обсяг фінансування досліджень та ін.) є найголовнішими індикаторами модних у наш час численних «рейтингів» престижності університетів [1].

Змінюється й структура управління вищою освітою. На перший план висувається пильний формально-статистичний контроль за проведенням наукових досліджень: складання численних і багатопараметричних звітів про їх результати, написання статей і монографій, а також підрахунок індексу Хірша та інших індексів цитування кожного викладача та ін. Усе більшу питому вагу у звітах ЗВО набуває графа про надходження «позабюджетних» коштів.

Безумовно, науково-дослідницька компонента повинна, просто зобов'язана бути наявною у функціонуванні кожного вишу й у професійній діяльності кожного педагога. Воістину, університет – це місце, де проводяться дослідження, і тільки тому там навчають. Однак зауважимо, що ця компонента, аж ніяк не сучасна «інновація»: участь у наукових дослідженнях, публікація наукових статей і монографій, залучення студентів до наукової роботи, керівництво творчістю аспірантів і т. ін. завжди являли собою невід'ємну, передбачену регламентом складову роботи вищої школи. Якщо неупереджено озирнутися назад, то можна легко згадати наших видатних вчених, всесвітньо відомі наукові школи, що творили саме в стінах університетів та інститутів [2].

Анітрохи не применшуючи значення науково-дослідницької діяльності у виші, хотілося б акцентувати увагу на іншому, на наш погляд, основному аспекті життя університетів. На жаль, про нього сьогодні якось занадто мало говорять, його значення мимоволі або кон'юнктурно залишається в тіні, недооцінюється та навіть поступово, але неухильно знижується. Йдеться, здавалося б, про банальну, але фундаментальну й вічну істину: університет – перш за все навчальний заклад.

Першочерговим для вищої школи завжди було й незмінно залишається завдання давати якісну освіту всім студентам, готувати з них кваліфікованих фахівців. Бо тільки достатня маса випускників ЗВО (професіоналів високого класу й рядових практичних працівників), зайнятих всілякою (яскравою творчою або повсякденно чорною) абсолютно необхідною ефективною роботою в різних сферах життя суспільства, становить той «інтелектуальний капітал», що виступає гарантом успішного та динамічного адміністративно-політичного, господарсько-економічного, фінансового, науково-технічного, соціального, культурного розвитку країни.

І тільки кропітке навчання педагогами всього контингенту студентів дає можливість «селекціонувати» з них поодиноких перспективних

вчених-дослідників, здатних генерувати нові ідеї і тим самим рухати вперед науку, проводити дослідження, маючи високу економічну віддачу й конкретне практичне застосування. Але такі професіонали не можуть формуватися у вузівських аудиторіях і лабораторіях самі по собі, стихійно й автоматично. Цей процес потребує від усіх співробітників вишів величезних зусиль, високого професіоналізму та креативності, людяності та терплячої уваги. Забезпечити ефективність підготовки кваліфікованих фахівців – прямий обов'язок усіх викладачів вишів, асистентів, доцентів, професорів, які безпосередньо працюють зі студентами. Від того, наскільки якісним й особистісно орієнтованим буде предметне навчання на початку університетського шляху, наскільки професійно педагогічно й психологічно вдасться розгледіти, оцінити потенціал кожного студента персонально та забезпечити його розвиток, залежить успішність його подальшої долі – і як фахівця-практика, і як ученого-дослідника [3].

Отже, для того, щоб випускати високоякісних фахівців, вищій школі необхідно в першу чергу дбати про формування висококваліфікованого викладацького колективу та підтримку його рівня.

Яким же повинен бути сучасний висококваліфікований викладач вищої школи? Звичайно, він зобов'язаний постійно підвищувати свій науково-професійний рівень, бути на часі нових досягнень у «своїй» галузі знань, стежити за новими науковими статтями та монографіями як відчизняними, так і зарубіжними. Він зобов'язаний активно, систематично займатися і власною дослідницькою роботою, публікуватися в журналах, доповідати на форумах і впроваджувати в практику свої наукові результати. Це необхідно тому, що без серйозної науково-дослідної роботи практично (за рідкісними винятками) неможлива дійсно ефективна викладацька робота.

Однак було б глибокою помилкою обмежувати діяльність викладача університету діяльністю науковця. Бо викладач університету - це перш за все Учитель, який навчає та виховує молоде покоління фахівців. Звичайно, творчість науковця вимагає колосальної наполегливої праці, великих розумових зусиль, адже не просто наполегливо «розмовляти» з аркушами паперу в бібліотеці, терпляче шукати пояснення якомусь факту або болісно обмірковувати план експерименту в лабораторії. Але процес залучення до знань студентської аудиторії, різнорідної за інтелектуальним потенціалом і творчими задатками, з професійною цілеспрямованістю й особистісними інтересами, за психологічними особливостями й навчальної дисципліни, далеко не те саме, що процес участі в розвитку фундаментальної або прикладної науки. Тут потрібні, понад усе, ще й зовсім інші здібності, зокрема – особливий талант та людинолюбство [4].

До речі, історія науки свідчить, що без кваліфікованої та кропіткої індивідуальної роботи з учнями різного рівня певною мірою втрачає своє значення, свій потенціал творча діяльність навіть найталановитішого вченого.

Література:

1. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. Фіцула. – 2-е вид., доп. – К.: Академвидав. Серія «Альма-матер». – 2010. – 456 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб / А.І. Кузьмінський. — К. : Знання, 2005. — 486 с.
3. Мясищев, В. Н. Психология отношений / В. Н. Мясищев. – М.: МПСИ, 1995. – 356 с.
4. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник /Т.І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

Краснікова С.О., Запорожець І.В.

МІСЦЕ СТУДЕНТА В ІЄРАРХІЧНІЙ СИСТЕМІ ВЗАЄМОВІДНОСИН У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Одним із важливих факторів успішності навчального процесу є вмотивована взаємодія викладача та студента, спрямована на виконання поставлених цілей. Особливої ваги цей фактор набуває в полікультурному просторі вищого навчального закладу, адже кожна група уособлює в собі різні нації та різні культури.

Молоді люди, які отримують вищу медичну освіту, стають провідниками різних національних культур та традицій. Духовний простір іноземних студентів сповнений рідною культурою, у якій представлена принципово інша мовна картина світу та картина світу взагалі. Отже, викладач у своїй роботі повинен бути орієнтованим на врахування цього важливого фактору, щоб уникнути конфлікту культур у межах однієї групи або курсу студентів.

Слід зазначити, що навчальний процес повинен бути не тільки професійно орієнтованим, але й спрямованим на формування духовно розвиненої особистості. Отже, стає очевидною необхідність поєднання в навчальному процесі освітніх та виховних цілей.

У правильно побудованій ієрархічній системі взаємовідносин між учасниками навчального процесу студент посідає одне з головних місць як суб'єкт навчання та спілкування.

Ми вважаємо за необхідне залучати до навчального процесу цінності світового мистецтва, включаючи етнічних авторів. Читання на занятті уривків із всесвітньо відомих творів художньої літератури розвиває навички читання, мотивує до спілкування за темою прочитаного, чим вдосконалює мовні навички та сприяє розвитку мовної особистості студента-іноземця.

Так, для контингента студентів з арабських країн дуже впливовим є поет Джебран Халіл Джебран, чиї твори у перекладі на російську мову стають справжнім відкриттям. Ураховуючи те, що поезія відноситься до малих літературних форм, читання віршів на занятті цілком підлягає подоланню.

Для студентів Близького Сходу та Середньої Азії однаково авторитетними є такі автори, як Омар Хаям, Джамі, Навої тощо. Індійські студенти знайомі з творчістю Рабіндраната Тагора, тож залучення до матеріалів заняття фрагментів із творів авторів, які є гордістю національної та світової культури, стають мотивуючим фактором на шляху до подолання мовних бар'єрів, сприяють виходу на новий щабель у навчанні та вихованні розвинутої особистості.

Сучасні умови навчання відрізняються від колишніх за багатьма показниками. Значно збільшилась кількість студентів в одній академічній групі, що геть не сприяє ефективності навчального процесу. Загальний рівень освіченості та культури більшості студентів-іноземців вкрай низький. Проте будь-які труднощі можна подолати за умови високої фахової підготовки викладача, його обізнаності у сфері духовних та культурних зв'язків між різними народами, його толерантного ставлення до студентів.

Отже, якщо студент є провідником етнічної культури, то викладач стає провідником загальнолюдських цінностей. У цьому контексті ми можемо вважати тісну взаємодію викладача та студента як чинник, що оптимізує та вдосконалює навчальний процес.

Краснікова С.О., Мацанура Л.В.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН

В умовах переходу вузівського навчання на Болонську систему значно зросла роль студента в освітньому процесі, що дозволило виділити студентоцентрований підхід як окремий напрямок у педагогіці вищої школи. При такому підході основним завданням навчання у виші стає орієнтація на високі результати якості освіти та організація активної діяльності студентів, створення умов для плідної самостійної роботи.

У сучасній дидактиці самостійна робота студентів розглядається як системоутворюючий компонент кредитно-модульного навчання. На перший план виходять питання мотивації навчальної діяльності студентів, розвиток здібностей до постійної, неперервної самоосвіти, прагнення до поповнення та оновлення знань, до їх творчого використання на практиці. При цьому змінюється функція викладача: з транслятора знань він перетворюється на менеджера освітнього процесу.

Самостійна робота як форма навчальної діяльності є дуже стародавньою. У педагогічній науці ідея організації самостійної роботи як окремого виду навчальної діяльності з'явилася в ХХ столітті в роботах В.І. Загвязинського, П.І. Підкасистого, Н.А. Половиникова, А.А. Вербицького, А.В. Усова та ін. У ХХІ столітті інтерес до організації самостійної роботи у виші не тільки не слабшає, а навпаки посилюється, що

пов'язано з впровадженням кредитно-модульної технології та студенто-центрованого підходу до навчання.

Самостійна робота студентів (СРС) – це робота студентів, спрямована на активне, цілеспрямоване придбання нових знань і умінь під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі [1, с.3]. В сучасній педагогіці самостійна робота розглядається як метод, прийом, спосіб і різновид навчальної роботи. Існує загальноприйнятий поділ СРС на аудиторну та позааудиторну роботу.

Ефективна організація СРС при модульному навчанні передбачає зміну вимог до роботи викладача і студента. Виконання СРС вимагає досить високого рівня самосвідомості, рефлексії, самодисципліни й особистої відповідальності учасників навчального процесу. Відповідно до обраної мети на кожному етапі навчання викладач повинен забезпечити позитивну мотивацію індивідуальної та групової самостійної діяльності; перевірку проміжних результатів; організацію самоконтролю і самокорекції. Важливим в організації СРС є підбір індивідуальних завдань, що враховують рівень підготовленості та здібності кожного студента.

Методика організації самостійної роботи залежить від структури, характеру і особливостей кожної конкретної дисципліни, обсягу годин, відведених на її вивчення, індивідуальних якостей викладачів і студентів, а також умов навчальної діяльності. Організація СРС при вивченні іноземної мови має свої особливості і нерідко викликає труднощі, особливо на первинному етапі навчання, коли викладач є для студентів основним джерелом інформації, і лише потім стає організатором і координатором спілкування. Не можна забувати, що обов'язковою умовою, що забезпечує ефективність СРС, є дотримання етапності в її організації.

На кафедрі мовної підготовки іноземних громадян Харківського медичного університету проводиться цілеспрямована робота з організації ефективної СРС. На сьогоднішній день на кафедрі для різних категорій студентів розроблено більше 10 навчальних робочих програм. В робочих програмах детально розписана методика проведення самостійної роботи студентів, форма контролю і надані методичні матеріали для самостійних занять. Керована самостійна робота може повноцінно вводитися тільки в тому випадку, якщо досліджуваний навчальний курс забезпечений необхідною навчальною та навчально-методичною літературою. Викладачі кафедри займаються безперервною роботою з розробки нових навчально-методичних матеріалів, що дозволяють забезпечити навчальну і самостійну роботу студентів на належному рівні. На сьогоднішній день на кафедрі розроблені спеціальні навчальні посібники у формі робочих зошитів для студентів першого, другого та третього курсів. Робочі зошити містять необхідний граматичний і лексичний матеріал, а також велику кількість вправ на закріплення мовних умінь різного рівня склад-

ності, які можуть використовуватися для організації як аудиторної, так і позааудиторної форм СРС.

Контроль СРС на кафедрі здійснюється за допомогою проміжного і підсумкового тестування, контролю техніки читання, написання письмових творчих робіт, підготовки наукових повідомлень для участі у вузівських конференціях.

На кафедрі мовної підготовки іноземних громадян Харківського медичного університету приділяється велика увага організації самостійної роботи студентів. На жаль, практичне застосування кредитно-модульної системи та студентоцентрованого підходу в освіті значно відстає від теоретичного обґрунтування. Необхідно, щоб при організації самостійної роботи студентів особлива увага приділялася б методам інтенсифікації навчального процесу: впровадженню комп'ютерних технологій, технологій дистанційного навчання, що сприяло б створенню електронних версій занять, аудіо та відео курсів, тестових комп'ютерних програм.

Література:

1. Волчанский М. Е., Петров А. В. Организация научно-исследовательской работы студентов медицинских вузов – Волгоград: ВолГМУ, 2004.

2. Гададьскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. – М: Academia, 2005.

3. Омельченко М. С. Самостоятельная работа студентов в вузе как основа творческой деятельности // Проблемы, пути совершенствования и перспективы преподавания иностранных языков на неязыковых факультетах: Материалы 2-й научно-практической конференции. – Брянск: БГУ, 2007.

Криворотько Д.М., Кривошанка О.В., Криворотько Є.І

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Сучасна медична освіта має бути доступною для всіх, безперервною, відповідати потребам охорони здоров'я й суспільства за кількістю і якістю підготовки фахівців, конкурентоспроможною, яка ґрунтується на сучасних технологіях, активною з акцентом на самостійність студентів. Крім того, актуальним є збереження наступності між традиційною освітою та новаціями. Необхідно зберігати і розвивати те краще, що було закладено у вітчизняній медицині й медичній освіті. Це гуманізм, милосердя, любов до професії, самовідданість, активна життєва позиція. Традиційно лікар – не просто фахівець у галузі медицини. Це інтелігентна, освічена, глибоко порядна людина, джерело надії на зцілення, підтримки для хворого і його близьких.

Студентоцентроване навчання це основний принцип реформ у вищій освіті, що передбачає зміщення наголосів в освітньому процесі.

Роль викладача стає направляючою на досягнення конкретних, чітко поставлених цілей.

Зміни в освіті передбачають перехід до орієнтованого на результати студентоцентрованого навчання, в якому результати навчання відіграють основну роль та стають головним підсумком освітнього процесу для студента з точки зору знання, розуміння та здібностей, а не на методи навчання, які використовують викладачі для досягнення цих результатів.

Метою нашого дослідження стало впровадження у навчальний процес медичного навчального закладу студентоцентрованого навчання.

Експериментальне дослідження проводилося у Харківському національному медичному університеті. В експерименті взяли участь 200 респондентів – студентів.

На початку експерименту було перевірено стан сформованості та готовності до професійної діяльності студентів випускного курсу кількістю 100 осіб за такими методиками:

- мотиваційний компонент було досліджено за методикою ТІМ «Тест Індивідуальної Мотивації»;
- орієнтаційний та операціональний компоненти перевірялися через аналіз успішності студентів з професійно-орієнтованих дисциплін за допомогою тестової ліцензійної системи «КРОК-2»;
- вольовий компонент було досліджено за допомогою методики «Самооцінка сили волі» М.М. Обозова;
- оціночний компонент було досліджено за допомогою опитування студентів із застосуванням розробленої нами анкети та бесід.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження, вивчення особливостей професійної діяльності фахівців, аналізу роботи фахівців медичної галузі нами були визначені такі педагогічні умови формування готовності майбутніх лікарів-педіатрів до професійної діяльності:

- 1) спрямованість діяльності науково-педагогічного працівника на формування готовності майбутніх фахівців з педіатрії до професійної діяльності;
- 2) забезпечення особистісно зорієнтованого змісту навчання студентів;
- 3) наявність суб'єктної позиції студентів у процесі професійної підготовки;
- 4) використання методів, прийомів, які активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів-студентів спеціальності «Педіатрія».

Результати контрольного етапу показали, що впровадження у навчальний процес медичного навчального закладу студентоцентрованого навчання сприяє підвищенню рівня готовності студентів-медиків до майбутньої роботи.

Література:

1. Хрущ-Ріпська О. В. Психологічні засади формування у студентів педвузу готовності до майбутньої професійної діяльності / О.В. Хрущ-Ріпська. Київ, 1999. – 300 с.
2. Філоненко М.М. Психологія спілкування: підручник / М.М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.

*Криворучко І.А., Тонкоглас О.А.,
Сивожелізов А.В., Сикал М.О., Тяжлова Н.М.*

ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. У наш час досить гостро постає питання покращення якості підготовки спеціалістів медичної галузі. Сучасний фахівець має володіти необхідними навичками та вміннями професійного, ділового й ситуативного спрямування аби бути конкурентоспроможним на ринку праці. У зв'язку з цим зростає потреба вдосконалення форм, методів і технологій навчального процесу. Сучасний темп інформатизації суспільства й рівень активного використання Інтернет-ресурсів та комп'ютерних технологій дає змогу використовувати комп'ютер як засіб контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів.

Аналіз актуальних досліджень. На сучасному етапі питання контролю й оцінювання якості знань студентів медичних ЗВО перебуває в центрі уваги багатьох науковців. Зокрема, на думку деяких авторів, результати оцінювання знань та практичних навичок студентів мають бути об'єктом їх власних інтересів, слугувати для них постійним та надійним показником успішності просування до обраної професії[1].

Основна частина. В основі більшості інноваційних технологій навчання лежить студентоцентрикований підхід. Студентоцентриковане навчання є підходом, спрямованим на подолання проблем, пов'язаних з більш традиційними формами освіти, він зосереджений більше на потребах студента, ніж викладача і його внесок ґрунтується на такій організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу, коли створюються максимально можливі умови для розвитку в учасників цього процесу здатності до самоосвіти, самовизначення, самостійності й самореалізації в побутовій сфері та сфері професійної діяльності. Основне завдання викладача – стимулювання (фасилітація) осмисленого навчання студента та тьюторство (супровід) студента в освітньому процесі. Розвиток професійної компетенції в студентоцентрикованому навчанні студентів більшою мірою полягає в активізації та стимуляції навчання студента, а не трансляції інформації викладачем. Розвиваючи професійну компетенцію, викладач керується установками на відкритість своїм власним думкам, почуттям, переживанням; заохоченні, довірі як виразу внутрішньої впев-

неності в можливостях і здібностях студента; «емпатичному розумінні», тобто баченні студента у взаємодії, його реакцій, дій і навичок (1, 2).

При цьому професійна освіта максимально спрямована на потреби того, хто її здобуває, а головною метою стає розвиток особистості студента, що перетворює суб'єкт навчання на ініціатора й організатора власного процесу навчання. Не менш вагомим прикладом інновацій у сучасному навчальному процесі є застосування Інтернет-ресурсів та комп'ютерних технологій. Реалізація достовірної системи контролю знань базується на всебічному використанні комп'ютерів, технічних аудіовізуальних систем і сучасних форм її впровадження, що відображають умови професійної діяльності медичного працівника. Найпоширенішою функцією інформаційних технологій, що досить тривалий час використовується у вищій школі України, є контроль знань за допомогою тестів [2]. Окрім тестування, інноваційними є такі форми контролю навчальних досягнень студентів: навчальне портфоліо (систематичний збір, аналіз та оцінювання навчально-практичних досягнень студента з метою відстежування прогресу чи регресу в навчанні), рейтингова система оцінки якості знань (накопичування балів, що відображає успішність та рівень знань студента за певний період), моніторинг якості знань (системне збирання, обробка, зберігання й поширення інформації про стан освіти).

Висновки та перспективи. Новітні технології доцільно застосовувати у процесі контролю та оцінювання знань студентів медичних ЗВО, оскільки вони дають можливість досягти ефективний результат у розвитку теоретичних знань та практичних навичок студентів і забезпечують високий рівень точності під час перевірки (оскільки відсутній людський фактор). Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес є ознакою сучасного освітнього процесу. Серед комунікативних технологій, що застосовуються в освітньому процесі, слід відзначити використання мультимедіа, Інтернет-діалогу в соціальній мережі чи месенджері.

Перспектива подальших досліджень полягає в аналізі новітніх досягнень світової вищої медичної школи щодо використання інноваційних засобів контролю процесу та результату навчання, форм і ролі електронного оцінювання у процесі навчання.

Література:

1. Белашова О.В., Шпанько Д.Н. ОСОБЕННОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОНТРОЛЯ И САМОКОНТРОЛЬ СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКИХ ВУЗОВ // Современные проблемы науки и образования. – 2009. – № 5

2. Гулай О.І. Інноваційні педагогічні технології – запорука якісної професійної підготовки майбутніх фахівців/ О. Гулай // Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія, соціологія. Випуск 5(155). Частина I. – Донецьк: ДВНЗ "ДонНТУ", 2009. – С. 26–34

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Одним із пріоритетів сучасного навчання майбутніх лікарів є постійне удосконалення їх теоретичних та практичних знань, готовність до перекваліфікації залежно від потреб ринку праці [1]. При цьому важливо застосовувати сучасні методи контролю знань, умінь та навичок студентів, особливо у вищих навчальних заходах. Такий підхід стає реалією сучасної освіти та повинен використовуватися в навчально-виховному процесі [2].

Підготовка майбутніх лікарів у сучасних умовах неможлива без використання інноваційних технологій, що дозволяють сукупності з традиційною освітою сформувати їх високу компетентність у їх майбутній діяльності [3].

Тому перспективним напрямом у підготовці та оцінюванні знань студентів у медичних вузах є нові педагогічні технології: проблемно-орієнтоване навчання, інтегровані засоби контролю, інформаційно-комунікаційні та комп'ютерні технології, імітаційне та проектно-орієнтоване навчання [4].

За останні роки відбулася модернізація медичної освіти, були сформовані нові підходи в підготовці студентів медичних вузів, розроблені нові навчальні програми, у яких велика увага приділяється симуляційним методам навчання студентів [5].

Мета дослідження – аналіз оцінювання роботи студентів на кафедрі патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна Харківського національного медичного університету (ХНМУ) при використанні новітніх технологій.

Одним із традиційних методів контролю засвоєння знань студентів на кафедрі патологічної фізіології - це проведення усного, письмового та комбінованого опитування. Усне опитування проводиться на кожному семінарському занятті і в кінці кожного модуля. Контроль знань студентів у вигляді письмового опитування також проводиться на кожному занятті, а також у кінці кожного модуля і на підсумковому контролі. Для проведення письмового контролю співробітниками кафедри готуються тестові завдання, які щорічно оновлюються. Усі матеріали для опитування студентів готуються трьома мовами: українській, російській та англійській. Для поточного та підсумкового контролю використовується комбінована оцінка знань студентів шляхом письмового тестування та усного опитування за всіма вивченими темами.

На кафедрі широко використовується тестовий контроль, який полягає в тому, що студентам пропонуються тестові завдання, кожний з яких має п'ять відповідей, але **тільки** одна з них є вірною. На кожний

тест треба дати відповідь за 1 хвилину. Таким чином упродовж короткого часу можна перевірити якість засвоєння теми заняття.

Крім цього, на кафедрі розроблені комп'ютерні тестові завдання, які використовуються для контролю знань студентів з приводу ліцензійного іспиту «Крок 1» [6]. Перед проведенням кожного підсумкового контролю студент проходить тестування на комп'ютері за відповідними темами.

Новітнім методом підготовки та контролю знань студентів є робота в системі USMLE для проведення онлайн тестування та підготовки до відповідного іспиту, що охоплює основний базовий матеріал, яким студент повинен володіти на третьому році навчання в медичному вузі.

Сучасна методика проведення контролю за допомогою новітніх технологій спонукає студентів до самовдосконалення та засвоєння необхідної теоретичної **інформації**. Принципи оцінювання роботи студентів повинні знаходити своє подальше застосування в педагогічному процесі для того, щоб забезпечити необхідну систематичність і глибину контролю за якістю успішності студентів. Контроль знань студентів є необхідною умовою підвищення якості та ефективності та навчального процесу.

Іспит, який складають студенти в кінці семестру, є завершальним етапом оцінювання знань студентів з дисципліни «патологічна фізіологія».

Таким чином, принципи оцінювання роботи студентів на кафедрі патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна ХНМУ дозволяють проводити перевірку якості і повноти засвоєння теоретичного матеріалу, проводити оцінку знань, умінь та навичок, якими володіє студент, його вміння до узагальнення та висновку основних понять та принципів патологічних процесів у людському організмі.

Перспективи в даному напрямку полягають у подальшому розвитку проведення контролю знань студентів за допомогою новітніх технологій у вищій медичній освіті, що дозволить наблизити стандарти навчально-методичного процесу до міжнародних стандартів та підвищити якість навчання студентів до висококваліфікованих медичних фахівців.

Література:

1. Бакирова Р.Е., Нурсултанова С.Д., Муравлєва Л.Е., Тусупбекова К.Т., Турханова Ж.Ж., Аширбекова Б.Д. Инновационные технологии в обучении студентов-медиков // Современные проблемы науки и образования. – 2018. – № 3. – 134 с.

2. Про затвердження Порядку, умов та строків розроблення і проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту та критеріїв оцінювання результатів : наказ МОЗ від 19.02.2019 р. № 419.

3. Вороненко Ю. В. Напрями розвитку системи медичної освіти в Україні: погляд у майбутнє / Ю. В. Вороненко // Медична освіта. – 2017. – № 3. – С. 32–35.

4. Іванькова Н. А. Система підготовки майбутніх лікарів до дистанційного електронного навчання при вивченні навчального предмета «Медична інформатика» / Н. А. Іванькова // Інноваційна педагогіка. – 2019. – Вип 9, т. 1. – С. 143–147.

5. Олексіна Н.О. Медична освіта: відповіді на виклики сучасності / Олексіна Н. О., Волосовець О. П., П'ятницький Ю. С. // Медична освіта. – 2018. – № 2 (78). – С. 36–40.

6. Булах І. Є. Напередодні запровадження ЄДКІ. Крок 1. 2018; спеціальності «Медицина», «Стоматологія», «Фармація» / І. Є. Булах, Л. П. Войтенко, Т. С. Слухай Медична освіта. – 2018. – № 4. – С. 6–18.

Лазуренко В. В., Овчаренко О. Б., Лященко О.А., Меліхова Т. В.

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

В умовах сучасної освіти перехід до орієнтованого на результати студентоцентрованого підходу до навчання, в якому його результати відіграють основну роль і стають для студента головним підсумком навчального процесу, принципово змінюють вимоги до навчальних програм, зокрема з акушерства та гінекології.

Новітні потреби навчання у вигляді безлічі сформованих компетенцій не можуть бути отримані традиційними методами викладання.

На сьогодні в теорії та практиці вищої освіти існує низка протиріч, які потребують вирішення:

– між актуальністю студентоцентрованої парадигми навчального процесу й домінуванням традиційних підходів до організації навчання студентів;

– між необхідністю орієнтації навчального процесу з урахуванням рівневої системи освіти та відсутністю спеціальної підготовки викладачів до реалізації нових функцій та ролей.

Вирішення вищеназваних протиріч створить умови для повноцінної організації навчального процесу, що максимально орієнтовано на їх специфіку та індивідуальні особливості.

Метою нашої роботи став пошук інноваційних методів, які стимулюють студентів, здійснюють взаємодію між студентом і викладачем.

Основними елементами студентоцентрованого навчання на кафедрі акушерства та гінекології №2 є опора на активне навчання, акцент на глибоке вивчення й розуміння предмету, підвищення відповідальності та розвинуте почуття самостійності у студентів, взаємозалежність між викладачами і студентами та взаємна повага, рефлексивний підхід до навчального процесу з боку викладача й студента.

На наш погляд, неможливо мати єдиний стиль студентоцентрованого навчання, який залишався б незмінним упродовж усього часу.

Основою цього підходу є розуміння того, що всі викладачі та студенти різні, вони функціонують у різних контекстах. Виходячи з цього, вищезгадана методика потребує структур підтримки, адекватних конкретним умовам та стилям, які підходять тим, хто здійснює навчання та вчиться.

Студенти мають різні педагогічні потреби. Деякі вчать краще шляхом спроб та помилок, інші – на практичному досвіді. Деякі отримують багато із читання літератури, інші повинні аналізувати та обговорювати теорію, для того, щоб зрозуміти її. Вибір має найважливіше значення для ефективності студентоцентрованого навчання, тому кожна пропозиція повинна передбачати розумний вибір. Навчання може бути організовано у вільній формі, або вибір може пропонуватись у більш традиційному дисциплінарному форматі.

Студенти мають різний досвід та базові знання, тому навчання повинно бути адаптовано до особистого досвіду. Вони повинні контролювати своє навчання. Необхідно розглядати студентів як активних партнерів, яким не байдуже як функціонує вища освіта. Для більшої сфокусованості навчання на студентах кращим способом є залучення їх самих до визначення того, як повинно відбуватись навчання.

Таким чином, студентоцентроване навчання означає «створення можливостей», а не «інформування» під час простої передачі студентам фактів і знань, коли підготовка та зміст виходять від викладача. Тому студентоцентрований підхід потребує від студента більшої відповідальності та спонукає його думати, обробляти, аналізувати, синтезувати, критикувати, застосовувати, вирішувати проблеми і т.ін., а надалі дозволить краще орієнтуватись на ринку праці, за необхідності вирішувати особисті проблеми: життєвого самовизначення, вибору стилю й способу життя, методу вирішення конфліктів.

Виходячи з цього, навчання повинно стати цілеспрямованим процесом із оволодіння знаннями, вміннями, навичками та компетенціями; набуття досвіду діяльності, розвитку здібностей; формування мотивації отримання освіти протягом усього життя.

Література:

1. Козлова Г.М. Методика викладання у вищій школі. Навчальний посібник. – Одеса : ОНЕУ, ротапринт, 2014. – 200 с.

2. Філоненко М.М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу : Методичні рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України / М.М. Філоненко, – К. : Центр учбової літератури, 2106. – 88 с.

3. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті [електронний ресурс]. Зб. мат. Всеукраїнської науково-методичної конференції за участю міжнародних представників. – (Київ, 23 березня 2016 р.). – К. : КНЕУ, 2016. – 434 с.

4. Осіння школа з медичної освіти : зб. мат. Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. (Чернівці 7–9 жовтня, 2019). – Чернівці, 2019. – 258 с.

Лазуренко В.В., Старкова І.В., Граділь О.Г., Романенко А.О.
**ФАСИЛІТАЦІЯ – НАПРЯМОК ВДОСКОНАЛЕННЯ
ВИКЛАДАННЯ АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ
АНГЛОМОВНИМ СТУДЕНТАМ**

Викладання акушерства та гінекології як однієї з основних клінічних дисциплін потребує постійного вдосконалення педагогічного процесу з позицій сучасних змін у методології проведення практичних занять. Виникає необхідність пошуків новітніх напрямків подання матеріалів з метою більш глибокого їх опанування.

У сучасному педагогічному процесі викладач повинен мати навички фасилітації, які передбачають стимулювання та спрямовування процесу самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів (1).

Фасилітація передбачає, що під час особистісно зорієнтованого навчання педагог має займати партнерську позицію, сприяти розвитку учня (2). Як фасилітатор викладач підвищує ефективність навчання, перш за все, завдяки оптимізації процесу спільної роботи в групах «викладач-студент» і «студент-студент» (3).

Мета роботи – показати основні напрямки викладання дисципліни «Акушерство та гінекологія» з позицій фасилітації.

Завданням дослідження стало вивчення прикладного значення фасилітації на практичних заняттях з англомовними студентами на кафедрі акушерства та гінекології №2.

Процес навчання дисципліни «Акушерство та гінекологія» дуже тривалий і складний. Особливої уваги при цьому потребують англомовні студенти. Опанування ними зазначеного предмета передбачає наявність декількох складних моментів, а саме: факт перебування в незвичайному середовищі – за кордоном, мовний бар'єр, необхідність користуватися спеціальною документацією (історіями хвороби) та інше.

Таким чином, у викладача виникає потреба вдосконалювати процес викладання акушерства та гінекології з позицій гнучкості, яка базується на принципах фасилітації.

Доцільно під час проведення занять умовно формувати малі підгрупи, використовуючи принципи приєднання «слабких» студентів до лідерів, при цьому будуть нівелюватися ті моменти, що не сприяють якісному засвоєнню дисциплін.

Водночас, оптимізується спілкування з викладачем шляхом психологічної підтримки кожного студента, ураховуючи рівень його підготовки та адаптаційних можливостей.

На підставі викладеного, ми можемо зробити висновок про необхідність використання основних принципів фасилітації, що дозволяє покращувати рівень опанування акушерства та гінекології англомовними студентами.

Перспективним у цьому напрямку є вивчення психологічних аспектів педагогіки, що дозволить покращити втілення принципів фасилітації протягом практичних занять.

Література:

1. Гарбузенко Л.В. Фасилітація у процесі формування особисто-розвивального компоненту художньо-естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – 2013. – Випуск 121, частина II. – С. 277–281.

2. Зуб Г.В. Педагогічна фасилітація у процесі роботи з аматорськими інструментальними колективами// Інноваційна педагогіка. – 2019. – Випуск 14, Т.1. – С. 58–62.

3. Прасол Н.О. Педагогічна фасилітація у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. – 2014. – Випуск 1, 47 (114). – С. 222–226.

Лебедь Ю. Ф.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ НАВЧАННЯ В МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КЛЮЧІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Становлення світового освітнього простору, широкий культурний обмін та інтенсивний пошук вимагають переосмислення актуальних форм і змісту вищої освіти. Адже від проблеми визначення і освоєння сучасного змісту вищої освіти залежать темпи і характер розвитку країни, її економіки, внутрішніх і зовнішніх суспільних відносин.

Вища школа України з набуттям чинності нового Закону України «Про вищу освіту» масово перейшла на нові освітні стандарти: перехід до студентоцентрованого навчання, який є основоположним принципом болонських реформ у вищій освіті та зміщує акценти в освітньому процесі з викладання (передачі знань) на навчання (активну освітню діяльність студента).

Студентоцентроване навчання було запропоноване Ф.Х. Хейвордом ще в 1905 році. Далі це навчання отримало розвиток в роботах Д. Дьюї (1956 р.), а в 1980-ті роки ця концепція була трансформована Карлом Роджерсом в теорію освіти. Студентоцентроване навчання також пов'язане з роботами Жана Піаже (розвивальне навчання) і Мальколма Ноулза (самонаправляюче навчання) [7].

Питанням студентоцентрованого навчання в нашій країні приділили увагу такі вітчизняні науковці: А. Мельниченко, Ю. Рашкевич, О. Шаров, А. Шудлота та ін.; Л. Остапюк, І. Тимошенко, А. Савичук висвітлювали досвід Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця, щодо удосконалення освітнього процесу на основі нової парадигми вищої освіти; Х. Подковко у своїх публікаціях розглянув перешкоди та перспективи впровадження інноваційних освітніх технологій у

навчальний процес вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів; Т. Купрій проаналізував процес студентоцентрованого навчання, його нормативну, освітню, суспільну і філософську інтенції в сучасних реаліях; Е. Щукіною визначено проблеми студентоцентрованого навчання у немовних вищих навчальних закладах [3].

Анжеле Аттард, Эмма Ді Іоріо, Коен Гевен, Роберт Санта [7] виділяють такі основоположні принципи студентоцентрованого навчання: 1) вимагає безперервного процесу рефлексії; 2) не має універсального підходу; 3) студенти мають можливість навчатися за різними стилями навчання (метод спроб і помилок, практичний досвід, засвоєння інформації через причитування літератури або під час обговорення цієї інформації); 4) у студентів різні потреби і інтереси; 5) вибір є центральним аспектом ефективного навчання в рамках студентоцентрованого навчання; 6) у студентів різний досвід і рівень базових знань; 7) студенти повинні мати можливість контролювати своє власне навчання; 8) зміст студентоцентрованого навчання полягає в створенні можливостей, а не в інформуванні; 9) навчання вимагає співпраці між студентами та персоналом закладу вищої освіти.

Студентоцентроване навчання – це формування програм і технологій навчання не так, як може і хоче викладач і кафедра, а так, як цього вимагає майбутня професія і можливості студента [4]. Студентоцентроване навчання не може існувати без самого студента, без його індивідуального навчання, а також без його індивідуально вибудованої траєкторії.

Індивідуальна траєкторія – це така організація навчального процесу, при якій індивідуальний підхід і індивідуальна форма навчання є пріоритетними, при цьому студент володіє свободою вибору дисциплін і тільки він сам несе за себе і за свою траєкторію відповідальність.

Індивідуальна траєкторія в українських медичних закладах вищої освіти сформується тоді, коли будуть виконані наступні умови: перехід від суб'єктно-об'єктної парадигми на суб'єкт-суб'єктну парадигму, тобто на студентоцентровану модель навчання; відмова від групових занять, при цьому значне збільшення обсягу самостійної роботи студента; володіння студентом свободою вибору дисциплін при складанні свого індивідуального навчального плану і розкладу на семестр або рік; застосування такого «інструменту», як система залікових одиниць (академічні кредити).

На відміну від традиційної моделі навчання в студентоцентрованій студент є не тільки учасником навчального процесу, але також є головною дійовою ланкою у медичному закладі вищої освіти.

Студент розглядається як особистість – враховується його досвід, особливості, здібності сприйняття, інтереси і потреби і він сам вирішує, чому і як йому слід вчитися. Викладач в даному навчальному процесі є консультантом, який лише уважно спостерігає за студентом і направляє його активність в ту чи іншу сторону. Порівняно м'яка навчальна дис-

ципліна і невелике аудиторне навантаження, які зводяться до необхідного оптимуму, відвідування аудиторних занять – бажано, акцент, як правило, робиться на самостійну роботу студента (до 50 % і більше) [2]. Модернізація навчального процесу в новій моделі навчання передбачає належне науково-методичне забезпечення навчального процесу, відповідне матеріальній базі, поліпшення фінансово-побутового становища студента. І найголовніше, ця система гарантує високу якість підготовки майбутнього фахівця, а значить, захищає студента від професійної непридатності. Після завершення навчання за цією системою студент є конкурентоспроможним не тільки на вітчизняному ринку праці, але і зарубіжному.

Для переходу на індивідуальну траєкторію навчання необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

1. Використовувати у медичному закладі вищої освіти систему залікових одиниць, як «інструмент», таким чином, щоб забезпечити кожному студенту максимально сприятливі умови для освоєння всіх дисциплін навчального плану напряму підготовки (спеціальності) та отримання (по завершенню навчання) кваліфікації (ступеня) в повній відповідності до вимог нормативних документів.

2. Викладач в навчальному процесі повинен виступати в якості спостерігача або консультанта, який лише уважно спостерігає за студентами і направляє їх активність в ту чи іншу сторону. Педагог, справедливо звільнений від суб'єктивізму, оцінює індивідуальні досягнення студента.

3. Використовувати у медичних закладах вищої освіти відкриту систему оцінювання як «інструмент», де студенти самі вибирають, яким з перерахованих способів набирати їм кредити. За цією системою студенти самі можуть визначати для себе достатню з їх точки зору кількість кредитів за всіма видами занять [1].

4. Студент, який вступив до медичного закладу вищої освіти, самостійно або за допомогою консультанта повинен створювати типовий індивідуальний навчальний план і навчальний розклад, також він може вносити свої корективи до встановленої дати в вересні поточного навчального року, після чого подальші зміни в індивідуальному навчальному плані протягом року не допускаються.

5. Студенти другого і наступних курсів мають право складати свій індивідуальний навчальний план і навчальний розклад на наступний навчальний рік (при необхідності, після консультації з викладачем). Після чого підписують його, ставлять дату і здають у відповідний підрозділ медичного закладу вищої освіти [6].

6. По кожній дисципліні медичний заклад вищої освіти повинен встановлювати, виходячи з економічних і організаційних можливостей, мінімальне число студентів, необхідне для відкриття дисципліни, а для кожного викладача – максимальне число студентів у навчальному потоці (групі).

7. Використовувати у викладачів і студентів, відомих їм чітко відпрацьованих стандартних інструкцій, суворе їх дотримання, що сприяє підвищенню якості обслуговування студентів викладачами, об'єктивності взаємного контролю викладачів і студентів, передбачуваності оцінок, одержуваних студентом [6].

Отже, при дотриманні цих рекомендацій у формуванні індивідуальної траєкторії перед студентами відкриваються нові можливості паралельного освоєння декількох освітніх програм і програм в скорочені терміни. При цьому немає необхідності кафедрі розробляти для цього спеціальну освітню програму, як це потрібно зараз, і формувати спеціальну навчальну групу, що складається зі «здібних студентів», які, як правило, нічим до цього своїх особливих здібностей не проявили і не доказали.

Література:

1. Бадарч Д. Организация индивидуально-ориентированного учебного процесса в системе зачетных единиц / Д. Бадарч, Я. Наранценог, Б. А. Сазонов. М. : НИИВО, 2003. Вып. 11. 76 с.

2. Ефремов А. П. Российские университеты в международном образовательном пространстве / А. П. Ефремов // Образовательные технологии, 2004. № 3. С. 47–57.

3. Кудрявцева Т. О. Студентоцентрированное навчання як сучасна парадигма вищої освіти. URL: http://college.nuph.edu.ua/?page_id=8737 (дата звернення: 25.12.2019).

4. Носко И. В. Студентоцентрированное образование как основополагающий принцип болонских реформ в высшей школе / И. В. Носко // Вектор науки ТГУ, 2011. № 1(4). С. 136–138.

5. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : [монографія] / Ю. М. Рашкевич. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.

6. Сазонов Б. А. Индивидуально ориентированная организация учебного процесса как условие модернизации высшего образования / Б. А. Сазонов // Высшее образование в России, 2011. № 4. С. 10–24.

7. Студентоцентрированное обучение. Инструментарий для студентов, профессорско-преподавательского состава и ВУЗов / Анжеле Аттард, Эмма Ди Иорио, Коен Гевен, Роберт Санта. Астана : НКАОКО-IQAA, 2017. 64 с.

Лупальцов В.І., Вандер К.О., Кітченко С.С.

СТУДЕНТООРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ХІРУРГІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Сьогодні можливості студентів впливати на навчальний процес обмежені традиційними формами навчання – студент не може прямо впливати на хід уроку й не може проявити себе. Але пріоритетом повинне виступати навчання кожного студента, а не тільки тих, хто "працює" на практичному занятті [2, 3].

Студентоцентроване навчання було запропоноване Ф.Х. Хейвордом у 1905 році [3]. Нині ця концепція включає такі положення [1, 3, 4]:

- фокусування на активне, а не пасивне навчання;
- акцент на критичному й аналітичному вивченні та розумінні; підвищення відповідальності й підзвітності з боку студентів;
- підвищена автономія студентів;
- взаємозалежність між викладачем і студентами;
- взаємна повага у стосунках між студентами й викладачем;
- підхід рефлексії до учбового процесу з боку й викладача, і студентів.

Ключовою концепцією навчання англомовних студентів є усвідомлення того, що всі заклади вищої освіти, викладачі й студенти унікальні. Усі вони працюють в дуже різноманітних контекстах і мають справу з різними предметними дисциплінами. Тому студентоцентрований підхід є підходом до навчання, який вимагає вивчення допоміжних структур, відповідних для кожного окремого контексту, а також цей підхід припускає вивчення індивідуальних стилів навчання, що відповідають особливостям сприйняття студентів.

Освітній процес, орієнтований на студента, більшою мірою визначається тим, чого хочуть досягти саме ті, хто навчається. Студент набуває великої самостійності у виборі шляхів освоєння навчального матеріалу.

Інтерактивне навчання означає навчання, засноване на активній взаємодії із суб'єктом навчання. Воно припускає двосторонній обмін інформацією.

Режим інтерактивності відтворює усвідомлення, яке викликає його активну діяльність, і відбувається зворотній потік від студента до викладача. Інформаційні потоки, таким чином, мають двосторонній характер: один потік виходить від викладача, інший – від студента. У процесі інтерактивних технологій англомовні студенти виступають його активними учасниками, їх досвід не менш важливий, ніж досвід самого викладача, який не стільки передає готові знання, скільки спонукає студентів до самостійного пошуку, викладач в цьому процесі виступає як "навігатор", тобто керує навчальним процесом і спрямовує його. У процесі використання інтерактивних форм і методів на заняттях викладач організовує загальне рішення різних ситуацій, кожен висловлює свою думку, спільно вирішує проблему, ведеться співпраця. Відбувається активізація розумової діяльності тих, що навчаються, виступаючи стимулом, формується вміння роботи в команді, активна взаємодія з іншими учасниками процесу навчання. При такому навчанні відбувається робота внутрішнього механізму саморозвитку тих, хто навчається, виробляється самостійність у діях.

Необхідно систематично стимулювати англомовних студентів до освітньої діяльності, яка переходила б у самоосвіту, саморозвиток.

Одночасно треба всіляко заохочувати студентів і стимулювати їх до самостійного вибору найбільш прийнятних для них способів опрацювання навчального матеріалу.

При цьому необхідно не лише оцінювати кінцевий результат навчальної діяльності студента, але й формувати у нього навички самоконтролю процесу навчання, активізувати рефлексію мислення.

Створення позитивного емоційного налаштування на роботу всіх студентів в процесі заняття – важке, але невід'ємне завдання викладача при студентоорієнтованому методі навчання.

Оцінка, що виставляється студентові в кінці навчального заняття, повинна аргументуватися за такими параметрами: правильність, самостійність, оригінальність.

Інтерактивні технології навчання іноземних студентів, що застосовуються на кафедрі хірургії №3, передбачають не лише індивідуальну роботу тих, що навчаються, але й роботу в малих групах: в парах, трійках. Перевагою такої практики є те, що ті, хто навчаються мають можливість висловитися, обмінятися ідеями зі своїм напарником безпосередньо в навчальній аудиторії. Від викладача вимагається вміння швидко розподілити студентів на пари й трійки, дати завдання, обговорити й оцінити результати його виконання.

Паралельно була виявлена закономірність – чим менше стаж роботи педагогічного працівника кафедри, тим більше різноманітні й "сміливіші" пропозиції по застосуванню інтерактивних і інформаційних технологій навчання він робить.

До інтерактивних технологій, які реально впроваджені в освітній процес англомовних студентів кафедри хірургії №3, слід відзначити:

– складання ментальних карт – складання структури певного захворювання (етіологію, патогенез, методи діагностики, лікування і профілактики);

– моделювання професійної ситуації "Пацієнт - лікар";

– робота в малих групах – у ротаційних трійках, парах.

В той же час на клінічних кафедрах не може не зберегтися принцип "навчити своїм прикладом", який у нових формах проявляється в інтерактивних технологіях навчання.

Висновки:

1. Студентоорієнтована технологія навчання в хірургії сприяє розвитку клінічного мислення в англомовних студентів, залучаючи не лише їх інтелект, а й примушуючи їх активно й свідомо використовувати знання в соціальному й професійно орієнтованому напрямках в умовах взаємодії з іншими студентами і викладачами.

Література:

1. Панина Т.С. Современные способы активизации обучения: учебное пособие. 4-е изд. М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 176 с.

2. Реутова Е.А. Применение активных и интерактивных методов обучения в образовательном процессе вуза (методические рекомендации для преподавателей Новосибирского ГАУ). Новосибирск: Изд-во, НГАУ, 2012. – 58 с.

3. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Т. 2. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

4. Чоговадзе Г.Г. Информация: информация, общество, человек. – М.: ООО Дата+, 2003. – 135 с.

Лупальцов В.І., Ягнюк А.І., Скалій М.М.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ НА КАФЕДРІ ХІРУРГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

На сьогодні в Україні процес реформування вищої медичної освіти безпосередньо пов'язаний із впровадженням у вишах принципів студентоцентрованого навчання, які дозволяють формувати конкурентоспроможного фахівця, що володіє навичками постійного професійного розвитку, здатний до самоудосконалення та інноваційного типу мислення.

Студентоцентрований підхід на сьогодні є ключовим трендом розвитку вищої освіти Європейського Союзу й передбачає незалежно від спеціальності формування у студента наприкінці навчання компетентностей, які забезпечуватимуть йому майбутню успішність. [1].

При реалізації студентоцентрованого підходу здійснюється взаємодія студента й педагога як особистостей-суб'єктів навчання, які у співпраці забезпечують становлення майбутнього фахівця з урахуванням його творчого потенціалу[2]. Тому сучасний викладач вищої медичної школи повинен демонструвати високий методологічний рівень організації освітнього процесу з обов'язковою значною інноваційною складовою [3].

Упродовж останніх років при організації навчального процесу на кафедрі хірургії №3 робиться акцент на застосування студентоцентрованого підходу викладання дисципліни «Хірургія», при якому роль викладача в жодному разі не применшується – вона якісно змінюється. Викладач стає для студента особистістю, зразком для наслідування в процесі набуття фахових знань та навичок, а студенти очікують від викладача компетентності, розуміння, корисного контакту протягом як аудиторного, так і позааудиторного часу.

Підвищення ефективності навчання забезпечується поєднанням класичних традиційних методик викладання (лекції, тести та інш.) з новітніми, зокрема візуалізацією практичних аспектів хірургії на фантомах та за допомогою анімації та відеопрезентації на інтерактивних дошках, виконання самостійних реферативних завдань. Усі співробітники кафедри постійно підвищують свій освітній рівень, удосконалюють володіння

інтернет-ресурсами, комп'ютерними технологіями, що дозволяє своєчасно оновлювати існуючий методичний матеріал.

Викладач допомагає студенту систематизувати засвоєння нової інформації, критично вибирати її джерела, мотивує та консультує його з питань навчальних ситуацій. Ефективність такої співпраці не можлива без підвищення вимог щодо відповідальності та підзвітності студента під час навчання, що досягається контролем за своєчасністю та якістю виконання завдань.

Таким чином, власний педагогічний досвід співробітників кафедри хірургії №3 свідчить про необхідність налагодження системи зворотнього зв'язку між головними суб'єктами навчального процесу – студентом та викладачем, що не можливо без постійного підвищення рівня компетентності викладачів.

Література:

1. COM(2017) 247 final. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a renewed EU agenda for higher education. Brussels, 30.5.2017.// https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/he-com-2017-247_en.pdf

2. Бойко М.М. Студентоцентроване навчання в процесі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя/ М.М. Бойко / J. ScienceRise: Pedagogical Education – 2019. – №4(31). – С. 41–45.

3. Кульбашна Я. Медичної освіти у підготовці компетентного лікаря / Я. Кульбашна, О. Ткачук, В. Захарова / Освітологічний дискурс. – 2018. – № 1–2 (20–21). – С. 141–147.

*Луцир А.В., Яценко М.І., Дьоміна Є.В.,
Шушляпіна Н.О., Юревич Н.О., Калашник Ю.М.,
Карчинський О.О., Бондаренко О.В., Міоков С.О., Дзиза А.В.*

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГІЇ ХНМУ

Сьогодні, у період модернізації вищої професійної освіти, першість належить пріоритетам компетентнісного підходу, що передбачає комплексування цілого ряду складників. Професійна компетентність має на увазі наявність у фахівця достатнього рівня знань та практичних навичок, що повною мірою дозволяють йому здійснювати свою діяльність відповідно до сучасних вимог науково-технічних досягнень [10].

Особистісний підхід включає створення умов усебічного розвитку індивідуальних якостей студента: залучення до світу культури (культурологічний підхід); розвиток творчих можливостей (діяльнісний підхід); формування у студента вміння приймати самостійні рішення власних життєвих завдань не лише в професійній діяльності (синергетичний підхід) [7, 10].

Упровадження в навчальний процес активних форм навчання є провідною ланкою в стратегії реформування професійної освіти[1]. Найбільш результативним у цьому аспекті є самостійне оволодіння студентами знаннями й уміннями у процесі розумової та практичної діяльності, що може бути реалізовано використанням програмованого, проблемного й інтерактивного (комунікативного) навчання. Саме завдяки комунікативному методу в освіті вдається досягти навчального й виховного ефектів [5, 4].

У навчальному процесі на кафедрі оториноларингології ХНМУ (4-й курс медичних і стоматологічного факультетів) важливим моментом є формування й демонстрація студентами низки загальнокультурних (здатність до логічного аналізу, публічних виступів, толерантність) і професійних (системний підхід до аналізу медичної інформації на принципах доказової медицини, пошук правильних рішень на основі теоретичних знань і практичних умінь) компетенцій. Для засвоєння вищевикладених компетенцій ми використовуємо деякі інтерактивні технології навчання.

Технологія "Тематичний кросворд" – складання кросворду, розвиває інтелектуально-творчі, загальнокультурні й професійні якості особистості [3]. Як вид самостійної роботи кожному студентові пропонується скласти кросворд з метою повторення й закріплення пройденого матеріалу. Його розгадування є альтернативою тестовому контролю знань і дає можливість перевірити індивідуальну підготовку до заняття кожного студента. Загальне обговорення питань дозволяє контролювати рівень підготовки до заняття всіх студентів в групі. Оцінювання цього завдання пропонується проводити в балах (складання й рішення). Наприкінці заняття студенти вибирають кращий кросворд, що стимулює їхній творчо - освітній процес, а його автор отримує заохочувальні бали до оцінки. Цей вид навчання розвиває пізнавальну активність, а робота з літературними джерелами розширює кругозір, сприяє розвитку логічного мислення й творчих здібностей, необхідних сучасному спеціалісту медичного профілю [3].

Технологія "Критичне мислення" – методичний прийом розвитку критичного мислення у вигляді складання синквейнів. Синквейн у перекладі з французької означає вірш, що потребує синтезу інформації й матеріалу в коротких виразах. У його написанні реалізуються особистісні здібності автора: інтелектуальні, творчі, образні; здатність резюмувати інформацію, викладати ідеї, почуття, уявлення в декількох словах. Складання синквейна об'єднує в собі елементи інформації діяльнісної й особистісної освітньої системи [2].

Використання в навчальному процесі особистісно орієнтованих технологій дозволяє зберегти у студентів зацікавленість до предмета на період вивчення дисципліни й стимулювати їх творчий потенціал, що є інноваційною альтернативою традиційній лекційно-практичній методиці.

Література:

1. Вербицкий А.А. Активне навчання у вищій школі. М.: Велби, 2007. 58 с.
2. Гуреева Л.В., Козьміна Н.А. Синквейн - прийом активізації пізнавального процесу студентів немовних ВНЗ. // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов" 2014. До: НТУУ "КПІ". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1243>
3. Ескендарова М.А., Алтуханова Л.Б., Ескендаров А.А. Використання ігрових методів навчання.// Журнал "Вісник Соціально-педагогічного інституту". № 2 (26). 2011. 17 с.
4. Кашлев С.С. Технологія інтерактивного навчання: навчань. - метод. посібник. М.: Тетрасистемс, 2005. 35 с.
5. Королева Н.М., Головин А.А. Принципи активізації учбово-пізнавальної діяльності студентів. Курськ: Курськ. держ. техн. ун-т. 2010. С. 111–114.
6. Кузьміна, Н.В. Проблеми професійної підготовки фахівців у ВНЗ [Текст]: сб. ст./ Н.В. Кузьміна; ред. Н.В. Кузьміна// Проблеми відбору і професійної підготовки фахівців у ВНЗ. – 1970. – С. 47–61.
7. Кульчинський В. Особливості формування професійної компетентності особистості студента - медика.// Журнал "Памолодь і ринок" № 5 (88). 2012. 93 с.
8. Радзівська І.В. Теоретичні основи формування професійної компетентності майбутніх медичних фахівців.// Науковий журнал "ScienceRise : Pedagogical Education" №2 (10). 2017. 7 с.
9. Яворская С.Д., Миколаєва М.Г., Болгова Т.А., Горбачова Т.И. Інноваційні методи навчання студентів медичного внз// Сучасні проблеми науки і освіти, 2016 №4.
10. Hager, P. Philosophia underpinnings of the intergrated conception of competence [Text] / P. Hager, D. Beckett// Educational Philosophy and Theory. – 1995. – Vol. 27, Issue 1. – P. 1-24. doi: 10.1111/j.1469-5812.1995.tb00209.x

*Макєєва Н.І., Ярова К.К., Бірюкова М.К.,
Афанасьєва О.О., Алексєєва Н.П.*

МОДЕЛЬ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НА КЛІНІЧНИХ КАФЕДРАХ

В умовах сучасної реформи системи охорони здоров'я України є необхідним створення нового підходу до підготовки якісно нового лікаря – сучасного конкурентоспроможного фахівця. Найважливішою метою підготовки сучасних медичних працівників є досягнення в процесі навчання здатності поєднання набутих теоретичних знань з володінням

сучасними інноваційними технологіями, придбання та закріплення практичних навичок. Платформа підготовки майбутнього лікаря потребує необхідність забезпечення умов для формування в них соціальної та трудової активності, здатності адаптуватися в різноманітних професійних ситуаціях, уміння швидко приймати клінічне рішення. Ще одним специфічним напрямком у підготовці майбутніх лікарів є формування налаштованості постійно працювати над нарощуванням свого інтелектуального потенціалу в майбутньому [1]. Забезпечення особливих вимог у процесі навчання студентів-медиків стали можливі за допомогою проведення реформування вищої медичної освіти України, що відбувається впродовж останніх десяти років на засадах Болонського процесу, наслідком якого стало створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Інтеграція системи вищої освіти України у ЄПВО впроваджується за умови збереження і розвитку традицій національної вищої медичної освіти [2]. Новий закон України про вищу освіту відкриває нові можливості для розвитку і вдосконалення медичної вищої освіти. Останнім часом світові тенденції розвитку вищої освіти особливу увагу приділяють студентоцентризму. Студентоцентризм це модель розвитку освіти, що орієнтована на перетворення студента в суб'єкт освітнього процесу, тобто він стає не пасивним об'єктом, а активним учасником науково-освітнього процесу, підвищується роль його самостійної роботи, розширюються його права, обов'язки, також з'являється і новий рівень відповідальності. Таким чином, це забезпечує не тільки розширення можливостей студентів, а передбачає розробку нових підходів та методик науково-освітнього процесу. Нові навчальні програми повинні забезпечити не тільки набуття теоретичних знань, а і придбання практичних навичок і компетенцій лікарів майбутнього. Це повинно бути забезпечено в тому числі підвищенням мотивації студентів до процесу навчання та його кінцевий результат [3]. А саме тому, навчальний процес своєчасно орієнтованого студента постає більш продуктивним і результативним.

Нові стандарти навчання привели до суттєвої трансформації від старих методик, головною метою яких було сухе отримання теоретичних знань, умінь, навичок до нової стратегії, а саме стратегії здатності навчатися і самовдосконалюватися з метою успішного набуття необхідних професійних якостей майбутнього фахівця. Беручи до уваги, що в нових умовах кількість відведених академічних годин на вивчення дисципліни зменшилося, а об'єм необхідної інформації для вивчення збільшився, значення самостійної роботи студента стає найбільш актуальним. Великої значущості набуває забезпечення процесу організації самостійної роботи студентів, а саме вдосконалення, обновлювання методичного забезпечення, впровадження нових методик, забезпечення технічної підтримки, наслідком чого є підтримання зацікавленості студен-

тів і досягнення успішного набуття необхідної компетенції майбутньої професії. Оцінка фахівця ґрунтується не тільки на його отриманих теоретичних знаннях, а на його професійних вміннях та навичках. Основна увага в сучасній медичній освіті приділяється компетентнісному підходу до навчання, що забезпечується впровадженням новітніх технологій у структурі навчально-методичного процесу. Такими є інтерактивні технології навчання (нові методики навчання, що дозволяють засвоїти матеріал із залученням візуального, тактильного, аудіо та ментального сприйняття інформації). Такі види навчання як мультимедіа-технології, ігри-тренінги, ділові ігри, бліцтурніри, мозкові атаки, симуляційні технології активно використовуються при викладанні дисципліни на кафедрі педіатрії №2. Під час застосування інтерактивних технологій навчання, студенти отримують максимальну свободу думок, що всіляко стимулює в них розвиток клінічного мислення, спрямованого на прийняття нестандартних рішень. Викладач лише коригує хід інтелектуальної гри. Отже, інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що з одного боку перетворює заняття в більш захоплюючий, цікавий і продуктивний процес навчання, а з іншого – сприяє розвитку особистих творчих здібностей майбутніх фахівців. Вони забезпечують активну взаємодію, діалог та взаєморозуміння між викладачем та студентом, як рівноправними учасниками навчально-освітнього процесу. Також треба зазначити, що студент не завжди у змозі фізично бути присутнім під час пологів чи при проведенні реанімаційних заходів у відділенні інтенсивної терапії. Іноді існують об'єктивні причини, що перешкоджають обстеженню маленьких пацієнтів у відділенні через карантинні заходи, випадки інфекційних захворювань тощо. Система симуляційного методу навчання дозволяє з успіхом вирішити цю проблему. Його основною перевагою є повна безпека. Моделювання клінічних ситуацій дозволяє в реальному часі сформулювати навички практичної роботи лікаря. Будь-яка маніпуляція має чітко відображення на стані симулятора пацієнта, що дозволяє студенту навчитися передбачати можливий розвиток клінічної ситуації. Таким чином, інтерактивні методи навчання ефективно сприяють розвитку творчої особистості студента-медика, підвищенню засвоєння навчального матеріалу, оволодінню методиками вирішення завдань і практичними навичками, формуванню клінічного мислення та закладають основи майбутньої компетенції фахівця.

Ще одним напрямком самостійної студентської роботи є студентський науковий гурток. Ця позанавчальна наукова форма дозволяє набути і поглибити теоретичні та практичні навички з певної медичної спеціальності. Участь студентів у проведенні клінічних розборів тематичних хворих на студентському науковому гуртку сприяє розвитку клінічного мислення та міждисциплінарній інтеграції наукових знань і практичних навичок.

Таким чином, створення умов для самостійної роботи студента, зацікавленість спеціальністю активізують пізнавальну творчу діяльність, сприяють подальшому формуванню професійної спрямованості. Поєднання традиційних методів викладання з інноваційними методиками дозволяє підняти рівень викладання предмету, істотно підвищує інтерес до нього і значно поліпшує професійну підготовку студента до майбутньої лікарської діяльності в умовах реформування системи охорони здоров'я.

Література:

1. Бабаліч В.А. Щодо проблем підвищення якості професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих навчальних закладах освіти // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2015. – № 45 (98). – С. 419–425.

2. Остапюк Л.І., Тимошенко І.О., Савичук А.О. Удосконалення освітнього процесу в університеті з врахуванням сучасної парадигми вищої освіти // Клінічна Та Експериментальна Патологія. – 2016. – №2. – С. 104–107.

3. Бойко М.М. Студентоцентроване навчання в процесі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя // ScienceRise: Pedagogical Education. – 2019. – №4 (31). – С. 41–45.

4. Запорожан В.М., Каштальян М.М., Чернецька О.В. Сучасні підходи до освітнього процесу з підготовки високопрофесійних фахівців // Медична освіта. – 2017. – № 3. – С. 27–31.

Марущенко О.А.

ГЕНДЕРНА ЧУТЛИВІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК СКЛАДОВА СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМУ

Гендерна чутливість як педагогічний підхід останнім часом усе частіше згадується серед компетентностей, необхідних викладацькому колу ХХІ століття, а в недалекій перспективі взагалі обіцяє увійти до must have кожного сучасного педагога.

Гендерну чутливість у викладанні можна визначити як здатність педагога виявляти, усвідомлювати та реагувати на гендерні стереотипи та прояви гендерної дискримінації (що нерідко виникає у навчальній аудиторії та за її межами), діяти відповідно до принципів гендерної рівності. Іншими словами, це вміння бачити і долати гендерні стереотипи та гендерну дискримінацію. Чисто теоретично, гендерночутливим може бути не тільки окремих/-а викладач/-ка, а й заклад освіти у цілому, але в науковому фокусі уваги, звісно, найчастіше перебуває саме педагогічна комунікація.

У західній освіті концепт «гендерночутливе викладання» (gender-sensitive teaching) та суміжні з ним (non-sexist teaching, counter-sexist education) є не тільки вживаним і усталеним, а й методологічно розви-

неним і добре дослідженим на рівні щоденної педагогічної комунікації. Таку проблематику, зокрема, вивчали А. Allana, N. Asad, M. Bearlin, V. Sunnari, J.T. Wood та багато інших. У вітчизняній науці гендерна чутливість досліджувалася менш активно й ґрунтовно, до того ж, це було, в основному, упродовж останніх років (тут слід, передусім, відзначити роботи М. Голубевої, Т. Дороніної, Я. Пузиренко та деяких інших), при цьому гендерна чутливість не позиціонувалася як безпосередній компонент студентоцентричного підходу в освіті. Отже, характеристика гендерної чутливості саме як складової студентоцентризму стало метою цієї статті.

Студентоцентризмом називають таку систему підходів організації вищої освіти, коли цілі та інтереси студентства як групи вважаються пріоритетними, а саму цю групу сприймають повноцінним суб'єктом освітнього процесу. Стару істину, що університет існує для студентства, тут вже не тільки згадують, а й втілюють ціннісно, змістовно та інституційно.

Гендерна чутливість є компетенцією, що дозволяє викладачу/-ці сприймати студента чи студентку нестереотипно (ніби без накладання «гендерного трафарету»), передусім, як унікальну особистість, а не як представника чи представницю певної статі.

Педагог має пам'ятати головний принцип гендерночутливого підходу: чоловіки є дуже різними між собою, так само різними між собою є жінки; немає чоловічих або жіночих рис та якостей, не існує призначених жінкам і чоловікам ролей, видів діяльності, професій – кожна людина є неповторною, може бути будь-якою, займатися будь-чим. Сприймати світ та людей навколо себе саме так, відповідним чином діяти, надаючи (з позиції викладання) рівні можливості для самореалізації кожній та кожному, хто здобуває освіту, – це і є основний принцип гендерночутливої педагогіки, яка, звісно, органічно співвідноситься зі студентоцентризмом, адже на перший план виводить саме особистість та її інтереси, а не стать особи, не стереотипи про те, як людина певної статі має поводитися в освітньому процесі чи в житті загалом.

Бути гендерночутливим педагогом на практиці означає в жодному разі не пропагувати свій особистий гендерний життєвий досвід як єдино вірний зразок для наслідування, адже чийсь досвід не може екстраполюватися на інших людей, їхній вибір, зокрема, й освітню траєкторію.

Гендерна чутливість передбачає, що до кожної особи в аудиторії варто звертатися на ім'я: на жаль, у вітчизняній педагогіці затвердилася практика на ім'я звертатися, передусім, до дівчат. Вірогідно, це пов'язано з намаганням певним чином «дисциплінувати» осіб чоловічої статі, адже використовуючи ім'я, ми наче наближаємо людину до себе, прізвище – віддаляємо, «вганяємо у рамки». Намагання «дисциплінування» саме чоловіків обумовлено тим, що сформовані культурою моделі поведінки осіб чоловічої статі, у цілому, менше відповідають вимогам

освітніх інституцій, аніж поведінка, традиційно очікувана від дівчат (посидючість, дисциплінованість, старанність тощо).

Гендерночутлива стратегія прямо забороняє ділити студентську групу за ознакою статі (скажімо, на команди), як і давати хлопцям й дівчатам різні за змістом, характером і складністю завдання (розповсюджена практика: хлопці проводять досліди, дівчата пишуть протоколи).

Вирізнятися гендерною чутливістю означає свідомо стримувати себе, щоб не піддатись стереотипу і не почати частіше звертатися до студентства тієї статі, для якої ця навчальна дисципліна начебто є більш важливою (стереотипно вважається, що всі так звані «точні» науки є чоловічими, а так звані «неточні» – жіночими; так само, як, наприклад, хірургічна справа підсвідомо адресується, передусім, хлопцям, а педіатрія – дівчатам).

Бути гендерночутливим педагогом означає під час занять паритетно приділяти студентам і студенткам свою увагу і час (на жаль, реальні дослідження доводять, що перші отримують, у середньому, до 20 % більше уваги і часу з боку викладацької спільноти), однаковою мірою стимулювати осіб обох статей до ініціативи, самовираження, активності, самостійності, наполегливої праці.

Реальні спостереження за різними навчальними групами підтвердили, що при однаковому порушенні норм поведінки санкції зазвичай застосовують, у першу чергу, до дівчат, тоді як провина хлопців часто залишається поза увагою викладача/-ки. Прохання студентки про допомогу нерідко сприймається як її недостатня підготовленість, а у випадку зі студентом – як його допитливість. Так само тенденційно пояснюються незадовільні успіхи в навчанні: якщо це хлопець – часто апелюють до його поганої працездатності та старанності, якщо ж дівчина – до відсутності відповідних здібностей. Зрозуміло, що перелічені викладацькі стратегії вступають у пряме протиріччя із гендерночутливим педагогічним підходом.

Таким чином, підсумовуючи, слід зазначити, що гендерночутливий підхід у навчанні фактично є невід'ємною складовою студентоцентризму, змістовно інтегрується з його філософією, висуваючи доволі нові, більш високі та сучасні вимоги до реалізації викладацької стратегії в аудиторії та поза нею.

Механізми і способи впровадження гендерночутливого викладання в українській вищій школі (зокрема, медичній) у найближчі роки стануть актуальною темою досліджень (педагогічних, соціологічних, психологічних) у цьому напрямку.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ХНМУ

Одним зі шляхів вирішення питань професійної освіти спеціаліста є перехід від навчання до праці за допомогою всієї системи форм організації активності студента (1).

Актуальністю цього питання полягає в переході від традиційних форм передачі знань до створення умов для самостійного навчання та підтримки активного самостійного навчання.

Метою даної роботи була спроба аналізу введення та застосування в традиційній навчальній системі інноваційних технологій.

Активна система та активні методи навчання допомагають викладачеві не втрачати контакт з аудиторією, а також постійно розвивати й повною мірою використовувати комунікативні здібності студента. Одним з пріоритетних напрямків вищої школи незмінно залишається високоякісне навчання студентів, що обумовлює в подальшому їх ефективну та успішну роботу за певною спеціальністю. Студентоцентроване навчання (СЦН) визнає, що студенти потребують різних педагогічних прийомів до навчання.

СЦН включає в себе методи навчання, які переносять фокус освіти з викладача на студента.

Принципи СЦН: 1. Викладач не має бути лектором він має бути фасилітатором тобто людиною, яка забезпечує успішну групову комунікацію у навчальному процесі; 2. Менше лекцій — більше досліджень. Деякі студенти використовують шлях спроб та помилок, деякі віддають перевагу — практиці. Дехто повинен обговорювати теорію для того щоб її зрозуміти, декому достатньо прочитати літературу. Тому викладач має зрозуміти, яка допомога потрібна студенту щодо здійснення зворотного зв'язку у виборі індивідуального підходу до вибору моделі навчання.

Базовою для всіх студентів є інформаційна модель. Її сутність полягає в оволодінні знаннями в межах навчального предмету, що передбачає запам'ятовування та вивчення необхідного обсягу інформації. Кінцевий результат — ерудиція студента, яка перевіряється на семестрових заліках або екзаменах (2). Кафедрою ортопедичної стоматології використовуються різноманітні системи інноваційних навчальних технологій.

Педагогічний процес на кафедрі ортопедичної стоматології передбачає взаємозв'язок різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих дисциплін, які складають відповідні цикли підготовки як загальних, так і професійних, таких як терапевтична, хірургічна та ортодонтична стоматології тощо (3).

Однією з форм навчання на кафедрі ортопедичної стоматології є контекстне навчання. Це форма активного навчання, яка реалізується поступовим наповненням навчального процесу елементами професійної практичної діяльності.

Література:

1. Киш О. М. Студентоцентроване навчання як складова нової парадигми освіти / О. М. Киш // Наукові пошуки. – 2013. – №9. – С. 34–40.
2. Особливості комунікативного стилю викладачів дисциплін різних навчальних блоків у контексті студентоцентрованого підходу / [В. М. Лісовий, В. А. Капустник, В. Д. Марковський та ін.]. // Актуальні питання якості медичної освіти. – 2016. – №2. – С. 85–89.
3. Сінельнікова Н. О. Удосконалення рейтингової оцінки діяльності студентів / Н. О. Сінельнікова // Вища освіта України. – 2015. – №3. – С. 211–216.

Мишина М.М., Коцар О.В.

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЮЮЧИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Час навчання у вищій медичній школі – важливий період процесу формування майбутнього лікаря. Специфічність цього етапу полягає у великому навчальному навантаженні, як теоретичному, так і практичному, на студента під час навчання на базі лікувально-профілактичних організацій міста. Термін навчання у медичному університеті становить 6 років. За цей період відбувається трансформація особистості, оволодіння новими навичками й уміннями, переосмислення цілей і потреб. Важливу роль у формуванні майбутнього лікаря відіграють соціально-економічні перетворення суспільства і сфери охорони здоров'я. Система вищої медичної освіти в Україні є однією з найбільш конкурентоспроможних у світі. Питання економічного становища і матеріального забезпечення студентів на тлі зниження рівня життя набувають особливої актуальності, сприяючи активному включенню молодих людей у вторинну зайнятість.

Феномен працюючого студента в сучасній Україні стає дуже поширеним. Спостереження багатьох авторів та експертів, які вдалося отримати з 2000 року показали, що не менше половини студентів старших курсів денних ВНЗ були зайняті на відносно регулярну оплачувану працю. Здавалося б, нічого принципово нового тут немає. В колишньому нашому суспільстві з Радянського періоду паралельна з навчанням зайнятість студентів-старшокурсників була досить розвинена. За останні п'ять років частка студентів, які працюють у час навчання в університеті, істотно не змінилася: частка зайнятих коливається в інтервалі 30–40%.

Після закінчення ВИШУ молоді люди не мають достатнього практичного і виробничого досвіду при виході на ринок праці. Низька соціальна компетентність не дозволяє їм претендувати на престижні посади і високий рівень заробітної плати відразу після закінчення вузу. Це виступає одним з каталізаторів до початку трудової діяльності в період отримання вищої медичної освіти. З одного боку, для учнів на першому місці знаходиться безпосередньо навчання, з іншого – оволодіння досвідом і практичними компетенціями. Залучення студентів до вторинної зайнятості має значний вплив на академічну успішність, рівень самореа-

лізації, а так саме на рівень життя. Таким чином, вивчення вторинної зайнятості студентів-медиків є актуальною проблемою на сьогоднішній день.

Вторинна зайнятість студентів медиків має ряд недоліків. Для них характерні специфічні умови праці і життя: підвищений рівень ризику захворювань у зв'язку зі значною психоемоційним, розумовим навантаженням і необхідністю адаптації до створених умов навчання і роботи. Сумісництво роботи і навчання супроводжується досить напруженим навчальним навантаженням і великою кількістю стресів, які можуть призводити до розвитку психічних розладів і розладу сну. Робота негативно впливає на успішність студентів. В той же час, працюючий студент, має більше високі оцінки з предмету, з яким пов'язана його праця. Наявність роботи також негативно позначається на відвідуванні лекцій і практичних занять.

З іншого боку відвідування роботи зі своєї майбутньої спеціальності має нішу переваг: студент усвідомлює свій внесок в трудову і професійну кар'єру. Студент-медик отримує реальний досвід роботи в певній сфері діяльності і удосконалюються далі в цій сфері. За час навчання у вузі він ознайомлюється з декількома видами робіт, де може випробувати себе і вибрати ту, яка найбільше підходить на роль постійної. Працюючий студент отримує базові навички з сестринських маніпуляцій, він здатний надати першу медичну допомогу у разі необхідності. Такий практичний життєвий досвід залишиться на все життя. Робота в лікарні дозволяє розширити коло знайомств, знайти нових старших друзів, які поділяться своїм досвідом.

Останній час визначається різко зменшення працюючих студентів в науці і науково-дослідних секторах вузів, але зате в десятки разів у порівнянні з радянськими часами зросла зайнятість студентів у різних видах торгівлі, в різних формах маркетингової діяльності, деяких видах послуг (особливо в рекламних і комп'ютерних) та в ІТ-сфері.

На мій погляд, якщо студент хоче бути справжнім лікарем, він повинен практикуватися в лікарні, ліпше в саме важких відділеннях (реанімаційне, хірургічне, неврологічне та ін.). Цей тяжкий період суміщення навчання в медичному університеті та роботи в лікарні слід пережити, але майбутній лікар ніколи не пошкодує про це у своєму житті.

Наконежна О.А., Стеценко С.О.

ОБГРУНТУВАННЯ НОВОГО МОТИВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ БІОЛОГІЧНОЇ ХІМІЇ

Постановка проблеми. Останнім часом у системі кваліфікованої підготовки фахівців у вищих навчальних медичних закладах України все більше простежується впровадження нової культури навчання, основним аспектом якої є самостійна робота. Реалізація останньої ґрунтується на формуванні професійної мобільності студентів та спрямування

їх до постійного оновлення набутих знань. Медицина є галуззю, яка динамічно оновлюється та постійно вдосконалюється, що вимагає того ж й від фахівців. Формування у студентів ефективних навичок самостійної роботи повинно починатися із засвоєння фундаментальних медичних дисциплін, зокрема, біологічної хімії. З огляду на це, актуальним є пошук форм і методів проведення самостійної роботи, які змогли б сприяти зацікавленості та активному використанню цього виду діяльності не лише в стінах вищого навчального закладу, а й після його закінчення у практичній діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз науково-методичної, науково-психологічної, педагогічної літератури дозволяє зробити висновок щодо різного осмислення поняття «самостійна робота», зокрема, одні автори розуміють її як вид навчальної діяльності, інші представляють як метод або як форму організації навчальних занять. Така невизначеність спонукає фахівців до подальшого пошуку найбільш доцільних критеріїв її визначення з метою досягнення у всіх випадках формування у студентів творчої активності, саморозвитку, самоосвіти як базису інноваційної фахової діяльності.

Вивчення останніх публікацій, присвячених організації самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах у контексті світового освітнього простору, свідчить про досить широку різноманітність аспектів цієї проблеми. Так, багато уваги приділяється методико-практичним підходам, зокрема, особистісно орієнтованому [1, 2]. Вирішальною умовою його реалізації, як вважають автори, є розроблення нового підходу до створення методичних матеріалів, які забезпечували б підвищення якості сприйняття інформації студентами та активізацію їх творчого та інтелектуального потенціалу. Урахування особистісно-психологічних здібностей, своєю чергою, лежить в основі управління мотиваційною поведінкою студентів. Це, на думку деяких авторів [3], дозволяє студентам вибрати індивідуальну траєкторію в організації якісної самостійної роботи. Не менш актуальним аспектом організації самостійної роботи студентів є впровадження новітніх інформаційно-комунікативних технологій [4]. Зазначається, що в навчальних закладах іноземних держав, зокрема США та Великій Британії, широко впроваджене електронне навчання (самостійна робота з науково-методичними матеріалами в електронному вигляді) та його різновиди (онлайн дискусії, онлайн курси, вебінари, дистанційні платформи, віртуальні лабораторії та ін.), що пропонується поступово впроваджувати й у вищих навчальних закладах України. У літературі досить жваво обговорюється використання активних та інтерактивних форм і методів активізації самостійної роботи студентів, наприклад, аналіз проблемних ситуацій, моделювання гіпотези, дискусії, підготовки доповіді-презентації, участь у науково-дослідній роботі та ціла низка інших [5]. Широко поширеним на цей час є концептуальний підхід до організації самостійної роботи

студентів, який ґрунтується, перш за все, на синергетизмі. Останній науковцями розглядається як інструмент інтеграції різноманітних поглядів в організації досягнення студентами оптимальних навчальних результатів [3]. Крім того, літературні джерела переважно фокусують увагу на недостатньому рівні вмотивованості більшої частини студентів для опанування нових аспектів самостійної роботи [6, 7]. Для його суттєвого підвищення велике значення має компетентність науково-педагогічних працівників, завданнями яких є генерація зацікавленості тією чи іншою навчальною дисципліною, формування відчуття успіху у студентів від виконання завдань самостійної спрямованості, вміння правильно інтерпретувати результати тощо.

Отже, у сучасній організації самостійної роботи студентів існує багато питань, які потребують вирішення. Аналіз результатів навчання студентів у Харківському медичному національному університеті свідчить про недостатність навичок та вмінь у значної частини студентів до самоорганізації та самовдосконалення в навчальній діяльності. Тому актуальним і перспективним залишається пошук адекватних методів організації самостійної роботи студентів, зокрема, при вивченні навчальної дисципліни «Біологічна хімія».

Мета дослідження. Метою роботи є обґрунтування нового мотиваційного підходу в організації самостійної роботи студентів на кафедрі біологічної хімії.

Виклад основного матеріалу. Зазвичай організація самостійної роботи студентів на кафедрі біологічної хімії ґрунтується на використанні різного роду завдань: опанування теоретичних питань, огляди наукової літератури, підготовка реферативних повідомлень та презентацій, вирішення тестових завдань, складання схем метаболічних процесів тощо. Безсумнівно, це дає певний результат для студентів, якщо є мотивація до самоосвіти та самовдосконалення. Крім того, на практиці не всі методичні матеріали для самостійної роботи, розроблені викладачами, використовуються у навчанні студентами. Для уникнення такої ситуації запропонували, як експеримент, студентам двох груп узяти участь у розробленні науково-методичних матеріалів разом з викладачами.

Сутність такої мотивованої «зворотної» форми організації самостійної роботи студентів полягає у початковому самостійному вивченні теоретичних питань визначеної теми у відсутності лекційного та іншого виду матеріалів. Для оцінки резерву отриманих знань викладач запропонував студентам створити конкретні презентації з того чи іншого питання, які б ґрунтувались на простих та наочних засобах подання нової теми. Демонстрування таких презентацій проводилось на практичних заняттях з подальшою дискусією викладача та студентів. При цьому елемент змагання між студентами є досить потужною мотивацією до самовдосконалення.

На наступному етапі обрали найбільш доступні та затребувані презентації, за необхідності викладачем проводилось їх редагування та оформлення у методичні матеріали для самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Біологічна хімія». Для оцінки ефективності такого підходу провели опитування студентів двох груп. Аналіз відповідей свідчив про зацікавленість більшості студентів такою формою організації самостійної роботи, а головне - її корисністю, адже результати будуть використовуватися в лекційних курсах, методичних вказівках, навчально-методичних посібниках та розміщуватися на сторінці кафедри на сайті університету.

Отже, організація самостійної роботи студентів потребує не тільки використання традиційних підходів, а й має доповнюватися новими, більш ефективними підходами. Впровадження запропонованого підходу організації самостійної роботи студентів дозволить розкрити творчу активність студентів та сприяти їх продуктивному мисленню. Перспективним вважаємо опанувати такий підхід самостійної роботи й для іноземних студентів з метою посилення їх мотивації у вивченні навчальної дисципліни.

Література:

1. Кир'ян Т. І. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу до навчання і формування особистості майбутніх медсестер у ВНЗ України (кінець ХХ-початок-початок ХХІ ст.) / Т. І. Кир'ян // Scientific Journal "ScienceRise": Pedagogical Education. – 2017. – № 1(9). – С. 24–27.

2. Воевідко Л. М. Самостійна робота студентів: стрижнева компонента фахової підготовки / Л. М. Воевідко // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2015. – № 1. – С.17–21.

3. Бугра А. Концептуальні підходи до визначення змісту та технологій самостійної навчальної діяльності студентів / А. Бугра, О. Коновал, Т. Туркот // Наукові записки. – 2015. – Вип. 7. – С. 19–25.

4. Симоненко Н. О. Нові підходи до організації самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах Великобританії та США / Н. О. Симоненко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 1(45). – С. 26–33.

5. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник / В. В. Ягоднікова. – К.: «Персонал», 2009. – 80 с.

6. Морозова М. Е. Актуальність системи мотивації працівників як невід'ємної складової кадрової політики вищих навчальних закладів: зб. наукових праць / М. Е. Морозова // Вісник післядипломної освіти. – 2014. – Вип. 12 (25). – С. 105–116.

7. Головка Н. Самостійна робота як складова навчального процесу у вищій школі / Н. Головка // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогіка. – 2015. – № 2(2). – С. 19–22.

*Наливайко О.О.,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Наливайко Н.А.,
Харківський національний
медичний університет*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток вітчизняної освітньої системи спрямований на кращий європейський досвід, не винятком є і професійна освіта, що потребує суттєвих змін у контексті запровадження індивідуальних освітніх траєкторій, самовдосконалення та саморозвитку суб'єктів освітнього процесу, вміння набувати знання й продуктивно використовувати їх у майбутній професійній діяльності. За останнє десятиліття в Європі та Україні проведено багато реформ в освіті. Хоча впровадження цих реформ ще не повністю завершено, усе частіше ключовим питанням є те, як вони насправді досягають своєї мети – підвищення якості навчання та викладання, а також її актуальності для здобувачів освіти та суспільства в цілому. У той же час покращення якості освіти все більше пов'язується з процесами цифровізації, інтернаціоналізації, науково-дослідними та інноваційними можливостями освітньої системи. Це передбачає посилений контроль не лише за впровадженням студентоцентричного навчання та перегляду навчальних програм, а й переосмислення ролі та становища викладацького складу в процесі навчання, зокрема, щодо їх здатності стимулювати та підтримувати інновації в навчанні й викладанні [1; 6].

У контексті цього визначимо, що ж саме являє собою студентоцентричний підхід у процесі навчання в закладах вищої освіти (далі ЗВО). При такому підході процес навчання в ЗВО стосується не лише передачі знань, але й глибшого розуміння та критичного мислення. Цей підхід розглядає викладачів як фасилітаторів, що діляться відповідальністю за навчання зі своїми студентами та зосереджуються на їхній самостійності в процесі навчання, заохочуючи їх «конструювати» власний сенс шляхом активного, незалежного навчання та наукового пошуку тощо [3, 31–32].

Навчання, орієнтоване на студентів, та підготовка випускників до реалізації себе на ринку праці залишаються основними цілями освітньої політики. Відповідно, навчання, орієнтоване на потреби студентів, – це такий підхід, при якому студенти впливають на зміст, діяльність, матеріали та темп свого навчання. Ця модель навчання ставить студента в центр навчального процесу. Викладач надає здобувачам освіти можливості навчатися незалежно один від одного та тренує їх навички, необ-

хідні для майбутньої професійної діяльності. Студентоцентричний підхід включає такі прийоми як заміщення лекцій активним досвідом навчання, визначення проблем відкритого типу та проблем, що вимагають критичного чи творчого мислення, яке неможливо вирішити, якщо наслідувати шаблонним прикладам, залучення студентів до моделювання, рольових ігор та використання самостійного темпу та/або спільної роботи (командне навчання). Правильне впровадження студентоцентричного підходу може призвести до підвищення мотивації до навчання, збільшення частки залишкових знань, глибшого розуміння та позитивного ставлення до предмета, який викладається [2; 4; 6]. При студентоцентричному підході в навчанні, за визначенням В. McCombs та J. S. Whistler, здобувачі освіти виступають у ролі співтворців у процесі навчання та як особи, які заслуговують на те, щоб їх ідеї та проблеми були почутими [5].

Закцентуємо увагу нашого дослідження на досвіді запровадження студентоцентричного підходу у ЗВО. Так, у рамках співробітництва між Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна та Харківським національним медичним університетом у 2018-2019 навчальному році було проведено дослідження, у якому студентам пропонувалося донести власну точку зору з таких питань: проведення лекційних занять; проведення семінарських (практичних) занять; запровадження творчих самостійних робіт у навчальний процес та їх оцінка; покращення організації навчального процесу.

Аналіз відповідей показав, що студенти бажають збільшити питому вагу власних повноважень в організації навчання, а саме: дозволити їм висловлюватися про якість навчання на сайтах, блогах та офіційних порталах ЗВО; надати право виказувати пропозиції у сфері організації освітнього процесу (зміни в розкладі, онлайн консультації з викладачами тощо); побудова навчального процесу з використанням інтерактивних та цифрових технологій навчання (веб-квести, вирішення кейсів з реальними професійними ситуаціями, групова творча робота, використання гаджетів для навчання тощо); оптимізація проведення семінарських / практичних занять та складання іспитів (дуже мало часу на якісну підготовку); перенесення навчальних матеріалів у онлайн площину для їх доступності та зручності у використанні, отримати можливість долучитися до формування освітньої програми.

Таким чином, зміщення акцентів освітнього процесу в бік збільшення ролі студентства вимагає зміни багатьох факторів і, перш за все, потребує перегляду взаємозв'язку між студентами та викладачами. Важливо підкреслити, що при запровадженні студентоцентричного навчання роль викладача змінюється з ретранслятора та коректора знань на фасилітатора, тобто на куратора здобувачів освіти в процесі отримання знань та набуття професійних навичок. Крім того, сучасний викладач має зосередити свої професійні знання та навички не на простій переда-

чі інформації від себе до студента, а навчити їх критично відноситися до пошуку інформації, мотивувати їх до розширення своїх професійних горизонтів, розвивати автономність студентів з одночасним коректним супроводом і підтримкою, залучати студентів до формування освітніх програм.

Література:

1. Наливайко О. О., Наливайко Н. А. Роль індивідуальних освітніх траєкторій у сучасному «цифровому суспільстві». Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: збірник статей IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 7–8 листопада 2019 р.). – Полтава : Вид-во «Астроя», 2019. – С. 276-280.

2. Collins, J. W., 3rd, & O'Brien, N. P. (Eds.). (2003). Greenwood Dictionary of Education. Westport, CT: Greenwood. ; Froyd, J., & Simpson, N. (2008, August).

3. European University Association (EUA), 2010, Examining Quality Culture: Part I – Quality Assurance Processes in Higher Education Institutions, by Loukkola, T., and Zhang, T. (Brussels, EUA). http://www.eua.be/pubs/Examining_Quality_Culture_Part_1.pdf

4. Froyd J., Simpson N. Student-centered learning addressing faculty questions about student centered learning. Course, Curriculum, Labor, and Improvement Conference, Washington DC. vol. 30, №. 11, 2008. URL : https://www.academia.edu/6577937/Student-Centered_Learning_Addressing_Faculty_Questions_about_Student-centered_Learning

5. McCombs, B., & Whistler, J. S. (1997). The Learner-Centered Classroom and School: Strategies for Increasing Student Motivation and Achievement. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.

6. Sursock, A. (2015). Trends 2015: Learning and Teaching in European Universities. European University Association. 133 p.

*Ніколаєва А.О., Федоров В.О.,
Кривошапка О.В., Якименко О.С.*

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИСТЬ НАВЧАННЯ ЯК ПРОВІДНА КОМПОНЕНТА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Результативність професійного навчання, фахове становлення спеціаліста перебувають у прямому зв'язку з мотиваційною складовою здобування знань. Численні теоретичні дослідження майже однотайно підтверджують необхідність свідомої переконаності у безпомилковості вибору справи свого життя, підкреслюють, що лише мотивація в комплексі теорії та практики, живе спілкування, системність, регулярність і дисципліна будуть запорукою успішного навчання.

У час, коли виклики життя не дають часу на підготовку до несподіваних змін, практична студентоцентрована направленість підготовки майбутнього лікаря є надважливою компонентою у сфері освіти. Підтвердженням цього стало проведення у минулому році міжнародного іспиту з основ медицини – IFOM, який є частиною визначеного постановою Кабінету Міністрів Єдиного державного кваліфікаційного іспиту.

Міжнародний іспит складався онлайн вітчизняними та англомовними студентами та у паперовій формі - російськомовними.

Він містив 160 питань, до яких додавалося від 5 до 8 варіантів відповідей, деякі з них стосувалися дисциплін, які вивчаються на старших курсах.

Міністерством охорони здоров'я було вирішено оголосити іспит обов'язковим для складання терміново, без зміни змісту підготовки, проти правил організації навчального процесу та принципів дидактики. Це спричинило неабиякий суспільний резонанс. В обговоренні його доцільності взяли участь не тільки фахові експерти, а й люди, далекі від медицини. Це є свідомством зацікавленості громадськості у підготовці кваліфікованих молодих лікарів.

У цій ситуації, коли емоційні суперечки часто точилися без дотримання норм інформаційної гігієни, керівництвом нашого університету було обрано єдино правильний продуктивний шлях-зосередженість на гідній підготовці до проведення іспиту. Ще заздалегідь було придбано ліцензійні програми, доступні усім студентам, які знають англійську мову. Підготовлено відповідним чином комп'ютерне забезпечення Навчально-наукового інституту якості освіти, наукової бібліотеки та кафедр. Наказами ректора було призначено спеціалістів технічної підтримки та відповідальних осіб для проведення іспиту залучено викладачів 9 кафедр. На базі ННІ ЯО організовані та проведені навчально-тренувальні заняття (далі – заняття) щодо підготовки до складання Міжнародного іспиту з основ медицини (IFOM) та іспиту «Іноземна професійного спрямування».

Для якісної та комплексної підготовки до іспитів університетом було придбано та організовано використання 26 електронних доступів до платформи USMLE-Rx на 9 кафедрах та приміщеннях наукової бібліотеки.

Співробітниками кафедр на базі американських тестів розроблено та адаптовано під навчальні плани Університету тестові завдання українською та англійською мовами для проведення НТЗ 3 курсу спеціалізації «Медицина». Кількість студентів, які проходили заняття становить 449 осіб, це 82,2% від загальної кількості студентів, які навчаються на медичних факультетах. Усі приміщення відповідали вимогам Центру тестування. Місця для реєстрації студентів були облаштовані біля кожної з аудиторій.

Їх кількість повністю відповідала кількості студентів. Проте ЦТ було прийнято інше рішення і екзамен складався в комп'ютерних центрах міста, які не належать ХНМУ. Харківський національний медичний університет виконав усі рекомендації та інструкції, надіслані Міністерством охорони здоров'я та Центром тестування, щодо проведення Єдиного державного кваліфікаційного іспиту. Не з'явився на екзамен лише 1 третьокурсник з усіх 7 факультетів, фактично присутність склала майже 100%. Інші ЗВО змогли забезпечити 80-90%. Але у рейтингу МОЗ ми посідаємо лише шосте місце. Причиною цього стала плутанина у списках Центру тестування, де давно відраховані вважалися присутніми, а присутні були позначені як відсутні тощо.

Аналіз результатів IFOM показав, що за оцінками NBME, середній відсоток правильних відповідей українських студентів склав 30,24%. Наш університет показав результат у 31,05%, тобто більше за загальнонаціональний показник.

Пройдений шлях показав, що єдино правильним вектором є якісна щоденна підготовка студентів на кафедрах. Продовження різноманітної технічної підтримки усіх підрозділів, корекція навчальних планів відповідно до сучасних вимог, постійний комплексний моніторинг, інформування та надання студентам доступу до альтернативних методів вивчення предметів, наприклад, можливості перегляду медичних відеожурналів на Youtube та медичних блогів в Instagram, загальна доступність веб-ресурсів та щоденна кропітка робота викладачів, особливо з «групами ризику», стануть запорукою подолання усіх перешкод на шляху підготовки спеціалістів.

Література:

1. Ашмаров И.А., Вишина Г.В. Некоторые практические проблемы современной вузовской педагогики // Актуальные вопросы современной психологии и педагогики: Сб. докладов XIV Межд. науч. конф. (Липецк, 21 июня 2013 г.). / Отв. ред. А.В. Горбенко. – Липецк: Издательский центр «Гравис», 2013. - С. 26–34.

2. Злая В.В., Попсуевич Г.В., Зеленская Е.Д. Формирование лидерских качеств у студентов медицинского колледжа // V Международная студенческая электронная научная конференция «Студенческий научный форум» 15 февраля – 31 марта 2013 г. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.scienceforum.ru/2013/12/2822>

3. Anderson, N. Web-based: instructional effectiveness, World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications, 2000 (1), 1583–1585.

4. Толочек В. А. Темпоральные характеристики профессиональной карьеры: постановка вопроса // Психология. Экономика. Право. 2014. № 2. С. 6–13.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ПАТОЛОГІЧНА ФІЗІОЛОГІЯ»

Студентоцентроване навчання спрямоване на поглиблення теоретичних і практичних знань студентів та передбачає сучасні підходи до навчання. Це процес якісної перебудови освітнього потенціалу студентів та викладання дисципліни за новітніми технологіями [1]. Студентоцентроване навчання включає в себе методи, які переносять фокус освіти з викладача на студента [2].

Важливою подією у розвитку студентоцентрованого навчання стало прийняття Закону України «Про вищу освіту» (2017р.), який сприяв розширенню прав студентів на вибір навчальних дисциплін за новими стандартами освіти [3].

Реформування та підвищення якості вищої медичної освіти в Україні здійснюється шляхом стимуляції потенціалу викладачів, для реалізації нового студентоцентрованого підходу щодо удосконалення освітніх програм [4]. Основною метою цих програм є формування фахівця, який здатний отримати провідне місце на ринку праці, в умовах практичної охорони здоров'я клінічно мислити, безперервно підвищувати свою професійну майстерність, оперативно приймати рішення в різних клінічних ситуаціях. Тому студентоцентроване навчання спрямоване на те, щоб студент став повноправним й активним учасником освітнього процесу та розумів міру відповідальності за якість навчання [5].

Важливим фактором для підвищення творчого потенціалу у студентів вищої школи є оволодіння "базовими" дисциплінами. У зв'язку з цим, у Харківському національному медичному університеті (ХНМУ) приділяється велика увага якості навчання на кафедрах теоретичного профілю.

Метою даної роботи стало з'ясування особливостей організації та проведення студентоцентрованого навчання на кафедрі патологічної фізіології ХНМУ.

Патологічна фізіологія є однією з фундаментальних теоретичних дисциплін, яка сприяє формуванню мислення майбутнього лікаря. Вона ознайомлює студентів з питаннями патологічних процесів органів, систем і функцій організму людини при різних захворюваннях, показує етіологічні чинники й механізми їх розвитку. Вивчення патофізіології потребує активізації роботи логічного мислення, інтелекту, засвоєння теоретичних основ клінічного аналізу при встановленні діагнозу, а також сприяє узагальненню теоретичних знань для розуміння тактики лікування хворого. При цьому, патофізіології належить важлива роль у формуванні розуміння застосовувати загальні закони етіології та патогенезу патологічних процесів, специфічних і неспецифічних реакцій на молекулярному, субклітинному, клітинному, тканинному й органному рівнях,

закономірностей та механізмів розвитку патологічних станів. Основною метою предмета є навчити студентів питанням механізмів виникнення, розвитку та ліквідації патологічних процесів, що має значення для подальшого успішного засвоєння ними клінічних дисциплін та сприяє підготовці кваліфікованих спеціалістів у галузі практичної медицини.

На кафедрі патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна основними методами навчання традиційною залишаються лекційний курс, практичні заняття з розглядом теми, самостійним проведенням експериментальної та практичної частини під керуванням викладача, опитування студентів за основними теоретичними питаннями, пояснення та обґрунтування тестових запитань із ліцензійного іспиту «Крок 1», розбір ситуаційних завдань і з поясненням принципу оцінки клінічних та біохімічних аналізів, біологічних середовищ організму, гемограм, ЕКГ, температурних листів, тощо. Важливим компонентом навчання є використання інноваційних технологій при викладанні навчального матеріалу, які дозволяють сформувати високу компетентність студентів, що відповідає вимогам забезпечення якості їх лікарської діяльності. Методичним завданням є пошук нових шляхів застосування тих чи інших інтенсивних засобів і форм навчання. Одним з показників раціональності застосовуваних інтенсивних методів навчання є інтерес студентів до предмету і прагнення до самостійної роботи.

Формуванням свідомої активності студентів до самостійного, творчого пізнання предмету є прагнення до оволодіння додатковим обсягом інформації, який він може вивчити при застосуванні ефективніших методів і технологій навчання. Тому актуальним у студентоцентрованому підході до оволодіння предметом є впровадження нових освітніх підходів, які мають сприяти підвищенню зацікавленості студентів предметом, формуванню їх фахової та світоглядної культури, творчості, загальному розвитку особистості.

Останнім часом посилюється увага до повноцінної реалізації студентоцентрованого підходу до навчання, що забезпечує якість у Європейському просторі вищої медичної освіти. Важливим компонентом у підвищенні рівня підготовки студентів вищих медичних закладів є використання інноваційних методів навчання і прагнення до самостійної роботи. Інноваційні технології, поряд з традиційною освітою, дозволяють сформувати у студентів міцні знання, які відповідають вимогам забезпечення якості їх лікарської діяльності.

Відповідно до Закону України “Про вищу освіту [3], що передбачає впровадження сучасних європейських інноваційних технологій у систему вищої освіти, на кафедрі патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна ХНМУ широко застосовуються, крім традиційних методів викладання, й сучасні технології: мультимедійні засоби, комп’ютерні програми, дистанційне інтерактивне навчання, використання електронних та інтернет-

ресурсів бібліотечного фонду університету, завдяки яким студент має вільний доступ до інформації.

Впровадження сучасних технологій у навчальний процес та реалізація студентоцентрованого підходу до вивчення теоретичних дисциплін, у тому числі патологічної фізіології, дозволяють вирішувати актуальні питання з профілактики, діагностики, адаптації та соціальної реабілітації студентів, що підвищить їх професійну майстерність у майбутньому та якість надання медичної допомоги людям. Застосування активних методів навчання сприяє формуванню професійних й особистісних якостей майбутніх лікарів.

Таким чином, можна зробити висновки про те, що студентоцентроване навчання патологічної фізіології має важливе значення для формування високопрофесійних фахівців, здатних до постійного самовдосконалення та прагнення до оволодіння міцними та якісними знаннями теоретичних дисциплін.

Перспективною у цьому напрямку є необхідність формування у студентів сучасного уявлення про мету, завдання й форми навчальної діяльності, удосконалення навичок самостійної та навчальної роботи, оптимізації процесу підвищення фахової майстерності.

Література:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). – К.: ТОВ “ЦС”, 2015. – 32 с.

2. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: Методичні рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України / М. М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 88 с.

3. Закон України «Про освіту» (2017). Отримано з <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах Міністерства охорони здоров'я України в умовах впровадження Закону України “Про вищу освіту” / Ю.С. П'ятницький, І.В. Мельник, М.О. Поліщук, Ю. І. Фисун // Актуальні питання якості медичної освіти : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2016. – С. 22–26.

5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a renewed EU agenda for higher education. Brussels, 30.5.2017. Retrieved from https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/he-com-2017-247_en.pdf.

ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ЯК ПРОВІДНИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Найважливішим завданням вищої школи є підготовка висококваліфікованих відповідальних фахівців, які володіють високою відповідальністю, прагненням до саморозвитку й самореалізації.

Сьогодні успішність студента визначається не стільки здібностями, скільки мотивацією його до навчання. Мотив – внутрішнє спонукання особистості до активності (дії), пов'язаної із задоволенням певної потреби. Мотивація особистості – сукупність стійких мотивів певної ієрархії, що виражають спрямованість особистості [1].

Видатний психіатр, невропатолог і психолог В.М. М'ясищев відзначав, що результати, яких досягає людина у своєму житті, лише на 20-30% залежать від інтелекту, а на 70–80% – від мотивів, що спонукають її певним чином себе поводити.

Потреба в пізнанні належить до базових потреб людини. Вона пов'язана із прагненням до істини, потягом до непізнаного, дослідження незрозумілого. Тому мотивація задоволення цієї потреби зводиться не тільки до придбання нової інформації, а й до розуміння, систематизації, аналізу фактів і виявлення взаємозв'язків між ними, побудови впорядкованої системи цінностей [1].

Що ж до навчальної діяльності студентів, то під *професійною мотивацією* розуміємо сукупність факторів і процесів, що спонукають та спрямовують її на опанування майбутньою професією, що є внутрішнім рушійним чинником розвитку професіоналізму й особистості. Вибір професії заснований на багатьох факторах, головні з яких – схильності й здібності людини до певного виду діяльності. Професійна мотивація залежить від мотиву вибору професії: якщо людина приходить у професію за покликанням, то це призводить до збільшення швидкості оволодіння необхідними вміннями та навичками фахівця, його кар'єрного зростання, набуття високого матеріального становища. Для нього найголовніше – бути корисним суспільству й навчитися якісно виконувати свою роботу.

Висока позитивна мотивація може компенсувати в студентів брак здібностей, знань і навичок, але у зворотному напрямку компенсаторний механізм не працює, тобто яким би здібним й ерудованим не був студент, без бажання до навчання успіхів він не досягне.

Усвідомивши вирішальне значення мотивації для навчальної діяльності, дослідники сформулювали *принцип мотиваційного забезпечення навчального процесу* [2].

Мотиви – це система, на яку можна чинити вплив. Вивчення мотивів вибору майбутньої професії дає можливість впливати на мотиви на-

вчання студента, ефективність навчального процесу й становлення його як майбутнього професіонала, дозволяє корегувати навчальну діяльність.

Мотивація є ефективним способом поліпшити навчальний процес. Саме викладачеві належить провідна роль у мотивації студентів щодо успішного опанування професії. Викладачеві необхідно на прикладах з лікарської практики переконати студентів у тому, що знання, уміння й навички, сформовані на його дисципліні, дійсно будуть потрібні в його майбутній професійній діяльності, тим самим мотивуючи інтерес студентів до вивчення дисципліни [3].

На кафедрі патологічної фізіології ім. Д.О. Альперна для формування в студентів стійкої мотивації до навчання використовувалися інтерактивні методи навчання, спеціальні педагогічні методи й засоби (прийоми) навчання.

З інтерактивних методів мотивації навчального процесу використовувалися: а) *колективна робота в малих групах*, яка, надаючи виховного впливу, дала можливість перетворити апатичного в зацікавленого студента; б) *метод стимулювання* (заохочення, змагання в студентському колективі), який виховує волю й характер у студентів.

Для формування стійкої мотивації студентів до навчання використовувалися такі прийоми: а) *емоційний прийом*, спрямований на внутрішню мотивацію, що передбачає забезпечення внутрішнього комфорту, створення ситуації успіху (налаштування на результат, а не на оцінку, а також впевненість у власних силах; б) *довірчі відносини*; в) *повага й заохочення студентів та ін.*; г) *мотиваційно-цільовий прийом* (виконання завдання у формі діалогу-переконання, коли один студент наводить аргументи іншому про необхідність вивчення цієї чи іншої теми, що має значення для майбутньої його професійної діяльності); д) *пізнавальний і соціальний* прийоми, що використовуються при роботі студентів у малих групах, виконання спільних завдань, пошук вирішення поставленої викладачем задачі та ін.).

Робота в мікрогрупах дозволяє використовувати проблемні завдання, що містять суперечки. Роль викладача при цьому полягає в тому, щоб допомагати, підтримувати й спрямовувати студентів, пояснювати їх помилки. Така робота вимагає постійної взаємодії «викладач-студент». Викладачеві необхідно пояснити студентам важливість використання вже раніше вивченого матеріалу, включаючи суміжні дисципліни («виживання» знань). Взаємозв'язок вивченого й досліджуваного матеріалу сприяє розвитку інтересу й мотивації до процесу пізнання.

Соціальний прийом у навчанні полягає в розвитку в студентів бажання бути потрібним суспільству, взаємодопомоги, співпраці; зацікавленості у результатах колективної роботи.

Колективна робота містить у собі виявлення, виправлення й пояснення помилок та є одним з ефективних інтерактивних методів навчання.

З метою вивчення професійної мотивації та мотивації навчальної діяльності й взаємозв'язку її з успішністю в студентів 3 курсу медичних факультетів (132 особи) було проведено анкетування студентів за спеціальними методиками.

Основні мотиви професійної та навчальної мотивації, що використовуються для вивчення: *соціальні* (навчання майбутньої професії, бажання приносити користь суспільству, надавати допомогу іншим людям та ін.); *благополуччя* (подобається вчитися, мислити, думати, та ін.); *престижу* (бажання бути кращим у групі, завоювати авторитет, потреби в самоствердженні, самореалізації.); *змісту* (подобається дізнаватися нове, хочу більше знати та ін.); *тиску* (змушують родичі, уникнення поганих оцінок і неприємностей та ін.). *матеріальних благ* (для задоволення матеріальних і духовних потреб, для себе й для сім'ї).

Аналіз результатів анкетування та співбесіди показав, що більшість студентів на перше місце поставили соціальні мотиви (53 особи – 40,2%), мотивами престижу (29 осіб – 22%) й матеріальних благ і благополуччя (18,2 і 12,2% відповідно); найменша кількість студентів відчувають тиск з боку родичів, що змушує їх вчитися (3 особи – 2,3%) й мотиви змісту (7 осіб – 5,3%).

У «сильних» студентів були більш виражені «пізнавальний» і «соціальний» мотиви, ніж у студентів із середньою успішністю, а «прагматичний» мотив (одержати не знання, а диплом) в останніх був виражений сильніше.

Характерно, що фактор мотивації для успішного навчання виявився сильнішим, ніж фактор інтелекту. Так, «сильні» студенти мають потребу в опануванні професії на високому рівні й були орієнтовані на отримання міцних професійних знань і практичних навичок, а «слабкі» студенти в структурі мотиву мають в основному зовнішні мотиви (не позбутися стипендії, уникнути засудження, покарання за погане навчання).

Таким чином, мотивація для студентів є ефективним способом поліпшити навчальний процес, керованої рушійною силою, це дозволяє досягти високих результатів у навчанні. Аналіз мотивів дозволив виявити фактори, що сприяють формуванню стійкої мотивації до навчання: усвідомлення значущості засвоєваних знань і кінцевих цілей навчання; професійна спрямованість навчальної діяльності; завдання, що створюють проблемні ситуації в структурі навчального процесу; емоційна форма викладу навчального матеріалу.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, щоб забезпечити студентам з низьким рівнем мотивації навчання більше уваги з боку викладача з метою створення умов для підвищення їх мотивації.

Література:

1. Реан А.А., Бордовская Н.В., Розум С.І. Психологія та педагогіка. – СПб. : Пітер, 2005. – 432 с. (154–164, 349–356).

2 . Ільїн, Є.П. Мотивація і мотиви / Є.П. Ільїн. – СПб .: Пітер, 2002. – 512 с.

3 . Крилова, М.Н. Способи мотивації навчальної діяльності студентів ВНЗ / М. Н. Крилова // Перспективи науки і освіти, 2013. – №3. – С. 86–95.

Нікуліна Н.О., Перцев Д.П., Бітчук М.Д.

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ Й МОНІТОРИНГ У ХНМУ

У контексті підвищення якості освітніх послуг в Україні, на базі Навчально-наукового інституту якості освіти Харківського національного медичного університету (ННІ ЯО ХНМУ) в межах науково-дослідної тематики «Соціально-психологічні й організаційні аспекти менеджменту якості вищої медичної освіти», яка виконується вже три роки поспіль, проводиться моніторинг навчального процесу задля виявлення поточних проблем в освіті університету для подальших розробок методів їх корекції [1].

Методи моніторингу знань студентів, які розробляються й застосовуються на базі ННІ ЯО ХНМУ повністю себе виправдовують. Вони дозволяють охопити значний прошарок студентства (третьої та випускний курси всіх факультетів) та оцінити внесок як самих студентів, так і викладацького складу у результати навчального процесу. Завжди вдається виявити «групу ризику» серед студентів з рівня знань та застосувати необхідні заходи для виправлення ситуації, що склалася.

Застосовувані методи моніторингу також дуже зручні тим, що замість банку даних не потребує багато часу, це дозволяє швидко переключатися з ректорських замірів на інші види контролю знань. Завдяки гнучкості цієї системи останні два навчальних роки, окрім ректорського контролю (РК) за фаховими дисциплінами, у межах підготовки до медичних ліцензійних іспитів (МЛІ), ввели також перевірку рівня знань з «Іноземної мови за професійним спрямуванням» і надали можливість студентам університету ознайомитися з міжнародним іспитом з основ медицини (IFOM) у рамках навчально-тренувальних занять в тестовому режимі. Проведення навчально-тренувальних занять саме на базі ННІ ЯО ХНМУ дозволяє також вести статистичне спостереження за рівнем знань студентів з IFOM.

Окрім цих видів моніторингу, які здійснюються за допомогою комп'ютерів та відповідного програмного забезпечення, проводиться РК рівня засвоєння практичних навичок студентами 5-го курсу I, II, III, IV медичних факультетів, V, VI, VII факультетів за спеціальністю «Лікувальна справа» за допомогою симуляційних технологій, тобто за допомогою медичних симуляторів різного рівня складності та віртуальних клінік на базі ННІ ЯО ХНМУ [2].

Крім того, моніторинг рівня засвоєння знань студентами є й моніторингом самого процесу. Кожен рік, окрім виявлення недоліків навчального процесу, нам вдається виявити також недоліки самих методів моніторингу знань студентів, зробити з цього висновки щодо покращення технічного обслуговування, а також висновки з питань нестачі необхідного обладнання та програмного забезпечення.

Завдяки отриманим результатам розробляються та впроваджуються управлінські та педагогічні заходи щодо поліпшення ситуації із засвоєнням студентами знань, які надаються в університеті. Результати досліджень свідчать про необхідність постійного моніторингу навчального процесу а також на необхідність розширення використання інших можливостей, які можуть забезпечити новітні технології.

Література:

1. Педагогічні, психологічні та соціологічні підходи щодо управління якістю додипломної освіти в ХНМУ / В.А. Капустник, І.В. Завгородній, С.О. Краснікова, Г.В. Лісова, Я.С. Белєвцова, Д.П. Перцев, Н.О. Нікуліна, О.А. Марущенко, А.М. Горецька, Ю.В. Сіда // Новий колегіум. – 2018. – № 3 (93). – С. 27–31.

2. Устименко Ю.С. Інтерактивні технології як засоби підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів до професійної взаємодії // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2015. – Вип. 45. – С. 505–512.

Новікова Т.А., викладач

*Харківський національний медичний університет,
кафедра латинської мови та медичної термінології*

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. На сучасному етапі спостерігаються значні зміни у парадигмі вищої освіти, результатом яких є розвиток студентоцентризованого підходу до навчання. Даний підхід передбачає можливість розробляти та використовувати різні засоби для засвоєння та закріплення теоретичного матеріалу, не обмежуючись системно-термінологічним методом. Таким чином, студентоцентризований підхід дозволяє використовувати такі додаткові інструменти під час навчального процесу, як новітні технології, у якості засобу підсилення мотивації студентів до навчання.

Аналіз матеріалів публікацій. Існує значна кількість публікацій, присвячених проблемі використання студентоцентризованого підходу у вищих навчальних закладах. Наприклад, про це пишуть українські науковці А. Мельниченко, Ю. Рашкевич, О. Шаров та ін. [1]. Проблемі мотивації студентів до навчання значну увагу приділяють такі науковці, як М. Савчин, автор навчального посібника «Педагогічна психологія» [2] та Лінда Лумсен, авторка роботи під назвою “Student motivation: cultivating a love of learning” [1].

Формулювання мети дослідження та постановка завдання. Метою дослідження є визначення місця новітніх технологій для підвищення мотивації до навчання студентів. Для досягнення мети треба виконати наступні завдання:

1. Дати визначення поняття «мотивація»;
2. Виконати всебічний аналіз онлайн-платформ, які використовуються на заняттях з латинської мови та медичної термінології.

Виклад основного матеріалу. Мотивація – це спонукання до діяльності, пов'язане із задоволенням потреб людини [2, с. 157]. Дане поняття походить від французької лексеми *motif*, яка є дериватом від латинського *motus* зі значенням «рух, коливання, натхнення» [2]. Одним з головних компонентів організації навчального процесу є належна мотивація студентів до навчання. Незважаючи на розділ мотивації на внутрішню та зовнішню, вона (мотивація) є внутрішньою характеристикою студента як суб'єкта даної діяльності [2, с. 157]. Для досягнення успіху необхідно чітко сформулювати спонукальну сферу, що потребує значних зусиль від педагога.

Спонукування до навчання розділяється на ситуативне [2] та особистісне [2]. До першого підвиду відноситься необхідність та бажання студента продемонструвати навички у конкретних ситуаціях (контрольна робота, тест, залік тощо). Особистісне спонукування, на відміну від ситуативного, пов'язане з потребами студента у самовдосконаленні та інтелектуальному зростанні [2].

Для того, щоб у студентів виникало особистісне спонукування до навчання, необхідно розвивати пізнавальний інтерес до навчального процесу. Саме для досягнення цієї мети є актуальним використання новітніх технологій під час навчального процесу, зокрема – онлайн-платформ Quizlet та Kahoot!

Сайт quizlet.com було створено Ендрю Сатерлендом у 2005 році для полегшення процесу вивчення іноземних мов та їх викладання. Дана розробка існує у варіанті сайту та мобільного додатку, який можна завантажити на будь-яку операційну систему. Під час навчального процесу викладач зазвичай використовує сайт, тоді як для самостійної роботи студентів з новим лексичним матеріалом доцільнішим є використання мобільного додатку. На заняттях з латинської мови та медичної термінології Quizlet використовується для закріплення та кращого опанування лексичного матеріалу.

Треба зазначити, що під час вивчення медичної термінології студентам важко засвоїти повний обсяг нового лексичного матеріалу. Відповідно, погане засвоєння нового матеріалу може призводити до низьких результатів та, як наслідок, зниження мотивації студентів до подальшого навчання. Отже, Quizlet використовується з метою збереження мотивації до навчання та покращення результатів під час проведення конт-

ролю знань. Виконання зазначених цілей дозволяє розвинути як ситуа- тивну, так і особистісну мотивацію.

Для виконання вищевказаних завдань ми використовували різні режими роботи з Quizlet: білінгвальні картки (cards mode), завдання на множинний вибір (multiple choice test mode) та режим командної гри (Quizlet live mode). Розглянемо детальніше кожен з них.

Білінгвальні картки є зручним засобом перевірки лексичної частини курсу. Таким чином, протягом семестру студенти працюють з умовним латинсько-українським* (*мова перекладу залежить від факультету) словником, який створюється викладачем окремо для кожного заняття. Особливістю даного режиму є можливість додавання зображення до кожного з анатомічних термінів, які входять до складу словника. Таким чином, використання карток полегшує засвоєння нового матеріалу за- вдяки поєднанню аудіального (промовляння термінів) та візуального (наявність зображень до кожної лексеми) аспектів сприйняття.

Завдання на множинний вибір (тести) дають можливість швидко перевірити певні аспекти теоретичної частини матеріалів. Даний формат роботи з лексичним матеріалом є особливо актуальним під час вивчення клінічної термінології. Для даного розділу медичної термінології харак- терна наявність паралельних латинських та давньогрецьких термінів. Використання тестів допомагає студентам опанувати різницю між цими термінами та краще запам'ятовувати обидва еквіваленти.

Наступний формат роботи з лексикою – це режим командної гри Quizlet live. Використання даного режиму дозволяє долучити всю групу до повторення лексичного матеріалу, оскільки для участі потрібно кіль- ка команд. Даний формат є дуже зручним для використання під час за- нять. Використання режиму Quizlet live дозволяє підвищити мотивацію студентів завдяки двом факторам:

1. Студент відчуває себе більш впевнено під час написання конт- рольної роботи, оскільки під час гри було повторено необхідний лекси- чний матеріал;

2. Наявність змагального елемента сприяє забезпеченню гарного настрою всіх учасників гри. Даний пункт є типовим прикладом позити- вної мотивації до навчання.

Висновки і перспективи у даному напрямку. У результаті про- веденого нами дослідження ми дісталися наступних висновків:

- 1) Використання новітніх технологій на заняттях з латинської мови та медичної термінології дозволяє підвищити мотивацію студентів до навчання завдяки поєднанню таких елементів, як: позитивна мотивація до навчання та можливість краще повторити навчальний матеріал;

- 2) Сучасні технології дозволяють зробити навчальний процес більш динамічним та різноманітним завдяки можливості комбінувати різні види роботи з навчальним матеріалом для кращого його засвоєння.

Література:

1. Linda S. Lumsden. Student motivation: cultivating a love of learning. Univ of Oregon Eric Clearinghouse. 114 p.
2. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посібник. – Київ, Академвидав, 2007. – 422 с.
3. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: Методичній рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України. Київ, Центр учбової літератури, 2016. 88 с.

Огнєв В.А., Чухно І.А.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до вищої освіти, зміни в інформаційних технологіях та зростання доступності інформації, разом зі змінами в суспільному житті, що потребують наявності широкого спектру знань та компетенцій у сучасних фахівців, а також здатності швидко адаптуватися до умов, що змінюються, вимагають від сучасних закладів вищої освіти забезпечення освітнього процесу високої якості, котрий ґрунтується на поєднанні традицій та інновацій в освіті та здатний сформувати якісного фахівця для сучасного ринку праці. Одним із важливих інструментів для цього є використання ігрових технологій в освітньому процесі.

Питання впровадження інноваційних, зокрема ігрових технологій навчання, в освіті вивчалися такими науковцями, як А. Макаренко, Г. Спенсер, Дж. Локк, Я. Коменський, Г. Сковорода, К. Ушинський, Г. Щедровицький, І. Іванов, Л. Коваль та інші. Актуальність та особливості впровадження інноваційних технологій у вищій медичній освіті досліджували В. Капустник, В. Лісовий, В. Марковський, І. Завгородній, Л. Фоміна, А. Ніколаєва, А. Горецька, Т. Скорбач та інші.

Метою роботи є визначення ролі ігрових технологій у забезпеченні якості освітнього процесу в закладах вищої освіти медичного профілю та вивченні досвіду їх застосування.

Основний матеріал. Ігрові освітні технології є одним з актуальних в умовах сьогодення інструментів якісної підготовки фахівців, що дозволяє в навчальних умовах опрацьовувати практичні навички з використання теоретичних знань та напрацьовувати шаблони поведінки в певних практичних умовах, активізувати пізнавальну діяльність студентів в умовах позитивного сприйняття та вільного вираження думок та поглядів.

Загалом, гра являє собою вид діяльності в умовах формування ситуацій, подібних до життєвих та спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, у процесі чого створюються, відпрацьовуються і коригуються моделі управління поведінкою чи конкретні дії.

Використання ігрових технологій для дітей в освіті вже тривалий період виправдовує себе. Адже саме так вони пізнають світ, вивчають моделі поведінки в суспільстві та соціальні ролі, випробовують ті ці інші поведінкові реакції та дії. Визнано, що значну роль ігрові технології відіграють у шкільній освіті. При цьому, у забезпеченні якості освіти для різних вікових категорій ігрові технології мають посідати не менш важливі позиції.

Ігрові методи характеризуються наявністю ігрових моделей об'єкта, процесу або діяльності; активізацією мислення й поведінки студента; високим ступенем задіяності в навчальному процесі; обов'язковістю взаємодії студентів між собою та викладачем; емоційністю й творчим характером заняття; самостійністю студентів у прийнятті рішення; їх бажанням набути умінь і навичок за відносно короткий термін [1].

Загалом, ігрова діяльність має такі функції: спонукальну (викликає інтерес у студентів); комунікабельну (засвоєння елементів культури спілкування); самореалізації (учасники гри реалізують свої можливості); розвивальну (розвиток уваги, волі та інших психічних якостей); розважальну (отримання задоволення); діагностичну (виявлення відхилень у знаннях, уміннях та навичках, поведінці); корекційну (внесення позитивних змін у структуру особистості майбутніх фахівців) [1].

Великими перевагами ігрових технологій є їх інтерактивність, творча реалізація та застосування різного спектру здобутих теоретичних знань в ігровій формі. Види ігрових технологій доволі різнопланові, що дозволяє підібрати необхідні та доцільні методи й розробити ефективні ігри як для фахових, так і для загальних дисциплін, як для відпрацювання тих чи інших навичок з невеликим обсягом завдань і для складних міждисциплінарних ситуацій.

Зазвичай виокремлюють такі види ігор як ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри. Кожен з цих видів ігор має свої підвиди, завдання та мету та правила щодо їх проведення.

Слід зазначити, що використання ігрових технологій можна вважати одним із інструментів збільшення студентоцентрованості навчання. Адже разом зі складністю та важливими завданням, які вони дозволяють вирішувати, вони також дають змогу розкрити здібності студента та сформувати в навчальному процесі доволі вільну та позитивну атмосферу.

Так, «завдяки ігровій діяльності краще розвиваються індивідуальні здібності студентів, оскільки вони не відчують психологічного тиску відповідальності, який властивий звичайній навчальній діяльності. У процесі гри відбувається навчання дії за допомогою самої дії. Засвоєння знань здійснюється в контексті певної діяльності, що створює ситуацію необхідності знання. Гра дає змогу позбутися шаблонів і стереотипів, здатна змінити ставлення студентів до будь-якого явища, факту, про-

блеми. Вона стимулює інтелектуальну діяльність студентів, вчить прогнозувати, досліджувати та перевіряти правильність прийнятих рішень і гіпотез, виховує культуру спілкування, формує вміння працювати в колективі та з колективом» [2, с. 190–191].

Ігрові технології підтверджують свою ефективність та популярність серед здобувачів освіти, посівши значне місце при організації різноманітних тренінгів та воркшопів. Про це також свідчить і досвід роботи кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ХНМУ, адже зазвичай студенти є зацікавленими в проведенні різного роду ігор, з інтересом до них ставляться та успішно виконують завдання такого роду.

Цікавим зразком використання ігрових технологій в організації освітнього процесу є проведення факультативних (поза межами навчальних занять) ігор, що базуються на використанні загальновідомих методів, міждисциплінарності та викликають зацікавленість серед студентства.

Так, за бажанням студентів освітньо-кваліфікаційного рівня магістр у поточному навчальному році на кафедрі було ініційовано факультативне проведення гри Cash Flow. Це відома у світі гра-тренінг, розроблена Робертом Кіосаки – успішним бізнесменом, автором книг та тренером, на основі ідей викладених в його книзі «Багатий тато, бідний тато». Гра здобула значну популярність завдяки своїй простоті. Її основну мету можна визначити як бажання в простій та доступній формі ознайомити людину з основами фінансової грамотності, навчити більш правильно розпоряджатися своїми грошима, розвинути підприємницькі здібності, показати основи інвестування, допомогти зрозуміти сутність та потребу у відкритті або вдосконаленні власного бізнесу, змінити фінансове мислення.

Хоча умови даної гри не повністю відповідають реаліям фінансового ринку та економічних відносин у нашій державі, дана гра, при вдалому її проведенні та здійсненні відповідних пояснень та натяків ведучим, дозволяє вже з першого використання відчути та зрозуміти певні аспекти управління фінансовими ресурсами, інвестування та прийняття грамотних фінансових рішень, що в теоретичному аспекті вивчалися студентами та були досить складними для засвоєння й розуміння. Окрім цього, проведена гра сприяла аналізу власної економічної поведінки студентами, формуванню та розвитку навичок soft skills, не будучи сприйнятою при цьому як складне навчання, що потребує зусиль.

Висновки і перспективи. Ігрові технології є важливим та корисним освітнім інструментом, що сприяє збільшенню студентоцентрованості навчання, здобуттю студентами професійних компетенцій та відпрацюванню як практичних навичок, так і soft skills. Важливим є розширення їх використання в освітньому процесі та подальші наукові дослідження у цій сфері.

Література:

1. Кравець Н.М., Гречановська О.В. Ігрові технології навчання як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу ВНЗ. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua//handle/123456789/17640> (дата звернення 25.12.2019).
2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.

Оспанова Т.С., Хіміч Т.Ю., Авдєєва О.В., Піонова О.М.

ДУМКА СТУДЕНТІВ ЩОДО СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Протягом всіх років незалежності в Україні відбувається постійна переоцінка системи викладання у закладах вищої освіти та її змінення з урахуванням сучасних потреб, вимог та певних власних можливостей. Але, на превеликий жаль, останніми роками спостерігається тенденція відставання вищої медичної освіти від вимог практики. Однією з основних причин цього є недостатня підготовка випускників, низькі можливості адаптації до реальних умов та відсутність навичок клінічного мислення. Практика переважного використання тестових видів контролю знань студентів-медиків, націленість на процес навчання в цілому, а не на результат зробили студента, перш за все, пасивною фігурою у цьому процесі, істотно знизили його компетентні характеристики та відокремили теоретичні знання від можливості практичного їх застосування. Відкритість реального та електронного світового простору, можливість отримання будь-якої інформації дають змогу побачити та усвідомити недоліки вітчизняної вищої освіти. Традиційна система викладання надає студенту здебільшого пасивну роль у процесі отримання знань, що робить у майбутньому такого випускника неконкурентоспроможним проти європейських спеціалістів. Тим самим знижується економічний та соціальний рівні нашої країни. Саме тому, запровадження студентоцентрованого підходу, який є одним з основних принципів вищої освіти у Європейському просторі, є необхідним для підвищення якості викладання у вищих навчальних закладах України та підготовки компетентних спеціалістів.

Існують різні форми навчальної роботи зі студентами. Одного досконалого або самодостатнього методу не існує. Мистецтво викладання полягає в комбінуванні різних методів традиційного надання інформації з сучасними новітніми, що в руках досвідченого викладача приведе до бажаного результату. В традиційній системі викладання значна роль належить лекційному курсу, але відношення до такого виду занять у чималій кількості не лише студентів, але й викладачів досить формальне. Проведення лекції зводиться до представлення певної інформації згідно

з навчальним планом, яка, здебільшого, дублює тематичний підручник і практичні заняття. Результатом цього є відсутність у студентів зацікавленості та бажання приймати активну участь у занятті. Неефективними традиційні лекції вважають і дослідники Вашингтонського університету, які за допомогою мета-аналізу 225 наукових робіт, присвячених викладанню природничих наук, порівняли знання студентів, які відвідували лекції. Студенти, які активно залучалися до обговорення матеріалу, дискусії з викладачем демонстрували кращі знання та вміння на екзаменах, ніж особи, які пасивно слухали навчальний матеріал [1]. Інші автори підкреслюють, що ефективність традиційних лекцій щодо засвоєння матеріалу складає лише 5% [2]. Вже багато років кафедра ПВМ №2 та медсестринства використовує у своїй педагогічній практиці комбінування різних методів традиційного надання інформації з сучасними активними методами навчання, зокрема лекції-візуалізації та лекції у вигляді кейсу із аналізом конкретної ситуації.

Враховуючи вищенаведене, проблема якості викладання у медичних закладах вищої освіти стоїть дуже гостро, але для вирішення стратегії заходів щодо підвищення рівня засвоєння матеріалу при лекційній формі навчання, потрібно визначити рівень усвідомлення студентами необхідності таких змін та наявність бажання до активної співпраці.

Метою цієї роботи було виявлення відношення студентів 3-го курсу, які навчаються на кафедрі ПВМ №2 та медсестринства Харківського національного медичного університету, до такої форми навчання як лекція в цілому та їх усвідомлення й зацікавленості у використанні традиційних та новітніх методів навчання і контролю знань.

Методика. На кафедрі ПВМ №2 та медсестринства було проведено анонімне опитування 166 студентів медичного факультету, які навчаються на 3-му курсі Харківського національного медичного університету. Для вивчення поставлених проблем була розроблена анкета, що містить питання, спрямовані на визначення студентами рівня оцінювання лекцій, що проводяться на кафедрі, їх бажання та усвідомлення щодо активної співпраці, та визначення яким саме методам викладання лекційного матеріалу віддає перевагу сучасне студентство.

Результати дослідження. Опитування було проведено наприкінці лекції, тобто ми мали змогу опосередковано оцінити активність студентів та їх готовність до нового формату освіти. Отримані результати свідчать про те, що найбільш активними виявилися студенти I медичного факультету, 80,47 % студентів взяли участь у запропонованому дослідженні. У той же самий час, тільки 47,4 % студентів III медичного факультету виявили активність до проведеного опитування. На нашу думку, це може бути пов'язано з меншою зацікавленістю непрофільним предметом. Переважна більшість студентів як I медичного факультету (62,14 %), так і III медичного факультету (49,2 %) взагалі не розуміють

поняття «студентоцентрована система навчання», нечітке уявлення мають (9,7 і 23,81 %, відповідно), лише 28,16 % студентів I медичного і 26,98 % студентів III медичного факультетів мають чітке розуміння про неї. До анкетування включено питання щодо задоволеності викладанням лекційного матеріалу на кафедрі за допомогою шкали від 1 до 5. Результати розподілилися серед I медичного факультету таким чином: 5,83 % – «1», 6,8 % – «2», 25,24 % – «3», 45,63 % – «4», 17,48 % – «5», серед III медичного факультету таким чином: 11,11 % – «1», 28,57 % – «2», 36,51 % – «3», 20,63 % – «4», 3,17 % – «5». За аналогічною шкалою (від 1 до 5) студентам було запропоновано визначити задоволеність проведенням практичних занять. Результати розподілилися серед I медичного факультету таким чином: 2,91 % – «1», 2,91 % – «2», 9,71 % – «3», 37,86 % – «4», 46,6 % – «5», серед III медичного факультету таким чином: 6,35 % – «1», 17,46 % – «2», 55,56 % – «3», 17,46 % – «4», 3,17 % – «5».

Отримані результати свідчать, що більшість студентів медичних факультетів віддають перевагу сучасним методам викладання лекційного матеріалу (81,9 %) проти традиційної форми (18,1 %). Серед сучасних форм організації лекцій перше місце посіла лекція у вигляді кейсів із аналізом конкретних ситуацій (65,1 %), друге – лекція-візуалізація (54,2 %). Такі форми проблемних і інтерактивних лекцій, як лекція-консультація (22,3 %) та лекція із інтерактивним опитуванням (15,7 %) представляли для студентів медичних факультетів значно менший інтерес. Поряд з цим, більшість студентів 3 курсу незалежно від факультету виявила бажання до проведення інтерактивних лекцій (52,43 % – I медичний, 50,79 % – III медичний), решта респондентів або зовсім не готові до інтерактивних лекцій (28,16 % – I медичний, 23,81 % – III медичний), або взагалі не визначилися (19,42 % – I медичний, 25,4 % – III медичний). При цьому лише 14,56 % (I медичний) та 22,22 % (III медичний) респондентів готові готуватися перед лекцією для підтримання дискусії, 51,46 % (I медичний) та 55,56 % (III медичний) респондентів взагалі не бажають готуватися та 33,98 % (I медичний) та 22,22 % (III медичний) не визначилися.

Висновки:

1. Переважна більшість студентів готова до активної співпраці з викладачами у освітньому процесі, але не дивлячись на активність, вони не мають певного розуміння про студентоцентрований підхід у вищій освіті, тому це зобов'язує вищі навчальні заклади працювати із студентами у цьому напрямку.

2. Студенти факультетів та груп з низькою активністю у опитуванні продемонстрували низьку оцінку як лекційних, так і практичних занять, що може бути пов'язано з недостатньою мотивацією та прихильністю до освітнього процесу.

3. Незважаючи на світові тенденції до зменшення ролі лекційних курсів у системі вищої освіти, студенти зберігають зацікавленість такою формою навчання, потрібно більш активно імплементувати інтерактивні форми надання інформації.

4. Найбільш затребуваними, з погляду студентів, є такі варіанти лекцій: лекція у вигляді кейсів із аналізом конкретних ситуацій та лекція - візуалізація, що співпадає з нашою думкою та відповідає сучасним запитам до вищої освіти, особливо, у вищих навчальних закладах медичного профілю.

Література:

1. Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics / S. Freeman, S. L. Eddy, M. McDonough [et al] // PNAS. – 2014. – vol. 111 (23). – p. 8410 – 8415.; URL: <https://doi.org/10.1073/pnas.1319030111> (дата звернення: 16.12.2019)

2. Семёнова И.В. К вопросу об эффективном проведении лекции в учебном заведении / И.В. Семёнова // Успехи современного естествознания. – 2013. – № 5. – С. 89–89; URL: <http://www.natural-sciences.ru/ru/article/view?id=31688> (дата звернення: 16.12.2019).

Паутіна О.І., Руда Н.Г.

ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ФАРМАКОЛОГІЇ ХНМУ

Проблема сучасного розвитку концепції студентоцентрованого навчання, спрямованого на формування компетентного конкурентоспроможного фахівця, здатного до дослідницько-інноваційного типу мислення з потребою та навичками безперервного професійного розвитку під час реформування вищої медичної освіти в Україні, набула актуального характеру [1].

Студентоцентрована освіта передбачає таку організацію навчання суб'єктів освітнього процесу, яка максимально орієнтована на їх індивідуальні особливості й специфіку особистісного розуміння світу. Студентоцентрований підхід покладає на студента велику відповідальність, спонукаючи його думати, обробляти, аналізувати, критикувати, вирішувати проблеми і т. ін. У цих умовах відбувається не тільки передача знань, вироблення умінь, але й формування спрямованості пізнавальних інтересів студента, життєвих планів, ціннісних орієнтацій, розвиток особистісного потенціалу [2].

Основна ідея студентоцентрованого навчання має на меті формування у студентів самостійної позиції в процесі навчання. Сучасні дослідження й практика переконливо доводять, що кардинальні зміни та якість освітнього процесу відбуваються лише тоді, коли в ньому живуть,

змінюються й розвиваються не тільки студенти, а й викладачі. Особистість студента, як і особистість викладача, проявляється й розвивається в діяльності, навчанні. Звісно ж питання вдосконалення навчального процесу, згідно з сучасними вимогами, постає й на нашій кафедрі. Тож викладачі мають на меті забезпечити ці зміни та сформувати чітке уявлення про сутність, принципи, зміст управління педагогічними системами. Важливо, щоб студенти й викладачі співпрацювали в галузі загального розуміння проблем, що виникають у процесі навчання. Реалізація принципу студентоцентрованого навчання передбачає такий спосіб проектування й організації освітнього процесу, при якому основний акцент робиться на організацію різних видів діяльності студентів; викладач виступає в ролі педагога-консультанта, а не транслятора навчальної інформації; індивідуальність студента – прагнення виразити себе, проявити свої здібності й розкрити існуючі можливості; альтернатива – здійснення студентом можливості реалізації своїх переваг для прояву активності [3].

Для вирішення цих питань та заохочення студентів думати самостійно та орієнтуватися на результат навчання, викладачі кафедри використовують різні методики навчання. Для повноцінної участі студента в процесі взаємодії з викладачем надається вибір тих емоційних варіантів, які відповідають особистісним якостям конкретного студента. Наприклад, методика «рольова гра», де відбувається моделювання клінічної ситуації з теми заняття, а студент має відчувати себе «лікарем» та самостійно призначити лікування й надати всю необхідну інформацію про лікарський засіб своєму «пацієнту», цій метод дозволяє підготувати майбутніх лікарів до практичної діяльності, домогтися більш раннього формування у студентів аналітичних навичок і критичного мислення, пов'язаних із раціональним вибором лікарських препаратів, самостійним складанням схем фармакотерапії.

Метод проведення «міні-лекції» студентом для своєї групи, який заохочує в студента почуття незалежності водночас із забезпеченням належного, розвиває здатність до адаптації та дії в новій ситуації, комунікативним навичкам та уміння взаємодіяти з аудиторією.

Окрім цих методик, також студентами самостійно проводиться інформативний пошук та реферативна доповідь під керівництвом викладача, що розвиває навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Одним із сучасних методів навчання є презентація, яка формує у студентів знання та навички, а також розвиває продуктивне мислення, самостійність, спрямовує до колективної співпраці, полегшує сприйняття навчального матеріалу, дає поштовх до формування конкретних уявлень, точних понять. Викладач за допомогою мультимедійної презентації концентрує увагу студентів на головному, виділяє основні аспекти

предмету, супроводжуючи показ поясненнями, стимулює до пізнавальної діяльності. Перспективним напрямком є безперервне самовдосконалення викладачів, подальший перегляд й удосконалення своїх курсів і методів навчання. Удосконалення належного науково-методичного забезпечення навчального процесу викладачами кафедри також сприятиме модернізації освіти в новій моделі навчання.

Таким чином, на кафедрі фармакології та медичної рецептури викладачі активно акцентують увагу на педагогічному змісті студентоцентрованого навчання, що полягає в використанні зручних для студента методів навчання, інтерактивності, мобільності та наставництву в утвердженні унікальності особистості студента.

Література:

1. Носко, И.В. Студентоцентрированное образование как основополагающий принцип болонских реформ в высшей школе / И.В. Носко // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 1(4). – С. 136–138.

2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). – К.: ТОВ “ЦС”, 2015. – 32 с.

3. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: Методичні рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України. / М. М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 88 с.

Перекрест М. І.

*Харківський національний медичний університет
кафедра латинської мови та медичної термінології*

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

На даний час найперспективнішим удосконаленням навчального процесу є використання мультимедійних технологій (ММТ). Звертаючись до дидактичних аспектів під ММТ розуміється спосіб реалізації змісту навчання котрий запланований навчальними програмами та забезпечує найбільш ефективний результат.

Актуальністю запровадження у процесі навчання мультимедійних технологій є стимулювання інтересу студентів, одночасне використання відео та аудіо потоку в процесі засвоєння інформації, що підвищує рівень персоніфікації навчання. Навчальний процес у закладах вищої освіти характеризується засвоєнням величезної кількості інформації, що є обов'язковим для підготовки компетентного та професійного спеціаліста

Вивченням питання щодо підвищення якості навчального процесу із використанням ММТ займались Н. П. Дементієвська, Л. Й. Ястребов, І. В. Засядько, Л. І. Скалій.

Що стосується України, то використання ММТ у навчальному процесі відбувається в останні 5–6 років. До цього часу невелика кількість студентів та викладачів використовувала ММТ з дидактичною метою. Перед студентом є завдання не лише засвоїти навчальний матеріал, але і проаналізувати інформацію. Для удосконалення практичних знань і умінь та ефективності засвоєння матеріалу з дисципліни «Латинська мова та медична термінологія» викладачами було задіяно навчальну онлайн програму Quizlet котра користується популярністю у студентів та викладачів. Quizlet – це віртуальна бібліотека із різними модулями та можливостями самоконтролю, котра завантажується на будь який електронний пристрій: смартфон, планшет, ноутбук або персональний комп'ютер. Користувачі Quizlet можуть з легкістю готуватися до практичних занять.

Студенти які вивчають курс латинської мови та медичної термінології в Харківському національному медичному університеті мають можливість використовувати онлайн платформу Quizlet. Викладачами кафедри було створено 3 основні модулі (анатомічний, клінічний, фармацевтичний) за напрямками вивчення дисципліни. Кожен із таких модулів представлений трьома різними мовами (українською, англійською та російською). Автономний модуль налічує певну кількість тем, що зазначена навчальним планом самої дисципліни, щоб студенти мали змогу готуватися до кожного заняття за допомогою онлайн сервісу, самостійно контролювати вже здобуті навички. Кожен користувач Quizlet може обирати режим самоконтролю, це може бути: режим «правопис», тобто сам студент повинен написати слово яке довільним чином йому видає програма із обраного модуля, також опціонально може бути обраний переклад із латини або на латину; режим «вивчення» означає вибір правильного перекладу терміну із чотирьох запропонованих; за допомогою режиму «картка» користувач бачить слово латиною, а переклад розміщується на іншому боці «картки», перемикання відбувається за допомогою натискання на умовну «картку».

Quizlet також надає можливість засвоювати інформацію у трьох інтерактивних режимах, а саме «гравітація», «підбір» та «live». Останній режим інтерактивної гри найбільше подобається студентам, тому що дозволяє грати в команді та якнайшвидше отримувати перемогу разом, отже, завдяки team-building покращується мікроклімат в кожній із груп; інтерактивний режим «підбір» стимулює швидкість розпізнавання інформації; що стосується режиму «гравітація», то також важлива швидкість обробки інформації, тому що за певний період часу потрібно написати правильний варіант перекладу слова котре з'являється на екрані.

Викладацький модуль також має певні переваги тому що надає можливість контролювати та аналізувати прогрес засвоєння матеріалу, тому що кожному викладачеві надається доступ, до результатів засво-

ення лексичного матеріалу зареєстрованих користувачів, у вигляді статистики. Завдяки статистиці, викладач із легкістю може відслідковувати де відбувається повне засвоєння матеріалу або ж навпаки потрібно зупинитися на «проблемній» темі для її удосконалення.

Можна зазначити, що використання ММТ на практичних заняттях з латинської мови та медичної термінології є досить ефективними та сприяє підвищенню рівня знань та умінь. ММТ інтегрують великий навчальний потенціал та забезпечують сприятливе середовище для формування майбутнього професійного фахівця.

Література:

1. Бучак О. Р. Переваги та способи створення мультимедійних проєктів для навчального процесу. Квалілогія книги. 2007. № 2. С. 23–27.
2. Пінчук О. Проблема визначення мультимедіа в освіті : технологічний аспект. Нові технології навчання. 2007. № 46. С. 43–42.
3. Шахіна І. Ю. Використання мультимедіа-технологій у навчальному процесі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців. Київ–Вінниця. 2010. С. 526.

Плахотна О.М., Древаль Д.Т.

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДІАТРИЧНИХ СИМУЛЯТОРІВ ДЛЯ ВІДПРАЦЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТАМИ

Актуальність. Симуляційне навчання – перспективний напрямок медичної освіти, що інтенсивно розвивається в останні роки. Цей метод навчання особливо важливий для оволодіння студентами практичними навичками як на початку шляху його пізнавальної діяльності, так і в подальшій практиці. Симуляція – це моделювання, імітація, реалістичне відтворення процесу, шляхом відпрацювання реальної клінічної картини без ризику для здоров'я пацієнта.

Мета. Удосконалення навчання студентів шляхом аналізу досвіду кафедри пропедевтики педіатрії №2 щодо проведення симуляційного навчання студентів медичного факультету.

Матеріали та методи. Дослідження проводилося на базі фантомного симуляційного центру ВНЗ, який розташований у навчально-лабораторному корпусі медичного університету. У ньому брали участь студенти 3 курсу медичного факультету, використовувався кореспондентський метод у формі індивідуального інтерв'ювання. Усі учасники опитування були детально проінформовані про мету та методику роботи.

Результати дослідження та їх обговорення. Симуляційні навчання проводяться викладачем клінічної кафедри (доцентом, асистентом), який пройшов тренінг на фантомах. Штатні співробітники симуляційного центру ведуть методологічну роботу та підтримують у робочому та безпечному стані засоби навчання (тренажери, симулятори, фантоми,

моделі та інше обладнання). Перелік навичок на практичному занятті об'єднано за тематичним принципом та спеціальністю.

У центрі симуляційної підготовки є фантоми для відпрацювання практичних навичок, що використовуються давно, а останнім часом упроваджено сучасні віртуальні симулятори та системи їх управління. Так, з'явився фантом новонародженого, симулятор пацієнта, який дозволяє моделювати процеси, ситуації в професійній діяльності педіатра, що викликало жвавий інтерес студентів і дало можливість відпрацювати практичні навички. Кожне практичне заняття має такі частини:

- 1) Контроль вихідного рівня підготовленості студента, інструктаж, постановку мети та завдання на заняття (до 20% часу);
- 2) Безпосереднє виконання навчального завдання;
- 3) Обговорення виконаного завдання.

Слідом за виконанням симуляційної вправи йде розбір, аналіз («плюсів» та «мінусів») студентів і обговорення набутого досвіду. Це активує мислення в студента та закріплює отримані навички та знання. Саме завдяки дебрифінгу, симуляційний досвід перетворюється в усвідомлену практику.

На другу та третю частину завдання відводиться близько 70% часу заняття.

- 4) Підсумок виконаних завдань (до 10% часу).

Щоб досягти хорошого рівня практичних навичок, студенту необхідно багаторазово виконувати процедуру під контролем викладача, а для цього необхідно обладнання, витратні матеріали та достатню кількість часу, щоб усі студенти змогли повторити симуляційні процедури, а це не завжди можливо у зв'язку з надмірною кількістю студентів в академічній групі.

Практика показала, що студент після сеансу симуляційної підготовки відчуває себе більш впевнено «біля ліжка хворого в клініці», а це найважливіший етап підготовки лікаря в сучасних умовах.

Симуляційне навчання студентів-медиків – невід'ємний компонент якісної підготовки фахівців у всіх університетах світу, і є однією зі складових підготовки спеціаліста з тієї чи іншої галузі медицини. Отримати практичні навички студент може двома шляхами: спілкуючись з пацієнтом, виконуючи вперше практичний навик під контролем викладача, що не завжди може бути етичним. Другий шлях – за допомогою симуляційного навчання, працюючи з обладнанням, зокрема манекенами, тренажерами, віртуальними симуляторами тощо. При цьому студент не отримує психологічної травми від негативного результату, який може виникнути під час роботи з пацієнтом. У той же час на симуляцію студент реагує, нібито знаходиться в життєвій ситуації.

Висновки. Віртуальний симулятор не підміняє традиційні форми навчального процесу – лекція, семінари, курація хворих, проте перш ніж

допускати студента до пацієнта необхідно відпрацювати практичні вміння на тренажері.

Студенти відзначають високу ефективність одночасного засвоєння теоретичного матеріалу та набуття практичних навичок на симуляторах-манекенах.

Література:

1. Свистунова А.А. ред. Симуляционное обучение в медицине. Составитель Горшаков М.Д., Издательство Первого МГМУ им. И.М. Сеченова 2013.

2. Похилько В. Симуляційне навчання – не розкіш, а необхідність. Ваше здоров'я №9–10 (1444-1450) 12.03.2018 с. 9–10

3. Запорожан В. Компетентний лікар – як навчити і не втратити. «Ваше здоров'я» №9-10 (1449–1450) 12.03.2018, с. 10–11

*Погорелов В.М., Гуйда П.П., Телегіна Н.Д.,
Брек В.В., Маслова Є.П., Чернонос К.О.*

ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ТА ФОРМУВАННЯ ЇХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІКАРЯ

Стрімкий розвиток медичної науки, розвиток нових високоточних технологій вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців, які повинні володіти новітніми знаннями та сучасними технологіями. Крім того, сучасне суспільство висуває досить високі вимоги до підготовки медичних фахівців, тоді як класичні підходи медичної освіти не завжди в повній мірі можуть забезпечити ці потреби, тому що підготовка інколи не відповідає потребам часу. З цього приводу, на наш погляд, потрібні зміни якості медичної освіти, яка повинна відповідати міжнародним стандартам професійної діяльності, щоб задовольняти всі запити суспільства й держави в його кінцевому результаті. Навчання у вищому навчальному закладі є важливим етапом, на якому закладаються основи професійного становлення особистості. Важливою умовою готовності до професійної діяльності є наявність відповідних властивостей, схильностей та певного хисту до майбутньої професії. Професійна діяльність формується на базі знань, умінь, навичок, особливо професійно значущих, та удосконалення особистісних якостей. Це досягається в використанні сучасних методів та технологій навчання, а саме: професійний тренінг, метод «конкурентних груп», «кейс-метод», «мозковий штурм», навчальні дискусії, «метод проектів» та інші, особливо при невідкладних станах легенево-судинної патології [1]. Тому разом із класичними підходами й традиційними формами та методами все частіше впроваджуються інтерактивні методи навчання, які активізують пізнавальну діяльність, творчість, формують та розвивають комунікативні, лідерські якості студента, що є надзвичайно важливим у майбутньому під час ро-

боти з психологічно важкими пацієнтами. Основними методами у реалізації інтерактивного навчання є такі: інтерактивна лекція, «мозковий штурм», «карусель», ігрові вправи, практичні завдання, рольові та ділові ігри, тренінг, обговорення проблеми в командах та парах тощо, де педагог займає лідерські позиції [2]. Теоретичні основи стимуляційного як одного з головних методів інтерактивного навчання в медицині спрямовані на розширення досвіду за допомогою керованого моделювання різних аспектів реального світу [3, 4]. Тобто, поява високотехнологічних манекенів, комп'ютерних програм розширює потенціал симуляційного навчання та надає можливість сформувати здатність студентів (під керівництвом педагога – лідера) виявлення у себе власних недоліків у теоретичній підготовці та в відпрацюванні практичних навичок застосування «позитивно-критичного та позитивно-мотивованого» методу, що буде спонукати до успішної адаптації студентів та психологічної готовності до професійної діяльності у майбутньому [5, 6].

Мета: вплив інтерактивно-стимуляційного методу на процес підвищення ефективності навчання студентів 4–6 курсів.

Проведена порівняльна робота у групах дозволила нам сформувати здатність студентів до виявлення власних недоліків у теоретичній підготовці та в відпрацюванні практичних навичок при застосуванні «позитивно-критичного та позитивно-мотивованого» методу. Звертаємо увагу на те, що студенти й викладач є рівнозначними суб'єктами в цьому процесі, але роль викладача має провідне значення, тому що він є головним організатором навчання відповідно до рівня базової підготовки та повинен бути грамотним, сконцентрованим, відкритим, спокійним. Викладач виступає в ролі координатора систематизованої інформації, організує інтерактивне навчання з застосуванням того чи іншого методу, тобто стимуляційного чи симуляційного в залежності від готовності й можливості використання власного теоретичного та професійного досвіду. Мотивує студентів до навчання через подачу правильної інформації та вказує на необхідність опанування практичними навичками, стимулює до розв'язання проблеми із застосуванням методу «позитивної критики» та шляхом формування професійної компетентності й навичок у студентів, ситуаційної обізнаності у прийнятті необхідного рішення. Додатком до цього є відпрацювання конкретних комп'ютерних програм, що дає краще розуміння природи проблеми у вигляді алгоритму, графіків, фазових портретів.

Висновки. Використання інтерактивно-стимуляційного навчання дає можливість систематизувати теоретичні знання й на цьому підґрунті оволодіти практичними навичками у повному обсязі та сформулювати в студентів готовність до професійної діяльності в майбутньому.

Перспективи. Буде проведено й подальше спостереження за студентами в групах з використанням симуляційних методів у процесі навчання при інших невідкладних станах патології внутрішніх органів.

Література:

1. Токар-Біляєва О. П. Формування готовності студентів-медиків до професійної діяльності як актуальна проблема сучасної медичної освіти. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток медичної науки та практики: реалії сьогодення: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2017. С. 70–71.
2. Софій Н. З., Кузьменко В. У. Про сто і один метод активного навчання. К.: Крок за кроком, 2004. 128 с.
3. Cooper J. B., Taqueti V. R. A brief history of the development of mannequin simulators for clinical education and training. Qual Saf Health Care. 2004 Oct; 13 (Suppl 1): i11–i18. DOI: 10.1136/qshc.2004.009886
4. Gaba D. M. The future vision of simulation in health care. Qual Saf Health Care. 2004 Oct; 13 (Suppl 1): i2-10. DOI:10.1136/qhc.13.suppl_1.i2
5. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. 200 с. URL:
http://lib.iitta.gov.ua/1651/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BD_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80_12.pdf
6. Богдан В.В., Єгоренков А.І., Пащенко В.В., Гур'янов В.Г. Науково-методичні аспекти розробки факультативного заняття «моделювання аутоімунної реакції» з дисципліни «медична та біологічна фізика». Сучасна медицина: актуальні проблеми, шляхи вирішення та перспективи розвитку: збірник тез наукових робіт. Одеса: ГО «Південна фундація медицини», 2016. С. 107–109.

Попова Л.Д., Наконечна О.А.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ БІОЛОГІЧНОЇ ХІМІЇ

Постановка проблеми. Впровадження студентоцентрованого навчання у вищих навчальних закладах є актуальним і дуже важливим для належного забезпечення якості вищої освіти. У країнах європейського континенту студентоцентроване навчання є своєрідним «mainstream» сучасної академічної політики [1].

Аналіз матеріалів публікацій. Студентоцентроване навчання сприяє диференціації та індивідуалізації навчальної діяльності студентів і реалізації індивідуальної освітньої траєкторії навчання [2]. Переміщення фокусу освіти з викладача на студента вимагає змін методів навчання, зокрема типу взаємовідносин «викладач-студент» [3, 4]. При студентоцентрованому навчанні роль викладача не зменшується, а змінюється. Викладач має стати для студента фасилітатором у навчальному процесі, систематизатором та коректором знань, куратором студентів у процесі засвоєння нової інформації [4, 5].

Студентоцентроване навчання передбачає оптимальне поєднання як очної, так дистанційної форм навчання. Це вимагає радикальних змін у співвідношенні навчального часу, відведеного для зазначених форм навчання. При цьому засвоєння нового матеріалу має відбуватися online у зручній для студента час із залученням інноваційних технологій, а очне навчання має сконцентруватися на обговоренні викладачем і студентами набутих знань [1]. Також передбачається удосконалення критеріїв та методів оцінювання знань студентів для адекватної оцінки знань, умінь і компетентностей, отриманих під час навчання [1, 3].

У майбутньому розвиток освітніх технологій дасть можливість сформувати розвинуту інноваційну культуру, коли вищий навчальний заклад стане рушійною силою розробки та поширення інновацій. Це потребує перегляду навчальних програм щодо їх відповідності інноваційним підходам та практикам [1].

Метою статті є аналіз послідовності та ефективності дій стосовно впровадження парадигми студентоцентрованого навчання на теоретичних кафедрах, зокрема кафедрі біохімії.

Виклад основного матеріалу. Студентоцентроване навчання передбачає зміну співвідношення аудиторної та позааудиторної роботи студентів. Оскільки вивчення нового матеріалу буде відбуватися online, кафедри повинні забезпечити студентів відповідними навчально-методичними матеріалами. Ці матеріали повинні відповідати сучасним вимогам і забезпечувати формування необхідних компетентностей.

Для цього кафедральним колективам необхідно:

- Ще раз переглянути робочі навчальні програми та переробити їх відповідно до сучасних вимог (складання ЄДКІ, зокрема IFOM).

- Розробити силабуси.

- Визначитися з темами, що фігурують у навчальних планах декількох кафедр. Наприклад, тема "Згортальна, антизгортальна та фібролітична системи крові" є у вітчизняних навчальних програмах як з біохімії, так і з фізіології. Аналогічно, тема "Біохімія імунних процесів" наявна в навчальних програмах з біохімії та мікробіології, вірусології та імунології. В інших країнах перша тема закріплена за дисципліною «Physiology», друга тема – за дисципліною «Immunology and Microbiology». Невизначеність за цими темами зменшує відповідальність кожної з кафедр за подання матеріалу.

- Разом з викладачами кафедр фізіології та патофізіології обговорити дискусійні питання стосовно дегідратацій, гіпергідратацій та класифікації порушень кислотно-лужного стану тощо з метою усунення невідповідностей під час викладання відповідних тем.

- Переробити кафедральну навчально-методичну літературу відповідно до сучасних вимог.

- Створити Flashcard System з дисципліни.

Оскільки студентоцентроване навчання потребує радикальних змін у розподілі навчального часу, потрібно:

- Переглянути навчальні плани з метою перерозподілу часу між окремими темами, виділенням проміжків часу для проведення необхідних лабораторних робіт індивідуально кожним студентом (ідеальним варіантом було б придбання віртуальної лабораторії або показ відповідних відеофільмів).

- Переглянути підхід до лекцій: під час лекцій лектор має дати основні (ключові) положення стосовно конкретної теми та скерувати студентів до самостійного успішного засвоєння матеріалу у деталях, використовуючи навчальні матеріали, які їм буде надано on-line, у вигляді проблемної або оглядової лекції.

- Переглянути підхід до практичних занять: викладач надає поради щодо засвоєння матеріалу, обговорює незрозумілі питання, контролює процес отримання знань.

Зміна співвідношення аудиторної та позааудиторної роботи студентів потребує удосконалення системи контролю знань студентів.

З цією метою:

- У межах університету створити або купити програму, яка зможе контролювати час та ефективність навчання студентів on-line.

- Кафедральним колективам з кожної дисципліни наповнити «оболонку» програми навчальними матеріалами та матеріалами для контролю знань.

Висновки та перспективи. Перехід до студентоцентрованого навчання є нагальною необхідністю. Перехід має бути поступовим, щоб забезпечити високу якість навчання.

Література:

1. Кремень В. Процес навчання – соціально зумовлений процес перманентних змін / В. Кремень // ZN, UA. Випуск №30, 18–23 серпня 2019.

2. Сінельникова Н.О. Студентоцентроване навчання як домінанта розвитку вищої освіти / Н.О. Сінельникова // Вища освіта України: теоретичний науковий та науково-методичний часопис: Інтеграція вищої освіти і науки. 2015, 1(3). С. 211–215.

3. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю.М. Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.

4. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система: довідник користувача / пер. з англ., за ред. д-ра техн. наук, проф. Ю.М. Рашкевича та д-ра пед. наук, доц. Ж.В. Таланової. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 106 с.

5. Удовіченко Г. Компетентнісний підхід як складова «студентоцентрованої» освіти / Г. Удовіченко // Наука и образование, 2011/2012 [Електронний ресурс] – http://www.rusnauka.com/1/НЮ_2012/Pedagogica12_97735.doc.htm.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ОСНОВИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ І МОРАЛІ»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Темпи розвитку сучасного світу є настільки швидкими, а змістовні трансформації настільки суттєвими, що перед студентами виникає проблема кардинальної зміни форм, засобів та обсягів обміну інформацією. Вони намагаються вирішити для себе питання цілісного осмислення й сприйняття нової реальності, відповідь на яке певною мірою забезпечується курсом «Основи християнської етики і моралі».

Аналіз публікацій. Психологічні аспекти даної проблеми розглядає Т.Л. Крюкова. У контексті проблем шлюбу, сім'ї та кар'єри її розробляють Е.М. Лібанова та ін.

Метою і завданням статті є аналіз об'єкту та предмету курсу з основ християнської етики і моралі як засобу формування студентоцентрованого навчання у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Поняття студентоцентрованої освіти стало особливо затребуваним на початку ХХІ століття. Курс «Основи християнської етики і моралі» допомагає студентам застосовувати набуті знання з медицини та інших дисциплін при аналізі релігійних проблем, усвідомити характер базових етичних категорій християнської моралі, формувати та обґрунтовувати власну позицію щодо актуальних проблем релігії в сучасному світі.

У контексті гострих проблем сучасної антропології у межах зазначеного курсу вирішуються питання специфіки основних положень християнської онтології та антропології. Студентоцетровані заняття дозволяють студентам познайомитися із сутністю та основами християнського світосприйняття, визначити поняття «релігія», охарактеризувати сутність релігії та її роль в суспільстві, визначити моральні основи християнства.

Завдяки заняттям з зазначеного курсу більшість студентів самостійно приходять до висновку, що Біблія є невичерпним джерелом віри і моралі. Вони щиро цікавляться питаннями конфесійних різновидів християнства, моральних основ православ'я, католицизму та протестантизму. Набуті компетенції з цих питань дозволять с майбутнім фахівцям краще розуміти своїх пацієнтів, а також спиратися у ситуаціях життєвого вибору на певні вічні цінності життя і здоров'я.

Висновки. Студентоцентрований підхід є важливою ланкою формування самостійної й відповідальної особи майбутнього лікаря. На сьогоднішній день він є головним в освітніх технологіях медичного закладу вищої освіти. Курс «Основи християнської етики і моралі» у загальносвітовому процесі трансформації освіти відповідає потребам інформаційно-перенасиченого суспільства, бо допомагає з'ясувати компенсаторну функцію релігії у сучасному суспільстві.

Література:

1. Крюкова Т.Л. Психология семьи: жизненные трудности и совладание с ними / Крюкова Т.Л., Сапоровская М.В., Куфтяк Е.В. – СПб. Речь, 2005. – 240 с.
2. Курило Л.Ф. Етико-правові аспекти використання стовбурових клітин людини // Людина. 2003. № 3. 23–27
3. Овчарова Р. В. Психология родительства : учеб. пособие для студентов / Р. В. Овчарова.– М. : Академия, 2005. – 368 с.
4. Овчарова Р.В. Психологическое сопровождение родительства. Учебн. пособие М.: Изд. Инст. Психотерапии, 2003. – 310 с.
5. Терешкевич Г. Т. Евтаназія в контексті соціальних проблем сучасного суспільства // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Української академії державного управління при Президентіві України / За заг. ред. А. О. Чемериса. – Львів: ЛРІДУ УАДУ, 2004. – Вип. 5 – С. 110–116.
6. Шлюб, сім'я і дітородні орієнтації в Україні : [колективна монографія] / Наук. кер. Лібанова Е.М. – К. : АДЕФ-Україна, 2008. – 256 с.

*Сипливий В.О., Доценко В.В., Петренко Г.Д.,
Гузь А.Г., Грінченко С.В., Робак В.І.
Харківський національний медичний університет,
кафедра загальної хірургії №2*

ДОСВІД ТА МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ З УРАХУВАННЯМ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

У роботі представлено узагальнення досвіду викладання загальної хірургії для студентів медичних факультетів з урахуванням студентоцентрованого викладання. Розглянуто особливості викладання загальної хірургії, роботи зі студентами хірургічного гуртка, проведення лекційного курсу, практичних занять, самостійної роботи, контролю знань і практичних навичок студентів під час навчання на клінічній кафедрі. Розглянуто варіанти імплементації студентоцентрованого навчання на клінічній кафедрі як змінення акцентів в освітньому процесі.

Вступ. Для сучасного етапу розвитку національної вищої освіти характерні модернізація і реформування, які спрямовані на приєднання до Болонського процесу з метою входження в Європейський освітній та науковий простір. Болонський процес - це здійснення структурного реформування вищої освіти, зміна освітніх програм, форм і методів навчання, контролю й оцінювання навчальних досягнень студента для підвищення якості освіти, спроможності випускників вищих навчальних закладів працевлаштуватися на Європейському ринку праці [2, 3]. Саме тому вагомого значення в освітніх колах набуває принцип студентоцентризму, сутністю якого є турбота про студентів як особистостей, ство-

рення оптимальних умов для розкриття їхнього потенціалу. Це один з основних принципів, яким науково-педагогічний колектив повинен керуватися в роботі, щоб допомогти молоді стати елітою суспільства, у якого є майбутнє. Вищезазначене означає зміщення акцентів в освітньому процесі з викладання на навчання, при чому, студент стає центральною фігурою освітнього процесу, виступає повноправним суб'єктом відносин, бере на себе частку відповідальності за навчання [1, 4].

Основна частина. Організація навчального процесу на кафедрі загальної хірургії №2 Харківського національного медичного університету (ХНМУ) здійснюється за вимогами Європейської кредитно-трансферної системи.

Визначення трудомісткості дисципліни в кредитах здійснюється згідно з типовою програмою навчальної дисципліни «Загальна хірургія» та робочої програми, адаптованої до потреб ХНМУ. До видів навчального процесу студентів, згідно з навчальним планом, належать лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів. Так, відповідно до навчальної програми на 2019–2020 навчальний рік на вивчення загальної хірургії передбачено 180 годин, з них 70 годин аудиторних занять, 80 – самостійної роботи студентів, 30 – лекцій.

Студентоцентроване навчання реалізовано на кафедрі загальної хірургії №2 шляхом роботи студентів у науковому гуртку. На кафедрі загальної хірургії №2 працює студентський гурток, де проводяться студентські наукові конференції, у яких обов'язково беруть участь молоді науковці кафедри та студенти – члени СНГ. Так, за 2018–2019 навчальний рік проведено: 10 засідань студентського гуртка, студенти взяли участь у 22 наукових конференціях, у тому числі одна студентка приймала участь у міжнародній конференції, видано 14 друкованих праць за участю студентів,

Метою роботи студентського наукового гуртка є засвоєння та вивчення навичок практичної діяльності, робота з науковою медичною літературою, написання рефератів, підготовка наукових доповідей, тез та статей.

Викладачі кафедри сприяють покращенню теоретичної бази та здобуттю практичних навичок студентами гуртка, розповідають цікаві моменти зі своєї практики.

Студенти беруть участь в ургентних чергуваннях, у хірургічних операціях, перев'язках, клінічних обходах, що дає їм можливість оволодіти практичними навичками, необхідними в подальшій практичній діяльності.

Викладачі кафедри ознайомлюють студентів із сучасними тенденціями розвитку хірургії та здобутками кафедри загальної хірургії №2 у цій сфері практичної діяльності. Студенти поглиблено вивчають предмет, проводять науковий пошук та беруть участь у науково-дослід-

ницькій роботі з урахуванням наукових напрямків роботи кафедри-хірургія ускладнень холелітіазу, хірургія гострого панкреатиту, перфоративній виразки, перитоніту та ін.

Засідання гуртка включає демонстрацію хворих з аналізом історій хвороб, доповіді студентів за результатами проведених робіт, обговорення подальшого наукового пошуку, участь у практичній діяльності клініки та ін. На засіданнях гуртківці виступають з реферативними науковими доповідями і презентаціями, проводяться клінічні конференції, де розбирають цікаві випадки захворювань. Учасниками гуртка є студенти не тільки другого та третього курсів, а й старших курсів. Робота гуртка упродовж навчального року є чітко спланованою з урахуванням побажань студентів.

Методами стимулювання науково-практичної діяльності гуртківців є зарахування роботи в гуртку як самостійної та індивідуальної роботи під час вивчення загальної хірургія з нарахуванням відповідної кількості балів, презентація результатів проведеної роботи на студентських наукових конференціях, публікація наукових робіт разом з викладачами, отримання рекомендацій для подальшої науково-практичної роботи зі спеціальності.

На кафедрі загальної хірургії №2 у навчально-виховному процесі використовуються сучасні інформаційні технології навчання. Робоча навчальна програма на поточний навчальний рік інтегрована та узгоджена з навчальним планом з дисципліни для студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Вона відповідає вимогам часу щодо підготовки спеціалістів для охорони здоров'я. Робоча навчальна програма містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного й підсумкового контролю. Плани конкретні з визначеними термінами виконання заходів та відповідальними особами. Практично-орієнтоване навчання здійснюється під час проведення практичних занять „Догляд за хворими” шляхом роботи в приймальному відділенні, перев'язочній, хірургічному відділенні, „Сестринська практика” – шляхом роботи в операційній, перев'язочній, хірургічному, травматологічному відділенні, відділенні переливання крові.

Загальна хірургія є клінічною дисципліною, тому всі планові оперативні втручання, перев'язки хворих, інші медичні маніпуляції виконуються в першій половині робочого дня. Але згідно з розкладом занять в університеті, студенти на практику у відділення на 60 ліжок приходять на третіх, четвертих академічних годинах по шість груп, тобто тоді, коли основні медичні маніпуляції закінчено. Вважаємо, що для виконання студентами програми, при проходженні медичної практики „Догляд за хворими”, „Сестринська практика” навчально-методичному відділу при розробленні розкладу практичних занять необхідно створювати його

так, щоб вивчення клінічної дисципліни “Загальна хірургія” проходило виключно на перших-других академічних годинах.

Виникають питання стосовно студентоцентрованого підходу до навчання, зважаючи на те, що більша частина часу, відведеного на навчання студентів на кафедрі, займає самостійна робота. Так, наприклад, на догляд за хворими у студентів другого курсу з 38 годин, виділених за розкладом, тільки 9 годин, поділених на 5 занять, займає аудиторна робота, у той час як кількість студентів в академічній групі становить у середньому 15 осіб.

Усе ще залишається актуальним питання: коли проводиться СРС та де вона повинна проводитись. Адже навчальні години студентів так само, як і викладачів, заплановані з 8.30 до 17.40. До викладача в більшості випадків після практичного заняття з однією групою приходиться наступна, і він не має можливості приділити увагу та час студентам з попередньої групи саме з цієї причини.

Самостійно працювати в хірургічному відділенні студенту не дозволено правилами внутрішнього розпорядку. Як можна опанувати практичні навички з хірургії поза хірургічним стаціонаром, самостійно, без допомоги викладача? Не узгоджена за часом самостійна робота з різних дисциплін, що призводить до нерівномірності розподілу самостійної роботи за часом. Усі ці чинники підштовхують студентів до формального ставлення до СРС, до списування її, і, як це не парадоксально, до зменшення часу, що реально витрачається студентом на навчання взагалі.

Зменшення кількості годин аудиторних занять з предмету не дозволяє розглянути на достатньому рівні необхідні теми, приділити увагу кожному студенту на занятті, оскільки кількість студентів у групі становить 15–16 осіб.

Потребують вирішення питання організації розкладу практичних занять для студентів. Згідно з розкладом, на заняття одночасно приходять до 6 груп студентів, що є причиною перевантаження хірургічного стаціонару та не сприяє оволодінню студентами практичними навичками. Перевантаження клініки студентами при проходженні програми практики впливає на санітарно-гігієнічний режим стаціонару, призводить до того, що хворі відмовляються як спілкуватись зі студентами, так і виконувати при них лікувальні маніпуляції.

Викладачами кафедри приділяється значна увага для організації самостійної роботи студентів, але кількість годин з цього виду роботи постійно зростає, а кількість аудиторних годин відповідно зменшується, що ускладнює контроль засвоєння студентами матеріалу, який відводиться для самостійної роботи студентів. Кількість часу, що виділена для аудиторних занять (9 годин на сестринську практику та догляд за хворими), не дозволяє студентам опанувати практичні навички, які

прописані навчальною програмою (наприклад, згідно з програмою з сестринської практики студент повинен опанувати 19 практичних навичок).

На нашу думку, нові підходи до розроблення чи переформатування навчальних програм не змінять ситуацію на краще, і лише збільшення аудиторного часу роботи викладача зі студентами поліпшить якість освіти та змістять акценти в освітньому процесі з викладання на навчання.

Висновки. На клінічних кафедрах реалізація студентоцентрованого навчання можлива за рахунок збільшення часу, виділеного розкладом на аудиторну роботу, а мотивація до навчальної діяльності може бути посилена при використанні такої форми організації навчального процесу, як циклове навчання. Цей метод дозволяє інтенсифікувати вивчення матеріалу, оскільки скорочення інтервалу між заняттями з дисципліни вимагає постійної уваги до змісту курсу та збільшує обсяг запам'ятовування. Різновидом цього виду занять є проведення сестринської практики та практики догляд за хворими у в літній час, як це було раніше. На наш погляд, ні розширення автономії студентів, ні нові підходи до розроблення навчальних програм, методології викладання та навчання не приведуть до імплементації студентоцентрованого навчання. Забезпечення студентоцентрованого навчання неможливе без вирішення питання правильної організації навчального процесу та його матеріально-технічне забезпечення.

Література:

1. План заходів щодо впровадження STEM-освіти в Україні на 2016–2018 роки/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2016/11/10/plan-zahodiv-shhodo-vprovadzhennya-steam-osviti-v-ukrayini-na-2016-2018-roki/>.

2. Токар В.В. Студентоцентризм у системі внутрішнього забезпечення якості вищої освіти: імплементація в Україні досвіду університетів США. Матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції за участю міжнародних представників 2–3 березня 2016 р. Студентоцентризм у системи забезпечення якості освіти в економічному університеті. С. 43

3. Т.О. Кудрявцева. Студентоцентроване навчання, як парадигма вищої освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/Kudriavtseva_pedagog-chyt-2018.pdf

4. О.В. Свистун. Підготовка майбутніх вчителів. Технології до впровадження STEM-освіти в навчальну діяльність. Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і практичного вирішення проблеми. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і практичного вирішення проблем» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://novaosvita.com/wp-content/uploads/2018/03/PedPsy-Odesa-Mar2018.pdf>

Сучасний етап розвитку медичної освіти вимагає від студентів та викладачів, які задіяні в освітньому процесі, здатності до постійного набуття нових та оновлення отриманих знань. Актуальною проблемою вітчизняної вищої медичної школи є зміна методів навчання відповідно до світових та європейських стандартів для того, щоб наш фахівець міг швидко орієнтуватися і пристосовуватися в соціумі, бути конкурентоспроможним. Застосування інноваційних методів навчання є одним з інструментів, який дозволяє змінити напрямок процесу навчання з орієнтації на викладача до орієнтації на студента, тобто сформувати студентоцентровані тенденції в освіті [1].

Проблеми розвитку й удосконалення вищої, зокрема й медичної системи в полі зору науковців різних галузей. У своїх працях вони досліджують спільні та відмінні риси у змісті національної системи освіти та провідних світових і європейських систем [2–5] тощо.

Вирішення проблем реформування галузі освіти дозволить визначити нові напрямки й шляхи втілення освітніх ідей, зокрема такої важливої ідеї, як розвиток студентоцентрованих тенденцій.

Мета даної статті – проаналізувати кроки викладачів кафедри медичної та біоорганічної хімії у зміні підходів до організації процесу навчання від традиційного до сучасного студентоцентрованого.

На нашу думку, для забезпечення студентоцентрованої спрямованості навчання необхідно, щоб головний суб'єкт цього процесу – студент – мав стійку мотивацію до оволодіння теоретичними знаннями й практичними навичками.

Хімічні дисципліни в медичному заклад вищої освіти (ЗВО) не є профільними. Проте вже на етапі створення програм навчальних дисциплін «Медична хімія» та «Біоорганічна хімія» в розділах «Мета та завдання дисципліни», «Компетентності та результати навчання» ми показуємо, що засвоєння цих знань на першому курсі забезпечить науковий підхід до вивчення нормальних і патологічних процесів в організмі та створить базу для вивчення медико-біологічних і клінічних дисциплін на старших курсах.

При проведенні лабораторно-практичних занять надзвичайно велику увагу приділяємо мотиваційній характеристиці кожної теми. Особливість цього етапу на занятті полягає в тому, що не викладач показує, як ті чи інші хімічні закономірності даної теми будуть застосовуватись для інтерпретації процесів життєдіяльності, а самі студенти формулюють ці положення.

У ході обговорення теоретичного матеріалу ми підбираємо і формулюємо завдання так, щоб кожний студент мав можливість проявити

свої комунікативні здібності, індивідуальний підхід до вирішення проблеми, проявив свої особистісні якості. Під час проведення цієї частини заняття основна роль належить студентам. Викладач втрачає функцію носія й транслятора знань. Він стає фасилітатором.

Застосування інтерактивних методів навчання передбачає реалізацію науково-дослідного принципу в освітній діяльності, що також має студентоцентричний характер. Цей принцип наші студенти реалізують в ході виконання лабораторних робіт, передбачених на кожному занятті. Виконуючи лабораторні дослідження студенти знову осмислюють теоретичний матеріал, пов'язують теорію й практику, набувають навичок аналізу отриманих результатів, вчаться робити висновки, критично мислити. Студент у цій роботі є центральною фігурою, викладач виконує роль коректора й куратора.

Одним з важливих елементів студентоцентрованого навчання є оцінювання [6]. Оцінювання дає уявлення про досягнення суб'єктів навчання, виявляє найпродуктивніші сторони освітнього процесу, забезпечує зворотній зв'язок студент-викладач та їх партнерство у навчальному процесі. Зворотний зв'язок у процесі вивчення наших дисциплін досягається шляхом формативного оцінювання. Результатом кожного заняття є комплексна оцінка, яка формується з урахуванням даних вхідного (початкового) та вихідного (кінцевого) контролю, співбесіди, набуття практичних навичок. Кожен студент має можливість обговорити з викладачем свої помилки та оцінку, що дає змогу студентам відслідкувати свої успіхи у навчанні та планувати напрямки подальшого вдосконалення. В межах вивчення навчальних дисциплін здійснюємо сумативне оцінювання у вигляді диференційованого заліку.

Формування студентоцентрованої моделі не можливе без доступу до навчальних ресурсів. Студенти першого курсу, які навчаються на кафедрі медичної та біоорганічної хімії, стовідсотково забезпечені як матеріалом на паперових носіях (сучасні підручники, посібники, навчально-методичні комплекси, методичні вказівки та ін.), так і інтерактивними комп'ютерними засобами інформації. На кафедрі працює кабінет для самостійної роботи студентів, де вони користуються ноутбуками та мають доступ до інтернету.

Таким чином, викладання хімічних дисциплін на кафедрі медичної та біоорганічної хімії підпорядковане створенню умов для втілення сучасних тенденцій в розвитку вищої медичної школи, а саме, до принципів студентоцентризму.

Коллектив кафедри у подальшому вбачає головне своє завдання у пошуку й розширенні запровадження нових інтерактивних технологій у навчальному процесі заради підвищення якості набуття знань студентами та створенні засад студентоцентрованого навчання.

Література:

1. Дубасенюк О. А. Розвиток вищої освіти: тенденції та перспективи / О.А. Дубасенюк // Людиноцентризм як основа гуманітарної політики України: освіта, політика, економіка, культура : матеріали Всеукраїнської конференції. – К. : ІОД НАПН України. – 2011. – С. 135–142.
2. Онищенко В.О. Інноваційний розвиток національної вищої освіти в умовах інтеграції до європейського освітнього простору [Електронний ресурс] / В.О. Онищенко. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
3. Гуткевич С.О., Онищенко І.Г. Світовий освітній простір: тенденції та перспективи розвитку в умовах глобалізації: монографія / С.О. Гуткевич, І.Г. Онищенко. – К.: НТУ «КП», 2014. – 205 с.
4. Подковко Х.В. Інноваційні технології навчання в контексті компетентісного підходу в освіті / Х.В. Подковко // Медична освіта. – 2016. – №1. – С. 41–43
5. Остапюк Л.І. Досвід навчання студентів за європейською кредитно-трансферною системою в НМУ імені ОО Богомольця як основа для підвищення якості медичної освіти / Л. І. Остапюк, В. Ф. Москаленко, О. П. Яворовський // Медична освіта. – 2010. – №2. – С. 60–63
6. Скляр І. Д. Оцінювання у студентоцентричній моделі / Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті [Електронний ресурс] : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2–3 берез. 2016 р.) – К. : КНЕУ, 2016 – С. 42–44.

*Сінайко В.М., Коровіна Л.Д., Радченко Т.М.
кафедра психіатрії, наркології,
медичної психології та соціальної роботи ХНМУ*

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФОРМА НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Навчання у ЗВО завжди вимагало серйозного ставлення, довгострокової сумлінної праці від студентів. Процес вивчення нового матеріалу має форму класних та позакласних занять. Із урахуванням сучасних реалій – наявності великої кількості теоретичного матеріалу у відкритому доступі, практичні заняття вимагають певної модифікації. Ігрові технології є доволі зручним та цікавим способом опанування теоретичного матеріалу [2, 3, 4, 9].

Згідно з «конусом Дейла» (залежність освітніх результатів від контексту освіти) люди запам'ятовують 90% інформації шляхом театралізованого виступу, імітації реальної діяльності, виконання реальної дії. Це формує здатність аналізувати, розробляти, створювати та оцінювати нову інформацію чи нові навички [4, 9].

Ігрові технології навчання – це задана ситуація, в основі якої лежить соціальний досвід. Коли людина потрапляє в певні обставини, це розвиває в неї нові невластиві якості та стимулює контроль своєї поведінки. Ігрові технології в педагогіці – комплекс заходів, що складається з декількох основних етапів. Це формування мети, розробка плану, за яким слід виконувати поставлене завдання. Невід'ємною частиною роботи є розбір і аналізування всього процесу [1, 5, 7, 8].

На наш погляд, здатність повідомляти погані новини пацієнту є дуже важливою практичною навичкою для майбутнього лікаря будь-якої спеціальності. Цю навичку неможливо опанувати без використання певного тренування [10].

Контингент та методи дослідження. Дослідження було проведено за участі 57 студентів-іноземців 3 курсу, 4 академічних груп, обох статей, віком $21 \pm 1,9$ років. Студенти були поділені на дві групи: група дослідження (29 студентів) та контрольна група (28 студентів). Ми використовували метод спостереження, використання ігрових технологій (рольова гра).

На практичному занятті з медичної психології, тема заняття «Психологічні аспекти суїцидальної поведінки, вмираючого пацієнта та евтаназії», студентам було запропоновано імітаційну ділову гру, як саме повідомляти погані новини пацієнтам. За основу було взято протокол SPIKE, розроблений W Vail тощо про надання інформації хворим на онкологічні захворювання. Він передбачає 6 кроків щодо повідомлення поганих новин. Першим кроком є формування плану бесіди лікарем та налаштування пацієнта. Другий крок полягає в оцінюванні сприйняття хворого, визначення рівня його загальної обізнаності. Крок 3 – це отримання «запрошення» хворого, тобто лікар має запитати, у якому обсязі пацієнт може сприйняти інформацію щодо стану свого здоров'я. Крок 4 – це безпосереднє надання інформації хворому. П'ятим кроком є аналіз емоцій хворого з емпатією. Крок 6 – висновок та формування подальшої стратегії [6, 10].

Під час ділової гри було створено 2 групи. Перша грала ролі пацієнтів та лікарів, а друга – спостерігачів. Група дослідження була поділена на тих, що грали пацієнтів та лікарів та тих, що спостерігають. Після кожного обіграного кроку за протоколом спостерігачі висловлювали свою думку, щодо побаченого.

Контрольна група не мала спостерігачів, тобто студенти грали ситуацію, не чуять критики збоку.

На другому етапі дослідження усім студентам було запропоновано здійснити контроль знань, який містив тести та ситуаційні задачі.

Усі студенти продемонстрували задовільний рівень розв'язання тестових завдань. Проте студенти групи дослідження показали значно кращий результат, оскільки обґрунтували відповіді на ситуаційні задачі. Вони давали розгорнуті пояснення, ілюстрували їх відповідними прикладами.

Таким чином, можна сказати, що ділові ігри значно покращують засвоєння теоретичного матеріалу. Проте їх вдосконалення шляхом додавання спостерігачів, які висловлювали критику щодо відігрівання ситуації значно покращують результати засвоєння матеріалу. Цей висновок може стати реальною допомогою в процесі формування особистості лікаря.

Література:

1. Апинян Т. А. Сущностно-универсальное определение игры: феноменология фантома / Т. А. Апинян // Вопросы философии. – 2008. – №2. – 120 с.
2. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кітенко, О.М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.
3. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе : Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : [навч. посіб.] / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Кічук Н. В. Ігрове проектування як інтерактивна дидактична технологія підготовки фахівців / Н. В. Кічук // Наука і освіта. – 2005. – № 3–4. – С. 61–65.
6. Котов М.А. Как сообщать плохие новости максимально эффективно? Протокол SPIKES для сообщения «плохих новостей»/ М.А. Котов, В.В. Гуцин// Эндоскопическая хирургия. – 2018.– 5. – С 45–50.
7. Селевко Г. К. Игровые технологии / Г. К. Селевко // Школьные технологии. – 2006. – № 4. – С. 23–42.
8. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : [учеб. пособ.] / Г. К. Селевко. – М. : Нар. обр., 1998. – С. 52.
9. Яворська Ж. Ділові ігри та їх роль у підготовці сучасних фахівців / Ж. Яворська // Вісник Львівського Університету. – 2005. – Вип. 19. – С. 241–246.
10. Baile WF, Buckman R, Lenzi R, Globera G, Bealea EA, Kudelkab A. SPIKES — a six-step protocol for deliver bad news: application to the patient with cancer. *Oncologist*. 2000;5:302.

*Соловйова Є.Т.,
Харківський національний медичний університет,
кафедра неврології №2*

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Використання методів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів – майбутніх лікарів – важливий принцип навчання у вищій освіті [3, 6]. Рішення діагностичних і лікувальних задач, проблемних ситуацій, участь у навчальних іграх забезпечують високу професійну

підготовку [1, 2, 5]. Особливої уваги потребує підготовка іноземних студентів в українських закладах вищої медичної освіти, оскільки проблема активізації їх навчально-пізнавальної діяльності доповнюється ще й питаннями адаптації та мовного бар'єру [2–4].

Метою нашої роботи було розроблення моделі активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів – майбутніх лікарів. У рамках моделі визначено комплекс організаційно-педагогічних умов, що забезпечує активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів в процесі підготовки до професійної діяльності. Експериментальною базою дослідження було обрано Харківський національний медичний університет, кафедра неврології №2. В експерименті взяли участь студенти-іноземці 4 року навчання, які вивчають дисципліну «Неврологія» (загальна кількість – 96 осіб). Студентів було поділено на дві групи (40 та 56 осіб відповідно). Перша група навчалася за традиційною методикою, у другій групі студентів-іноземців впроваджувалися інноваційні методи та засоби активізації навчально-пізнавальної діяльності. Лекції та семінарські заняття супроводжувалися використанням засобів «інформаційного меседжу»: графіків, мультимедійних презентацій із схемами патогенезу та діагностики уражень нервової системи, відеофільмів, що демонстрували дослідження неврологічного статусу хворих. На практичних заняттях проводилися дискусії, використовувалися імітаційні ділові ігри та кейс-метод (активний проблемно-ситуаційний аналіз). Активно застосовувалися семінари-тренінги з обов'язковим обговоренням результатів. Оцінка знань проводилася за допомогою комп'ютерного контролю, що переважно включав ситуаційні завдання. Крім цього, було використано таку форму навчання як міждисциплінарний семінар, що дозволяє інтегрувати отримані дані та формувати цілісну клінічну картину.

Засвоєння необхідного обсягу навичок студентами-іноземцями, зокрема: дослідження неврологічного статусу хворих, теоретичних знань щодо розділів „загальна неврологія” та „спеціальна неврологія” значно покращились. Так, результати іспиту вказували на збільшення відсотку відповідей на „відмінно” в групі студентів, яка навчалася з активним залученням інтерактивних форм навчання (більше 50% порівняно 27% в групі із традиційним підходом). Значно покращилось оволодіння методиками перевірки неврологічного статусу хворих. Позитивні зміни стосувалися також при розробці оптимальної тактики ведення неврологічних пацієнтів. На амбулаторному етапі більше 83% студентів були спроможні визначити відповідний маршрут пацієнта.

Отримані результати свідчать про ефективність використання вказаних методів активізації навчально-пізнавальної діяльності серед студентів-медиків, що навчаються англійською мовою.

Література:

1. Калашник Н. В. Особенности учебно-воспитательной работы с иностранными студентами в высших медицинских учебных заведениях Украины / Педагогичні науки. – Вип. 1 (83). – 2016. – С. 60–66

2. Мельничук І. М., Гуменна І. Р. Етичні аспекти підготовки майбутніх лікарів до професійної діяльності. Електронне видання: Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2018. Вип. 3

3. Мельничук І. М. Особливості професійної підготовки іноземних студентів вищих медичних навчальних закладів / І. М. Мельничук, О. В. Яцишина // Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. – 2013. – Вип. 27. – С. 119–121.

4. Хухліна О.С. Використання інтерактивних методів навчання при вивченні основ внутрішньої медицини / О.С. Хухліна, Л.В. Каньовська, О.С. Воевідка [та ін.]: матеріали Всеукраїнської конференції навчально-наукової конференції, присвяченої 55-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України [«Впровадження нових технологій за кредитно-модульної системи організації навчального процесу ВМ(Ф)НВ III-IV рівнів акредитації»], (м. Тернопіль, 26-27 квітня 2012 р.). – Тернопіль: Укрмедкнига, 2012. – С. 415–416.

5. Яцишина О. Методичні основи формування соціокультурної компетенції іноземних студентів-медиків в умовах реалізації Болонського процесу / Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор. – ч.3. – Ялта, 2012. – С. 203–207.

6. Melnychuk I., Fedchyshyn N., Pylypyshyn O., Vykhruhshch A. Philosophical and Cultural Aspects of Medical Profession: Philosophical and Conceptual Peculiarities. *Cultura. International Journal of Philosophy of Culture and Axiology*. 2019. №16 (1). P. 165–174. ([Scopus](#)).

*Сорокіна І.В., Марковський В.Д., Калужина О.В.,
Галата Д.І., Плітень О.М., Омельченко О.А.*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ПАТОМОРФОЛОГІЯ»

Вступ. Світ, який динамічно розвивається, вимагає набуття дещо нових соціальних та професійних умінь від спеціалістів, а отже, і від навчального процесу, що можливо забезпечити шляхом студентоцентрованого підходу [1]. Реформування освіти та, зокрема, вищої медичної освіти в Україні має основний пріоритет – студентоцентроване навчання, яке спрямоване на підвищення вартості лікаря-випускника на ринку праці. Це дозволяє оволодіти певною сумою необхідних знань, навичок і спонукає до постійного професійного та особистого зростання [2].

Студентоцентрований підхід активно й успішно застосовується у багатьох Європейських вишах, що відображено та відрегульовано численними документами, тимчасом як в Україні цей процес має деяке відставання у практичному й правовому забезпеченні [3]. Однак слід зазначити, що останнім часом проводиться значний обсяг робіт у цьому

напрямку, це, безумовно, дає позитивні результати. Студент, стаючи центральною особою у процесі навчання, бере активну участь у набутті необхідних знань та умінь на засадах компетентності [4]. Роль викладача змінюється й спрямовується на покращення взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Метою роботи було оцінити рівень студентоцентрованості щодо доцільності вивчення патоморфології з можливістю використання відповідних отриманих фундаментальних морфологічних знань, умінь і навичок у майбутньому навчанні та практичній діяльності.

Завдання дослідження: дослідити вмотивованість студентів до набуття знань з патоморфології; їх бачення щодо можливості використання отриманих знань з фундаментальних дисциплін, які вивчалися на попередніх курсах (анатомія людини, гістологія, мікробіологія тощо) у взаємозв'язку з вивченням патоморфології, клінічних дисциплін у подальшому навчанні й у майбутній практичній діяльності.

Основний матеріал. Для досягнення мети було проведено добровільне анонімне анкетування 101 україномовного студента 3-го курсу медичного факультету. *Опитування включало такі запитання:* 1. Доцільність знань структурних змін органів і тканин при різноманітних патологічних станах і захворюваннях; 2. Необхідність знати структуру патологоанатомічного діагнозу; 3. Практична необхідність біопсійного дослідження; 4. Значення розбіжності клінічного та патологоанатомічного діагнозів для лікаря у випадку смерті пацієнта; 5. Важливість проведення аутопсії; 6. Можливість використання знань, що отримуєте при вивченні патоморфології, на кафедрах старших курсів (хірургія, внутрішні хвороби) та в практичній діяльності в цілому; 7. Необхідність присутності лікаря-куратора на аутопсії у випадку смерті його хворого; 8. Використання знань, отриманих на першому та другому курсах (анатомія людини, гістологія, мікробіологія тощо), при вивченні патоморфології.

За результатами опитування було з'ясовано, що 91 % анкетованих студентів убачають доцільність знань структурних змін органів та тканин при різних патологічних станах, 9 % опитуваних мають нечітке уявлення щодо мети отримання відповідної інформації. Даний факт можна пояснити неповним розумінням студентами практичного використання знань у даній галузі медичної науки, на що, своєю чергою, необхідно звернути увагу викладачам та приділити цьому більше часу як на вступних заняттях, так і в подальшому процесі засвоєння матеріалу. При цьому трохи більше половини респондентів (61,39 %) не мають сумнівів щодо необхідності та можливості використання знань з патоморфології на кафедрах подальших курсів і в практичній діяльності в цілому; 31,68 % – вагаються щодо можливості їх використання у майбутньому, а 6,39 % – впевнені, що це буде необхідно тільки в разі вибору відповідної спеціальності. Такі результати спонукають до посилення просвітни-

цької роботи стосовно важливості патоморфологічної галузі знань. Водночас 63,37 % студентів активно та успішно використовують отримані фундаментальні знання на кафедрах анатомії людини, гістології, мікробіології тощо; 31,68 % – лише інколи мають таку потребу, а 4,95 % – не мають такої потреби взагалі. Такі дані свідчать про досить високий студентоцентрований підхід викладачів фундаментальних базових дисциплін, проте роботу в цьому напрямку необхідно продовжувати.

Домінуюча кількість респондентів (90,1 %) вважають, що біопсійне дослідження має важливе практичне значення, що вказує на непогану обізнаність та зацікавленість студентів у відповідному напрямку роботи лікарів-патологоанатомів.

Трохи більше половини студентів, що брали участь в анкетуванні (59,41 %), дотримуються думки щодо безумовної важливості аутопсії, та майже стільки ж опитуваних (57,43%) вважають, що присутність лікаря-куратора при цьому дослідженні є необхідною для набуття досвіду та підвищення власної кваліфікації. Звертає на себе увагу, що 30,69 % бажають бути присутніми на розтині з метою контролю роботи лікаря-патологоанатома, а 11,88 % взагалі думають, що присутність лікаря-куратора там є зайвою. 39,60 % студентів убачають проведення розтину необхідно проводити з деяких причин (бажання родичів померлого, лікарів), а майже 1 % взагалі розцінюють цю процедуру як негуманну. Такі результати свідчать про брак інформації щодо причин, сутності та наслідків проведення аутопсійного дослідження серед студентської спільноти. Цей факт потребує приділення більшої уваги цьому питанню з метою роз'яснення, демонстрації на практичних заняттях описаної процедури. Водночас більшість з анкетованих студентів (80,2 %) вважають за необхідне знати структуру патологоанатомічного діагнозу, майже 13 % респондентів ще не визначились з цього приводу і тільки 6,9 % – не вважають це за необхідне, оскільки не планують ставати лікарями-патологоанатомами. У зв'язку з цим, цікавим є те, що майже всі студенти (96,04 %) впевнені у несприятливих наслідках для лікаря-куратора, догана чи інше покарання при розбіжності клінічного та патологоанатомічного діагнозів померлого хворого.

Висновки. Мотивація студентів до вивчення патоморфології є достатньою. Рівень уявлення про доцільність використання відповідних знань та умінь є не високим, але не критичним. При цьому активно використовують знання базових дисциплін трохи більше половини опитаних студентів, що потребує активізації роботи в цьому напрямку. Є високе розуміння респондентами значущості проведення біопсійного дослідження, неповне уявлення про процедуру аутопсії, чому бажано приділити більшу увагу.

Перспективним є проведення подібного опитування студентів 5-го курсу взагалі та, що особливо цікаво, опитаної на 3-му курсі когорти студентів після проходження біопсійно-секційного курсу або електив-

ного – «Актуальні питання клінічної патоморфології» – курсів, що проводяться на кафедрі патологічної анатомії ХНМУ, та після вивчення ними багатьох клінічних дисциплін.

Література:

1. Сосницька Н. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства / Н. Сосницька, С. Глікман // Науковий вісник Льотної академії. – 2017. – Вип. 1. – С. 377–381. – Режим доступу: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/4127>

2. Компетентнісний підхід у викладанні біохімії / О.В. Тертишна, М.Б. Луцюк, С.В. Ладутько [та ін.] // Підготовка медичних кадрів у сучасних умовах реформи системи охорони здоров'я УКРАЇНИ: тези доповідей навчально-методичної конференції (15 лютого 2017 року). – Вінниця, 2019. – С. 185–186.

3. Бахрушин В. Реалізація засад студентоцентрованого підходу в законодавстві України про вищу освіту / В. Бахрушин // Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство». – 2019. – № 1 (5). – С. 3–13.

4. Щукіна Е.І. Студентоцентроване навчання у немовних вищих навчальних закладах / Е.І. Щукіна // Містобудування та територіальне планування. – 2016. – Вип. 59. – С. 494–497.

Старіков В.І., Гаврилов А.Ю., Сенніков І.А.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ОНКОЛОГІЧНОЇ НАСТОРОЖЕНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

Боротьба з раком вимагає від лікаря високого ступеню відповідальності, рішучості і прагнення допомоги хворим, а також гарної пам'яті та наукового складу мислення.

Кінцевими цілями навчання на кафедрі онкології є розуміння студентами патогенезу, клінічних ознак онкологічних захворювань, орієнтування в сучасних стандартах обстеження та лікування основних локалізацій раку.

Важливим є оволодіння майбутніми лікарями основами деонтології – вони повинні розуміти психологію онкологічних хворих, уміти знайти спільну мову з кожним з них, щоб надати пацієнту впевненість і волю до боротьби з хворобою.

Поряд із традиційними способами навчання, в останні роки почав домінувати компетентнісний підхід, основною відмінністю якого від рутинних методів навчання не є засвоєння заздалегідь готового рішення, а використання студентом самостійно набутих навичок та знань, необхідних для вирішення професійних завдань. Для організації такого навчання в університетах Євросоюзу закріпився термін «студентоцентроване навчання». За визначенням міжнародної організації «Education International», студентоцентроване навчання являє собою тип мислення й культуру вищого навчального закладу, а також метод навчання, який

багато в чому пов'язаний з конструктивістськими теоріями навчання та підкріплюється ними [3].

Студентоцентроване навчання потребує постійного розвитку. Це реалізується при використанні сучасних технологій навчання (проблемне навчання, проектне навчання, технології розвитку критичного мислення)[1].

На кафедрі онкології ХНМУ протягом останніх років інтенсивно висвітлюються особистісно-діючі технології виробництва та контролюються результати освоєння навчальної програми. При цьому існує протиріччя у вигляді виховання у лікаря дії за алгоритмом, обстеження й лікування за протоколами, і міркування. До того ж, лікарська діяльність за шаблоном може супроводжуватися фатальними помилками. Але ми прекрасно розуміємо, що механічно завчені знання мають коротке виживання. Доречно згадати студентський афоризм «Знав, склав, забув».

Для того, щоб зробити викладання більш ефективним, студентоцентрованим, потрібен перехід від традиційних форм передачі знань до створення умов для самостійного навчання, підтримка активного самостійного навчання, узгодження організації контролю зі змістом і структурою програми [1].

Насамперед ми просто зобов'язані донести до студентів знання про те, що у зв'язку зі збільшенням тривалості життя, погіршенням екологічної обстановки у Україні [2] та світі, гнітючого відношення людей до стану свого здоров'я, якісні знання з нашого предмету онкології необхідні кожному клініцисту. Важливо донести до студентів принципи онкологічної настороженості:

- знання симптомів раку та саркоми на ранніх стадіях;
- організацію онкологічної допомоги, мережі лікувальних установ і швидке направлення хворого з виявленою або при підозрі на злоякісну патологію до спеціалізованої онкологічної установи;
- ретельне обстеження кожного хворого, який звернувся до лікаря будь-якого фаху з метою виявлення латентного перебігу злоякісного процесу;
- завжди в незрозумілих випадках думати про можливість атипичного або ускладненого перебігу злоякісної патології.

Надалі співпраця педагогу та студента передбачає збільшення частки самостійної роботи студентів та можливість їх активної участі у навчальному процесі, введення прозорості багатобальної рейтингової системи оцінювання успішності, що при структуруванні навчальних дисциплін на модулі, може стати основою підвищення якості підготовки фахівців.

Поєднання традиційних методів навчання з передовими методами особистісно-діяльного характеру на принципах студентоцентрованого навчання дозволить підготувати майбутнього лікаря до ефективної діяльності в боротьбі з онкологічними захворюваннями.

Література:

1. Лопанова Е.В., Галянская Е.Г. Организация студентоцентрированного обучения в медицинском ВУЗе // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 8–4. – С. 751–754;
2. Рак в Україні, 2015–2016 р. Захворюваність, смертність, показники діяльності онкологічної / уклад.: З.П. Федоренко, Л.О. Гулак, Ю.Й. Михайлович та ін. // Бюл. Нац. канцер-реєстру України. – Київ, 2017. – № 18. – 130 с.
3. Student-Centred Learning. Toolkit for students, staff and higher education institutions. – ESU. Brussels, October 2010. – [http: www.esib.org/documents/SCL_toolkit_ESU_EL.pdf](http://www.esib.org/documents/SCL_toolkit_ESU_EL.pdf).

Старкова І.В.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ – ОСНОВА ЯКІСНОГО ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ З АКУШЕРСТВА

Опанування акушерства у виші є фундаментом отримання якісної медичної освіти. З проблемами вагітності та пологів лікарі будь-якої спеціалізації можуть зіткнутися у практичній діяльності. Тому виникає необхідність трансформування процесу викладання дисципліни відповідно до вимог сучасного суспільства та можливості використати свою освіту й бути конкурентоспроможним спеціалістом.

Студентоцентрованість – основоположний принцип реформ у вищій освіті, який зміщує акценти в освітньому процесі з викладання (передачі знань) на навчання у вигляді активної діяльності студента (1). Крім того, концепція раціонального використання інтелектуальних ресурсів полягає у спрямуванні вищої освіти до студентоцентрованого навчання (2).

Таким чином, сучасна дидактика базується на принципах студентоцентризму, який передбачає індивідуальний підхід, самоідентифікацію, командну роботу, консультації, оцінювання, зворотний зв'язок та пост-реалізацію (3). У жовтні 2019 року проблему навчання у медичному ЗВО було розглянуто на українсько-швейцарському проекті «Осіньна школа з медичної освіти».

Мета роботи – показати значущість студентоцентризму в сучасному вивченні акушерства з метою поліпшення якості його опанування.

Завданням дослідження стало оцінювання окремих напрямів студентоцентрованого навчання в процесі навчання студентів дисципліни «Акушерство» на кафедрі акушерства та гінекології №2.

Під час навчання в медичному виші програмою передбачається вивчення акушерства як однієї з базових дисциплін лікаря. У цьому напрямку суттєвої значущості набувають не тільки отримані знання, а й практичні навички студентів-медиків.

Перед викладачем постає складне завдання забезпечення якісного навчального процесу. У зв'язку з цим, відповідно до вимог сучасного

суспільства, активно використовуються принципи студентоцентрованого навчання.

Насамперед йдеться про індивідуальний підхід до кожного студента з урахуванням його базової підготовки та подальшого мотивування у засвоєнні акушерства. Взаємовідносини з майбутнім лікарем повинні будуватися так, щоб відбувалася самоідентифікація людини, яка навчається. Студент повинен відчувати себе лікарем, який несе відповідальність за отримані знання. Завдяки цьому виникає зацікавленість як опанування конкретної дисципліни.

Під час розгляду окремих розділів акушерства доцільно створювати зі студентів малі команди, що дозволить формувати конкурентоспроможну особистість на підставі вміння формувати та відстоювати особисту точку зору. Якщо у студента виникають окремі запитання з приводу вивченого матеріалу, викладач організує індивідуальні консультації, на яких можливо з'ясувати всі недоробки шляхом дискусії з того або іншого розділу теми.

Підсумком спільної діяльності викладача та студента стає зворотний зв'язок, що передбачає створення будь-якої підсумкової роботи, яка може бути представлена у вигляді презентацій, публікацій тез доповідей тощо. Таким чином, студентськоцентроване навчання на кафедрі акушерства та гінекології №2 дозволяє зробити суттєвий крок у бік модернізації викладання акушерства та робить опанування цієї дисципліни більш ефективним.

Перспективним у цьому напрямку слід вважати подальше втілення самостійної роботи студентів, яка дозволить демонструвати результат проведеного навчання. Це стане частиною постреалізації та зможе сприяти подальшій мотивації майбутніх лікарів до самовдосконалення.

Література:

1. Щукіна Є.І. Студентоцентроване навчання у немовних вищих навчальних закладах// Містобудування та територіальне планування. – 2016. – Вип. 59. – С. 494–497.

2. Вітлінський В.В., Катуніна О.С. Економіко-математичне моделювання у системі освітніх програм студентоцентрованого навчання// Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції за участю міжнародних представників. – 2016. – С. 30–33.

3. Швиданенко Г.О., Бойченко К.С. Формування підприємницького духу та компетентностей щодо створення власного бізнесу як складова студентоцентрованого навчання// Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті: Збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції за участю міжнародних представників. – 2016. – С.61–62.

ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ РЕФЕРАТИВНИХ КОНФЕРЕНЦІЙ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАННЯ: ДОСВІД КАФЕДРИ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ

Щороку в Україні кілька тисяч абітурієнтів вступають до вищих навчальних закладів, окрилені ідеями отримання якісної сучасної освіти, що відповідає європейським стандартам. Медичні заклади вищої освіти не є винятком. Однак, як не сумно це усвідомлювати, зіткнувшись віч-на-віч з необхідністю засвоєння всезростаючих обсягів навчального матеріалу, щільним графіком занять, хронічною нестачею часу, студенти-медики часто опиняються в стані стресу. У цій ситуації майбутніх лікарів залежно від вихідних фізико-психологічних умов можна розподілити на дві категорії: тих, хто не здається і продовжує посилено гризти граніт науки, надаючи перевагу механічному запам'ятовуванню навчального матеріалу, жертвуючи його осмисленням, і тих, хто пасує перед труднощами, що виникають, втрачає інтерес і мотивацію до навчання. Як результат, маємо недостатній рівень знань, що підтверджується результатами складання загальнодержавних іспитів. Отже, виникає необхідність пошуку ефективних шляхів подолання проблеми низької вмотивованості студентів вищих медичних закладів, розробки і впровадження нових технологій навчання, які б враховували індивідуальні особливості студентів і сприяли всебічному розвитку їх особистості.

Останнім часом усе більшої поширеності набувають ідеї особистісно орієнтованого підходу в освіті [1]. За визначенням І. Якіманської, в основі особистісно орієнтованого підходу «лежить визнання індивідуальності, самоцінності кожної людини, її розвитку не як колективного об'єкту, але, насамперед, як індивіда, наділеного своїм неповторним суб'єктивним досвідом» [2]. Серед притаманних особистісно орієнтованому підходу доцільним є виокремлення таких ознак: створення сприятливих умов для активізації особистості; забезпечення зовнішніх і внутрішніх мотивів осіб, що навчаються; отримання задоволення від вирішення навчальних завдань і завдань у співпраці з іншими суб'єктами освіти; створення умов для самооцінювання, саморегуляції і самоактуалізації [3]. Тобто йдеться про студентоцентричну спрямованість навчання. При цьому відбувається переосмислення ролі педагога: від особи, що більшою мірою передає та контролює знання, до так званого «фасилітатора», тобто того, хто створює необхідні умови для реалізації принципів особистісно орієнтованого навчання [3, с. 65.]. Одним із способів активізації пізнавальної і творчої діяльності студентів є студентська реферативно-дослідна конференція. **Метою** статті є аналіз доцільності студентських реферативних навчально-дослідних конференцій з погляду на концепцію студентоцентричної спрямованості навчання.

Студентська конференція є однією з форм активного навчання, яка передбачає тісну співпрацю між студентом і науковим керівником, та спрямована на виконання конкретної мети і завдань. Таким завданням є опрацювання наукових джерел за запропонованою темою, аналіз отриманої інформації, підготовка доповіді, оформлення висновків, представлення результатів власного дослідження у вигляді тез або під час публічного виступу на конференції. У випадку проведення конференції на теоретичній кафедрі, як наприклад, кафедра гістології, основними напрямками роботи студентів можна вважати такі: узагальнення вже набутих знань і подальшого поглибленого вивчення окремих питань навчальної дисципліни; стимулювання інтересу до наукової діяльності, теоретичним дослідженням і практичному використанню отриманих знань; розвиток клінічного мислення; формування навичок представлення результатів навчально-дослідницької діяльності у вигляді усної доповіді, мультимедійної презентації; оволодіння навичками публічного виступу та ораторської майстерності, вміння відповідати на запитання аудиторії; виявлення талановитих, обдарованих студентів; підвищення самооцінки доповідачів та формування позитивного прикладу для слухачів.

Науково-дослідні реферативні конференції на кафедрі гістології, цитології та ембріології ХНМУ проводяться щосеместрово з 2016 року. До підготовки доповідей залучаються як вітчизняні, так і іноземні студенти, в останньому випадку конференція проводиться англійською мовою. Так, у 2019 році на кафедрі було проведено 4 конференції, присвячені таким питанням: «Клінічні аспекти загальної гістології. Сучасні уявлення про гістогенез та регенерацію тканин», "Newest technologies in regenerative medicine", «Сучасні погляди на будову, функціонування і розвиток систем внутрішніх органів та репродуктивних систем», «Features of development and histophysiology of regulatory systems and internal organs». Участь у роботі конференції брали студенти першого і другого курсів.

У процесі підготовки до доповіді перед студентом ставляться певні завдання: глибинне дослідження запропонованої теми, повне розуміння матеріалу, його аналіз, логічне і послідовне викладення отриманої інформації, оформлення висновків, набуття вміння пояснювати отримані висновки з різних боків, застосовуючи знання, отримані з суміжних дисциплін. Також викладачем-куратором конференції пояснюються правила ведення дискусії під час конференції, даються рекомендації стосовно особливостей підготовки до публічного виступу. Після виступу доповідачу ставлять запитання студенти та викладачі, роблячи акцент на актуальності, науковій новизні або подальшому застосуванні представленої інформації в практичній діяльності майбутнього лікаря.

Підбиття підсумків конференції супроводжується врученням сертифікатів учасника, найкращі доповіді відмічаються дипломами 1–3-го

ступенів та нарахуванням додаткових балів до оцінки за семестр. Особливо нагороджуються доповідачі грамотами за найкращу презентацію та ораторську майстерність. Найбільш цікаві доповіді рекомендуються до участі на інших конференціях студентів і молодих вчених.

Відмічається зростаючий інтерес до підготовки доповідей з боку студентів, зокрема тих, хто демонструє рівень знань з гістології, який відповідає оцінкам «добре» і «задовільно». Активну участь у конференціях беруть студенти з Нігерії, Лівану, Марокко, Ізраїлю, Індії, Єгипту та Пакистану.

Висновки. Таким чином, проведення кафедральних студентських реферативних навчально-дослідних конференцій поряд з традиційними методами навчання має позитивний вплив на перебіг навчально-виховного процесу, підвищує мотивацію до навчання, активізує пізнавальну діяльність студентів, спонукає до саморозвитку і самовдосконалення, дозволяє у цікавій і зрозумілій формі засвоїти навчальний матеріал.

Література:

1. Дубасенюк, О. А. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012 – 436 с.

2. Якиманская, И. С. Разработка технологии личностно ориентированного обучения / Якиманская И. С. // Вопросы психологии. – 1995. – № 2. – 1995. – С. 9.

3. Качалова, Л. П. Личностно ориентированный подход в образовании: педагогика личности / Л. П. Качалова, Д. В. Качалов., А. В. Качалов; Шадринск: Изд-во «Шадринский дом печати», 2007.– 82 с.

Тимчук Н.Ф., Садовниченко Ю.О., М'ясоєдов В.В.

ПРИРОДНИЧИЙ МУЗЕЙ КАФЕДРИ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ ХНМУ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Імплементация вимог Європейського простору вищої освіти та положень чинного законодавства у вітчизняних університетах потребує зміни парадигми якості навчального процесу, наріжним каменем якої є студентоцентроване навчання й викладання [1]. Цей підхід передбачає стимулювання мотивації студентів та заохочення їх до того, щоб брати активну участь у розвитку освітнього процесу задля досягнення запланованих результатів навчання у вигляді набутих професійних компетенцій та активної громадянської позиції завдяки перетворенню здобувача вищої освіти на суб'єкт навчання, урахування його індивідуальних освітніх потреб та гнучкого використання різноманітних педагогічних методів [1, 2]. Проте віртуалізація сучасного світу може стати на заваді досягненню цих результатів навчання, тому у межах студентоцентрова-

ного навчання й викладання все більшого значення набуває об'єкт-орієнтований підхід, невіддільним компонентом якого є музейна педагогіка [3]. Проте підхід широко застосовується здебільшого у навчанні студентів історичних та геологічних факультетів [3], тоді як про його використання у вищій медичній освіті відомостей у літературі немає.

Метою роботи було розкрити можливості музею кафедри медичної біології в контексті студентоцентрованого навчання.

Сучасні музеї не лише збирають, зберігають і досліджують пам'ятки культури людства, природньо-ландшафтні та інші колекції, а й активно поширюють природничо-наукові знання, допомагають формувати світогляд, здійснювати навчання та виховання [4]. На цих засадах створювався і природничий музей кафедри медичної біології ХНМУ разом з організацією кафедри в 1926 році. Ядро колекції музею складають понад 300 експонатів, до яких належать макропрепарати як цілісних організмів (безхребетні, плазуни, земноводні, риби, птахи, ссавці тощо), так і їхніх фрагментів (скелети, частини скелетів тварин, препарати внутрішніх органів), а також антропологічні реконструкції. Особливу увагу студентів та інших категорій відвідувачів серед них привертають препарати черв'яків-паразитів людини. Використання музейних експонатів розвиває просторову уяву, активізує зорову та асоціативну пам'ять, формує причинно-наслідкові зв'язки, наочно демонструє роль істот певного таксону в екологічному ланцюзі, їхній вплив на людину та її здоров'я. За допомогою музейних експонатів студентам можна краще розтлумачити заходи запобігання, наприклад, інвазій, профілактики захворювань, методи діагностики та лікування.

У курсі медичної біології використання музейних експонатів є доцільним під час практичних занять, самостійної роботи студентів з тем, що пов'язані з еволюцією органічного світу, екологією людини, медичною паразитологією, а також підсумкового контролю та іспиту. При цьому студенти мають змогу наочно ознайомитися з різноманіттям органічного світу, еволюційними, філогенетичними та онтогенетичними процесами, з мікро- та макропрепаратами, муляжами, опудалами, окремими представниками видів майже всіх таксонів тваринного світу, зокрема й людини та її предків. Безпосередній контакт з навчальним матеріалом значно активізує та полегшує процес навчання, покращує його якість, робить більш цікавим та ефективним, сприяє утворенню міждисциплінарних зв'язків як з фундаментальними, так і з професійно орієнтованими дисциплінами.

Здобувачі вищої освіти також використовують музейні експонати під час підготовки до Всеукраїнської студентської олімпіади з дисципліни «Медична біологія» та інших видів творчих змагань, що значно підвищують їх конкурентоспроможність як у теоретичних, так і у практичному турах.

Не менший вплив на формування компетентностей майбутніх лікарів чинить і безпосередня участь студентів у виготовленні та поновленні музейних експонатів, підготовці експозицій та виставок до пам'ятних дат в історії біології та кафедри.

Використання експонатів природничого музею кафедри медичної біології є вкрай необхідним і для довузівської підготовки майбутніх абітурієнтів до вступу в ХНМУ, для роботи зі школярами. Експозиція музею широко використовувалася під час роботи зі слухачами підготовчих курсів та при підготовці учнів до творчих змагань різного рівня, що сприяло підвищенню їхніх навчальних досягнень. Такий підхід значною мірою сприяє залученню абітурієнтів до вступу до ХНМУ, і тому широко застосовується у профорієнтаційній роботі кафедри медичної біології.

Поповнення колекцій та осучаснення експозиції музею є одним з пріоритетних завдань кафедри медичної біології ХНМУ, яке здійснюється завдяки тісним зв'язкам з медико-біологічними закладами Харківщини.

Таким чином, природничий музей кафедри медичної біології є важливим інструментом студентоцентрованого навчання та викладання, який забезпечує формування відповідних компетентностей у майбутніх лікарів.

Література:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському -просторі вищої освіти (ESG). – К.: ТОВ «ЦС», 2015. – 32 с.

2. Щукіна Е.І. Студентоцентроване навчання у немовних вищих навчальних закладах / Е. І. Щукіна // Містобудування та територіальне планування. – 2016. – Вип. 59. – С. 494–497.

3. Museums and higher education working together: challenges and opportunities / Eds. A. Boddington, J. Boys, C. Speight. – London: Routledge, 2013. – 236 p.

4. Мезенцева Г.Г. Музеєзнавство (на матеріалах музеїв Української РСР): курс лекцій / Г.Г. Мезенцева. – К.: Вища шк., 1980. – 120 с.

Троценко О.В.

ВИБІРКОВИЙ КУРС «МЕДИЧНА СУБКУЛЬТУРА» НА КАФЕДРІ СУСПІЛЬНИХ НАУК ХНМУ ЯК ПРИКЛАД СТУДЕНТОЦЕНТРОВОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ

Рухаючись у напрямі європейського освітнього простору українська вища школа переходить до моделі студентоцентрованого навчання, яке передбачає розширення навчальних прав і можливостей студентів та їх підвищену особисту відповідальність за результати навчання. Від педагогічних працівників така модель вимагає зміни в підходах до викладання і навчання, створення відповідним чином побудованих навчальних програм та всього іншого методичного забезпечення. Результатом

навчальної діяльності студентів і викладачів повинні бути достатні практичні навички та компетенції, необхідні для працевлаштування молодих фахівців в Україні і за кордоном. Таким чином, освітній процес орієнтований на студента і визначається тим, чого хочуть досягти ті, хто навчається. У такому контексті важливого значення набувають вибіркові дисципліни, оскільки саме вони є гнучкішими і точнішими репрезентантами потреб сучасних студентів.

Питанням організації студентоцентрового навчання в Україні приділено значну увагу в працях вітчизняних науковців, зокрема Т. Кудрявцевої, О. Плахотнік, Ю. Рашкевича, Ю. Сороки, Г. Удовиченко та ін. Досвід вищих медичних навчальних закладів висвітлено у працях Л. Остапюк, Х. Подковко, І. Тимошенко, А. Савичук; освітня, соціальна і філософська інтенція студентоцентрового навчання в сучасних реаліях проаналізовано Т. Купрій; питання студентоцентрового навчання на прикладі вибіркових дисциплін соціально-економічного напрямку порушуються в працях А. Гриненка.

Звернемо нашу увагу на розкритті потенціалу вибіркової дисципліни як органічного елемента студентоцентрового навчання. На відміну від основних навчальних дисциплін, вибірковій дисципліні передбачено значно більший відсоток годин самостійної роботи студентів. Така умова змушує здійснювати навчальний процес типовими для студентоцентрового процесу інструментами, а саме, автономність та проблемність (проектне навчання) студентської навчальної діяльності. Викладачу також необхідно змінити свій підхід до взаємодії зі студентами від педагога – транслятора знань – до партнерських, де він перетворюється на куратора навчального процесу, консультанта й коректора отримуваних знань. За необхідності, викладач повинен зберігати роль транслятора знань та організатора навчальних ситуацій, особливо на початкових етапах вивчення дисципліни. Як приклад реалізації такого підходу на кафедрі суспільних наук ХНМУ можна розглянути вивчення вибіркової дисципліни «Медична субкультура» для студентів 4 курсу.

Даний курс призначений допомогти студентові в успішній адаптації до професійної медичної спільноти взагалі та до колективу конкретної лікувальної установи як свого майбутнього робочого місця, зокрема. Студент отримує інформацію про специфіку неформальних стосунків між лікарями, принципи медичної колегіальності і корпоративної етики, знайомиться з особливостями лікарського фольклору, гумору, звичаїв і традицій різних медичних спеціальностей, розглядає питання релігії в професійній роботі лікаря тощо. Для студентів 4 курсу дана дисципліна виявилася дуже цікавою й актуальною. Справа в тому, що студенти, які не мають диплома медичного коледжу та які склали іспит Крок 1 на 3 курсі, отримують можливість влаштуватися на роботу в лікувальні установи. Бажання отримати досвід роботи та забезпечити своє матеріаль-

не становище зумовлюють ту обставину, що майже всі студенти 4–6 курсів працюють у тих чи інших медичних установах. Такі студенти зіштовхуються з необхідністю своєї позитивної соціалізації в колективі лікарів-професіоналів, тому прагнуть краще зрозуміти для себе світ лікарні і знайти своє місце. Організувати процес такого пізнання і є завданням викладача.

Перше аудиторне заняття має установчий характер. Здійснюючи знайомство студентів з предметом, об'єктом і завданнями дисципліни викладач виконує свою традиційну роль транслятора знань. Далі настає час для визначення особистісної траєкторії навчання кожного студента групи. Згідно зі своїми потребами і вподобаннями, вони обирають особисту мету вивчення дисципліни і спільно з викладачем визначають завдання своєї навчальної діяльності. Фактично, кожен студент отримує своєрідний дослідницький проект, який він має здійснити безпосередньо на своєму робочому місці в медичній установі у співпраці з колегами. Ця обставина забезпечує одне з обов'язкових положень студентоцентричного навчання – урахування вимог потенційних роботодавців та налагодження співпраці. Наведемо приклад тематики досліджень, які зацікавили студентів: «Особливості професійного вигоряння серед лікарів (певної спеціальності)», «Лікарські прикмети і забобони – їхня користь і шкідливість», «Правила використання лікарського гумору у роботі з пацієнтами», «Сім'я і професія в медицині – шляхи подолання конфлікту» тощо.

На наступних двох аудиторних заняттях, окрім знайомства із загальним матеріалом згідно навчальної програми дисципліни, проводяться своєрідні наради, де відбувається спільне обговорення попередніх результатів досліджень кожного студента, обговорюються та визначаються шляхи подолання поточних дослідницьких проблем. Цей момент дуже важливий, оскільки дозволяє не лише координувати навчальну діяльність студентів, але й підтримувати їхню мотивацію. Крім своїх зустрічей на аудиторних заняттях, викладач і студент підтримують необхідний зв'язок через електронні мережі, що дає можливість координувати дослідницьку роботу студента в оперативному режимі. Бажаним є встановлення контактів викладача зі співробітниками лікувальних закладів, де працюють його студенти. Це забезпечить можливість врахування вимог до студентів, що є корисним для можливості корекції їхньої діяльності та поведінки, прийнятої у даному професійному медичному середовищі.

Останнє заняття проводиться у вигляді презентацій студентами результатів власних досліджень та колективного узагальнення отриманої інформації. Студенти знайомлять своїх товаришів з отриманими відомостями про специфічні сторони професійного і повсякденного життя медичної спільноти, врахування яких допоможе молодому фахівцю швидше адаптуватися до професії та свого робочого місця. Окремо об-

говорюється питання подальшого удосконалення методики вивчення дисципліни з урахуванням побажань самих студентів. За такого підходу до організації навчального процесу студентів, вивчення обраної ними дисципліни відбувається досить динамічно, студенти відчують свою особисту діяльність та розуміють власний внесок у процесі отримання цікавої для них інформації.

Отже, приклад організації вивчення курсу «Медична субкультура» дає всі підстави розглядати вибіркові дисципліни як найзручніші засоби реалізації положень студентоцентрового навчання. Проте, є питання які вимагають ретельної уваги. По-перше, робота викладачів значно ускладнюється своєю організаційною складовою, що вимагає серйозних витрат сил й особистого часу. По-друге, остаточно не визначеним залишається питання оцінювання результатів діяльності студентів, що є загальною проблемою у проведенні навчання за інтерактивними технологіями. Це зумовлюється тим, що навчальна траєкторія кожного студента зіштовхується з різними дослідницькими та особистісними перешкодами, подолання яких у повній мірі не завжди є можливим і передбачуваним на самому початку співпраці студента, викладача та потенційного роботодавця. Але у будь-якому випадку застосування положень студентоцентрового навчання при вивченні вибірових дисциплін активізують студентську навчальну діяльність і підвищують її загальну результативність.

Фоміна Л.В., Калініченко О.В., Скорбач Т.В.

Харківський національний медичний університет

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА»

Постановка проблеми та її актуальність. У проєкті Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року передбачається інтеграція вищої освіти й зокрема медичної освіти та науки шляхом підвищення частки та якості дослідницької й інноваційної діяльності в медичних закладах освіти, тому вдосконалення рівня професійної підготовки медика є одним з основних напрямів реформування сучасної вищої освіти. Проблема визначення та освоєння змісту сучасної вищої освіти є актуальною як ніколи.

На сьогодні світові тенденції розвитку вищої освіти й медичної в цілому акцентують увагу на студентоцентрованому навчанні.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. До обґрунтування особливостей та закономірностей студентоцентрованого навчання зверталися в наукових працях М.М. Бойко, В.М. Запорожан, Т. О. Кудрявцева, М.М. Каштальян, Л.І. Остапюк, А.О. Савичук, О.Ф. Деменко та ін. Ця модель розвитку освіти передбачає суб'єкт – суб'єктні відношення. Студент стає активним учасником науково – освітнього процесу. Варто наголосити, що за таких умов підвищується роль самостійної роботи

самого студента. Для студента розширюються права, обов'язки і в той же час з'являється новий рівень відповідальності – самоорганізація, самоосвіта, самоуправління.

Мета статті: з'ясувати підходи студентоцентрованого навчання при вивченні курсу «Українська мова».

Виклад основного матеріалу. Наразі при студентоцентрованому підході до освітнього процесу стає необхідним та обов'язковим елементом навчально – методичного забезпечення курсу «Українська мова» є силабус. На кафедрі української мови, основ психології та педагогіки один з перших силабусів було створено для навчальної дисципліни «Українська мова» – напрям підготовки «Медсестринство» освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр, заочна форма навчання : аудиторних годин – 8, самостійна робота студентів – 97 годин.

Силабус укладений із застосуванням сучасних вимог до організації освітнього процесу вищої медичної освіти. Сучасне конструювання освітніх програм і кваліфікацій у вищій школі, зокрема на кафедрі української мови, основ психології та педагогіки, надасть можливість вирішити кілька взаємопов'язаних проблем. Це у свою чергу дозволить запровадити компетентнісний підхід, надасть можливість відійти від традиційного предметоцентризму, забезпечити зрозумілість і порівнюваність результатів навчання, набутих мовних компетентностей і кваліфікацій. Це надасть можливість підвищити відповідальність за створення власних внутрішніх систем забезпечення якості освітніх програм, силабусів та їх реалізації, досягти гнучкості, оперативності в реагуванні на різноманітні потреби здобувачів вищої освіти, що, перш за все, сприятиме запровадженню в освітню теорію та практику сучасних мовних понять, концепцій, принципів і підходів. Нова методологія побудови освітньої програми (силабусів), зорієнтована на студента, стала одним з перших вагомих результатів проекту Тюнінг, який був запроваджений у 2000 році європейськими університетами (координатор проекту Університет Деусто, Іспанія) та за активної підтримки Європейської Комісії з метою поєднання цілей Болонського процесу та Лісабонської стратегії реформування європейського освітнього простору.

Нові стандарти та вимоги в сучасному освітньому процесі привели до суттєвих змін. Ми відходимо від традиційних методик навчання – мета яких отримання базисних теоретичних знань, студент у цьому процесі залишався об'єктом навчання. Студентоцентроване навчання передбачає навчання та його методи, які переносять фокус освіти з викладача на студента. Студент стає «Lifelong learner». За таких умов роль викладача – лектора змінюється, він стає фасилітором у навчальному процесі. Менше лекцій, а більше живого спілкування, дискусій, досліджень. Застосування проблемних ситуацій та шляхи розв'язання їх.

Студентоцентроване навчання забезпечує стратегію здатності навчатися й самовдосконалюватися з метою успішного набуття мовних професійних якостей майбутнього фахівця, при цьому між викладачем

та студентом здійснюються суб'єкт-суб'єктні відношення. Слід пам'ятати, що сучасний студент інколи забуває своє основне призначення – навчання, він очікує на готову інформацію. Методологія проекту Тюнінг при викладанні української мови (за професійним спрямуванням) передбачає врахування базисної підготовки, циклічність процесу розроблення та реалізації освітньої програми, її постійний моніторинг і вдосконалення підходів студентоцентрованого навчання. Студентоцентроване навчання та викладання передбачає:

- повагу й увагу до розмаїтості студента та їхніх потреб, уможливаючи гнучкі навчальні траєкторії;
- застосування різних способів подачі матеріалу, де це доречно;
- розвиток взаємоповаги у стосунках студента і викладача;
- гнучке використання різноманітних педагогічних методів;
- виховання в студента почуття незалежності водночас із забезпеченням належного наставництва і підтримки з боку викладача;
- наявність належних процедур реагування на студентські скарги.

Отже, такий підхід до навчання розширює права й можливості здобувачів освіти, допомагає розробити нові підходи до викладання та створення навчальних програм, що формують практичні навички і компетенції в майбутніх фахівців. Це передбачає вищу мотивацію студентів до навчання і саме тому освітній процес зараз більшою мірою орієнтований на студента та визначається тим, чого хочуть досягти здобувачі освіти.

Література:

1. Бойко М. М. Студентоцентроване навчання в процесі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя // *Science Rise: Pedagogical Education*. – 2019. – №4 (31). – С. 41–45.

2. Запорожан В. М., Каштальян М. М., Чернецька О. В. Сучасні підходи до освітнього процесу з підготовки високопрофесійних фахівців // *Медична освіта*. – 2017. – №3. – С. 27–31.

3. Остапюк Л. І., Тимошенко І. О., Савичук А. О. Удосконалення освітнього процесу в університеті з врахуванням сучасної парадигми вищої освіти // *Клінічна та експериментальна патологія*. – 2016. – №2. – С. 104–107.

Фоміна Л.В., Скорбач Т.В., Калініченко О.В.

Харківський національний медичний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ТА ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Постановка проблеми. Важливим напрямом освітньої реформи є переосмислення вимог до педагогічної діяльності, ролі педагога в освітньому процесі.

Науковці Б. Ананьєв, І. Зимня, М. Бобнева стверджують, що студентський вік є найважливішим періодом у житті людини. На початко-

вому етапі навчання у ВНЗ для студентів найважливішим є психологічний процес адаптації до життя в новому колективі. Час навчання у ЗВО, безперечно, дуже важливий період формування особистісних якостей студента як майбутнього фахівця, адже саме у вищому навчальному закладі процес набуття професійних якостей стає якісно визначним під час залучення студентів до різноманітних видів навчання, пошуково-дослідницької, суспільно-громадської, культурно- масової роботи.

Процес діяльності педагога вищої медичної школи має свої специфічні особливості, що зумовлені метою професійної освіти, специфікою навчального процесу у ЗВО, віковими особливостями аудиторії. Викладач ХХІ ст. мусить бути перш за все високо освіченою та цікавою людиною, оскільки педагог вищої школи виконує декілька ролей, зокрема як педагог-викладач певної навчальної дисципліни, як науковець-дослідник, як керівник навчально-пізнавальної діяльності студентів, як куратор-організатор студентської групи. Тому викладачі курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» докладають немало зусиль у роботі зі студентами нефілологічних спеціальностей, мотивуючи їх до самоосвіти, посилюючи практичну спрямованість змісту навчання української мови та надаючи пріоритет формуванню умінь та навичок мовної та мовленнєвої компетенції. Це не тільки предмет у системі загальної вищої освіти, а й засіб соціалізації особистості, опанування знаннями з інших наук. Необхідно зазначити, що мова є носієм національної культури, духовності, засобом національно-патріотичного виховання, і роль викладача в становленні мовленнєвої особистості є провідною.

Таким чином, формування лексичної компетентності відбувається в процесі вивчення всіх предметів у ВНЗ. Лексичні знання – це знання слів української мови. Наукові засади системного вивчення словникового складу мови закладено в працях О. Потебні, О. Смирницького, І. Хом'яка, О. Шахматова, Л. Щерби. Різні інноваційні підходи досягнення лексичної компетенції розглядали Ю. Матюхін, Т. Слоненко, С. Гунько. Методика компетентнісного навчання передбачає використання активних методів, зокрема роботу зі словниками, оскільки словники є основним джерелом, у якому студенти можуть віднайти потрібну їм інформацію. Інтерактивні методи навчання лексики в умовах компетентнісного підходу мають велике освітнє значення, оскільки стимулюють творчу роботу студентів, активізують їхню увагу та мислення. Одна з провідних форм науково-дослідної роботи студентів – науковий гурток. Залучення студентів до роботи в наукових гуртках може починатися ще на молодших курсах. Викладачі кафедри в тісному співробітництві зі студентами-першокурсниками визначають зміст засідань, складають план роботи гуртка, призначають відповідальних за певні секції, Серед завдань, що ставляться перед студентами, варто зазначити підготовку доповідей, рефератів, виступи з результатами власних наукових пошу-

ків на засіданні гуртка або наукових конференцій, написання тез, рецензування та анотування наукових робіт, тренінги, дискусії, круглі столи, «мозковий штурм». Щорічно студенти-гуртківці беруть участь у Міжнародному мовно-літературному конкурсі студентської молоді ім. Тараса Шевченка. Мета конкурсу-ушанування творчої спадщини Тараса Григоровича Шевченка, виявлення творчої обдарованої молоді, розвитку її потенціалу, виховання в молодого покоління поваги до мови та традицій свого народу, підвищення рівня мовної освіти. Цьогоріч у конкурсі взяли участь студенти-першокурсники медичного та стоматологічного факультетів. Студенти-медики, переможці I та обласного етапу IX Міжнародного мовно-літературного конкурсу продемонстрували високий рівень знань та творчих умінь під час виконання конкурсних завдань. Також наші студенти були залучені до участі в XIX Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика.

Олімпіада є також важливим професійним випробуванням для студентів, оскільки допомагає їм усвідомити себе суб'єктом педагогічної діяльності, оволодіти необхідними професійними вміннями, сприяє формуванню творчої активності студента, їх гуманістичної позиції.

Таким чином, сучасний педагог повинен адаптуватися до реалій сьогодення, відчувати принципово нову аудиторію в навчальному закладі- бути готовим до діалогу зі студентами, перетворювати керівну позицію на рівноправні, партнерські стосунки. На наш погляд, викладач не навчає й не виховує, а аналізує, стимулює прагнення студента до творчого розвитку та, головне, створює умови для самореалізації та самоактуалізації особистості студента. Прихильність до студентів – це основа в структурі педагогічних здібностей.

Література:

1. Гутброд Г. Успішна комунікація в бізнесі та освіті: навч. посіб. Ганс Гутброд, О. Беляков. – Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 207 с.

2. Литвиненко Н. П. Медицина в термінах і визначеннях: навчально-довідкове видання // Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. – К.: Книга-плюс, 2011. – 304 с.

*Фролова Т.В., Терещенкова І.І., Стенкова Н.Ф.,
Сіняєва І.Р., Атаманова О.В.*

УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ КЛІНІЧНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА УМОВИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ

Постановка проблеми. Нові стандарти вищої медичної освіти спонукають викладачів закладів вищої освіти до пошуку новітніх підходів до всіх складників навчального процесу. Це й запровадження інноваційних технологій, що дозволяють у сукупності з традиційною освітою

генерувати високу компетентність майбутніх лікарів, і організація навчання студентів відповідно сучасної парадигми. Особлива увага приділяється більш широкому запровадженню студентоцентрованого навчання (СЦН) у закладах вищої медичної освіти, що допоможе сформувати конкурентоспроможного фахівця, здатного до дослідницько-інноваційного типу мислення з потребою та навичками безперервного професійного розвитку [1–3].

Аналіз матеріалів публікацій. За останні роки концепція СЦН завоювала провідне місце у сфері вищої освіти та була предметом обговорення в рамках багатьох Європейських проектів (PASCL, T4SCL, EFFECT). Так, запровадження СЦН означено основним напрямком у межах Європейського простору вищої освіти для країн-учасниць Болонського процесу. Особлива роль у вивченні й розвитку парадигми СЦН належить Європейському студентському союзу (ESU), який суттєво її доповнив (ESU 2015, 2018). Зазначено, що позитивний результат введення СЦН залежить від різних факторів. Найважливіша роль належить закладам вищої освіти, викладачам і студентам. При цьому завдання різних державних освітянських структур (міністерств, агентств, відповідальних за якість навчання, тощо) полягає у відповідній підтримці та стимулюванні процесу [2, 4, 5]. Вітчизняні автори В. Кіпень, А. Мельниченко, М.М. Філоненко, Ю. Рашкевич, А. Шудлота, Л.І. Остапюк, Т.О. Кудрявцева та інші також приділяють увагу особливостям запровадження СЦН, обговорюються перспективи реалізації СЦН у медичній освіті. Для СЦН характерні інноваційні методи викладання, що стимулюють навчання на основі взаємодії зі здобувачами та орієнтовані на студентів як активних учасників своєї власної освіти, формує провідні компетенції [6, 7]. Невід'ємною частиною інноваційних методів навчання є проблемне навчання, інтегровані заняття, ділові ігри, тренінги тощо. Питанням розробки, упровадження навчальних тренінгів приділяється значна увага в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Д. Тищенко, М. Афанасьєв, О. Горбатова, В. Беспалько, І. Венщикова, В. Пузіков, Д. Киркпатрик, К. Торн, Д. Люїс, Д. Маккей та ін. [8, 9].

Формулювання цілей та постановка завдання. Розкрити структуру й функцію навчального тренінгу з визначенням його результативності задля удосконалення набуття спеціальних компетентностей та засвоєння практичних навичок студентами при вивченні пропедевтики педіатрії.

Виклад основного матеріалу. Сучасна медична освіта передбачає активну участь студентів у цьому процесі, що вимагає напруженої інтелектуальної праці та творчого мислення. Студент стає суб'єктом діяльності, здійснює її цілісно на всіх етапах, усвідомлює процес навчання та керує ним. З іншого боку, викладач стає координатором (т'ютором) діяльності навчання, у процесі якого допомагає студенту-медику опанову-

вати способами та прийомами навчальної діяльності, здійснювати самоаналіз та самооцінку. Основне завдання навчального тренінгу – це пошук та відкриття студентами нових знань і способів діяльності, трансформація їх у режим саморозвитку й самонавчання.

Ураховуючи вищезазначене, викладачами кафедри пропедевтики педіатрії №1 було запроваджено проведення тренінгів як одного з методів інтерактивного навчання. Тренінги були складовим елементом вивчення початкової дисципліни «Пропедевтика педіатрії» студентами спеціальності «Педіатрія», і проводилися протягом двох академічних годин після вивчення відповідного розділу дисципліни. Їх метою було узагальнення теоретичних знань, умінь та навичок, отриманих студентами, та застосування їх у подальшій професійній діяльності як педіатрів. На тренінговому занятті пріоритет віддавався роботі студентів, особистий досвід яких був підґрунтям для навчання. У процесі обміну знаннями учасники тренінгу самостійно знаходили або засвоювали інформацію, якої не вистачає. Противагу цього, під час тренінгу викладач виконував роль фасилітатора, який орієнтував діяльність та взаємодію учасників на вивчення теми та досягнення мети тренінгу. Головним у змісті тренінгу було: налаштування студентів на досягнення визначених цілей; базування отриманої інформації на результатах сучасних наукових досліджень; вплив на формування цінностей, знань, умінь і навичок, що є основою професійної діяльності та поведінки. Особлива увага приділялася відпрацюванню практичних навичок, при цьому додаткова інформація надавалась в електронному вигляді. Так учасники тренінгу швидко ознайомлювалися з нею, обговорювали, а потім виконували ситуаційні завдання чи відпрацьовували вміння. Наприкінці тренінгу викладачі проводили експрес-опитування з метою визначення, наскільки зміст тренінгу був пізнавальним і корисним, цікавим і важливим для майбутніх педіатрів. За результатами опитування, 72,7% респондентів позитивно ставляться до використання цієї методики (для них тренінг був дуже пізнавальним, цікавим і важливим), 20,4% студентів зазначили, що тренінг був просто корисним або цікавим, 6,9 % учасників висловили негативне ставлення, тобто ця частина заняття була для них не суттєвою).

Висновки та перспективи в цьому напрямку:

1. Завданням сучасної медичної освіти є організація процесу навчання на основі студентоцентрованого підходу, що дозволить майбутньому спеціалісту виявити себе активним суб'єктом навчальної та професійної діяльності, спроможним до визначення особистісних цілей і засобів їх досягнення. Цьому будуть сприяти інновації в навчальній діяльності, пов'язані з діяльним процесом створення, поширення нових педагогічних методів, засобів і прийомів для вирішення дидактичних завдань у підготовці лікарів.

2. Тренінг можна розглядати як один із педагогічних методів ефективного викладання клінічних дисциплін у медичному університеті. Ви-

користання тренінгів при підготовці компетентних спеціалістів, зокрема педіатрів, сприяє інтенсивності навчанню, результат якого досягається завдяки власній активній роботі його учасників.

Література:

1. Закон «Про вищу освіту». <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG).
3. URL: https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf
4. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>
5. ECTS User's Guide 2015.
6. URL: https://ec.europa.eu/education/ects/users-guide/docs/ects-users-guide_en.pdf.
7. Paris Communiqué. Appendix III: Overarching Framework of Qualifications of the European Higher Education Area (revised 2018). URL: <http://www.ehea2018.paris/Data/ElFinder/s2/Communique/EHEAParis2018-Communique-AppendixIII.pdf>.
8. Лопанова Е.В., Галянская Е.Г. Организация студентоцентрированного обучения в медицинском ВУЗе / Е.В. Лопанова, Е.Г. Галянская // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 8–4. – С. 751–754;
9. URL: <https://applied-research.ru/ru/article/view>).
10. Римарчук М.І. Формування професійної готовності майбутніх лікарів у контексті впровадження студентоцентрованого підходу / М.І. Римарчук // Медична освіта. – № 1 (2019). – С. 10–12.
11. Боровик М. Методика оцінювання студентів при проведенні тренінгу / М. Боровик // Економічний аналіз. – 2012. – Т. 10 (1). – С. 66–69. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_10\(1\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_10(1)_15)
12. Остапюк Л.І., Синицька А.М., Тимошенко І.О. Методологічні та методичні засади викладання анатомії людини, орієнтованого на результати навчання / Л.І. Остапюк, А.М. Синицька, І.О. Тимошенко // Клінічна та експериментальна патологія. – 2017. – Т. 16, №2 (60), ч. 2. – С. 93–95.

*Чернобай Л.В., Булинїна О.Д., Ісаєва І.М.,
Кармазіна І.С., Алексеєнко Р.В.*

МЕТОДИКА КОНКРЕТНИХ СИТУАЦІЙ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ З РІЗНИМ ТИПОМ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ АСИМЕТРІЇ

Інформаційні технології сьогодні відіграють одну з важливих ролей у підготовці студентів-медиків, особливо це важливо в спілкуванні, так як при цьому виявляються індивідуальні особливості кожного. Наслідком такого спілкування є налагоджені взаємини людей.

На сьогодні існує суперечність між потребою суспільства та якістю підготовки лікарів. Сучасний стан медицини потребує високого рівня розвитку комунікативної компетентності, однак, в цей час відсутня сучасна методика формування компетентності [1].

Мета. Дослідити впливи використання методики конкретних ситуацій у формуванні комунікативної компетентності у студентів-медиків, які відрізняються за типом функціональної асиметрії.

Об'єкт і методи дослідження. Дослідження проведено з добровільної згоди студентів-медиків II курсу лікувального та стоматологічного факультетів ХНМУ. Усього 54 студенти, з яких, 21 студент з правобічним типом функціональної асиметрії (ПБТФА) була контрольною групою; експериментальну групу становили: 12 студентів з лівобічним типом функціональної асиметрії (ЛБТФА), 8 студентів зі змішаним типом функціональної асиметрії (ЗМТФА) і 13 студентів з соціально-змішаним типом асиметрії (СЗТФА) [2]. Комунікативна установка визначалася за методикою В.В. Бойка [3].

Для оцінювання отриманих результатів використовували параметричні й непараметричні методи математичної статистики ($P < 0,05$).

Матеріали методичного забезпечення: ситуаційні завдання з фізіології, гістології та біохімії фізіологічного кафедрального сайту, фізіологічні ділові та рольові ігри, а також, методичні рекомендації для самостійної підготовки студентів у форматі "робочий зошит" з фізіології. У дослідженні застосовано методику конкретних ситуацій (на 4 заняттях вирішити конкретні ситуаційні задачі). Після цього застосовували методику "діагностики комунікативної установки" Бойка В.В.

Результати дослідження. На першому занятті оцінювали у студентів-медиків рівень підготовки до заняття шляхом проведення контролю вихідного рівня знань: виявилось, що у студентів з СЗТФА середній бал був найменший (2,7), а у студентів інших груп ЛБТФА і ЗМТФА становив 3,2 і 2,7 бала відповідно. За методикою В.В. Бойка (у початковому стані) навичка міжособистісної комунікації оцінена 1,8 і 1,6 бала відповідно у студентів-медиків з ЛБТФА і ЗМТФА і мінімальний показник 1,1 балів був у студентів-медиків з СЗТФА (при максимальній кількості балів даної методики 3, 0).

Надалі в експерименті на другому й наступних практичних заняттях "методика конкретних ситуацій" проводилася у формі "step-by-step" 20-хвилинна розминка. Це зменшило стомлюваність і забезпечило збільшення навчальної мотивації. Решту часу заняття було присвячено оцінювання ефективності за рівнем вирішення практичних лікувальних ситуацій, професіоналізму, дискусійною активності та, що найголовніше, рівня засвоєння знань і умінь студентів. Це визначило підсумковий бал успішності кожного студента: у студентів усіх трьох груп середній бал зріс від 3,2 до 4,1 (перша група ЛБТФА, оцінка "5"); від 2,8 до 3,9

(друга група ЗМТФА, оцінка "4") і від 2,7 до 3,3 (третя група СЗТФА, оцінка "3"). За результатами методики Бойка В.В. у всіх трьох групах, також спостерігалася позитивна динаміка. При цьому, дана методика виявила щодо показника "відкрита жорстокість по відношенню до людей" (45 балів) зниження на 14 і 8% відповідно в групах з ЗМТФА і з СЗТФА. Що стосується показника "завуальована жорстокість" також було помічено зниження його значення у студентів-медиків зазначених вище груп.

Висновки. Після проведення "методики конкретних ситуацій" з отриманих експериментальних даних виявляється така закономірність:

1. Більш успішне засвоєння матеріалу у студентів-медиків усіх трьох експериментальних груп.

2. Активна участь студентів-медиків у вивченні практичного й теоретичного складників занять, що базується на стійкому характері навчальної мотивації.

Література:

1. Хуторской А. В. Ключевые компетенции. Технологии конструирования / А. В. Хуторской // Народное образование. 2003. – № 5. – С. 55–61.

2. Брагина Н. Н., Доброхотова Т.А. Функциональные асимметрии человека. – М. Медицина. –1994. – 230 с.

3. Методика диагностики коммуникативной установки (по В.В. Бойко): методические указания / Сост. В.В. Быкова. – Томск: Изд-во Том. гос. архит.-строит. ун-та. – 2015. – 20 с.

Чернобай Л.В., Васильева О.В., Ващук М.А., Сокол О.М.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ ФОРМ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗІОЛОГІЯ»

Сучасний розвиток медицини пред'являє жорсткі вимоги до якості підготовки майбутніх лікарів як фахівців. Це обумовлено швидким і неухильним зростанням складності технологічного оснащення лікувально-діагностичного процесу з одного боку, а з іншого – розвитком медичних дисциплін на основі глибоких наукових знань [1]. Слід зазначити, що якість є різноаспектною категорією, що характеризує ефективність усіх сторін викладання медичних дисциплін у закладах вищої освіти, а саме: організацію навчального процесу, досвід викладачів, педагогічні умови й, що найголовніше, створення умов щодо студентської інтерактивності як форми вдосконалення роботи студентів [2].

В основі якості освіти закладені цілі й зміст освіти, а також студентоцентрований навчальний процес [3]. На наш погляд, останній включає студентську інтерактивність у пізнанні дисципліни, що мож-

ливо тільки в умовах об'єктивізації самостійної роботи студентів. Тому метою викладацького колективу кафедри фізіології було створення такого алгоритму цієї студентської роботи, у форматі якого можливо було б досягти досить високої якості засвоєння й контролю вивчення навчального матеріалу.

Поставлена мета вимагала експериментального підтвердження об'єктивності нових форм викладання дисципліни «Фізіології», що створюються на кафедрі, а також алгоритму його здійснення. У зв'язку з цим на кафедрі фізіології була сформатована нова форма викладання – інтерактивна аудиторна студентська конференція як навчальний процес для студента. За цією формою викладання будь-яка тема навчальної програми дисципліни викликає інтерактивне засвоєння розглянутого матеріалу. Даний ефект досягається наступним: 1) створюється програма конференції, що включає всі питання теми заняття; 2) з кожного питання програми конференції студентами готується наукова реферативна доповідь з розширеною презентацією та використанням мультимедійної установки; 3) відповідно до розкладу всі студенти академічної групи виконують цю роботу (переважно об'єднувати дві академічні групи, що створює змагальний характер у розгляді фізіологічного навчального матеріалу; 4) з кожного питання програми конференції після доповіді проводиться всебічне обговорення представленої інформації у вигляді «запитання–відповідь», у якій викладач є коригувальним та резюмуючим ланцюгом з оцінкою творчих і пізнавальних здібностей кожного доповідача. Така оцінка є однією зі складових контролю самостійної роботи кожного студента. Іншою складовою є проведення контролю кінцевого рівня знань шляхом вирішення ситуаційних завдань у форматі ЄДКІ (письмова контрольна робота або комп'ютерна програма тестування) з теми даного заняття. Бали, якими викладач оцінює знання студентів, є підсумковими за двома складовими контролю успішності.

Розуміючи, що позитивна оцінка нового запропонованого алгоритму семінарського заняття базується на конкретному позитивному пристосувальному результаті, ми провели порівняльний аналіз засвоєння однієї й тієї ж теми вітчизняними студентами (44 студента) в трьох групах з традиційною формою викладання фізіології, у в трьох групах (42 студента) , у яких були проведені інтерактивні аудиторні студентські конференції. Зазначені дві експериментальні групи студентів мали практично однаковий середній бал успішності. У форматі проведеного експериментального заняття виявилось, що середній бал успішності у студентів трьох груп першого об'єднання склав 3,37, а в другому об'єднанні з трьох груп – 3,78. Отримані дані є об'єктивним показником кращого засвоєння матеріалу, більшої зацікавленості, творчої здатності, що проявилися як інтерактивність самостійною роботи студентів.

У першому семестрі поточного навчального року таких конференцій проведено чотири з тем тих занять, що викликають труднощі як при самостійній підготовці до заняття, так і при засвоєнні навчального матеріалу, а саме: «Дослідження механізмів гуморальної регуляції вісцеральної функції організму», «Загальна фізіологія сенсорних систем. Фізіологія зорового й слухового аналізатора», «Сомато-сенсорна система. Фізіологія ноци- й антиноцицепції», «Особливості вищої нервової діяльності людини. Представництво функцій у корі великих півкуль». На наш погляд, досвід використання інтерактивної аудиторної студентської конференції є успішним, тому вважаємо, що в перспективі необхідно впроваджувати такі навчальні конференції й у групах іноземних студентів.

Висновки:

1. Досвід використання інтерактивних форм вивчення дисципліни «Фізіологія» у вигляді аудиторної студентської конференції забезпечує формування творчої компетентності майбутнього лікаря.

2. Творча компетентність стимулює розвиток самовдосконалення особистості, необхідного в професійній діяльності лікаря.

Література:

1. М.В. Носкова, Е.П. Шихова, Д.С. Андрєга. Проблемы качества учебного процесса в медицинском вузе: психолого-педагогический аспект // Научные ведомости БелГУ. Серия Гуманитарные науки, №6 (203), 2015, выпуск 25. С.147–150.

2. Гладуш В.А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В.А. Гладуш, І.І. Лисенко. – Д., 2014. – 416 с.

3. Філоненко М.М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: Методичні рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України. / М.М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2016 – 88 с.

*Чумаченко Т.О., Поливянна Ю.І., Макарова В.І.,
Райлян М.В., Семішев В.І.
кафедра епідеміології Харківського національного
медичного університету*

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЯК ДІЙОВА КОНЦЕПЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Навчальний процес у закладах, які забезпечують вищу освіту, – це складна система заходів, що спрямовані на реалізацію змісту освіти на певному освітньому або кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів освіти [1]. У той же час, навчальний процес – це процес взаємодії викладача та студента, до яких є певні вимоги. Викладач, ок-

рім знань, повинен мати достатньо мудрості, такту, вихованості та захопливості тією вправою, яку він робить, щоб не зламати вибір студента. Сучасні стандарти освіти, вимоги потенційних роботодавців та суспільства потребують від студента ретельного ставлення до процесу отримання знань та оволодіння практичними навичками. Але навчальний процес зазвичай дуже рутинний, і студенти, які мають недостатній рівень мотивації до навчання, навичок відповідальності за свою діяльність, можуть втрачати бажання отримувати нові знання та прикладати певні зусилля для появи професійних та соціальних навичок.

Проте студентоцентрований підхід до навчального процесу, при якому фокус уваги зміщується з викладача, який перестає бути тільки джерелом та контролером знань та вмінь, на студента, який стає свідомим та відповідальним учасником навчального процесу, нівелює ці проблеми, забезпечує підготовку кваліфікованого конкурентоспроможного фахівця з набутими загальними та спеціальними компетенціями та дає студенту можливість до ефективного працевлаштування, змогу приносити користь суспільству та отримувати задоволення від своєї професійної діяльності [2].

Організація навчального процесу, де у центрі уваги постає студент, дозволяє йому активно отримувати знання та управляти цим процесом, більш ефективно виконувати поставлені завдання, що, в свою чергу, підвищує ступінь відповідальності студента за свою освіту та надає змогу для власного розвитку, як професійного, так і особистого.

Утім студентоцентрований підхід потребує від викладача застосовувати в процесі освіти нові методичні та педагогічні підходи, більш широко використовувати інформаційні технології, нестандартні методи навчання.

На сьогодні одним із перспективних методів навчання є гейміфікація, тобто отримання знань та вмінь через гру. Як відомо, найбільш ефективно малі діти навчаються різноманітним навичкам та моделям поведінки саме через гру. Чим більше дитина грається у дитинстві, тим вище її когнітивні здібності, пам'ять, сприйняття, здатність до критичного та логічного мислення, емоційна зрілість.

На кафедрі епідеміології Харківського національного медичного університету до навчального процесу була впроваджена гра у форматі наукового лабіринту «Все починається з рук». Тематика даної гри дуже актуальна тому, що стосується теоретичних та практичних питань щодо гігієнічної та хірургічної обробки рук медичного персоналу та елементів інфекційного контролю та профілактики інфекцій, пов'язаних з наданням медичної допомоги (ІПМД).

ІПМД належать до найбільш поширених негативних явищ у системі охорони здоров'я в світі, які підвищують тривалість перебування в стаціонарі, потребують проведення додаткових процедур та повторних

оперативних втручань, збільшують вживання антибіотиків та, тим самим, сприяють поширенню антибіотикорезистентності збудників інфекцій, спричиняють додаткові страждання пацієнтові та витрати, більшої частини яких можна уникнути [3]. Попередження ППМД досягається формуванням навколо пацієнта ЛПЗ безпечного довкілля, складовими якого є знезараження рук медичного персоналу дезінфікуючими засобами на спиртовій основі, доступу до чистої води, підтримання належного санітарного стану приміщень, керування медичними відходами, безпечні медичні діагностичні та лікувальні процедури, безпечне медичне обладнання [4].

Тема ППМД входить до програми навчальної дисципліни «Епідеміологія», яка викладається на 5-му курсі для студентів, що навчаються за спеціальностями «Лікувальна справа», «Педіатрія», «Медико-профілактична справа», проте для вивчення цієї теми відведено лише одна година лекційних занять та 2 години самостійної роботи студентів. Для підвищення обізнаності студентів з питань ППМД та гігієни рук медичного персоналу та оволодіння необхідними практичними навичками та компетенціями, кафедрою епідеміології при організації позааудиторної роботи студентів було розроблено та імплементовано до навчального процесу командно-орієнтовану гру – лабіринт «Все починається з рук». У грі можуть брати участь від 2 до 4 команд по 4–6 учасників (студентів) у кожній команді. Розроблені правила гри прості, доступні для розуміння, завдання включають теоретичні питання, практичні завдання, ситуаційні задачі тощо. До комплекту гри входять ігрове поле (лабіринт), фішки, гральний кубик, різнокольорові картки та картки, які містять завдання та запитання, різнокольорові паперові долоні-бали, які заробляють команди.

На початку гри формуються команди, обирається лідер команди та її назва. Шляхом жеребкування обирається порядок, в якому команди вступають до гри, під час якої команди заробляють бали. Передбачена можливість отримання додаткових балів. Гра супроводжується азартом, емоціями, зацікавленістю всіх учасників. Переможець визначається за кількістю отриманих балів (долоньок).

Після нагородження переможців та учасників гри обов'язково проводиться зворотній зв'язок, студенти висловлюють свої враження, критичні зауваження, пропозиції щодо гри. Студенти, які брали участь у квесті «Все починається з рук» на кафедрі епідеміології, висловлюють зацікавленість до такої форми навчання тому, що мають можливість покращити теоретичні знання з певних питань дисципліни, підвищити рівень *hard skills* (професійних навичок) та *soft skills* (соціальних навичок, тобто робота у команді, адекватне реагування на критичні зауваження, стресостійкість, толерантність, досягнення поставлених цілей). У подальшому викладачі кафедри аналізують та оцінюють усі зауваження студентів та вносять необхідні корективи до навчального процесу.

Таким чином, гейміфікація навчання є актуальним та перспективним напрямком освітнього процесу, який розвиває творчий потенціал як викладача, так і студента, підвищує рівень зацікавленості при опануванні теоретичних питань та професійності при формуванні спеціальних компетентностей студента.

Література:

1. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) Навчальний посібник / К.: Знання, 2005. – 655 с.

2. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті [Електронний ресурс]: збірник матеріалів Всеукраїнської науково - методичної конференції з міжнародною участю (Київ, 2–3 березня 2016 р.) – К.: КНЕУ, 2016 – 434 с.

3. A CDC Framework for preventing infectious diseases. Sustaining the Essentials and Innovating for the Future OCTOBER 2011 Atlanta, Georgia 33 p. <http://www.cdc.gov/oid/docs/ID-Framework.pdf>.

4. Boyce J.M. Guideline for hand hygiene in health-care settings. Recommendations of the Healthcare Infection Control Practices Advisory Committee and the HICPAC/SHEA/APIC/IDSA hand hygiene task force. Society for Healthcare Epidemiology of America/Association for Professionals in Infection Control/Infectious Diseases Society of America [Text] / J.M. Boyce, D. Pittet // MMWR Recommendations and Reports, Vol. 51(RR-16). – 2002. – pp. 1–45.

О.С. Шевченко, І.А. Овчаренко, О.О. Погорєлова

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА СЕРЕД СТУДЕНТІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ НАУКОВОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним з основних показників ефективності роботи кафедр закладів вищої освіти є рівень наукових досягнень. Досягнення високих показників у цьому напрямку можливе насамперед завдяки грамотній кадровій політиці, коли відбір кадрів починається ще зі студентської лави [1].

Саме тому **метою** даної роботи було розглянути можливості пошуку наукових кадрів та проведення профорієнтаційної роботи серед студентів.

Обдарована молодь – це ті, хто прагнуть бути активними у науковій та інших сферах діяльності.

Талановита молодь – це всі молоді люди, оскільки кожна молода людина має потенціал, прихований талант, який може бути виявлений у певний момент [2].

Відповідно до теорії лідерства Гандапаса [3], залежно від докладених зусиль та одержуваних від зовнішнього світу ресурсів, люди поділяються на 4 категорії:

- паразити – «не докладають зусиль, але хочуть все мати»;
- герої – «все витягнуть на власних ресурсах»;

- аутсайтери – «мені всього вдосталь»;
- лідери – «я ризикую і домагаюся результату».

Серед перерахованих, саме лідери мають найбільший потенціал у досягненні результату. Ключову роль у виявленні студентів-лідерів та розвитку їх лідерських навичок відіграє декан факультету. У зв'язку з цим перспективним напрямком роботи постає залучення деканами студентів до розподілення на кафедри на посади старших лаборантів, оскільки виховуючи студента фактично з першого курсу, декан факультету має найбільше можливостей для виділення кращих студентів та спрямування їх на шлях науковців.

Не менш важливу роль у формуванні майбутнього лідера та висококваліфікованого науковця після залучення до колективу молодого спеціаліста відіграє колектив кафедри, надаючи йому можливість до самовизначення.

Робота молодого науковця на кафедрі передбачає постійне поєднання елементів конкурсу та співпраці. Перший дозволяє студенту самовизначитися, набути індивідуальну відповідальність, сформувані власні амбіції та індивідуальність. Другий розвиває навички комунікації, спільної відповідальності, лідерства, довіри та підзвітності.

Таким чином, виділення талановитої та обдарованої молоді з самого початку навчання та залучення молодих вчених до наукової роботи кафедр є важливим чинником у забезпеченні ефективної діяльності закладів вищої освіти.

Література:

1. Научная деятельность студентов как приоритет высшего образования [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://abiturientam.com/edu-news/edu-news-ukr/253-news.html>.
2. Антонова Е. Е. Концепция обучения одарённых студентов в высших педагогических учебных заведениях [электронный ресурс] / Е. Е. Антонова // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. – 2010. – № 3 (3). – С. 20–23. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/8370/>.
3. Гандапас Р. Харизма лидера [Електронний ресурс] / Р. Гандапас // ООО «Манн, Иванов и Фербер». – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://kitobz.com/upload/www.kitobz.com.pdf>.

Шевченко О. С., Чопорова О. І.

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Національна стратегія розвитку освіти в Україні сьогодні віддзеркалює світові тенденції щодо глобалізації, яка привносить зміни в усе: від того, як ми працюємо, як ми взаємодіємо, і, насамперед, живемо. Програми підготовки фахівців для української медичної галузі мають пережити

низку поступових, але принципових змін та бути спрямованими на вдосконалення якості та підняття конкурентоспроможності національної системи освіти з огляду на виклики нових економічних і соціокультурних умов та інтеграційних процесів до світового освітнього простору.

В умовах глобалізації конкурентоспроможність майбутніх лікарів означатиме наявність у них низки особистих якостей таких як компетентність, креативність, інновативність, здібність до аналізу та синтезу даних, критичне мислення, самодисциплінованість та організованість, здібність до швидкого навчання та здатність до роботи в команді, наявність гнучкості до змінюваного ринку праці оскільки зміни економіки стають надалі ще швидшими та більш драматичними. Отже, переорієнтація навчання у Вищих навчальних закладах (ВНЗ) з лекційного викладення інформації на індивідуально-дискретну, персоналізовану форму та на організацію самостійного пошуку інформації, що стане запорукою життєвих та професійних успіхів студентів у 21 сторіччі [1, с. 48].

Покращення якості медичної освіти у ВНЗ базується на впровадженні європейських стандартів у діагностично-лікувальний процес, що стане приводом до опанування різноманітних практичних навичок на сучасному лікувально-діагностичному обладнанні із застосуванням новітніх інформаційних технологій. Без ефективної організації та комп'ютеризації процесу навчання, удосконалення професіоналізму викладачів через застосування світових наукових розробок, формування новітньої навчально-методичної бази система вітчизняної освіти не зможе досягти рівня світових стандартів освіти [2, с. 1].

Серед 11 загальних компетентностей із проекту TUNING (Тюнінг) щодо розробки стандартів вищої освіти виділяють: уміння використовувати у житті вітчизняну та хоча б одну іноземну мову як усно, так і письмово; здатність до абстрактного мислення; здатність до організації та планування; уміння виконувати тематичний інформаційний пошук, у тому числі за допомогою інформаційних та комунікативних технологій; здатність до синтезу та аналізу даних, можливість використовувати набуті знання у практичних ситуаціях, дотримуючись основ етичних міркувань (мотивів); уміння встановлювати, вирішувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення; навички міжособистісної комунікації, взаємодії; міжособистісна командна робота; прихильність безпеці; [3, с. 3; 4, с. 5].

Найперспективнішою інновацією у системі освіти для організації підготовки студентів-медиків є впровадження хмарних технологій, що стане впливовим стимулом до модернізації якості вищої освіти: від створення, поширення та використання сервісів, які забезпечуватимуть підвищення якості освіти до мінімізації витрат на інформаційну інфраструктуру. Комбінація візуальних (текст, графіка, фото) та аудіоефектів (відео, звук) в одному цифровому поданні під керуванням інтерактивного програмного забезпечення допоможуть студенту сприймати інформацію в реальному часі

та в спрощеному вигляді. Саме застосування у навчальному процесі останніх технологічних засобів є найнадійнішим шляхом забезпечення конкурентоспроможності та економічного зростання протягом наступних 20 років [1, с. с. 48].

На думку В.Ю. Бикова, технології хмарних обчислень мають викликати зацікавленість з боку освітян як предмет дослідження, засобу навчання та менеджменту на всіх рівнях організації освіти, що стане запорукою сталого підвищення соціально-економічного розвитку України і показником успішності реалізації загальнодержавної програми європейської та світової інтеграції [5, с. 8].

Впровадження хмарних технологій (операційні системи, офісні налаштування і ін.), з одного боку, дозволить вивести процес навчання на новий та більш ефективний рівень засвоєння учбового матеріалу, з іншого боку, надасть можливість оптимізувати процес перевірки якості оволодіння знаннями. Це зможе додати часу для формування навичок пошуку необхідної інформації, правильної інтерпретації та її застосування, розвитку навичок комунікації, креативності, формуванню презентаційних навичок та здібності будувати командний підхід. Серед хмарних технологій також є привабливими можливості роботи з графікою, мультимедіа, математичними обчисленнями, програмуванням тощо.

Компанія Microsoft оптимізувала взаємодію між учасниками навчального процесу шляхом впровадження таких хмарних налаштувань як електронне листування, менеджери календарів та контактів, веб-налаштування та архіви SkyDrive, система Lync Online для пересилки швидких посилань тощо.

Основною метою освітньої платформи для вчителів та викладачів Growing Learning Communities pil-network.com, запропонована партнерами Microsoft, є надання можливості обміну досвідом між викладачами з різних професійних об'єднань з метою підвищення майстерності викладачів [7, с. 47].

Корпорація IBM у власному хмарному сервісі для освіти (IBM Cloud Academy) для студентів та викладацького та наукового кола надала доступ до інформаційних ресурсів та зосередила потужні лабораторні сервіси для обчислень, які не потребують супроводу спеціалістів [8, с. 1]. Корпорація стала першопрохідцем у розробці та використанні спеціальних курсів для розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів [9, с. 134]. Сучасні SPSS-моделі та інструменти хмарного середовища дозволили проводити внутрішній аудит процесу навчання з метою раннього виявлення студентів групи ризику. Крім того, додатковий інструментарій соціальних мереж суттєво полегшує пошук наукових співробітників, фінансування наукових грантів та дослідницьких проектів.

Відкриття у 2009 році компанією IBM Cloud Academy форуму з обміну світовим досвідом успішного впровадження хмарних технологій сприяло майстерності викладання і навчання, менеджменту та внутрішньому аудиту на рівні вищих навчальних закладів [10, с. 231, 11, с. 2]. Її перевагами є: внутрішньоколективний доступ, швидкий інформаційний обмін, ефективний супровід та фінансування навчальних проектів та наукових робіт, потужні інформаційні ресурси [9, с. 229, 10, с. 2].

Ідея розвитку хмарних технологій для освіти була підтримана компанією Google. Так, на сайті Google For Education (www.google.com/edu/training) проходять навчальні вебінари та курси для викладачів, які демонструють успішні кейси педагогічного досвіду викладачів.

Все більш актуальним серед студентів та викладачів стає дистанційне навчання, при цьому можливості хмарних сервісів дозволяють розширювати різноманітність дистанційних курсів (сервіс Google Groups), у тому числі удосконалити внутрішній аудит якості освіти (Google Docs) тощо.

Перевагами використання хмарних технологій у навчальному процесі ВНЗ стали можливості: ведення електронних форм журналів, використання on-line сервісів у навчальному процесі, проведення перевірки знань, забезпечення можливостей дистанційного навчання. Панування хмарних технологій у ВНЗ ще не настало, але час для досягнення цього збігає. У найближчій перспективі практично кожна установа або об'єднання буде тим чи іншим чином залучати хмарні технології для оптимізації внутрішніх процесів, адже лише це стане запорукою змін задля економічної вигоди та зростання.

Таким чином, хмарні технології шляхом застосування інформаційно-комп'ютерних технологій сприяють підвищенню самостійності навчально-пізнавальної діяльності студентів, що стає запорукою становлення кваліфікованого спеціаліста відповідно до вимог сучасного світу та надають гнучкості процесу взаємодії між викладачем і студентом.

Література:

1. Kennedy J. More than 5000 FIT graduates now in full-time employment [Online].

2. Мороз В.М. Проблеми та перспективи вищої медичної освіти у реалізації Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я України / В.М. Мороз, Ю.Й. Гумінський, Л.В. Фоміна, Т.Л. Полеся // Проблеми та перспективи вищої освіти медичної школи у розробці та реалізації національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я України на період 2015–2025 н.р. : навч.-метод. конф. – Вінниця. – 2015. – С. 1–6.

3. Філоненко М.М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: «Методичні рекомендації для ви-

кладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України / М.М. Філоненко. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 88 с.

4. TUNING (для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>

5. Биков В.Ю. Технології хмарних обчислень, ІКТ-аутсорсінг та нові функції ІКТ-підрозділів навчальних закладів і наукових установ / В.Ю. Биков // Інформаційні технології в освіті. Збірник наукових праць. Випуск 10. – Херсон : ХДУ, 2011. – 271 с.

6. TejaswiRedkar, TonyGuidici. Windows AziirePlatfonn. Second edition: Apress, 2011. – 650 p.

7. Andreas Kollias, Kathy Kikis. Pedagogic innovations with the use of ICTS: from wider visions and policy reforms to school culture. Future learning (Том 3). Editions Universitat Barcelona, 2005. – 107 p.

8. IBMCloudAcademy. [Електронний ресурс]: (портал компанії IBM) <http://www.http://www.ibm.com/solutions/education/cloudacademy/us/en/> – Заголовок з екрана.

9. Anil Aggarwal. Web-Based Education: Learning from Experience. USA: Idea Group Inc (IGI), 2003. – 398 p.

10. IBMCloudAcademy. [Електронний ресурс]: (портал компанії IBM)

<http://www.http://www.ibm.com/solutions/education/cloudacademy/us/en/> - Заголовок з екрана.] 11. William Y. Chang, Hosame Abu-Amara, Jessica Sanford. Transforming Enteiprise Cloud Services. Springer, 2010. – 428 p.

Шейко А.О.

ВИКОРИСТАННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ ЯК СКЛАДНИКА АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Іноземці, які щойно розпочинають навчання в Україні, мають значно нижчий рівень адаптивності, ніж старшокурсники.

Студенти з високим і середнім рівнем адаптованості позитивно ставляться до інших людей: вони вміють вибудовувати довірливі стосунки, відкритість, здатність іти на компроміс і загалом високий рівень психологічного благополуччя.

Актуальність наукового аналізу проблем адаптації зумовлена її соціальною значущістю, прямим й опосередкованим зв'язком з ключовими соціальними процесами та явищами. Сьогодні очевидно, що соціум як складна, багаторівнева системна організація не лише має на меті задоволення потреб індивідів, груп і спільнот, а й з огляду на низку обставин продукує ризики, виклики для соціально-структурних елементів. Актуальність теми дослідження визначається інтенсифікацією і поглиб-

ленням міжнародних контактів, у тому числі й освітніх. Співпраця в галузі освіти є найважливішим й найбільш актуальним завданням для багатьох країн, оскільки саме навчання й виховання студентської молоді відіграє істотну роль у духовному зближенні народів, інтеграції світової спільноти. У сучасному світі інтенсивно розвиваються міждержавні освітні контакти, збільшується кількість молодих людей, що бажають здобути освіту в іншій країні, не останнє місце серед яких посідає й Україна. У такій ситуації все більш актуальною стає проблема соціально-психологічної адаптації та міжкультурної взаємодії іноземних студентів, які навчаються в українських закладах освіти як з науково-теоретичної, так і з практичної точок зору. Перед приймаючою стороною завжди стоїть завдання оптимізації життя і навчання іноземних студентів, які проходять складний процес адаптації до нових умов життєдіяльності. Успішність навчання іноземних студентів в Україні, рівень їхньої професійної підготовки значною мірою залежить від соціальної адаптації студентів у країні перебування.

Аналіз змістового складника адаптації дає змогу стверджувати, що це поняття відображає шлях, яким соціальні системи будь-якого рівня пристосовуються до мінливих умов середовища. Так, згідно з представником структурного функціоналізму Т. Парсонсом [3], соціальна адаптація є однією із чотирьох функціональних умов (разом з інтеграцією, досягненнями мети і збереженням цілісних образів), яким повинні відповідати всі соціальні системи для свого виживання.

В. Чучеліна, досліджуючи соціально-психологічну адаптацію студентської групи, визначає її як «процес активного пристосування індивіда, його психіки до умов середовища та оптимізації відносин особистості і групи» [1, с. 5]. Іншими словами, при вивченні такого виду адаптації особливий акцент робиться на співвідношенні цілей і завдань особистості та групи.

Адаптивним проблемам іноземних студентів приділялася велика увага в дослідженнях зарубіжних соціологів, соціальних психологів і педагогів [2].

Одним з складників адаптації студентів є використання студентоцентрованого підходу в освітньому процесі. Так, студентоцентрований підхід – це активне, а не пасивне навчання, автономія студентів, рефлексивний підхід до процесу навчання з боку як викладача, так і студентів, і насамперед – взаємоповага між викладачем і студентом.

Не останню роль в адаптації іноземних студентів відіграє важливість процесу якісних змін студента при студентоцентрованому підході. Зокрема, цей процес спрямований на особистісний розвиток студентів та розширення їхніх навчальних можливостей.

Важливими для адаптації студентів є і принципи студентоцентрованого підходу: неперервність рефлексії, унікальність усіх учасників

освітнього процесу, дослухання до особистих потреб й інтересів студентів, розуміння того, що студенти мають різний досвід та базові знання, а отже, використання різних стилів навчання.

Застосування студентоцентрованого підходу дає можливість студентам і викладачам стати ближчими, краще розуміти один одного, а отже, і полегшує адаптацію іноземних студентів до процесу навчання в Україні та до відмінності культур.

Література:

1. Чучелина Е.В. Психологические факторы социально-психологической адаптации студенческой молодежи в условиях вуза: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Чучелина Елена Владимировна. – Самара, 2007. – 24 с.

2. Blau P. Exchange and Power in Social Life / P.Blau. – N. Y.: Wiley, 2017. – 478 p.

3. Parsons T. The Concept of Society: The Components and Their Interrelations / T.Parsons, N.Smelser // Societies: Evolutionary and Comparative Perspectives. – Englewood Cliffs (NJ): Prentice-Hall, 2005. – P. 5–29

Щербина І.М., Нагута Л.О., Скорбач О.І.

ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА КАФЕДРІ АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ

Студентоцентрована освіта – це формування програм та технологій навчання так, як цього потребує майбутня професія та можливості студента.

Студентоцентрована освіта (СЦО) не може існувати без самого студента та без його індивідуального навчання, а також без його індивідуально сформованої траєкторії. Індивідуальна траєкторія – це організація навчального процесу при якому індивідуальна форма навчання є пріоритетною, при цьому студент має вільний вибір дисциплін і тільки він сам відповідає за себе.

Мета студентоцентрованого підходу – допомога в розробленні стійких стратегій та методів студентоцентрованого навчання, що дає можливість студентам та викладачам стати активними партнерами в поширенні культури СЦО у вищих навчальних закладах. Проект спрямований на те, щоб забезпечити повну уяву про необхідні матеріали та успіхи СЦО як базову основу освіти протягом усього життя.

СЦО – широко обговорювана концепція, що не має єдиного чіткого визначення через наявність множинної кількості взаємовиключних тлумачень.

Основою СЦО є конструктивізм як теорія, що передбачає конструювання та реконструювання знань для ефективного навчання. При цьому навчання найбільш ефективно, коли в рамках деякої діяльності студент, який навчається, здійснює створення осмисленого продукту. СЦО

є також спорідненим трансформативному навчанню, що розглядає процес якісних змін у студентів як безперервний процес трансформації, який націлений на надання нового імпульсу й розширення можливостей студентів, які навчаються, на розвиток їх критичної властивості.

Переваги СЦО для студентів, які беруть у ньому участь, численні та різноманітні. Перші кроки в академічному співтоваристві можуть впливати на те, яким буде мислення студентів у подальшому житті. СЦО забезпечує формування навичок для життя, формує незалежних студентів.

На відміну від традиційного навчання в студентоцентрованій моделі освіти студент є не тільки учасником навчального процесу, але також є головною діючою ланкою вищої освіти. Студент розглядається як особистість, урахується його досвід, здатність до сприйняття матеріалу, зацікавленість і вимоги, а також він сам вирішує чого і як йому потрібно навчатися. СЦО передбачає участь студентів у розробленні навчальних матеріалів і дає можливість контролювати своє навчання. у результаті цього студенти стають більш самостійними та легше адаптуються до післявузівського життя. Надане студентам самостійне життя дає їм змогу більш ефективно навчатися та здобувати нові навички, такі як праця в команді, усна комунікація, визначення пріоритетності завдань, критичний аналіз. Своєю чергою, студенти можуть розвинути практичні навички у своїй кар'єрі та в житті в цілому. Викладач у цьому навчальному процесі є консультантом, який лише уважно спостерігає за студентом і спрямовує його активність у той чи інший бік. Порівняно нескладна навчальна дисципліна і невелике аудиторне навантаження, що обмежується необхідним оптимумом, бажано відвідуванням аудиторних занять, але акцент, як правило, робиться на самостійну роботу студента. Модернізація навчального процесу в новій моделі навчання передбачає належне науково-методичне забезпечення навчального процесу, що відповідає матеріальній базі, а також має постійно удосконалюватися та приймати нові форми залежні від інтересів і потреб студентів. У зв'язку із цим викладачі, студенти мають вчасно аналізувати свої методи викладання та навчання, а також матеріально-технічне оснащення для того, щоб покращити досвід навчання визначеного курсу чи компонента програми, що досягаються з метою стимулювання критичного мислення та власних навичок студентів.

Навчання студентів-медиків на кафедрі акушерства та гінекології складається з використання інноваційних тренажерів, якими є: гінекологічний тренажер, гінекологічна модель дослідження в дзеркалах, манекен для огляду за новонародженим, сучасний манекен пологів з новонародженим «NOELLE», мамологічний тренажер, епізіотомічний тренажер накладання швів, модель імітації пологів, гібридний симулятор PELVIC Mentor, які знаходяться в стимуляційному класі. Викладачем спочатку проводиться обговорення виконання маніпуляції, а надалі відпрацювання практичних навичок. Наприклад, сучасний манекен пологів з новонародженим «NOELLE» дає змогу відпрацювання навичок веден-

ня I, II, III періодів пологів та післяпологового періоду, прийом Леопольда, оцінювання стану шийки матки за шкалою Бішопа, біомеханізм пологів при головному й тазовому передлежаннях, моніторинг стану плода та породіллі, мануальні прийоми виділення посліду, піхвове обстеження.

Таким чином, можна зробити висновок, що ця система гарантує високу якість підготовки майбутніх фахівців, і у такий спосіб захищає студента від професійної непридатності. Після завершення навчання за даною системою студент є конкурентноздатним на ринку праці не тільки у своїй країні, але і, за кордоном.

Література:

1. De Graff, E. and Kolmos, A. (2007) Management of Change: Implementation of Problem-Based and Project-Based Learning in medicine (Rotterdam, Sense Publishers).

2. EI (2010) Enhancing Quality: Academics Perceptions of the Bologna Process. (Brussels, Education International).

3. EI, ESU (2010) Student-Centred Learning. An Insight Into Theory and Practice. (Brussels, Education International, European Students' Union).

4. ENQA (2005) Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. (Helsinki, the European Association for Quality Assurance in Higher Education).

5. ENQA (2009) Assessment Matters: The Quality Assurance of Student Assessment in Higher Education. Report of an International Working group. (Helsinki, the European Association for Quality Assurance in Higher Education).

6. ESU (2009) Bologna at the Finish Line. (Brussels, European Students' Union).

7. European Commission (2009) European Credit Transfer system users' guide.

8. O'Neill, G. and McMahon, T. (2005) Student-Centred Learning: What does it mean for lectures? in: O'Neill, G., Moore, S., McMullin, B. (eds). Emerging Issues in the Practice of University Learning and Teaching. (Dublin, Aishe).

Щербина М.М., Ростовська В.І.,

ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ: РЕАЛІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві виникає стійка потреба у зміні освітніх парадигм та освітніх стратегій, оскільки темп життя вимагає від особистості здатності перекваліфікації та life-long learning (навчання впродовж життя). Тому від вертикальних стосунків в освіті та навчального світогляду, заснованого на запам'ятовуванні і виключно професійному навчанні вигляду «студентам/-кам

сказали», освітній процес перетворюється на студентоцентрований: горизонтальну взаємодію між тим, хто навчає та тими, хто навчаються; підхід вигляду «студенти/-ки дізнаються», що передбачає активну роль студентства та розуміння цілей навчання. Ці зміни вимагають розвитку навичок самонавчання у молоді – від розуміння власної відповідальності за постановку (та обговорення з викладачами/-ками) цілей до планування, здійснення та корегування процесу самоосвіти.

Аналіз. Вітчизняні й іноземні фахівці і фахівчині в сфері педагогіки, психології та філософії, серед яких А. Алексюк, В. Казаренков, Т. Казаренкова, К. Карпенко, В. Леонтєва, О. Цись, П. Пинтрич, Б. Циммерман, Дж. Жонг, Д. Шрунк та інші [1–7], підкреслюють значущість формування навичок самостійної навчальної діяльності студентів для подальшого розвитку ініціативності, навчальної та робочої творчої здібності та в цілому самостійної розумової праці.

Мета дослідження полягає в систематизації теоретичних ідей щодо формування особистісної мотиваційної установки самостійної навчальної діяльності студентів.

Виклад основного матеріалу. Проблема стимуляції особистості, що навчається, до самоосвіти та самовідкриття знань не втрачала актуальності ще із сократівських часів. У сучасному українському ЗВО цей поштовх може виходити з чотирьох різних боків: від *викладачів-фасілітаторів*, партнерів у навчанні; від *інформаційного навчального середовища*; від *студентської спільноти* (рівні до рівних) та, власне, від самої *особистості*. Зосередимося на перших двох сторонах як на таких, що формуються ЗВО.

Більшість учених погоджуються щодо величезної значущості **контакту** та **ЗВОротного зв'язку** між тими, хто навчає (викладачі/-ки, тьютори/-ки) та студентством в процесі самоосвіти, але вкладають у викладацьку роль різний зміст. В. Казаренков та Т. Казаренкова вважають за потрібне: визначати ступінь готовності студента/-ки до самоосвіти та рівень організаційних навичок, мотивувати до самонавчання та скласти програму, яка буде стимулювати систематичну самостійну діяльність (елементи проєктної діяльності), надавати можливість демонстрації результатів та визначати способи їхньої оцінки [2]. Л. Воевідко відстоює важливість мультимедійних засобів навчання, а також вважає за потрібне збільшити «вчительську присутність» у самонавчанні: чіткі формулювання рекомендацій до змісту, строків та процесу виконання будь-якого самостійного виду роботи; структурування матеріалу; алгоритми усунення труднощів. Jiaming Zhong здвигає фокус на особистість студента/-ки та наполягає на тренерській та психологічній ролі викладача/-ки, які зобов'язані розвивати у молоді критичну рефлексію, здатність приймати рішення, ставити навчальні цілі та самовідновлюватись після навчання [6]. В. Леонтєва також розглядає нову «режисерську» функ-

цію вчительства, що полягає у координації процесу, корекції, консультування щодо індивідуальних планів та щодо роботи студентських груп взаємопідтримки та взаємонавчання [4]. Фактично зміна ролі з виключно лекторсько-контролюючої на тренерсько-режисерську означає задачу **навчити** не відтворюванню матеріалу, а саморегуляції та **стратегіям навчання** з допомогою створення учбових ситуацій, прикладів та методів зміни стратегій при невдачі. Саморегуляція, за Циммерманом, визначається як активний діяльнісний процес, за допомогою якого людина навчається перетворенню своїх розумових здібностей на академічну майстерність [7].

Також викладацькою задачею залишається створення специфічного студентськоцентрованого навчального контенту, що постає частиною *інформаційного навчального середовища* та може мотивувати до самостійного навчання. Інформаційне навчальне середовище – це поєднання сайту ЗВО, який акумулює лекційні та навчально-методичні матеріали, репозитарію, зовнішніх ресурсів та, за наявності, автоматизованих систем контролю [5]. К.І. Карпенко зазначає, що лекційні PDF-презентації, які постають способом не відтворювати знання, але зробити їх власним надбанням, перевідкрити для себе та сформувати відповідну компетентність (за умови позитивної зовнішньої мотивації, що сформована лектором), можуть стати першим необхідним поштовхом до самостійності [3], яка продовжиться вже проектною діяльністю, науковою роботою і подальшим формуванням навичок незалежного самонавчання.

Висновки. Таким чином, в умовах студентоцентрованого навчання суттєво підвищується викладацька відповідальність, тому що формування здатності до самостійного навчання значною мірою залежить від того, наскільки ефективною буде фасілітаторська діяльність та «режисерська» взаємодія зі студентством. У майбутньому ми бачимо необхідність у підготовці студентських гайдів, підручників та посібників, присвячених методикам самонавчання.

Література:

1. Воевідко Л. М. Самостійна робота студентів: стрижнева компонента фахової підготовки / Л. М. Воевідко // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2015. – № 1. – С. 17–21.

2. Казаренков В.И. Самообразование в системе подготовки специалистов в высшей школе / Казаренков, В.И., Казаренкова, Т.Б. // Вестник РУДН. Серия «Психология и педагогика». – 2012. – №2. – С. 106–111.

3. Карпенко К.І. Місце та роль традиційної лекції серед сучасних інформаційно-комунікативних технологій. / Карпенко К.І. // Сучасні парадигми вищої медичної освіти: матеріали XV Міжнародної наукової конференції, присвяченої пам'яті засновника і керівника ПВНЗ «Київ-

ський медичний університет» Поканевича Валерія Володимировича, Київ, 25 березня 2015 р. – 2015. – С. С. 63–65.

4. Леонтьева В.Н., Щербина М.М. Компьютеризация и «Креативная педагогика» / Леонтьева В.Н., Щербина М.М. // Высшее образование в России. – 2001. – №3. – С. 138–141.

5. Цись О.О. Організація самостійної навчальної діяльності студентів технологічнопедагогічних спеціальностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій : навч. посібник / Цись О.О. – Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. – 150 с.

6. Zhong, Jiaming. On Self-learning Ability of College Students and Its Cultivation [Електронний ресурс] / Zhong, Jiaming, He, Jisheng, Liu, Zhijuan. – 2015. –

Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/299964412_On_Self-Ability_of_College_Students_and_Its_Cultivation.

7. Zimmerman, B. J. Self-Regulating Intellectual Processes and Outcomes: A Social Cognitive Perspective. / Zimmerman, B.J., Schunk, D.H. // D.Y. Dai, & R.J. Sternberg (Eds.) Motivation, Emotion, and Cognition: Integrative Perspectives on Intellectual Functioning and Development / Zimmerman B.J., Schunk D.H. – NJ: Erlbaum., 2004. – pp. 323–349.

Щербина М.О., Ткачова О.В., Кузьміна О.О.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Вступ. Інноваційна модель економічного розвитку України висуває нові вимоги до професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів. Зміна ролі вищої освіти у формуванні розвиненого конкурентоспроможного на світовому ринку суспільства обумовило більшу частину інноваційних процесів у вищій школі. Працедавці почали звертати увагу не лише на професійне уміння фахівців, але й на їх особливі характеристики: соціально-комунікативні та загально-культурні компетенції, креативність, мислення, уміння швидко реагувати на зміни ситуацій та приймати нестандартні, творчі рішення. У зв'язку із цим у світі частіше почали звертати увагу на парадигму студентоцентрованого навчального процесу.

Зараз освіта все більше орієнтується на формування таких технологій впливу на особистість студента, що будуть забезпечувати баланс між соціальними та індивідуальними потребами.

На думку низки наукових педагогічних працівників, для удосконалення та активізації навчального процесу у вищій школі велике значення має облік особливостей навчання у закладі вищої освіти (ЗВО), який вимагає перебудову в студентів стереотипів навчальної роботи, що склались у школі, і озброєння новими вміннями та навичками навчально-

пізнавальної діяльності. Одним із значущих компонентів стратегії перебудови професійної освіти стане широке впровадження в навчальний процес студентоцентрованих форм навчання, що охоплюють усі види аудиторних і позааудиторних занять зі студентами.

На цей час аналіз інноваційного процесу у вищій освіті включає всебічне дослідження сучасних досягнень у галузі науки й техніки, у сферах управління освітньою системою. Інновації характерні для будь-якого виду професійної діяльності людини й саме тому стають предметом дослідження, аналізу й впровадження. Вони є результатом наукових досліджень, розробки та пошуків. Процес розробки інновацій не є стихійним і потребує ефективної системи управління.

Мета роботи. Визначити роль студентоцентрованого навчання для об'єднання оптимальних умов та методів підвищення якості вищої медичної освіти, зміщення акценту на результати освіти, пов'язані з досягненнями конкретного студента. Розвиток системи вищої освіти не може здійснюватися без постійного освоєння нововведень, пов'язаних із реалізацією інноваційного процесу. Для здійснення ефективного управління процесом необхідно зрозуміти його. У зв'язку із цим виникає необхідність у вивченні його структури й будови.

Основна частина. Особливостями особистісної парадигми сучасної освіти є: орієнтація на того, хто навчається як головна цінність й мета виховання (аксіологічний підхід); розвиток в особистості її суб'єктних властивостей та індивідуальності (особистісний підхід); мотивація до прилучення до світу культури (культурологічний підхід); пробудження творчого потенціалу особистості (діяльнісний підхід); стимулювання студентів до самостійного вирішення власних життєвих завдань, зокрема що стосуються професійної діяльності, соціуму і т. ін. (синергетичний підхід). Усе це є основним принципом Болонської реформи у вищій освіті, так зване студентоцентроване навчання. Активна освітня діяльність студента – це, перш за все, нові форми, методи й засоби навчання, що спонукають студентів до активної розумової та практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним матеріалом. Передбачається, що використання такої системи методів спрямоване, головним чином, не на подання викладачем готових знань, їх запам'ятовування та відтворення, а на самостійне оволодіння студентами знаннями та вміннями в процесі активної розумової та практичної діяльності.

Методи активного навчання як засіб розвитку пізнавальної активності студентів можна розподілити на три групи методів, найбільш цікавих для використання в цілях управління формуванням мислення. Це методи програмованого навчання, проблемного навчання, інтерактивного (комунікативного) навчання. Інтерактивні методи навчання дають подвійний ефект: навчальний та виховний.

Перевагами студентоцентрованого навчання у ЗВО можна вважати: облік індивідуальних особливостей кожного студента в процесі навчання

(складання індивідуальних освітніх програм і навчальних планів); можливість освоєння індивідуальних навчальних програм у прискорені терміни; академічна студентська та викладацька мобільність; вибудовування власної індивідуальної освітньої траєкторії (можливість самонавчання та самореалізації); індивідуальне планування: вибір студентом бажаних модулів, цікавих і корисних для нього дисциплін

Треба також зазначити, що система студентоцентрованого навчання дає змогу перейти від оцінки якості, заснованої на дотриманні нормативів, до системи оцінки за результатами; розробити механізм зворотного зв'язку зі студентами та бізнес-партнерами; вважати смартфони не відволікаючим предметом, а корисним інструментом у навчанні; розглядати реальні ситуаційні задачі, актуальні для студентів; використовувати інтернет як інструмент миттєвого двостороннього зворотного зв'язку.

Які ж основні перспективи? Комп'ютеризація вимагає постійного оновлення парку комп'ютерів, створення повноцінних симуляційних центрів. Рішення в цьому напрямку багато в чому залежать від фінансування.

На імітаційних центрах слід зупинитися окремо. Технологічна революція швидко змінює сталі уявлення про підготовку фахівця. Права пацієнта обмежують традиційні форми клінічного тренінгу. На цей час вилучено багато форм практичного навчання, особливо складні маніпуляції. Тому на перший план виходять методики, які базуються на використанні високовартісного навчального обладнання. Симуляційне навчання повною мірою відтворює лікувальний процес, діагностичні заходи.

В Україні симуляційне навчання тільки починає розвиватися, що в першу чергу пов'язано з високою вартістю придбання та утримання обладнання. Вивчення практичної діяльності за допомогою симуляційного навчання є найбільш актуальним напрямком сучасної освіти з урахуванням зміни характеру напрямку навчання на конкретний кінцевий результат.

Вища освіта все більше орієнтується на формування таких технологій впливу на особистість індивіда, у яких буде забезпечений баланс між соціальними та індивідуальними потребами.

Необхідним є раціональне вирішення питань симуляційного навчання, системи самостійної підготовки та відповідного контролю різних видів підготовки студентів, подальше удосконалення системи оцінки знань та рівня практичних навичок, наближеної до загально міжнародних принципів. Ці заходи є основою студентоцентрованого навчання.

Висновки. Таким чином, студент – це центральна фігура освітнього процесу. Інтереси та освітні потреби студента є основою для формування професійно-освітньої програми. Головна місія студентоцентрованого навчального процесу – підвищення якості та тісний взаємозв'язок між навчанням і викладанням. Високий рівень підготовки студентів у системі ЗВО є запорукою подальшого економічного зростання держави та ефективних соціальних перетворень.

*Юрко К.В., Бондаренко А.В., Терьошин В.О., Меркулова Н.Ф.,
Граділь Г.І., Соломенник Г.О., Могиленець О.І.,
Кацапов Д.В., Бондар О.Є., Гаврилов А.В.*

ПЕДАГОГІЧНІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА ДОДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Перехід від традиційної моделі навчання до студентоцентрованої, тобто такої, що передбачає формування програм і технологій навчання не за вимогами викладача, кафедри та вишу, а за професійними потребами та можливостями студента, є безпосереднім наслідком запровадження Болонських реформ [1, 2]. Основою цієї, відносно нової, форми освіти, зокрема й медичної, є зсув акцентів у навчальному процесі з викладача як «транслятора» знань на студента, який стає центральною фігурою цього процесу, та активну його діяльність. Метою навчання в сучасних умовах є набуття майбутнім спеціалістом певних компетентностей, що стає майже практично неможливим за умови застосування традиційних методів викладання медичних дисциплін [3, 4]. Навчання стає цілеспрямованим процесом організації діяльності осіб, які навчаються, за певними напрямками (оволодіння знаннями, вміннями, навичками та компетенціями; розвиток здібностей; набуття досвіду застосування знань у повсякденному житті; формування мотивації отримання освіти та її удосконалення впродовж усього життя). Зважаючи на це, має відбуватися активне залучення певних інноваційних методів, а саме таких, що стимулюють студентів до навчання та передбачають тісну взаємодію між викладачами та студентами (бінарність навчального процесу). Саме такі умови задовольняють вимогам студентоцентрованого навчання, елементами якого є, перш за все, активне, зокрема інтерактивне, а не пасивне навчання, акцент на поглиблене аналітичне та практичне вивчення та розуміння проблеми, підвищення відповідальності та звітності з боку студентів, розвинення самостійності, а також взаємозалежності та взаємоповаги між викладачами та студентами, безперервний рефлексивний підхід до навчального процесу як викладача, так і студента [3–8].

Метою роботи є аналіз і встановлення основних умов, необхідних для впровадження студентоцентрованого навчання у медичних закладах вищої освіти.

Студентоцентроване навчання має певні принципи, задоволення яких вимагає, перш за все, індивідуального та високопрофесійного підходу викладача до кожного студента, що передбачає постійний розвиток професорсько-викладацького складу медичного вишу, бо саме викладач виконує найважливішу роль у здійсненні студентоцентрованого навчання та в досягненні студентами розуміння цього методу освіти. Функцією викладача в умовах студентоцентрованого навчання є не тільки передавання знань, а виконання обов'язків тьютора групи, тобто ініціатора,

організатора, консультанта тощо. Таким чином, унаслідок набуття викладачем особливого значення, саме його професійний розвиток є одним із необхідних умов, глобально важливих елементів дотримання та підтримання культури студентоцентрованого навчання, який по-справжньому допомагає досягнути запланованих результатів навчання для даного курсу або компоненту програми. Перешкодами на шляху здійснення програм професійного розвитку викладацького складу у медичних вишах може бути відсутність бажання викладача проходити таку підготовку, зокрема внаслідок підвищеного інтересу до науково-дослідницької роботи, надзвичайного навантаження, нерозуміння самого факту необхідності удосконалення власної педагогічної майстерності, а також адміністративних перешкод. Так само як студенти потребують підтримки, щоб навчатися, викладачі потребують підтримки керівництва, щоб здійснювати свою діяльність. Незважаючи на можливе неприйняття та навіть опір програмам професійного розвитку з боку деяких викладачів, надзвичайно важливим є підтримка тих, хто є готовим і прагне розвивати навички та вдосконалюватися. Тому існують рекомендації розпочинати з тих, хто бажає, а потім поступово розширювати контингент, охоплений програмами професійного розвитку, залучаючи як початківців, так і більш досвідчених викладачів.

На семінарі організації «Education International» (2010) було визначено бажані результати програм професійного розвитку, а саме можливість постійного вдосконалення знань з дисципліни та передавання їх студентам, застосування інноваційних методів навчання, що є адекватними для різних груп студентів, аудиторій, сформованих за різними принципами, різних методів оцінювання, ефективного спілкування зі студентами, розуміння проблем і надання допомоги задля реалізації їхнього потенціалу, мотивування та стимулювання студентів до новаторства у навчанні, інформування студентів про студентоцентрований підхід до навчання, про його мету та значення, розвитку в студентів здатності до критичного аналізу, а також здатності діяти у будь-якій ситуації, розуміти значення конструктивної критики тощо.

Висновки. На відміну від традиційного, студентоцентроване навчання неможливо звести до одного єдиного універсального методу викладання дисципліни. Студенти та викладачі мають усвідомлювати, що культура дискусії та конструктивної критики щодо їх предметних професійних і педагогічних навичок є єдиним шляхом до вдосконалення процесу освіти та покращення як досвіду викладання, так і досвіду навчання. Тому невід'ємною частиною діяльності викладача в умовах студентоцентрованого навчання є його постійний професійний розвиток. Таким чином, організація студентоцентрованого освітнього процесу, орієнтованого на суб'єктивний характер навчання студента та викладача, диктує необхідність відповідної перебудови у сфері теоретичної та практи-

чної підготовки викладачів медичних закладів вищої освіти. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія, що належить до активних (інтерактивних) форм навчання, потребує від викладача відповідних умінь і навичок (проектувальних, гностичних, організаторських, комунікативних, контрольних, оцінювальних, коректувальних тощо).

Література:

1. Муравьева А.А., Олейникова О.Н., Аксенова Н.М. Многомерное пространство студентоцентрированного обучения // Университетское управление: практика и анализ. – 2017. – Том 21, №3. – С. 92–99.

2. Носко И.В. Студентоцентрированное образование как основополагающий принцип болонских реформ в высшей школе // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: педагогика, психология. – 2011. – № 1(4). – С. 136–138.

3. Студентоцентрированное обучение. Инструментарий для студентов, профессорско-преподавательского состава и вузов / Анжеле Атард, Эмма Ди Иорио, Коен Гевен, Роберт Санта. – Астана: НКАОКО-IQAA, 2017. – 64 с.

4. Огорелкова Н.И., Мельничук В.А. Студентоцентрированное обучение как процесс достижения запланированных результатов, установленных образовательными стандартами // Вестник Сибирского института бизнеса и информационных технологий. – 2014. – № 2(10). – С. 90–96.

5. Бондаревская Е.В. Личностно-ориентированный подход как технология образования // Методист. – 2003. – № 3. – С. 2–6.

6. Барабанова З.П. Организация образовательного взаимодействия между педагогом и учащимся // Современные научно емкие технологии. – 2008. – № 1. – С. 40–42.

7. Алексеев Н.Г. Проектный поход к формированию рефлексивного мышления в образовании и управлении // Рефлексивно-организационные проблемы формирования мышления и личности в управлении и образовании / под. ред. И.Н. Семенова, Т.Г. Болдиной. – М.: ИРПТиГО, 2003. – С. 50–64.

8. Шевчик Д.Ю. Концепция студентоцентрированной модели для организации индивидуальной траектории обучения по специальности «Профессиональное обучение. Дизайн» // Молодежь и наука: сборник материалов IX Всероссийской научно-технической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых с международным участием, посвященной 385-летию со дня основания г. Красноярск (Сибирский федеральный университет, г. Красноярск, 2013 г.). – Красноярск, 2013. – С. 98–100.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ХНМУ

Особливості проведення навчання на кафедрі ортопедичної стоматології – це проблеми професійної освіти спеціаліста, які вирішуються при моделюванні змісту та форми освіти для підготовки діяльності спеціаліста; переходу від навчання до праці за допомогою всієї системи форм організації активності студентів. [1].

Педагогічний процес на стоматологічному факультеті передбачає взаємозв'язок знань та вмінь, отриманих при вивченні предметів на супутніх кафедрах, видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, які складають відповідні цикли підготовки: гуманітарній та соціально-економічній, природничо-науковій та професійній (терапевтична, ортопедична, хірургічна стоматології). Вивчення інтегрованих дисциплін забезпечить здатність розв'язувати професійні клінічні задачі на основі узагальненого володіння знаннями, способами й прийомами діяльності [2].

Основне призначення рейтингових технологій – підготовка фахівців за рахунок використання багатобальної оцінки, підвищення якості освіти. Характерні особливості цієї методики - це збільшення кількості контрольних робіт протягом навчання, модульна побудова курсу, активна робота всіх студентів. Ефективність практичного застосування цієї технології у навчальному процесі можлива лише на базі використання засобів інформатики, комп'ютерів і програмного забезпечення [3].

Для вирішення проблеми, важливої для студентів, та оформлення її у вигляді певного кінцевого продукту у своїй практичній діяльності ми застосовуємо метод проектів, який допомагає із розвитком інтелектуальних можливостей та творчим мисленням. Навчальна діяльність з використанням технології проектів, допомагає розвинути такі інтелектуальні вміння, як аналітичне, асоціативне та логічне мислення.

Здатність до постійного самовдосконалення – невід'ємна риса лікаря будь-якої спеціальності, тому завдання викладача організувати пошукову, пізнавальну діяльність студентів шляхом постановки дослідницьких і практичних завдань, які потребують самостійного творчого вирішення. У своїй повсякденній практиці для поглибленого вивчення й перевірки знань ми використовуємо кросворди з різних тем ортопедичної стоматології. Їх використання дає можливість більш об'єктивно оцінити знання і спонукає студентів до цілеспрямованого вивчення певних розділів ортопедичної стоматології. А отже, формує активну, творчу особистість, процеси самоорганізації, саморозвитку та самовираження [4].

Поступово наповнюючи навчальний процес професійними особливостями, ми на кафедрі ортопедичної стоматології застосовуємо кон-

текстне навчання - метод, який крок за кроком наближує наших студентів безпосередньо до їх майбутньої роботи. Контекстне навчання відображає вирішення проблеми професійної освіти лікаря-стоматолога в умовах моделювання максимально наближеного змісту та форми освіти у професійній підготовці спеціаліста.

Основним завданням когнітивної технології є створення умов для розуміння кожним студентом отриманої інформації, тобто формування інформаційної компетентності, яка включає:

- здатність сприймати інформацію, що надходить з різних джерел;
- уміння висловлювати свою думку відповідно до норм мови й правил логіки;
- уміння анотувати;
- уміння здійснювати збір інформації за даною проблемою;
- уміння здійснювати зіставлення інформації, отриманої з різних джерел, за заданими критеріями;
- уміння використовувати технічні та програмні засоби отримання інформації;
- уміння відбирати необхідну інформацію та проводити її системний аналіз [5].

Метою даного дослідження є введення та застосування в традиційну навчальну систему нових інноваційних технологій, які застосовуються у практиці медичного навчального закладу для студентів усіх курсів. Активні методи навчання допомагають викладачеві не втрачати контакт з аудиторією, постійно розвивати й повною мірою використовувати його комунікативні здібності. Актуальним на сьогодні є перехід від традиційних форм передачі знань до створення умов для самостійного активного навчання. Одним з основних завдань вищої медичної школи завжди було й незмінно залишається високоякісне навчання студентів певної спеціальності, що обумовлює в подальшому їх успішну й ефективну роботу. Тільки професіонали найвищого рівня завжди склали і в майбутньому будуть формувати інтелектуальний потенціал країни, який виступає гарантом її успішного та динамічного науково-технічного розвитку.

Студенти ХНМУ дотримуються різних стилів навчання. Студентоцентричний навчальний процес (СЦН) визнає, що студенти мають різні педагогічні потреби. Одні навчаються краще шляхом проб і помилок, інші – на практичному досвіді. Дехто отримує багато з читання літератури, інші повинні аналізувати й обговорювати теорію для того, щоб зрозуміти її. Тому викладач повинен бути орієнтований на допомогу студентам у виборі відповідного індивідуального стилю навчання, здійснення регулярного зворотного зв'язку щодо навчальних досягнень. В умовах жорсткої оптимізації сучасної медичної освіти викладачі кафедр ортопедичної стоматології використовують різноманітні існуючі системи інноваційних навчальних технологій. Базовою для всіх студентів

є інформаційна модель. Її сутність полягає в оволодінні знаннями в межах навчального предмету, що передбачає вивчення й запам'ятовування необхідного обсягу інформації, яка передається студентам на лекціях і практичних заняттях. Кінцевий результат отриманих знань студента, перевіряється на семестрових заліках або іспитах [6].

Структурно логічна, або технологічна модель, для студентів передбачає поетапну організацію навчального процесу, побудову схем орієнтовної основи діяльності, алгоритмів тощо. На кафедрі ортопедичної стоматології ХНМУ застосовується алгоритм практичних навичок для студентів другого, третього четвертого та п'ятого курсів. Сутність даної моделі педагогічного процесу в тому, щоб навчити студента використовувати теоретичні знання у процесі відпрацювання практичних навичок, що надзвичайно актуально для студентів стоматологічного факультету.

Комплексний підхід до навчання на кафедрі ортопедичної стоматології ХНМУ з використанням всіх методів та стилів призводить до позитивних оцінок для студентів і до високих результатів під час складання іспиту Крок 2 із професійно орієнтованих дисциплін, які за змістом відповідають освітньо-професійній програмі підготовки спеціалістів.

Отже, урахувавши сучасний підхід не лише до викладання навчального матеріалу, а й до розвитку студентів стоматологічного факультету як майбутніх лікарів, викладачі кафедри ортопедичної стоматології формують з відомих існуючих систем інноваційних навчальних технологій різнопланову комплексну модель виховання й організації СЦН задля досягнення загальної мети – високоякісної підготовки лікарів-стоматологів.

Література:

1. Киш О. М. Студентоцентроване навчання як складова нової парадигми освіти / О. М. Киш // Наукові пошуки. – 2013. – №9. – С. 34–40.
2. Сінельнікова Н. О. Удосконалення рейтингової оцінки діяльності студентів / Н. О. Сінельнікова. // Вища освіта України. – 2015. – №3. – С. 211–216.
3. https://pidruchniki.com/10810806/pedagogika/tehnologiya_modulno_go_navchannya
4. Нідзельський М.Я., Давиденко Г.М., Шиян Е.Г. // Кросворди з ортопедичної стоматології// Полтава-2004
5. Hannafin M. J. Technology and student-centered learning in higher education: Issues and practices / M. J. Hannafin, S. M. Land. // Journal of Computing in Higher Education. – 2000. – №12. – С. 3–30.
6. Особливості комунікативного стилю викладачів дисциплін різних навчальних блоків у контексті студентоцентрованого підходу / [В.М. Лісовий, В.А. Капустник, В.Д. Марковський та ін.]. // Актуальні питання якості медичної освіти. – 2016. – №2. – С. 85–89.

ЗМІСТ

<i>Капустник В.А., Лецина І.В., Марковський В.Д., Завгородній І.В.</i> СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ. СУЧАСНА СТРУКТУРА ТА МІСЦЕ ЗДОБУВАЧА	3
<i>Алексеевко А.П.</i> ТРУДНОЩІ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ	6
<i>Баткіна М.В., Шубладзе О.Е.</i> ВИМОГИ ДО СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА ПРИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОМУ ПІДХОДІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ	9
<i>Бездітко Т. В., Ткач О.Є.</i> СУБ'ЄКТИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ	11
<i>Біловол О. М., Князькова І. І., Денисенко В. П., Кірієнко О. М., Корнійчук В. І., Ільченко І. А.</i> ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ У ВИВЧЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ	15
<i>Біловол О.М., Князькова І.І., Денисенко В.П., Кірієнко О.М., Корнійчук В.І., Корчевська А.І., Молчанова А.В.</i> ПЕРЕВАГИ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА КЛІНІЧНІЙ КАФЕДРІ	17
<i>Богун М.В., Корнейко І.В., Петрова О.Б.</i> СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ КУРСУ «ФАХОВА ІНОЗЕМНА МОВА»	19
<i>Вовк О.Ю., Гордійчук Д.О., Онашко Ю.М., Вовк О.О.</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДХІД У РОБОТІ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ	22
<i>Вовк О.Ю., Ікрамов В.Б., Вовк О.О., Малахов С.С.</i> РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ З ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМУ	24
<i>В'юн В.В., Тельнова Л.Г., Власенко А.В.</i> СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	26
<i>Гепенко Л.О.</i> МІЖКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ З ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ	28
<i>Гончаренко Л.О.</i> СТУДЕНТ ЯК ЦЕНТРАЛЬНА ФІГУРА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: У ПОШУКАХ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМКІВ ДІЯЛЬНОСТІ	31
<i>Гончарь М.О., Омельченко О.В., Іщенко Т.Б., Черненко Л.М., Мацієвська Н.К.</i> ВИБІРКОВІ ДИСЦИПЛІНИ У СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОМУ НАВЧАННІ	34
<i>Григорова І.А., Різниченко О.К., Ібрагімова О.Л., Гелетка О.О.</i> АДАПТУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЇМ ДИСЦИПЛІНИ «НЕВРОЛОГІЯ». ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ	36
<i>Григорова І.А., Тихонова Л.В., Тесленко О.О., Єскін О.Р.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ НЕВРОЛОГІЇ № 1	39

<i>Губарева С.А., Мухортова О.Д., Ткаченко О.В.</i> МІСЦЕ E-LEARNING ТА M-LEARNING У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	42
<i>Дацук А.М., Добржанська Є.І.</i> СУЧАСНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ	45
<i>Дейнека В.В.</i> СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ	46
<i>Денисенко С.А., Гойдіна В.С.,</i> СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНІ ІДЕЇ НАВЧАННЯ ВІДПОВІДАЮТЬ ВИМОГАМ І ЗАПИТАМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	49
<i>Дерев'янченко Н.В.</i> M-LEARNING ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ТА МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ	51
<i>Добровольська І.М., Борзова-Коссе С.І., Єрмак О.С.</i> СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ГУРТОК ЯК МЕТОД СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН	53
<i>Єрмоленко Т.І.</i> ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ З ФАРМАКОЛОГІЇ ДИТЯЧОГО ВІКУ ЯК ЗМІСТОВА ОСНОВА НАВЧАННЯ	55
<i>Журавльова Л.В., Сікало Ю.К., Лопіна Н.А., Цівенко О.І.</i> ЄДИНИЙ НАВЧАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ САЙТУ КЛІНІЧНОЇ КАФЕДРИ	57
<i>Заборовська С.В., Дмитрієнко Н.Ф.</i> САМОСТІЙНА РОБОТА В ПРОСТОРІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ	60
<i>Завгородній І.В., Літовченко О.Л.</i> ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ У ВИВЧЕННІ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕДИЦИНИ	61
<i>Залюбовська О.І., Тюпка Т.І., Авідзба Ю.Н., Литвиненко М.І., Леонтєва Л.В.</i> ВИБІРКОВІ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ІНДИКАТОР ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ	63
<i>Льїн В.Г.</i> РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»	66
<i>Карпенко І.І., Железнякова Н.М., Панченко Г.Ю., Фролова-Романюк Е.Ю.</i> РОЗРОБКА І РЕАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ	67
<i>Карпенко К.І.</i> ЦІЛІ ТА ЗАСОБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТОЦЕТРОВАНОЇ ЛЕКЦІЇ	70
<i>Коваленко Н.І., Замазій Т.І.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ	73
<i>Кожина Г.М., Мозгова Т.П., Лещина І.В., Федорченко С.В., Самардакова Г.О.</i> ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ З ВИКОРИСТАННЯМ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ	76
<i>Кожина Г.М., Стрельнікова І.М., Терьошина І.Ф., Зеленська К.О., Гайчук Л.М., Коцій В.О.</i> ОЦІНКА ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ЯК ОДНОГО ЗІ СКЛАДНИКІВ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ПСИХІАТРІЇ, НАРКОЛОГІЇ, МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	77

Козка І.К., Аль-Газо Н.В.

РОБОТА З ЛЕКСИЧНИМИ МІНІМУМАМИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ “КРОК 1”	80
<i>Коробчанський В.О., Резуненко Ю.К., Саркіс-Іванова В.В.</i>	
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ	82
<i>Костюк І.Ф., Стебліна Н.П., Бязрова В.В., Садовенко О.Л.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ НА ПРИНЦИПАХ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ КЛІНІЧНИХ КАФЕДР	83
<i>Коцар О.В.</i>	
SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ	87
<i>Кравчун П.Г., Заїкіна Т.С.</i>	
ВПЛИВ ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПРОЦЕС НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ	89
<i>Кравчун П.Г., Ковальова Ю.О., Шелест О.М., Сипало А.О.</i>	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ПОЗИЦІЙ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ	91
<i>Кравчун П.Г., Котелюх М.Ю., Боровик К.М., Залюбовська О.І.</i>	
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ НОВІТНИМИ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	94
<i>Кравчун П.Г., Риндіна Н.Г., Борзова О.Ю., Ринчак П.І.</i>	
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ПАРАДИГМА ВИКЛАДАННЯ КЛІНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	97
<i>Кравчун П.Г., Шелест О.М., Кадикова О.І.</i>	
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ В ПІДГОТОВЦІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ	99
<i>Краснікова С.О., Запорожець І.В.</i>	
МІСЦЕ СТУДЕНТА В ІЄРАРХІЧНІЙ СИСТЕМІ ВЗАЄМОВІДНОСИН У ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	102
<i>Краснікова С.О., Мацапура Л.В.</i>	
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН	103
<i>Криворотько Д.М., Кривошапка О.В., Криворотько Є.І.</i>	
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ	105
<i>Криворучко І.А., Тонкоглас О.А., Сивожелізов А.В., Сикал М.О., Тяглова Н.М.</i>	
ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ НОВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	107
<i>Кузьміна І.Ю., Сафаргаліна-Корнілова Н.А.</i>	
СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ НОВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	109
<i>Лазуренко В. В., Овчаренко О. Б., Лященко О.А., Меліхова Т. В.</i>	
СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ	111
<i>Лазуренко В.В., Старкова І.В., Граділь О.Г., Романенко А.О.</i>	
ФАСИЛІТАЦІЯ – НАПРЯМОК ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ АНГЛОМОВНИМ СТУДЕНТАМ	113
<i>Лебедь Ю.Ф.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ НАВЧАННЯ В МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КЛЮЧІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ	114

<i>Лупальцов В.І., Вандер К.О., Кітченко С.С.</i>	
СТУДЕНТООРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ХІРУРГІІ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	117
<i>Лупальцов В.І., Ягнюк А.І., Скалій М.М.</i>	
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ НА КАФЕДРІ ХІРУРГІЧНОГО ПРОФІЛЮ	120
<i>Луїпир А.В., Яценко М.І., Дьоміна Є.В., Шушляпіна Н.О., Юревич Н.О., Калашник Ю.М., Карчинський О.О., Бондаренко О.В., Міоков С.О., Дзиза А.В.</i>	
ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГІІ ХНМУ	121
<i>Макєєва Н.І., Ярова К.К., Бірюкова М.К., Афанасьєва О.О., Алексєєва Н.П.</i>	
МОДЕЛЬ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НА КЛІНІЧНИХ КАФЕДРАХ	123
<i>Марущенко О.А.</i>	
ГЕНДЕРНА ЧУТЛИВІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК СКЛАДОВА СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМУ	126
<i>Масловський О.С.</i>	
ДЕЯКІ ПИТАННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІІ ХНМУ	129
<i>Мішина М.М., Коцар О.В.</i>	
ПРОБЛЕМИ ПРАЦЮЮЧИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ	130
<i>Наконечна О.А., Стеценко С.О.</i>	
ОБҐРУНТУВАННЯ НОВОГО МОТИВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ БІОЛОГІЧНОЇ ХІМІЇ	131
<i>Наливайко Н.А., Наливайко О.О.</i>	
ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	135
<i>Ніколаєва А.О., Федоров В.О., Кривошапка О.В., Якименко О.С.</i>	
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНІСТЬ НАВЧАННЯ ЯК ПРОВІДНА КОМПОНЕНТА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	137
<i>Ніколаєва О.В., Кузьміна І.Ю., Шутова Н.А.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ПАТОЛОГІЧНА ФІЗІОЛОГІЯ»	140
<i>Ніколаєва О.В., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Кузьміна І.Ю., Сулхдост І.А.</i>	
ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ЯК ПРОВІДНИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	143
<i>Нікуліна Н.О., Перцев Д.П., Бітчук М.Д.</i>	
НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ Й МОНІТОРИНГ У ХНМУ	146
<i>Новікова Т.А.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ	147
<i>Огнєв В.А., Чухно І.А.</i>	
ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	150
<i>Оспанова Т.С., Хімич Т.Ю., Авдєєва О.В., Піонова О.М.</i>	
ДУМКА СТУДЕНТІВ ЩОДО СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ	153

Паутіна О.І., Руда Н.Г.

**ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ
НА КАФЕДРІ ФАРМАКОЛОГІЇ ХНМУ 156**

Перекрест М.І.

**ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ 158**

Плахотна О.М., Древаль Д.Т.

**ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДІАТРИЧНИХ СИМУЛЯТОРІВ
ДЛЯ ВІДПРАЦЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТАМИ 160**

Погорєлов В.М., Гуйда П.П., Телегіна Н.Д., Брек В.В., Маслова Є.П., Чернонос К.О.

**ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ
ТА ФОРМУВАННЯ ЇХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІКАРЯ 162**

Попова Л.Д., Наконечна О.А.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ
НА КАФЕДРІ БІОЛОГІЧНОЇ ХІМІЇ 164**

Рогова А.В.

**СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ
«ОСНОВИ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ І МОРАЛІ» 167**

Сипливий В.О., Доценко В.В., Петренко Г.Д., Гузь А.Г., Грінченко С.В., Робак В.І.

**ДОСВІД ТА МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ
З УРАХУВАННЯМ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ 168**

Сирова Г.О., Петюніна В.М., Тюпова А.І.

СТУДЕНТ – В ЕПІЦЕНТРІ 173

Сінайко В.М., Коровіна Л.Д., Радченко Т.М.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФОРМА НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ 175

Соловійова Є.Т.

**АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ 177**

Сорокіна І.В., Марковський В.Д., Калужина О.В.,

Галата Д.І., Плітень О.М., Омельченко О.А.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПАТОМОРФОЛОГІЯ» 179**

Старіков В.І., Гаврилов А.Ю., Сенніков І.А.

**СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ
ОНКОЛОГІЧНОЇ НАСТОРОЖЕНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ 182**

Старкова І.В.

**СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНЕ НАВЧАННЯ –
ОСНОВА ЯКІСНОГО ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ З АКУШЕРСТВА 184**

Степаненко О.Ю., Кольцова Л.В.

**ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ РЕФЕРАТИВНИХ
КОНФЕРЕНЦІЙ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ
СТУДЕНТОЦЕНТРИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАННЯ:
ДОСВІД КАФЕДРИ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ 186**

Тимчук Н.Ф., Садовниченко Ю.О., М'ясоєдов В.В.

**ПРИРОДНИЧИЙ МУЗЕЙ КАФЕДРИ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ ХНМУ
ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО
НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ 188**

<i>Троценко О.В.</i>	
ВИБІРКОВИЙ КУРС «МЕДИЧНА СУБКУЛЬТУРА» НА КАФЕДРІ СУСПІЛЬНИХ НАУК ХНМУ ЯК ПРИКЛАД СТУДЕНТОЦЕНТРОВОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ	190
<i>Фоміна Л.В., Калініченко О.В., Скорбач Т.В.</i>	
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА»	193
<i>Фоміна Л.В., Скорбач Т.В., Калініченко О.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ТА ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	195
<i>Фролова Т.В., Терещенкова І.І., Стенкова Н.Ф., Сіняєва І.Р., Атаманова О.В.</i>	
УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ КЛІНІЧНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА УМОВИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ	197
<i>Чернобай Л.В., Булініна О.Д., Ісаєва І.М., Кармазіна І.С., Алексеєнко Р.В.</i>	
МЕТОДИКА КОНКРЕТНИХ СИТУАЦІЙ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ З РІЗНИМ ТИПОМ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ АСИМЕТРІЇ	200
<i>Чернобай Л.В., Васильєва О.В., Ващук М.А., Сокол О.М.</i>	
ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ ФОРМ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗІОЛОГІЯ»	202
<i>Чумаченко Т.О., Поливянна Ю.І., Макарова В.І., Райлян М.В., Семішев В.І.</i>	
ГЕЙМІФІКАЦІЯ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЯК ДІЙОВА КОНЦЕПЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	204
<i>О.С. Шевченко, І.А. Овчаренко, О.О. Погорєлова</i>	
ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА СЕРЕД СТУДЕНТІВ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ НАУКОВОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	207
<i>Шевченко О.С., Чопорова О.І.</i>	
СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	208
<i>Шейко А.О.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ ЯК СКЛАДНИКА АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	212
<i>Щербина І.М., Нагута Л.О., Скорбач О.І.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА КАФЕДРІ АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ	214
<i>Щербина М.М., Ростовська В.І.,</i>	
ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ: РЕАЛІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	216
<i>Щербина М.О., Ткачова О.В., Кузьміна О.О.</i>	
СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ	219
<i>Юрко К.В., Бондаренко А.В., Терьошин В.О., Меркулова Н.Ф., Граділь Г.І., Соломенник Г.О., Могиленець О.І., Кацапов Д.В., Бондар О.Є., Гаврилов А.В.</i>	
ПЕДАГОГІЧНІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА ДОДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ	222
<i>Янішен І.В., Салія Л.Г.</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ХНМУ	225

Відповідальний за випуск

В.Д. Марковський

Формат А5. Цифровий друк. Ум. друк. арк 14,75.
Зам. № 20-33892.

Редакційно-видавничий відділ
ХНМУ, пр. Науки, 4, м. Харків, 61022
izdatknurio@gmail.com

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавництв, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серії ДК № 3242 від 18.07.2008 р.